

Aufrecht és Goldschmied
könyvkereskedése
Budapesten
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
SCIENTIA
1817
LIBRARIES

Magyar Remekirók

KISFALUDI

KISFALUDY KÁROLY
MINDEN MUNKÁI.

HETEDIK BŐVÍTETT KIADÁS

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

BÁNÓCZI JÓZSEF.

NEGYEDIK KÖTET.

BUDAPEST.
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.
1893.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

SZEGET SZEGGEL.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(ELŐSZÖR ADATOTT KASSÁN, 1830. FEBRUÁR 5.)

(1827).

SZEMÉLYEK.

VILLÁNYI BÁLINT, földesúr.
LÍZA } leányai.
PÓLI }
TÓHÁZY LAJOS, kapitány } testvérek.
TÓHÁZY EGYED, ügyvéd }
DOMONKOS, uradalmi tiszt.
Villányi inasa.

A dolog történik Villányi jószágán.

Szoba a fogadóban.

Lajos, Egyed és *Domonkos.*

EGYED *(gondolkodva fel s alá jár).* Hasztalan gondolkodom, fejem olyan, mint az akaratos szép leány, akkor távozik, mikor utána esengek.

LAJOS *(asztalnál ül, előtte bor, egyszerre felugrik s poharát az asztalhoz üti).* Ez a bor vizes mint velőm, már fejem is fáj, annyira eszmélkedem, mind hiába. Öcsém Egyed! te tudós vagy, a törvényt össze-visszacsavarod, segíts most, ha nem vagy himpellér; hisz te is benn ülsz a kelepczében.

EGYED. Te annyi országot összejártál, már tapasztalásból is juthatna valami jó eszedbe, aztán te vagy idősb, téged illet az első jó gondolat.

LAJOS. Én csak karddal tudok magamon segítni; inkább egy osztály lovagon vágnám magamat keresztűl, mintsem ily összeszőtt házasságcsomón —

DOMONKOS *(ki titkon mosolygva, hol egyiket hol a másikat vizsgálta).* Nos mit végeztek az úrfiak?

EGYED. Annyit végeztünk mint a malom ha nincs vize; nálunk szárazság van, tanácsoljon maga valamit, hisz azért rendeltük ide Cserházáról.

DOMONKOS. Tanácsoljak? hm! hm!

LAJOS. Annyit én is tudok.

EGYED. Domonkos! hadd halljam csak azt a testamentomot.

DOMONKOS. Az eredeti Villányi úrnál van, de én lemásoltam. *(Elővesz írást és olvas).* Először is lelkemet az égnek, testemet a földnek ajánlom —

EGYED. Hagyjuk a bevezetést, csak azt a fatalis pontot olvassa.

DOMONKOS *(olvas).* «Tertio: Cserháza falut, mint szerzeményemet, hagyom Tóházy Lajos és Egyed, testvérem fiainak, minden appertinentiájával együtt.»

EGYED. Csak az az átkozott házasság is ne lenne egyik appertinentia.

DOMONKOS. «Azon feltétellel, hogy Lajos öcsém Lízát, Egyed pedig Pólit, Villányi Bálint úr leányait feleségűl vegyék s úgy a jószágot oszszák fel.»

EGYED. Szörnyű osztály! még szörnyebb házasság!

LAJOS. Olyan falusi nymphával kössem le magamat, kit se nem láttam se nem ismerek, ki majd csirkéivel mulat és férjét, libáit egyiránt szereti.

DOMONKOS. Szelíd jó szívű leány —

LAJOS. Bár csupa jószívűségből előbb ment volna férjhez.

EGYED. Hát az a Póli micsoda nemű virág, pipacs-e vagy szarkaláb? Szinte hallom már fonéktól tanúlt meséket hatszor is elrebegni — Oh mezei egyszerűség! tudom várhatok nála örömre, mint a szegény felperes sententiára.

DOMONKOS. Póli vidám, eleven szűz!

EGYED. A kakassal lefekszik s a ludakkal felébred,

nemde? Oh bátyám! csak zsebemről gondolkodtál volna, a szívnek találtam volna én helyet — de csak olvassa tovább.

DOMONKOS (*olvas*). «Különben a jószág Villányi úr haláláig osztatlan marad s azután leányaira száll, mert felteszem azt: ha öcséim akaratomat nem teljesítendik, házasodni sem akarnak. De hogy ők is részesűljenek szerzeményemben, a fenn nevezett leányok tartoznak mindegyik öcsémnek tíz tíz ezer forintot készpénzben lefizetni.»

EGYED. És tíz annyit elkaparnak tőlünk.

LAJOS. Ördög pokol! pedig én az örökség rovására már két annyit is elköltöttem.

EGYED. Domonkos! maga bátyánk biztosa volt, vallja meg igazán, mit adtak be neki azok a leányok, hogy minket még halála után is kínoz velök?

DOMONKOS. A boldogúlt Villányi úrnak testi lelki barátja volt, sokat összejártak; a leányok őt ápolták, öregségét felvidították, az úrfiak pedig mióta felnőttek, nem is mutatták magukat.

LAJOS. Én a külföldön hadakoztam.

EGYED. Én a belföldön okoskodtam.

DOMONKOS. Az öreg úr meg itthon ezt rendelte.

EGYED. Nem tudna valami módot?

DOMONKOS. Én semmit sem tudok.

LAJOS. Olyan száraz mint a fösvény asztala.

DOMONKOS. De ha szabad kérdenem, mért nem akarnak megházasodni az úrfiak?

LAJOS. Ide a jószágot s mindjárt megteszem. Hej öcsém! ha Málit meglelhetném, kit taval Füreden

ismertem meg, akkor nem tünődném így — de nem tudom hová lett.

EGYED. Úgy vagyok én is; keresd fel Nesszit, kit Pesten ismerék, akár ma megesküszöm; de csak képe él bennem, maga elröppent.

LAJOS. Mit tegyünk? ha lemondunk rólok, oda a szép jószág.

EGYED. Ha — nem! Hollá! derűl a nap, én találtam módot.

LAJOS. Öcsém! te nagymestere minden ügyvédnek, csak szorítsd meg eszedet.

EGYED. Megvan! élünk! osztozunk!

LAJOS. Süsd el! süsd el!

EGYED. Nem mi, ők mondjanak le rólunk.

LAJOS. Tompa nyilad, majd bizony ily falusi szűz ott hagyja a kontyot, ha fél falus kérő jön? Gondolj mást.

EGYED. Domonkos! nemde ha ők ellenkeznének, tehát ők kapnak pénzt, s a jószág nekünk marad.

DOMONKOS. Azt mondja a testamentom.

EGYED. Se baj hát! Lajos, tudod mit? tegyük magunkat oly rúttá, hogy látásunkra minden jó keresztény szív összeborzadjon.

LAJOS. Bölcsen. Teszem, én sánta leszek —

EGYED. Én púpos és fél szemre vak —

LAJOS. Oly nyomorék leszek, mint ha már félesztendeig virrasztottak volna.

EGYED. Én göthös leszek és olyan halálfi forma — hahaha!

DOMONKOS. Parancsolnak valamit az úrfiak?

EGYED. Domonkos! a mit hallott, köztünk maradjon, érti? Bátyánk után reánk szállt, hűséggel tartozik.

DOMONKOS. Mindenesetre.

LAJOS. Ha a dolog elsül, vígan leszünk.

DOMONKOS. Tehát bejelentsem az úrfiakat Villányi úrnál?

LAJOS. Azt teheti —

DOMONKOS. Addig is ajánlom magamat. *(El.)*

LAJOS. Öcsém! hadd öleljelek! ha meghalsz, aranyba foglaltatom koponyádat.

EGYED. Halld! én vagyok fiatalabb, a természet csak nem tesz oly visszás rendelést mint bátyánk. De most lássunk a munkához! én vadásztáskámat dugom hátamba —

LAJOS. Én meg falábat keresek — vagy mankót.

EGYED. Éljen a fortély! *(Elmennek.)*

Villányi szobája.

Villányi és *Domonkos.*

VILLÁNYI. Tehát így áll dolgunk? hahaha, nem akarnak megházasodni?

DOMONKOS. A mint mondám.

VILLÁNYI. Most szeretem még az ifjakat és igen jól esett, hogy a gyermekeket előbb megismertettük egymással — Szegény barátom! bár csak megérhette volna ezt a napot! ez a gondolat az ő fejében támadt! mind halálig nem tudott tőle megválni.

DOMONKOS. Legalább jó tréfát ad.

VILLÁNYI. Leányaimat hallom.

Líza, Póli (jőnek).

VILLÁNYI. Halljátok gyermekek! itt vannak az ifjak, kiket barátom nektek szánt.

PÓLI. Hol vannak? mért nem szálltak hozzánk?

DOMONKOS. A fogadóba szálltak, én csak jelenteni jöttem őket.

LÍZA. Ah édes atyám! csak az a testamentom ne volna, a kapitány tudja mi titkon szőtt alkunak nézi a dolgot!

PÓLI. Én úgy vagyok mint a ki kísértetet lát, tudja kicsoda és mégis retteg.

LÍZA. Mondja meg Domonkos úr, örűlt a kapitány midőn emlitett neki?

DOMONKOS. Ha nála az öröm durczás képet mutat, akkor örűlt.

PÓLI. Hát az a sima ügyvéd is ilyen jó kedvű?

DOMONKOS. Vidám, mint a kinek leégett házát más épiti fel; ő most többet beszél a jószágról mint a szívről.

PÓLI. Az álnok! pedig midőn vele voltam, azt állítá, hogy hét urodalmat érek, mert hét szépséggel bírok.

VILLÁNYI. Gyermekek! Domonkos szomszéd különös hírt hozott.

LÍZA. Hogy ne volna különös, midőn éltünk boldogsága forog fenn.

PÓLI. Mikor csak látásból és szép szóból ismerjük őket.

VILLÁNYI. Ti nem kelletek az úrfiaknak!

DOMONKOS. Azt szeretnék, ha a kisasszonyok lemondanának rólok.

PÓLI. Az ügyvéd?

LÍZA. A kapitány?

DOMONKOS. S hogy e czélt elérhessék, rúttá teszik magukat. A kapitány sánta lesz. Egyed pedig púpos és fél szemre vak; így akarják szabadságukat és a jószágot megtartani.

VILLÁNYI. Az egyik füredi leányt említ.

LÍZA. Ott én valék.

DOMONKOS. A másik Pesten ismerkedett meg egy leánynyal.

PÓLI. Az az én csekély személyem volt. Ha így van, rútságok igen hízelkedő.

VILLÁNYI. Hát ha csalódtok? Ők mindenesetre hamis fogással élnek.

PÓLI. Nekem egy ötlésem van! Édes atyám, nem lenne helyes, ha mi is rúttá tennénk magunkat?

DOMONKOS. Aha! szeget szeggel!

PÓLI. Én egy kis Mátrát tűzök hátamra és szinte vak leszek, te pedig, Líza, rövidítsd meg egyik lábadat!

LÍZA. Nem! nem! ha ők oly csalárdok, maradjunk mi az egyenes úton.

PÓLI. Hisz csak játék, ők értünk fáradnak, illő hogy mi is tegyünk valamit.

VILLÁNYI. Én nem ellenzem; ha komoly frigy nem kötődik is, legalább tréfa választ el.

PÓLI. Én fogadni mernék, ez a gondolat az én ügyvédem fejében támada.

DOMONKOS. Eltalálta a kisasszony.

PÓLI. Oh hamis világ! de annál szebb lesz diadalmunk.

VILLÁNYI. Tehát készüljetek, majd én itt fogadom őket.

LÍZA. Nekem nehéz lesz a tettetés.

PÓLI. Megtanítlak én, csak jer! *(El Lízával.)*

DOMONKOS. De engem el ne árúljon ám tekintetes uram! mert a hallgatást ugyan lelkemre kötötték.

VILLÁNYI. Ki tenné azt? az ember örűl ha egy víg órát nyer, nem hogy azt maga rontaná el.

Inas (jő).

INAS. Tekintetes uram! két nyomorék úr áll ott kinn, bekivánkoznak.

VILLÁNYI. Vezesd be őket. *(Inas el.)*

DOMONKOS. Ugyan siettek. Hová vonúljak addig?

VILLÁNYI. Ide a mellék szobába. *(Domonkos el.)* Hahaha! ugyan nem reménylett mulatság.

Lajos (falábbal), *Egyed* (púppal és fél szeme bekötve, jőnek).

LAJOS. Köteles szolgája!

EGYED. Alázatos szegény szolgája — örűlök, hogy tisztelhetem Villányi urat.

VILLÁNYI. Ezer mennykő! vándorló ispita szállt be hozzám? Ti vagytok Tóházy öcséim! ej ej!

EGYED. Mi vagyunk szolgálatjára — üdvezült bá-

tyánk akaratja hozott ide, különben — jaj mellem! — különben ily nyomorúltan nem is mertünk volna udvarolni.

Lajos. Kivált oly okból!

Villányi. Édes kedves öcséim, nem is sejtém, hogy ily természet csudái lennétek.

Lajos. Szerencsétlenség! mi érezzük azt leginkább.

Egyed. Azért is tán nem is vagyunk — jaj mellem, tüdőm, vesém! — igen! nem is vagyunk méltók a szerencsére, mely itt reánk várna — hah — mindjárt meghalok!

Lajos (*titkon Egyedhez*). Öcsém, túlmégy a gáton, halni akarsz s képed olyan mint a felkelő hold.

Villányi. Szegény fiúk! Szabad tudnom kedves kapitány úr, hol nyerte ezt a dicsőséges falábat?

Lajos. Francziaországban meglőttek, megszúrtak, megvágtak, csak darabonként szedték ki belőlem a csontokat.

Villányi. Furcsa! most ugyan nem jól esnék a küzdés, nehéz lenne a szaladás. Kapitány uram! nemde láb nélkül semmit sem ér a harcz?

Lajos. Szaladni? lábolni? ördög pokol! még én megteszem a magamét, még karom jó és szivem is helyén van, kardot kezembe, megállok én —

Egyed (*titkon Lajoshoz*). Bátyám! ne tüzelj, hisz nyomorék vagy.

Lajos. Igaz! valóban! A katonából szenvedő, elzúzott ember lett, fél lábam csak úgy lóg, a másik is nemsokára utána bicsaklik.

Villányi. Hát Egyed öcsém! maga oly bágyadt,

mintha lelke olyan futó vendég volna. Hol szedte fel azt a czipót? mint gyermek egyenes volt és két szemű.

EGYED. A tudományok martalékja vagyok; a sok ülésben szemem be, hátam kinőtt.

VILLÁNYI. Hm! hm! soha sem hallottam, hogy az üléstől az ember megvakuljon.

EGYED. Igen, ülés mellett a sok olvasás, éjjelezés — különben is lepkeerővel bírok.

VILLÁNYI. Örvendek édes öcséim! most vagyok tökeletesen megelégedve, mert leányaimnak örökké ily férjeket óhajtottam s ím, megadá az ég.

EGYED *(megijedve)*. Hogy hogy?

LAJOS. Mi okból?

VILLÁNYI. Nem tudjátok édes fiaim? örüljetek tehát! mátkáitok szinte ily nyomorékok —

LAJOS *(elfeledve magát)*. Ej lánczos teke! megjártuk.

VILLÁNYI. Mit mondott fiam uram?

LAJOS. Sóhajtóztam.

VILLÁNYI. Higyjék el, jobban összeillő párokat képzelni se lehet; kapitány uram mátkája szinte sánta, Egyed öcsémé szinte púpos és vak.

EGYED. Oh valóban örülök, igen átkozott szerencse!

VILLÁNYI. Ti bizonyosan példái lesztek a jó házasságnak — de az öröm között szinte elfelejtém leányaimat elétek vezetni, pedig tudom, szinte reszkettek érettök! *(El.)*

LAJOS. Ne neked! görbe, vak, sánta, púpos, most házasodjál!

Egyed. Azért olyan jók, minden ember szalad tőlök.

Lajos. Inkább ágyú elébe állok mint az oltárhoz — ha én egyet lépek, ő mindig ugrik mellettem. Én szököm!

Egyed. Megállj Lajos, még van reményem, mert az asszony bármi rút, mégis a legszebb férfira tart számot — tán még kosarat adnak.

Lajos. Ilyen örökség az embert örökké bolonddá tehetné. — Suttogást hallok! jőnek már.

Egyed. Valóban jőnek. Most szív! válj kővé.

Villányi jő leányaival.

Villányi. Kedves fiaim! itt hozom leányaimat!

Póli. Hahaha! minden jó lélek az istent dícséri!

Egyed. Hála isten! már kinevet; azt véli, hogy ő valami szépség.

Lajos. Itt háború volt a szépnem között.

Villányi (*Lajoshoz*). Líza, idősb leányom.

Lajos. Be különösen — igen — csupa öröm vagyok —

Villányi. Hibás szegény, de úgy vélem épen kegyedhez illik, mert egyik rossz lábát mint jó feleség a jó lábával kipótolja, s ha ketten összefogóznak, szinte két ép lábon állnak.

Lajos. Nagy szerencse, sajnálom, hogy eléggé nem magasztalhatom.

Villányi (*Egyedhez*). Ez Póli leányom! a fekete

kendő szól helyettem, hogy egyik szeme bezáródott; de azért összeilletek, mert együtt két jó szemmel bírtok, s ha mindenik látó szemét bezárja bizonyosan boldog lesz frigyetek.

EGYED. Oh nem kétlem, szinte érzem már azt a boldogságot.

VILLÁNYI. A mi a púpot illeti, a dombon legjobban áll a kereszt, és ha egymást megölelitek, akkor formátok is tökéletesedik, mint egy medencze két fogóval. Gyermekek! most megtettem én is a magamét, most végezzetek ti egymás között, s minthogy az őszinte szóváltás sokszor restelli a tanút, kapitány úr e jobb mellék szobában kiadhat szívén. *(El.)*

LAJOS. Én úgy meg vagyok lepetve —

LÍZA. Zavarodásom szól helyettem —

LAJOS. Ha tetszik, ballagjunk be. *(Elmennek.)*

EGYED *(egy ideig Pólival tekinteteket vált, félre)*. Ez lesz a mesterséges replica — nem tudom mint kezdjem —

PÓLI *(félre)*. Már csak megszólítom. Jó bátyja volt Tóházy úrnak.

EGYED. Oh!

PÓLI. Ma szép idő van.

EGYED. Ott kinn igen szép.

PÓLI. Ej Tóházy úr! én gondolnám, itt benn is szép idő van.

EGYED. Ha parancsolja a kisasszony.

PÓLI. Az idő mindig szép, míg az ember él —

EGYED. Az igaz, de az ember nem mindig szép — magamról tudom — jaj —

Póli. Én úgy vélem, minden alakban rejtezik valami szép, mely a vizsgáló figyelmét magára vonhatja, habár nem kedvez is az első tekintetnek.

Egyed. Hahaha! így hát a szép nevet én is magamra vehetném — pedig oh —

Póli. Mért nem? lélek a szépség mértéke. Teszem, szép-e a redős homlok?

Egyed. Legalább nem tartják annak.

Póli. De ha oly gondolatot szül, mely neki örök életet ád, a romlandó testi kellem porrá lesz annak fenségénél.

Egyed. Így csak a férfi itélhet, kinek léte hosszú eszméletek czélja; a szépnem csak érzékeitől vonzattatva, a külsőn csügg; ha csodálja is a lelket, szeretni nem képes, és jaj annak, a ki forró szerelem helyett hideg csodálatot nyer! Önsugarában fagy meg.

Póli. A hol az asszonyi szív csodál, ott szeret is. Én a világot csak keveset ismerem, de úgy vélem, csak a lélek sugárán ifjúlhat meg a világ mint az ember, s nem hihetem, hogy a szerelem mint az ember isteni része, csak a sötétet keresné.

Egyed. Mért épen a sötétet azért?

Póli. Én lélek nélkül nem ismerek világosságot.

Egyed. Ha szabad, magamról veszek példát: mily leány szerethetne engem habár oly kellemmel birnék, mely a természet titkait meglesné, a nap foltjait s a tenger mélységét megfutná?

Póli. Én szép lelket hasonló szív nélkül nem képzelek —

Egyed. S ha az együtt volna is — külsőm —

Póli. Ha akkor nem nyer szerelmet, jele hogy oly helyen keresett azt, a hol az igazán soha sem vett lakhelyet magának — a tiszta szív büszke lenne mint szerény árnyék járhatni a nappal —

Egyed *(félre)*. Lelkemre mondom, ez a leány tetszetős kezd lenni. *(Pólihoz.)* És a kisasszony képes volna azt tenni?

Póli. Uraságod az a nap?

Egyed. Követem! én csak külsőmet említém, lelkem csak annyira hat, hogy a szép érzést elismeri.

Póli. Ez az én feleletem is; a mi külsőmet illeti, az az egy jó van bennem, hogy fél szemmel is eleget látok.

Egyed. A mi e fél szemet illeti, az még száznak is adhatna kellemet.

Póli. Kérem Tóházy urat, a sok szólásban fájni fog melle —

Egyed. Kérem, kedves körében inkább üdülni érzem azt — ha soká e szembe néznék, tán még hátam is eloszlanék.

Póli. Kár volna érte, ily kis eredetiség sokszor jól áll az embernek. Én bajjal válnám meg tőle, tudván: a ki szerelmét ajánlaná, bizonyosan belsőmért cselekedné.

Egyed. Kétségkívül — én magam is — és hogy egyenest szóljak, tudja édes kisasszony, mely környülmény vezérelt ide?

Póli. Igen is tudom; bátyja jóakaró szomszédunk, különösen hajlott házunkhoz.

Egyed. És nem ok nélkül, ebből látom mily nagy emberismerő lehetett.

Póli. A mit az ember kedvel, azt ismerni is véli.

Egyed. Mondja meg édes kisasszony, ha már így állunk —

Póli. Én semmit sem szólok, dolgunk iránt legalább tíz esztendeig kell még gondolkodnom —

Egyed. Az istenért! szörnyű idő az, a türelem is elfárad mellette.

Póli. És Tóházy úrnak is adok időt a gondolkodásra, azért ajánlom magamat. (*El.*)

Egyed. Akárki mit mondd, ez derék leány. Valóban szinte megfogott.

Lajos (jő).

Lajos. Öcsém! az az én mankós mátkám, hidd el nekem, tetszik; oly szép tulajdonokat fejtett ki, hogy egészen elbájolt.

Egyed. Úgy jártam én is.

Lajos. S ha leül, hidd el szép is: ha sánta nem volna, azt vélném, a kedves ismeretlen.

Egyed. Épen úgy vagyok én is; s ha az enyémet az ember elül megnézi, épen nem rút s azzal a fél szemmel is oly kellemesen tud villogni — Lajos! mit gondolsz, a jószág, az osztály —

Lajos. Vegyük el őket — ki tudja látjuk-e valaha az ismeretlen tündéreket?

Egyed. Úgy sem szerettek igazán bennünket, kü-

lönben nem titkolták volna úgy lakásokat — vegyük el őket — az idő külsőjökhez szoktat.

LAJOS. A mankót elfelejteti. Én megkérem.

EGYED. Én is.

Domonkos (jő).

DOMONKOS. De már unatkoztam oda benn —

LAJOS. Hej! nekünk számvetésünk van egymással; mért nem mondta meg, milyenek ezek a leányok?

DOMONKOS. Mondtam, hogy jók.

EGYED. Lajos, rá érsz pattogni? inkább menjen Domonkos és kérje hozzánk Villányi urat.

DOMONKOS. Hát lesz menyekző?

EGYED. Menyekző és osztály.

DOMONKOS. Örülök és szaladok. (*El.*)

LAJOS. Hahaha! feleség, pedig sánta — de még is szebb, mint a tied.

EGYED. Az enyémnek hagyj békét, mert ha nem szebb is, legalább könnyebben mozog.

Villányi jő *Lízával* és *Pólival.*

VILLÁNYI. Mi kivánságok, kedves uraim? Ha leányaimat illeti, itt szóljanak magok.

LAJOS. Én fontolóra vetvén szerencsémet, úgy találom, hogy nem a testamentom miatt, hanem saját szívem sugallatából is egyedül Líza kisasszonynyal boldogúlhatok, azért atyai áldását kérem.

VILLÁNYI. Felelj Líza.

LÍZA. Ah Tóházy úr! két csonka együtt.

LAJOS. Kérem ne tovább! mindjárt újólag udvarolni fogok. *(El.)*

EGYED. Engem is szívem Póli kisasszonyhoz vonzott — azért szép kezét kérem.

PÓLI. Mit gondol Tóházy úr! ily két alak együtt, csak köz mulatságnak szolgálnánk.

EGYED. Kérem alázatosan én arról mindjárt teszek. *(El.)*

PÓLI. Hahaha! most jőnek a változások.

LÍZA. Most az önszeretet s öntetszés áll elő.

PÓLI. És meg lesznek csalatva.

Lajos (jő).

LAJOS. Édes kisasszony, mivel két sánta össze nem illik, ím egyenes testtel s lélekkel újitom kérésemet.

Egyed (jő).

EGYED. Én is két szemmel s épen lépek fel s őszinte előbbi kérelmemet ismételem.

VILLÁNYI. Különös! az urak csak úgy kényökre játszanak tagjaikkal; mi okból léptek így házamba? tréfából? azt nem hiszem, mert az út hosszú, a dolog fontosabb, mint hogy ily játékkal fogtak volna ahhoz — választ kérek!

LAJOS. Igen! — nem épen enyelgés — csak más — *(titkon Egyedhez.)* Szólj ügyvéd, te sokszor hivatalból hazudsz, tedd azt most szükségből.

EGYED. Igen! mi csak a kisasszonyokat akaránk

ily alakokban megismerni — oh ez igen bocsánandó.

VILLÁNYI. Különös mód — azonban leányaim itt a bírák — szólj Líza!

LÍZA. Úgy látszik az urak csúfot űztek szomorú állapotunkkal — az én válaszom kosár. *(El.)*

PÓLI. Mily szerencsét lehet attól várni, ki így gúnyolja a szerencsétlenséget, azért én mint ífjabb néném példáját követem — szinte kosár válaszom. *(El.)*

VILLÁNYI. Sajnálom! de leányaimat kényszeríteni nem fogom — de semmi! azért jó barátok maradunk. *(El.)*

LAJOS. Öcsém!

EGYED. Bátyám!

LAJOS. Hallottad?

EGYED. Fülem most is cseng bele.

LAJOS. Ördög, pokol! tudod-e hogy ez megbántás?

EGYED. Nem látod mily szörnyen boszankodom?

LAJOS. Nekem kosarat! s ily sötét angyaltól — ezer mennykő! minden lépésre igent biczczent fejével s nekem azt mondja: nem.

EGYED. Olyan remek rútságtól ezt a szégyent! Én csak miattad haragszom! ilyen embert megvetni mint te — egy új Mars a világban — szörnyűség!

LAJOS. Oly derék fival mint te úgy bánni — az a felfordított mozsár.

EGYED. Mit tegyünk? ha búsulunk, még kinevetnek.

LAJOS. Boszúljuk meg magunkat — de asszonyok!

EGYED. Oh mi szerencsétlen kérők!

LAJOS. De úgy van, mikor az ember rossz tanácsot követ. Öcsém, ennek te vagy az oka.

EGYED. Mért nem gondoltál jobbat — a kosár után könnyű okoskodni.

LAJOS. Vess nyakokba valami pert.

EGYED. Később nem mondom, de most hevenyében hol vegyem?

LAJOS. Domonkos mind ennek az oka.

EGYED. Ha szólt volna, máshoz fogunk —

LAJOS. Osztály után elűzzük.

EGYED. El! el!

Domonkos (jő).

DOMONKOS. Nos úrfiak! mikor lesz a menyekző? hahaha! a tisztes lengyelt magam is eljárom.

LAJOS. Még tánczolni akar! kedvem volna jól megugratni, hogy mint magyar igazán sírva tánczolna.

EGYED. Maga csalárd ember!

DOMONKOS. Kérem alázatosan, mi baj?

LAJOS. Csak fél szóval mondta volna —

DOMONKOS. A kisasszonyok igazi kincsek s oly hívek kedveseikhez —

EGYED. Kedveseikhez? hát így vagyunk! hahaha! azok lehetnek ám derék fráterek.

LAJOS. Szálkardra hívom őket, a kosár emlékére egyiknek fülét, a másiknak orrát vágom le.

EGYED. Domonkos! maga velök egy húron pendűl, azért osztály után bucsuzunk egymástól.

LAJOS. Magyarán szólván, az úr tovább kereshet szerencsét.

DOMONKOS *(írást vesz elő és olvas)*. «Septimo: Domonkos hív szolgám mostani fizetését és lakását holtig megtartja, és intem öcséimet, hogy őt becsüljék s ön hasznokért tanácsát kövessék.»

LAJOS. Ez a mi örökségünk úgy tele van ponttal, hogy végre nekünk csak a híre marad.

EGYED. Ha nyakunkra maradt, azt kivánjuk, tüstént adjon tanácsot!

DOMONKOS. Házasodjanak meg az úrfiak és gazdálkodjanak.

EGYED. Ez gúny és nem tanács; hogy mer ily időben a házasságról szólni?

LAJOS. Én minden tanácsot megtiltok. Ha az ember megütközik, saját fejével tegye, érti?

Villányi (jő).

VILLÁNYI. Mi baj édes öcséim? oly tűzben vagytok.

LAJOS. Én magamra boszankodom.

EGYED. Én az egész világra.

VILLÁNYI. Csak legyetek vígak! épen most érkezett két leány, leányaim barátnéi, azokat rendeltem ide vígasztalástokra.

EGYED. Én szívem dolgában már allegálni se merek.

LAJOS. Magam is elvesztém a kengyelt.

VILLÁNYI. Itt vannak.

Líza és *Póli* (jőnek ép alakkal).

VILLÁNYI. Itt vannak az urak, mulassátok magatokat.

LAJOS. Mit látok? Máli kisasszony!

EGYED. Mily váratlan szerencse hoz itt össze Nesszi kisasszonynyal!

LÍZA. Örülök kapitány úr, hogy friss egészségben láthatom.

PÓLI. Mily történet hozta e tájra Tóházy urat?

EGYED. Engem —

LAJOS (*félre*). Szépen vagyunk ha megtudják sorsunkat.

EGYED. Igen, a történet — egy örökség —

PÓLI. Örökség! oh ez a szó szépen hangzik.

EGYED. Igen igen, de mindennek van bal oldala, én —

PÓLI. Mi zavarja Tóházy urat?

EGYED. Semmi, csak az öröm kábít el.

LÍZA. Kapitány úr oly csendes — taval, úgy rémlett, vidámabb vala.

LAJOS. Taval, emlékezem, taval igen boldog voltam — most is —

VILLÁNYI. Édes gyermekeim ne csodálkozzatok, hogy ezek az urak oly habzók, ők —

LAJOS (*félre*). Ez most elárúl. (*Villányihoz.*) Kedves úr! ne menjünk a kertbe?

VILLÁNYI. Majd alkonyatkor — tehát ezen urak —

EGYED. Villányi úr, mi most a testamentom szerint leányainak tizezer forinttal tartozunk —

VILLÁNYI. Úgy van, de arra lesz időnk — tehát ezen urak —

LAJOS. Villányi úr! sok történik az életben, mi legjobb ha feledékenységgel végződik.

VILLÁNYI. Igaz, kapitány úr — tehát ezen urak leányaimat megkérték.

LÍZA. Úgy? valóban most áldom sorsomat, hogy taval hitelt nem adtam kapitány úr édes szavainak.

LAJOS. Kérem szeretettel, én most is az vagyok — csak szerencsétlenség —

PÓLI. Oh szép álmaim! oda szívem.

EGYED. Édes kisasszony! én pirúlva állok, de a kénytelenség — s egy bátyám —

PÓLI. Hitetlen! el szememből.

EGYED. Épen e szem volt az oka, mert egyben is mintha ezt láttam volna.

LAJOS. Engem is hasonlatosság kapott el, s bár ez kellemesb hang, s ez alak egyenes, még is esküdni merek, hogy a kisasszony igen hasonlít Villányi ur idősb leányához.

EGYED. Ennél fogva inkább hű szerelmünket jelentők.

DOMONKOS. Hahaha!

EGYED. Pogány! még nevet?

VILLÁNYI. Most vége a tréfának! Fiaim! nyissátok fel szemeiteket!

LÍZA *(elébe sántít Lajosnak).* Lajos!

PÓLI. Én is letettem haragomat. Egyed hamis ügyvéd!

LAJOS. Ezek a kisasszonyok —

Villányi. Leányaim!

Egyed. És Nesszi —

Póli. Akkor úgy hívtak —

Villányi. Édes gyermekeim! ti álnév alatt szerettétek egymást, csonkán is vonzattatok egymáshoz, azért most tartsunk lakodalmat!

Egyed. De ez a játék —

Póli. Csak viszonzás volt és büntetés a hamisságért.

Domonkos. Nekem is volt benne részem — nos, bucsuzunk egymástól?

Lajos, Egyed *(egyszerre)*. Soha!

(A kárpit lefordúl.)

———

CSALÓDÁSOK.

VÍGJÁTÉK NÉGY FELVONÁSBAN.

(ELŐSZÖR ADATOTT KASSÁN, 1829. DECZEMBER 30.)

(1828.)

SZEMÉLYEK.

Gróf ELEMIR.
Báró KÉNYESI.
KÖRÖNDY LINA, fiatal özvegy.
LOMBAI, urodalmi inspector.
ELEK, ennek fia, hadnagy.
LIDI, rokona.
LUCZA kisasszony.
MOKÁNY, földesúr.
VILMA, Lina társalkodója.
TAMÁS, urodalmi kertész.
ANTAL, Elemir inasa.
PÉTER, Lina inasa.

A dolog történik Elemir s Lina közös jószágán.

ELSŐ FELVONÁS.

Kert.

Lombai, Mokány.

Lombai. Jól teszed barátom, ha megházasodol; a szabad életnek is vannak lánczai, kivált ha elöregszik az ember.

Mokány. Az örökös dínom dánom is utóbb csak bánommá lesz. Taval télen úgy elunatkoztam, hogy az öreg gazdasszonyomnak kellett előttem csevegnie; aztán a familiára is kell ügyelnem, úgy is vakarcs vagyok — aztán házi becsület is kell.

Lombai. Okosan! én szeretem, ha a szívek úgy össze-vissza fonódnak. Tudom, uraságaim is nem sokára összekelnek.

Mokány. Úgy?

Lombai. Össze is illenek ám. Az özvegy még férje életekor ismerte a grófot; az öreg Köröndy meghalván, ezen reá maradt fél urodalmat commasszálta a gróffal s együtt költöztek a városba; azóta én vagyok itt az úr.

Mokány. Ugyan soká halasztják a menyekzőt,

hisz az öreg Köröndy tanácsos már két esztendeje, hogy meghalt.

Lombai. Tudja mit gondolnak — de hogy szeretik egymást, az bizonyos, az oly bizonyos, mint hogy téged Lidi szeret. Barátom! nem azért mondom, hogy én neveltem, de a leány jó, fürge, eszes és, hidd el, szeret.

Mokány. Mint van hát a manóba, hogy mióta czélomat tudja, olyan rendes; előbb csak enyelgett velem, de most ha rá kacsintok, elfordúl.

Lombai. Tettetés! a leány mindig mást mutat, mást érez. Minap is mondá: ez a Mokány valóságos angyal.

Mokány. Angyal! eszem a szívét! már azt ugyan magam se hiszem, de lássa ha azzá tesz.

Lombai. Plánumom szerint jövő héten kézfogást tartunk, két hónap múlva esküszünk, s te feleséget kapsz, de olyant — azonban hadd dicsérje maga magát.

Mokány. Jobb is lesz, mert neked úgy se hiszek.

Lombai. Csak a jegyajándék iránt végezzünk előre; légy derék úriember, írj neki olyan summát, hogy magam is elhűljek bele.

Mokány. Ej te macskapára! hát te húgodra is alkudni akarsz, mint a zsidó gyapjúra? abból semmi sem lesz; ha megbecsül, mindenem övé — különben isten hozzád kapufa! Aztán tőle szeretném ám én azt hallani: eljön-e hozzám?

Lombai. Épen itt jő. Hej Lidi! Lidi!

Lidi (jő).

LIDI. Mit parancsol édes bácsikám?

LOMBAI. Szólj igazat; *(titkosan)* mondd, a mit én akarok.

MOKÁNY. Kis lelkem, nem csuklott? épen magát rostáltuk. Hallja csak, ez a bátyja azt mondta, hogy engem szeret, igaz?

LOMBAI. Nézz fel kis húgom, a fű nem kérő — *(titkosan)* mondj igent, mert jaj lesz — *(ismét lágyan)* úgy-e szereted ezt a jó urat?

LIDI. Igen! úgy — úgy —

MOKÁNY. Úgy, amúgy — ne neked! elsülyedt a szekér.

LOMBAI. Hát több kell még te boldog vőlegény? nem látod, hogy meg van lepve? Lidi, szólj!

LIDI. Mit szóljak édes bátyám?

MOKÁNY. Rövid emlékezete van galambom. Ha szerelme sem hosszabb, fogjunk kezet és menjünk szét.

LIDI. Én szeretem mint felebarátomat, igen, úgy —

LOMBAI. Hallod Mokány! az annyit tesz: feled akar lenni, te meg az ő fele; a barátság ráadás.

MOKÁNY. Úgy értetted?

LIDI. Bátyám értette úgy, én nem szoktam oly mélyen gondolkodni — én minden embert szeretek.

MOKÁNY. Azt kikérném, ha feleségem lenne. No csak ne süsse le szemét, majd megegyezünk.

LIDI. Úgy is dolgom van most. *(Elszalad.)*

Lombai. Mit mondasz?

Mokány. Te sokat látsz, én meg semmit; ennek a következése ismét semmi.

Lombai. Eh! te nem ismered az embert, csak bízd reám a dolgot. De szó a mi szó, a jegypénz iránt értekezzünk, ily szép és jó leányért kár volna fösvénykedni. *(El Mokánynyal.)*

Lidi (jő).

Lidi. Elmentek! Én agyon sírnám magamat, ha ez nem volna puszta feltétel bátyámtól. Huh! ez a vad ember lenne enyém? inkább — isten bocsáss! majd klastromot szalasztottam ki.

Elek (jő).

Elek. Lidi! kedves édes Lidim!

Lidi. Én szomorú vagyok, atyád igen rám ijesztett —

Elek. Mokánynyal? ne búsulj! semmi sem lesz abból; tudod az öreg úr mindig tele van plánummal s egyet se végez. Ő akarja ne szeressük egymást, nekem pedig lehetetlen szót fogadnom.

Lidi. Én meg egy hajszállal sem vagyok jobb náladnál.

Elek. Keményen megtiltá együtt létünket.

Lidi. Én pedig száz ember közt is egyedűl veled vagyok.

Elek. Én pedig el nem hagylak.

Lombai (jő).

LOMBAI. Megint együtt vagytok? ej szedte vette gyermekei! mit parancsoltam? tüstént el egymástól! Lidi! te menyasszony vagy s vége — most menj! *(Lidi el.)* Halld Elek! a te szívedhez nagy szólásom van, te Lidit szereted, de én haragszom.

ELEK. Szeretem mint kedves testvéremet.

LOMBAI. A testvéri szeretetnek nem szükség öszszebujkálni, sugdozni, egymásra bámulni, oly melegen, oly tüzesen — Én mondom neked, vesd ki fejedből.

ELEK. Mind jó lenne, csak kivethetném a szívből is.

LOMBAI. Hagyj békét a szívnek, én nem szenvedhetem azt a szívkiáltást.

ELEK. Én nem bántanám, csak ő hagyna békét. Aztán, édes atyám! mért akarja szerencsétlenné tenni azt a szegény Lidit?

LOMBAI. Gazdag nősző és szerencsétlenség? lásd mily keveset isméred a világot. Te Luczánál maradj!

ELEK. Jaj nekem!

LOMBAI. Mid fáj édes fiam?

ELEK. Megbetegszem, ha Luczára gondolok is.

LOMBAI. Meggyógyulsz, ha jószágát megismered.

ELEK. Agyon beszélne.

LOMBAI. Életre hoz aranya.

ELEK. Anyám lehetne.

LOMBAI. Annál jobb, nem kell féltened. Édes fiam! most hallgass, mert én úgy akarom. Ha tovább élsz, meglátod, hogy a gazdag redő jobb a

szegény sima képnél. Én gyűlölök minden érzelgést; azonfelül írtam is már Luczának, hogy eljövök háztűz-nézni.

ELEK. Ha meg kell lenni, nem tehetek róla, de időt csak enged édes atyám gondolkodásra.

LOMBAI. Mennyit?

ELEK. Legalább harmincz esztendőt. *(El.)*

LOMBAI. Ej gonosz fiú! ugyan rám ütött. Én is, míg fiatal voltam, a szél hátán jártam házasodni, de most egy okos plánum! oh az mindent felülmúl.

Antal (jő).

ANTAL. Inspector úr!

LOMBAI. Honnan Antal?

ANTAL. A városból jöttünk, én és uram!

LOMBAI. A gróf! és menydörgettét! honnan e meglepés?

ANTAL. Mi haragosan jöttünk.

LOMBAI. Ha te haragszol nem bánom, de szólj röviden: mi hozta a grófot? itt marad?

ANTAL. Tegnapelőtt nagy mérgesen hazajött, néhányat sóhajtott, leült, írt s engem az asszonysághoz küldött, ki szinte komoran nézett a levélre; tegnap felültünk s ma itt vagyunk. Tessék a grófhoz menni.

LOMBAI. Mindjárt! mindjárt! de Antal, mondd meg csak, összezendültek az uraságok? mért, mikor és hogyan?

ANTAL. Azt susogták, hogy az asszonyság napon-

ként jobban megízlelte a városi mulatságot, az én uram meg naponként inkább elvonatkozott. Én úgy vélem, keményen összezendültek s elváltak.

Lombai. Értem, értem! olyan kis szakadás; semmi semmi! tehát megyek — Te Antal! az asszonyság semmit sem üzent?

Antal. Semmit, de láttam, az ő házánál is nagy volt a zűrzavar.

Lombai. Hm! hm! míg a dolgot pontig kitanúlom, neutralis maradok. Jer a grófhoz. *(El Antallal.)*

Lidi (jő).

Lidi. Ugyan okosan tette a gróf, hogy eljött, legalább bátyám el lesz foglalva s nem vesződik velünk. Ah istenem! *(szívére mutat)* ez a picziny jószág mennyi galibát okoz, mennélinkább nyugtatom, annálinkább háborog; kivált Eleknél úgy fészkelődik, mint a csintalan gyermek, ha a tanulást megúnta. Elekkel sem szabad szólnom — jól van, virágokat szedek, szobájába teszem s azok által beszélek vele. *(El.)*

Lombai jő *Elemirrel.*

Lombai. Nagyon örülök nagyságos uram! Rég nem volt már szerencsénk!

Elemir. Ezentúl többet mulatok itt.

Lombai. Az asszonyság egészséges?

Elemir. Igen, úgy hiszem.

Lombai. Tán eljön s udvarunk is zajosabb lesz?

ELEMIR. Nem tudom — lehet — zajosabb igen.

LOMBAI *(félre)*. Fergeteg, háború, szaladás. *(Elemirhez.)* Tán a javításokat méltóztatik megszemlélni, oh mi nem valánk restek; azonkívül sok gazdaságbeli plánum várja nagyságodat: teszem —

ELEMIR. Majd máskor, még ráérünk, fejem most egyéb dolgokkal van tele. Szállásom rendén van?

LOMBAI. Minden, minden!

ELEMIR. Igen jól van, én itt szintén könnyűnek, szabadnak érzem magamat, itt olvasom a természet szentírását, mely nyugalomra tanít.

LOMBAI. Szentírást? úgy? tán eszmélkedni akar nagysád — és nem alkalmatlankodom, úgy is vendégem érkezett.

ELEMIR. Vendége?

LOMBAI. Mokány, egyik szomszéd földesúr.

ELEMIR. Nem emlékezem reá.

LOMBAI. Ő többször beköszönt hozzám, vagy is leányomhoz.

ELEMIR. Tehát leánya is van? azt nem is tudtam.

LOMBAI. Csak nevelt leányom, különben távol rokonom, még boldogúlt feleségem vette örökbe. Mikor nagysád itt volt, még nem tünt szembe, csak most serdült fel.

ELEMIR. És Mokány úr a szerencsés imádó?

LOMBAI. A mint az ember veszi; ha meg lesznek kötve, majd összeillenek.

ELEMIR. És szeretik egymást? Vigyázzon az úr! kétes örvény az emberi szív, soká kell azésznek búvárkodnia, mig azt kitanulhatja. A szerelem sok-

szor csak buborék s a hiúság színezi — én mondom az úrnak: ritka érzés való.

LOMBAI. Házamban minden érzésnek eszem után kell indulni. Mokány úrnak szép birtoka van, húgomnak egyedűl helyes képe.

ELEMIR. Ismértessen meg Mokány úrral, én mélyen szoktam az emberbe nézni s lelkem sugallatin ritkán csalódom.

LOMBAI. Oh nem kétlem. *(Elmentében.)* Ez elbízza magát szemében, meglássuk kié jobb. *(El.)*

ELEMIR. Derék őszinte ember! — Valjon mit szól Lina gyors eltökéletemhez. Tán magába tér s lemond a zajos életről. Így kellett tennem, megmutatnom erőmet, mely nem hágy magával gyermekbábként játszani. Oh Lina! Lina! be más valál, míg a nagy világ tömjéne el nem kábított!

Lidi (jő).

LIDI *(utána Tamás dörmögve).* Csak ne dörmögjön kend Tamás.

TAMÁS. Azért is lármázok és bevádolom inspector uramnak.

ELEMIR. E lesz a leány. Nem elragadó szépség ugyan, de kellemes.

LIDI. Menjen kend Tamás!

TAMÁS. Nem! sok a mi sok.

LIDI. A gróf! — Tamás, édes Tamásom, angyali Tamásom, távozzék kend, adok borravalót.

TAMÁS. Hát mit ád a kisasszony?

ELEMIR. Minő vita ez? mi baj!

TAMÁS. Az úrnak semmi köze hozzá.

LIDI. Tamás! mit beszél kend? ő nagysága a gróf.

TAMÁS. Megkövetem szépen! alig látok bosszúságomban.

LIDI. Örvendek, nagyságos uram, hogy tisztelhetem; én Lidi vagyok, az inspector húga.

ELEMIR. S ismer engem szép Lidi?

LIDI. Igen is, van szerencsém; midőn nagysád utólszor itt volt, még kicsiny voltam s csak messziről néztem —

ELEMIR. S mi baja volt az öreggel?

TAMÁS. Lássa nagyságos uram, ez a kisasszony minden virágimat letépi, ni a szegfűt, violát — s a mit le nem tör, azt letiporja.

ELEMIR. Ily gyöngéd nyomok nem ölhetik el a virágokat.

TAMÁS. Dehogy nem! elcsüggednek biz azok.

ELEMIR. És szabad tudnom, mit akar annyi virággal?

LIDI. Ah gróf úr!

ELEMIR. Tán Mokány úrnak szánta? most mondá bátyja —

LIDI. Oh annak csak dohányfüst kell; én szebb czélra szántam — de —

ELEMIR. Még titok?

LIDI *(félre)*. Már nem tehetek róla, hazudnom kell. *(Elemirhez.)* Ha megmondom: majd együgyűnek tart nagysád — én — én *(félre)* ah istenem! mit is mondjak —

ELEMIR. Minő zavar? mitől tart, ha szép czélra szánta?

LIDI. Én nagysád szobáit akartam édes illattal tölteni — engedelmet kérek —

ELEMIR. Valóban — édes jó Lidim! első ismeretségünket mindjárt kedves testvéreivel akará fűszerezni — vegye hálámat szíves figyelmiért. Tamás! kend többé ne merészelje így megtámadni a kisasszonyt, az is tudtára legyen, hogy ezentúl minden virágimat a kisasszony tetszésire bízom. Elmehet kend.

TAMÁS. De kár —

ELEMIR. El, mondom! kend durva, mogorva ember!

TAMÁS *(elmentiben)*. Bár csak mérget szívna illat helyett; még rám támadnak. *(El.)*

LIDI. Ezerszer bocsánatot kérek nagyságos uram, ha miattam boszankodott.

ELEMIR. Oh épen nem, csak tiszteltetni kívánom jó szívét.

LIDI. Most elhiszem, hogy a lélek tulajdona szemben lakik; nagysád oly kegyes.

ELEMIR. Örülök, ha jót gondol felőlem, én is azt hiszem, hogy előttem egy jó tiszta lélek áll.

LIDI. Oh nem vagyok én jó, gróf úr! lássa, bátyám mindig perel velem s csintalannak nevez, kivált ha Mokány úron valami csínyt teszek; de csak akkor, ha incselkedik — Oh hamis ember ám az a Mokány! akkor néz az égre, ha iszik — úgy bizony!

ELEMIR *(félre)*. Oh égi ártatlanság!

LIDI. Bátyám mindig azt javalja: szeressem azt a Mokányt — azt mondja, a szegény leánynak szíve se legyen — nekem pedig van ám egy — de mit is csevegek ily úr előtt —

ELEMIR. Szóljon bátran! magam sem tudom, mint óhajtom úgy bizodalmát — részvétem gyorsabb, mint a szokás lassú lépése.

LIDI. Részvét! mily édesen hangzik e szó. *(Félre.)* Ezt meg kell nyernem, tán segíthet ügyemen.

ELEMIR. A szót tett is kövesse — itt jő bátyja.

LIDI. Ajánlom magamat.

Lombai, Mokány, Elek (jőnek).

LOMBAI *(Lidihez).* Hollá, forgószól, hová? itt maradsz.

MOKÁNY. Eszem a szívit, hogyan ugrál, mint a mókus.

LOMBAI. Szerencsém van Mokány urat præsentálni.

ELEMIR. Hallja Lombai! nem szokásom a hízelkedés, de meg kell vallanom, nevendéke becsületére válik.

LOMBAI. Alázatos szolgája. Ím Mokány úr!

ELEMIR. A jövendő bizonyosan megjutalmazza szorgalmát, én ismerem az asszonyi szívet s mondhatom szép virágot nevelt.

LOMBAI. Alázatos szolgája. Mokány úr!

MOKÁNY. Engem úgy se! már a derekam is fáj a sok hajladozástól — isten hozta gróf urat.

Elemir. Igen örülök.

Lombai. Fiamat már tetszik ismerni.

Elemir. Már a városban találkozánk.

Elek. Köröndy asszonyságnál.

Elemir. Igen — igen. — E körben vidám órákat reménylek. Nemes szomszédimat is felkeresem, úgy hiszem jó barátságban élünk.

Mokány. Jól teszi, gróf úr! ha itt marad; szebb élet is van itt mint a városi hegyes köveken. Ott az embert az a sok jött ment suhancz csak úgy komázza: itt egész kis király, ha van valamie.

Elemir. S azt is lel, a mit zajgó palotákban hasztalan keres.

Mokány. Szép juhokat —

Elemir. Ártatlanságot, őszinteséget, az üres órákat —

Mokány. Vadászattal töltsük, rókákra menjünk a nyíresbe, vagy jó paripán a nyúlakat hajhászszuk —

Elemir. Kérem! én könyveket értettem.

Mokány. Azokkal nem sokat vesződöm, apám se olvasott, még is tekintetes úr volt. *(Kívül muzsika hallik.)*

Elemir. Kit illet ez?

Lombai. Az új polgárok. Tán nagysád érkeztét hallák s a faluvégről ide siettek üdvezlésére.

Mokány. Mit beszélsz? én rendeltem őket ide — Csicsó az — van-e gróf úrnak nótája?

Elemir. Nem tudnám — azonban, csak tessék mulatozni. *(Félre Lombaihoz.)* Barátom Lombai! kellemes húgát ily embernek fel ne áldozza — ennél jobb szerencsét érdemel.

Lombai *(magát elfeledve)*. Megfogta biz ezt! ejnye szedte vette! be jó lenne —

Elemir. Mit mond az úr? mi lenne jó?

Lombai. Semmi! vagy nem — igen jó lenne, azaz bölcsen szólt nagysád.

Elemir. Szép Lidi, szabad bekísérnem? örömest látnám mint ékesgeti fel szobámat.

Lidi. Kérem nagyságodat, ily csekélység szót sem érdemel.

Elemir. Sőt inkább, ily csekélységek fűszerezik az életet — ha tetszik — *(elvezeti Lidit.)*

Lombai *(tüzesen fel s alá jár)*. Ki hitte volna! új plánum nyílik előttem, új élet, új világ —

Mokány *(Lombaihoz)*. Pajtás! ez a te grófod feszes úriember.

Lombai. Nem bánom, ha kőből van is, csak —

Mokány. Szárcsavérű biz ő: nótája sincs.

Lombai. Nem bánom, ha vére nincs is.

Mokány. Te megint a plánum országában jársz — Hej Csicsó! húzd rá nótámat! Hejje Rózsám, hujja Rózsám! egy csókot adj, csiklandik szám! *(El.)*

Elek. Édes atyám, mivel ékesíti fel Lidi a gróf szobáját?

Lombai. Nem bánom akármivel; maga legszebb ékesség.

Elek. Maga parancsolta neki?

Lombai. Azzal te ne gondolj, tied Lucza s punctum.

Elek. Ott kérdő jel van és nem punctum. *(El.)*

Lombai. Csekélység, fűszerszám, Lidi más sze-

rencsét érdemelt — hahaha! már bizonyos: Lidi megtetszett neki. Ő most összezendült kedvesével, ilyenkor az ember bosszúságból is mást szeret — úgy van — most csak lassan, okosan indúljunk s plánumom el nem dőlhet. *(El.)*

(A kárpit lefordúl.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Kert lugossal.

Lombai, Mokány.

MOKÁNY. Nos mit akarsz te eleven szerencsefazék?

LOMBAI. Én most azt akarom megmutatni, hogy barátod vagyok, pedig igaz.

MOKÁNY. Tettel vagy szóval?

LOMBAI. A szó vezet tettre, a tett boldogságra et cætera! lásd, húgomat nem adom neked, nem illik hozzád.

MOKÁNY. Ej czinegefajta, miért nem? hisz magad ajánlottad.

LOMBAI. Mind igaz, de a leány nem szeret, az még tűrhető; hanem elgondoltam, a leány hozzád képest csakugyan fiatal.

MOKÁNY. Nem is kell nekem olyan nyámmogó dajna, ki hébehóba egyet lép és kétszer nyög.

LOMBAI. Tamás vagyok benne, fog-e boldogíthatni; igen sajnálom, mert szeretlek — persze ha Lidi az én szememmel nézne —

Mokány. S [illegible] ez csak [illegible] jutott eszedbe?

Lombai. Az ember [illegible] a [illegible] nap tanul. Lásd neked élemedett leány kellene, ki a fejkötőért sokat eltűrne, mert egy az: te már elmulasztad az ifjuságot; más az, közöttünk szólván nagy bolond vagy.

Mokány. E pontban összeillünk.

Lombai. A leány pedig fiatal. hm! ketes játék — sok példát tudok: a fiatalság lepkeszárnyú; elég szomorú, de úgy van.

Mokány. Mondasz valamit — magam is tanakodtam már s nem is verem falba fejemet, ha semmi se lesz a dologból.

Lombai. Hanem egyet mondok. Köröndy asszonyság elérkezett, vele jött Vilma társalkodója, szegény, de jó házból való; azon kívül híres gazdasszony; nem olyan szép ugyan, hogy processiót vonna maga után, hanem mégis szép; én azt tanácslom, nyúlj ahoz · majd elintézem én a dolgot.

Mokány. Megnézzük, aztán szóljunk felőle.

Lombai. Majd én bejelentelek — aztán csicsomáld fel magadat; tudod, mai időben a szép ruha többet nyom az embernél.

Mokány. Minek a pipere? nekem négyszáz holdam van, nincs rajta sem infrascritus sem intabulatio, es olyan szőlőm, hogy hat vármegyében sincs szebb —

Lombai. Tudom, tudom — tégy a mit akarsz, csak annál maradj.

Mokány. De ne légy megint puszta harangláb; ha már házasodásba kaptam, rákon nem akarok nyargalni. (El.)

LOMBAI. Ennek van már keresztje, s Vilma hálából is segíti majd plánumomat. Az asszonyság is a mint láttam örömest van fiam társaságában s mért ne? a fiú csinos, fürgencz, tüzesen néz! hahaha! felséges gondolat! Ha ezt keresztül vihetném, én lennék itt az universális atya.

Lidi (jő).

LIDI. Édés bácsikám! most találkoztam Mokány úrral; hála isten! nem kellünk egymásnak.

LOMBAI. Úgy-e, te —

LIDI. Bocsásson meg, ha csak egy pillantatig is tudtam kételkedni jó szívéről; bácsi minden jóság kútfeje, minden öröm forrása.

LOMBAI. A forrás tengerré lesz, ha szót fogadsz. Lidi! nem láttad a gróf minő gondolkodó? tudod-e, ha szól is, mindig téged említ — érted mi az?

LIDI. Nem biz én, édes bácsim.

LOMBAI. Megmondom hát én: a gróf téged szeret. Boldog Lidi! édes leányom! én kérlek, parancsolom, forgolódjál a gróf körül; mutasd meg, hogy bármi nagy úrhoz is beillenél, mutasd meg eszedet; ő szinte nyeldekel szemeivel, hagyd magadat elnyeletni; ha keres, hagyd magadat feltaláltatni; ha szívéről szól, dőlj reá. — Én mondom neked: hat lovon jársz, azért szedd össze magadat, különben gyalog mégy.

LIDI. Édes bácsi —

LOMBAI. Szót se! te ismersz mily keményen veszem, ha felteszek valamit — állhatatos legyen az ember.

Lidi. Én vagyok; de bácsi minduntalan változik — előbb Mokány —

Lombai. Mostról van a szó, én úgy akarom s vége. *(El.)*

Lidi. Megint új zavar. Elekkel sem szólhatok, mindig az asszonyság körül van. Lássa legalább, hogy én gondolkodom róla. *(El.)*

Elemir (jő olvasva).

Elemir. «Az igaz szerelem zajtalan mint a valódi erkölcs.» Bölcsen! Oh Lina! Lina! te csak a világot szereted. *(Olvas.)* «Mily szegény teremtmény az oly asszony, mely a kivánattal egyszersmind tiszteletet nem képes ébreszteni.» Igen bölcsen. Oh Lina! Lina! te zajos hódolatban leléd a tiszteltetést. *(A lugosba ül.)*

Lidi (jön).

Lidi. Úgy, itt álljon a nyilvános titok. Most Elek nevét e fába vésem s nefelejtstsel megkoszorúzom, tudom, örömmel akad meg rajta szeme. *(Egy fához megy s E betüt vés bele.)*

Elemir *(a lugosban)*. Én őt szerettem, emberisméretem is soká elvakúlt mellette, mert őt vígnak tartám, de nem könnyelmünek. Mi más az ártatlan Lidi! úgy sejtem, titkon vonzódik hozzám — még nála a szerelem ismeretlen vendég — azért nem is költöm fel.

Lidi. Oh jaj! megmetszettem kezemet! Csak hogy a betű kész, most koszorút reája.

ELEMIR. Mit hallok! *(Kijő a lugosból.)* Lidi! mit mível? keze vérzik! az istenért!

LIDI *(zavartan a betű elé áll).* Semmi, gróf úr, véletlen egy szálka sértett meg — oh én szerencsétlen! mindig háborgatom nagyságodat.

ELEMIR. Mutassa kezét, kérem —

LIDI. Semmi — csak méltóztassék olvasni — igen szép könyv lehet — én tüstént távozom.

ELEMIR. Nem, nem! hadd kössem be kezét. Mért vonakodik annyira? engedje kérem. *(A mint kezét fogja, a betű szemébe tűnik.)* Mi ez? valóban E betű! Lidi! ezen dologban szúrta meg gyöngéd ujját?

LIDI. Ah nagyságos uram! én — szörnyű meglepés — nem tudom megmondjam-e.

ELEMIR. A ki ily gyöngéd jelben tud beszélni, annak a szó szükségtelen. Szegény Lidi! értem e néma bájos nyelvet, melyet az ég csak a — *(magában).* Nem, a szerelmet ki nem ejtem, mert óvnom kell őt az indulattól. *(Lidihez.)* Igen, így csak az ártatlan beszél.

LIDI. Magam se tudom mi jutott eszembe — csak játék volt —

ELEMIR. Értem, félig játék, félig a legmélyebb való.

LIDI. Nekem ez oly kedves betűm, mindenütt szeretném látni — de tán kárt tettem? akkor engedelmet kérek, többé nem cselekszem.

ELEMIR. Tegye bátran, kedves! minden fáim tetszésére vannak *(Lombai egyik felől, más oldalról Elek jőnek.)* Megvallom, igen örvendetes hallanom, hogy nevem első betűje oly kedves.

Elek (*magában*). Valóban nagy divatba jött az ismeretség!

Lombai (*magában*). Hahaha! már közelednek.

Elemir. Ezen kendőt sokért nem adnám — maradjon ereklyéje e szép órának —

Lombai. Szép óra! pedig tőlem származott.

Elek. Szép óra! tehát így vagyunk?

Elemir. Jőjön, szép Lidi! a forráshoz, a hideg víz igen fog használni — kérem, semmi mentséget. (*Elvezeti Lidit.*)

Elek. Úgy! átkozott látvány! a gróf nevének első betűjét említé — itt van —

Lombai. Ott van! hahaha! fiam! láttad? hallottad? ezt előbb megmondhattam volna; Lidi megvallá —

Elek. Mit vallott Lidi? mit?

Lombai. Csak ne nézz olyan mordúl — az igen természetes — a gróf gazdag; tud érzeni; Lidinek észt adtam, de neked is telik.

Elek. Oh asszonyi szív! más nap, más imádó. Csak most ismerte meg!

Lombai. Ne bánd fiam! jer szívemhez te szép hadnagy! sírd ki magadat ha nem szégyenled, aztán figyelmezz rám — jobbat szerzek én.

Elek. Mi jót hallhatok, ha Lidit elvesztém.

Lombai. Fiam! nézz szemembe! derék fi vagy, csak hogy pénzed nincs! Elek! azért is boszúld meg magadat, üss tábort a szép özvegy körül s vívd meg mind azon fortélylyal, melylyel ti katonák az asszonyokat rontjátok.

ELEK. Hogy tréfálhat most édes atyám, midőn tudja, mi boszant.

LOMBAI. Úgy jó, az özvegy is boszankodik, indulatban van, ilyenkor a legokosabb asszony is gyermek. Vedd körül, vígasztald, hízelkedjél neki, tűrd el szeszélyeit, s ha rést lelsz, röpülj szívébe; képed jó instantia, ifjúságod beszél helyetted. Fiam! szép fiam! tudod mi az? fél uradalom! he! nem ugrál szíved?

ELEK. De hogy gondolhat ilyest édes atyám?

LOMBAI. Hát mért volnék atyád, ha nem ügyelnék szerencsédre? Nem vagy vérem, ha ellenkezel; az özvegy szép, fiatal — és kész pénz!

ELEK. Édes atyám örökké új meg új plánumot kohol, csak engem ne venne tárgyúl s eszközül.

LOMBAI. Mindenemből kitagadlak, ha akaratom ellen cselekszel. Légy nyugodt, majd alattomban én is dolgozom — *(Lucza jő.)* Ezer mennykő! itt jő Lucza — hm! hm! mit mondjak ennek?

Lucza (jő).

LUCZA. Kedves szomszéd uram! a tanácsosné mulatságra hívatott, különben is a levél, melyet nem régen írt —

LOMBAI. Igen, igen! *(Félre.)* Átkozott dolog! — Tessék leülni!

LUCZA. Leülni a gyepre? ej, ej szomszéd uram, levele engem zavarba ejtett és maga is szinte félre beszél —

LOMBAI. Igen, én kivántam, én akartam — hogy van édes kisasszony? úgy-e szép időnk jár? mint foly a gazdaság? sok báránya van már?

LUCZA. Tűrhető — de csintalan szomszéd, kit értett levelében?

LOMBAI. Elek fiam itthon van szabadságon. *(Titkon Elekhez.)* Ne ijedj meg, ettől felmentelek.

ELEK. Örvendek édes kisasszony! hogy egészségben láthatom.

LUCZA. Részemről én is, édes hadnagy úr! Hogy felserdűlt, megizmosodott! alig ismertem volna meg, pedig együtt nevekedtünk.

LOMBAI. Kérem, mi nevekedtünk együtt, de semmi, hisz csak atyja vagyok.

LUCZA. Én nem foghatom meg inspector urat —

LOMBAI. Volt már az asszonyságnál? Fiam! vezesd be ezt a szép kisasszonyt, ezt a jó kisasszonyt.

LUCZA. Csintalan szomszéd maga!

ELEK. Ha tetszik, bekisérem a kisasszonyt.

LUCZA. Már voltam nála, elébb úti ruhámtól kell megválnom. Szomszéd uram! összekel-e most Köröndyné a gróffal? Mi ujság van? szóljon.

LOMBAI. Nem szolgálhatok — ez úti köntös terhére van — fiam! vezesd fel ezt a szép kisasszonyt a kastélyba.

LUCZA. Hát dolgunk iránt mikor lesz szerencsém?

LOMBAI. Majd később.

LUCZA. Elvárom! Kedves hadnagy úr! legyen vitézem. *(El Elekkel.)*

LOMBAI. Ezzel ugyan hirtelenkedtem — már csak valakit találnék ennek is! *(El.)*

Kényesi jő *Elemirrel.*

KÉNYESI. Hát ez volt a hirtelen útnak oka? ily mezei virág vonzott — hahaha! a zúgó forrás, a gömbölyű pásztorné —

ELEMIR. Magadról ítélsz.

KÉNYESI. Légy nyugodt! én nem leszek veszedelmes. Szebb czél hozott engem ide, tudod-e, hogy boldogult kedvesed nekem feltámadt?

ELEMIR. Sok szerencsét.

KÉNYESI. A ligetben találkozám vele, s ő igen nyájasan maga hitt meg ide a falura, több vendég is jön, mint mondá, de irántam különös kegyességét tapasztaltam.

ELEMIR. Oly hirtelen!

KÉNYESI. Oh én, mióta megismertem, hódoltam neki. Vígasztald magadat barátom, Lina inkább illik hozzám; mert ő víg, én mulatságos; neki kellemes férj kell, nekem pénz.

ELEMIR. S már annyira vagytok, hogy ily gondolatok ébredhetnek?

KÉNYESI. Annyira jövünk — már előbb is tettem volna lépést, csak irántad való barátságom tartóztatott.

ELEMIR. Én részemről rég felmentettelek volna ily nagylelkűségtől.

KÉNYESI. Te rendben vagy, könnyen lebegsz az

életben, de nekem magammal kell kereskednem, házasodnom kell; különféle tapasztalás értékemet elnyelé s nincs gonoszabb állapot, mint mikor az embert méltóságolják, nagy úrnak hívják, regálist kap s nincs jövedelme. De most mulatozz jól; baráti üdvözletemet megtettem s most egy órát tükrömnek, aztán szerelemnek. *(El.)*

ELEMIR. Balgatag én, hogy ily könnyű szívnek hódoltam. Ily embert is magához édesget! Nem! nem — de mért nem? piperés alak, czifra üres szavak s rab hódolat — ím fogva az asszony.

Antal (jő).

ANTAL. Nagyságodat keresem, az asszonyság ma estére mulatságot ád. Nagyságod is meg van híva.

ELEMIR. Jól van. Te Antal, mondd meg az inspectornak, hogy én a kerti házba költözöm a kastélyból — nekem csendesség kell, menj. *(Antal el.)* Tegnap jött s már egy sereg vendéget gyűjt, csak boszú hozta utánam, de bennem is leljen erőt. *(El.)*

Lina szobája.

Lina, Vilma.

LINA. Mi jobb a feledékenységnél! Mióta Elemirről nem is gondolkodom, szinte nyugodtabb vagyok.

VILMA. Én pedig azt hiszem, hogy az emlékezetnek köszönjük ittlétünket.

LINA. Tán csak nem véled, hogy miatta útaztam

ide. A természet oly vidám, szinte jól esik ismét szabadon lennem a szorító várostól. De a hitetlenért egy lépést se többé!

Vilma. Te büszke valál kérelmét teljesítni, ő pedig kevély, mellékes szeretőt játszani.

Lina. Én őt forrón szerettem; de vádolhat-e, ha szíve mellett az ismeretlen világ is vonzott? Klastromból kijövén, szüleim ide, még nagyobb magányba adtak egy éltes férfi mellé, ki atyám vala inkább mint férjem. Ő volt első, ki e szívet szerelemre bírta, s mivel akaratja ellen víg társaságba menék, távozott.

Vilma. Féltékenység a szerelem árnyéka.

Lina. A féltékenység dúl fúl, de marad; csak hűlt szív távozik. Egy szó, egy tekintet elég lett volna tisztább derűletre; de nem! titkosan illan, mint rabló az ember legdrágább kincsével. Azonban ne véld, hogy érte bánkódnám — oh nem —

Vilma. Te neheztelsz reá, itt pedig újra összeütközöl vele; birtokod miatt sem kerűlheted el.

Lina. S mért kerűlném őt? sőt akarom, hogy lássa, mily keveset érdekel a felbontott frigy; reám csattant nyila saját gőgét sértse, ha itt is víg társaságban bennem a legvígabbra talál; de ne véld ám, hogy ez boszű legyen, oh nem.

Vilma. Édes Lina! nekem kedvem volna őt mentegetni.

Lina. Vesztenél, mert tudd meg, Lombai igen hív emberem s megsúgta, mily szívesen látja húgát; azért költözik a kerti házba, hogy csalárd játékát

annál biztosabban űzhesse. Ah Vilma! nem hittem, hogy e falakat ily érzéssel lássam valaha.

Péter (jő).

PÉTER. Mokány úr!

LINA. Szívesen látom. *(Péter el.)* Az inspector már bejelenté. Vilma, fejem tele van, magam akarnék lenni, fogadd te őt. *(El.)*

VILMA. Nehéz állapot szerelmesek közt bíróskodni; minden gyanú, minden vélemény való nálok, s a mi való, azt nem látják.

Mokány (jő).

MOKÁNY. Jó napot! Hallottam nagysád érkezését s mint jó szomszéd magam is beköszöntök. Míg az öreg tanácsos élt, a fiatalabb szomszédok előtt dugva volt nagysád; nemde jobb az özvegység? Eszem a szívét! most öreg kérő ne koczogjon.

VILMA *(félre)*. Csupa őszinteség! — Tessék leülni Mokány úr.

MOKÁNY. Nem vagyok fáradt; de ha egész nap a mezőn járok, vagy jól kiagarászom magamat, aztán haza jövök: akkor esik jól az ülés, akkor neki vetközöm egy kancsó bor mellé! — eh!

VILMA. Hallom, nagy gazda Mokány úr.

MOKÁNY. Ha nem verem is élire a pénzt, legalább könyökig se kell vájkálnom zsebemben, hogy valamit lelhessek. De tudja-e nagysád mért jöttem?

VILMA. Ha megmondja Mokány úr.

MOKÁNY. Nagysád inspectora nagy kópé.

VILMA. Hogyhogy?

MOKÁNY. Lássa nagysád, csínos húga van, velem el akarta vétetni, mert kedvem pattant házasodni; de tudja a patvar ismét lebeszélt. Igaz, a leánynak sem igen kellettem; azonban egy más élemedtebb leányt ajánlott, kinek már benőtt feje lágya —

VILMA. És Mokány úr oly hamar kész volt a cserére?

MOKÁNY. Isten neki! már csak megnézem ezt is.

VILMA. Hát csak úgy elszánásból házasodik?

MOKÁNY. Biz én nem is sokat turbékolok, nekem az asszony segédnek kell s nem sohajtozónak.

VILMA. Igen bölcsen, de ábrándozás nélkül is lehet szeretni.

MOKÁNY. Úgy is akarjuk, pedig az az ajánlott oldalborda itt van a kastélyban; Vilma, nagysád társalkodója.

VILMA. Hahaha!

MOKÁNY. Mért nevet nagysád, tán igen rút?

VILMA. Kérem, a választól mentsen fel.

MOKÁNY. De a kontyot csak elbírja?

VILMA. Kérem! kérem! igen furcsán kezd gyóntatni.

MOKÁNY. Mondja meg, igaz-e hogy derék leány? mert annak a Lombainak nem hiszek, sokszor hátat fordít az igazságnak; mondja meg, jó leány-e az a Vilma?

VILMA. Ajánlom magamat! Mokány úr igen sokat akar tudni.

Mokány. Csak ne fusson nagysád, ha rossz, ott hagyjuk a faképnél.

Vilma. Én pedig ilyes kérdésekkel a faképhez utasítom. *(El.)*

Mokány. Beszélj vele ha tudsz. Ármányos had az a fehér cseléd, összetart, ha nincs mit félteni egymástól.

Lina (jő).

Lina *(félre)*. De ezt az embert ismernem kell.

Mokány. Ej be helyes! minő gömbölyű, eszem a szívét! szája olyan mint a csutoraszopóka. — Maga Vilma, kökény szemű angyalom?

Lina. Isten hozta Mokány urat!

Mokány. Ej ej! az a bohó inspector be eltalálta, ez már ugyan csak helyre üti. — Engem úgyse! mentől tovább nézem, annál inkább szurdalja szívemet.

Lina *(félre)*. Ennyi szépségre büszke lehetnék.

Mokány. Jer, tézzük egymást. Halld kincsem, ha kell szerető, itt áll egy, tudod-e, hogy nekem tetszel? Úgy, úgy! csak süsd rám azt a két álomkergetőt, te tajték te!

Lina. Beszéljünk egyebet Mokány úr.

Mokány. De csak ebben maradjunk. Szeretsz, ha szépen kérlek?

Lina. Mokány úr csalódik —

Mokány. Ha te meg nem csalsz, én nem értek ahoz. Halld, én földesúr vagyok, jószágom szebb

magamnál, ha menyecském akarsz lenni, itt kezem! csak rajta szaporán! csapj fel — jer!

LINA. Csak távoldad tessék maradni.

MOKÁNY. De a levegőt is kiszorítanám közülünk, én mindjárt is mátkámmá avatlak.

LINA. Vissza uram! minő erőszakoskodás.

MOKÁNY. Csak ne kaczérkodjál, úgy is tudom, nem megy szívedből — jer!

LINA. Vissza! mondom! Hej Péter! Vilma!

Lombai jön Elekkel.

LOMBAI. Mit parancsol nagysád, minő zavarban lelem?

LINA. Ennek az úrnak különös módja van ismeretséget kezdeni.

LOMBAI. Nagy isten! nem reménylem, hogy megbántotta nagyságodat?

MOKÁNY. Mit veritek félre a harangot? no bizony! mintha oly vétek volna, ha az ember arra való leányt úgy igazán megkér.

LOMBAI. Minő ronda beszéd ez már megint?

ELEK. Mokány úr eltévedt, ez az asszonyság Köröndy tanácsosné.

LOMBAI. Ah te füles bagoly, hol volt szemed?

MOKÁNY. Ej be kár, hogy tanácsosné — de maga az oka, mért olyan szép. Lelkemre mondom — nem! semmit se szólok, mert ismét ferdén ütne ki, azért ajánlom magamat. *(El.)*

LOMBAI. Engedelmet, nagyságos asszony! ennek

én voltam ártatlan oka; Vilmát ajánlottam neki. Különben nagyságod parancsolatját teljesítém, az egész vidéket összehíttam. Addig is, ha társaságot parancsol nagysád, fiam rendelkezésére áll.

LINA. Szívesen veszem, a katona urak sokat láttak, hallottak, a mi a keskeny körbe szorúlt asszony részvétét megnyerheti; minden esetre míg itt leszek, szívesen látom ebédre.

Tamás (jő).

TAMÁS. Nagyságos asszony!

LINA. Mi jó hír Tamás?

TAMÁS. Zöldséget hoztam, panaszom is van.

LINA. Panasz?

TAMÁS. Lidi kisasszony a kertet dúlja, a virágokat összetépi, de a gróf ő nagysága azt megengedte neki, már most a fáknak esik, tudja isten minő figurákat metél rájok.

ELEK. A csalfa! nem átalja az emberek szemét.

TAMÁS. Tudom nagysádnak is van szólása a kerthez, a gróf —

LINA. Hallgasson kend, én nem szeretem az árulkodó cselédet.

TAMÁS. De a kár —

LINA. Nem a kend gondja, ha a gróf úr megengedte. Távozzék kend.

TAMÁS *(mentiben).* A manó érti ezeket! a helyett hogy megdicsérnék az embert, még lehordják. *(El.)*

LINA. Minő könnyelműség, már a pórnak nyelve

is megakad bennök; ezen bal foglalatosság lehet oka, hogy a leány még nálam nem is mutatta magát. Lombai! miért enged ily rendetlenséget?

LOMBAI. Én örömest haragudnám, de a gróf — mindjárt is szoros examenre veszem. *(Félre.)* Szívemhez szorítom azt a rossz leányt. *(El.)*

LINA. Hallatlan gyöngeség!

ELEK. Kárhozatos merészség!

LINA. Mire vetemedik a véletlen fiatalság! Magam kimegyek.

ELEK. Valóban jót tesz nagysád! ily szem előtt elpirúl az illetlenség.

LINA. Kiragadom a csábító karjából.

ELEK. Nagysád erkölcsén újra felépűl az eltévedett.

LINA. Ha tetszik, legyen kisérőm. *(Elmennek.)*

Kert, mint az első scénában.

Elemir, Lombai.

ELEMIR. Tehát az asszonyság vidám, jó kedvű — mit mondott, hogy a kerti házba vonúltam a zaj elől?

LOMBAI. Igen egykedvűn vette; általjában az asszonyság igen sokat változott, én gyanítom —

ELEMIR. Mit? mit?

LOMBAI. Saját fejemre szólok, de hűségem —

ELEMIR. Megismerem! de mit gyanít? csak újság kedvéért kérdem.

LOMBAI. Úgy rémlik előttem, hogy őt fiam érdekli.

ELEMIR. Hah!

LOMBAI. Sajnálnám, ha őszinteségem nagysádat nyugtalanítaná.

ELEMIR. Oh nem! épen nem! ő szabad, szintúgy az ifjú — igen, reám csak annyiban hat, mivel ismerem.

LOMBAI. De nekem gondot ád, mert Lidi is egészen változott, a szegény leány egészen oda van, semmi kedve sincs, úgy él, mint ha mindig álmodnék s megint felrettenne.

ELEMIR. Valóban? *(Félre.)* Ah ha Lina ily szívet bírna.

Lidi (jő).

LIDI. Édes bácsi! a reám bízott dolgot elvégeztem, a kerti ház legjobb rendben van.

ELEMIR. Kedves Lidim! én annyi hálával tartozom szíves szorgalmáért!

LIDI. Bátyám érdeme, én csak eszköze valék.

LOMBAI. Jól van kedves húgom, de a szerénységnek is van határa; azonban örülhetsz, mert gróf úr megelégszik veled. — Mit látok! az asszonyság jön erre fiammal! *(Titkon Lidihez.)* Most higyj saját szemednek.

LIDI. Még én nem is udvaroltam nála, azért elmegyek, nehogy itt leljen először.

ELEMIR. Csak maradjon szép Lidi! mi oka volna kerülni az asszonyságot? *(Magában.)* Hah! mily begyesen ballag új imádója karján — Bevárjam őtet? igen! itt emészsze el tekintetem.

LIDI. Várj te rossz, rossz Elek! azért adózol.

Lina, Elek jőnek, utóbb *Tamás.*

Elek *(félre)*. Oh leányhűség! a hab állandóbb nálad.

Elemir *(Linához)*. Nem reménylett szerencse nagyságodat itt látnom.

Lina. Változás, úgy tapasztalom, az életnek új színt ád; a szép természet engem is kicsalt a városból, de csak a szép természet.

Elemir. Oh nem kétlem; ez oly türelmes szó, mely mindent szárnya alá fogad.

Lina. De a könnyen érző szív sokszor azt egy alakban felleli.

Elemir *(félre)*. Ezzel az ifjút érti. *(Linához.)* Igen bölcsen! könnyű ott a választás, hol a szem mindennek csak külsején csügg.

Lombai *(félre)*. Forr a keverék! most csak olajt a tűzre. *(Lidit Linához vezeti.)* Lidi húgom, nagyságos asszony!

Lina. Csínosan nőtt fel, mióta nem láttam.

Lidi. Hogy eddig köteles tiszteletemet elmulasztottam — bátyám —

Lina. Semmi mentséget édes leányom! ily tüzes szemek ellenségi a hideg udvariasságnak. Nem a kertész dolgozik ott? — Tamás! — Ez az öreg szánja fáit.

Tamás (jő).

Lina. Melyik az a boldog fa, melyet előbb említett kend?

TAMÁS. Itt áll, nagyságos asszonyom! ha elszárad, én nem vagyok oka.

LINA. Valóban, E betű! s nefelejtskoszorú! Hahaha! a régi aranykor, arkádiai érzelgés, együgyű, de tetszetős. Hadnagy úr, mint mulattatja e történet?

ELEK. Oh kérem nagyságodat. *(Félre.)* A méreg dúlja ereimet.

LINA. Lidi édes gyermekem, miattam játszhatol, de óvd magadat kettős kártól.

ELEMIR. Nem tudom ugyan mily ötlés e játék szerzője, de minden esetre csekélysége miatt kíméléstérdemel.

LINA. Kár is volna, ha ily pásztori élet csonkulást szenvedne, azért nem is ellenzem, sőt megvallom, magamnak is mulatságúl szolgál.

ELEMIR. Ki a mulatságot úgy kedveli mint nagysád, az bizonyosan minden tárgyban is felleli azt.

LINA. De mástól sem irigylem, sőt mindenkinek oly nyugodt elmét s megelégedést óhajtok, mint a milyennel magam bírok.

LOMBAI *(elfeledve magát).* Oh arany plánum — hahaha!

LINA. Mi lelte inspector urat?

LOMBAI. Oh semmi, csak a részvét tört ki belőlem nagysád jó kedvén; valóban az.

LIDI. Nagysád neheztel reám; igaz, gondolatlanság volt tőlem.

LINA. Csendesedjél kedves! ha nem szólsz is, tudom, mily nehéz a gondolkodás a te éveidben,

azért elég e tárgyról! az idő majd megtanít. Ajánlom magamat gróf úr! *(Félre.)* Már mindent tudok. *(El Elekkel.)*

Elemir. Kedves Lidi! most értem pirúlt, de édes gondom lesz e sérelmet örömmé változtatni. *(Tamáshoz.)* Kend most is itt áll, jó kedvem volna kendet nyomban elűzni. Takarodjék kend. *(Tamás el.)* Lombai! ezentúl a jószág igazgatása ketté szakad, azért mentől előbb számadásra intse a tiszteket, maga pedig határozza el, melyik részt követendi.

Lombai. Én mindenesetre nagyságodé vagyok.

Elemir. Én pedig alkalmat keresek hűségét megszolgálni. *(El.)*

Lombai. Hohó! nem úgy verik a czigányt — Lidi! jer szívemhez! *(Megöleli.)* Most menj a grófhoz s ügyelj reája, te kis nagyságos asszony te! *(El.)*

Lidi. Nem boszúság ez? Elek hitetlen, az asszonyság haragszik, a gróf mindent magára vesz; már most ha az igazat megvallom is, csak új tüzet gyújtok. Ah! bánom, hogy szívem van. *(El.)*

(A kárpit lefordúl.)

HARMADIK FELVONÁS.

Lina szobája.

Lina, Elek.

Lina. Meg vagyok győződve, hogy atyja hív emberem, azért hadnagy úrral is őszintén bánom.

Elek. Parancsoljon nagysád, bármit kíván, készségemet fel nem múlja.

Lina. Előre bocsátom: nem kiváncsiság, hanem tiszta részvét szól belőlem. Lássa hadnagy úr! én szeretem a víg embert, tán azért mivel magam is az vagyok —

Elek. Bocsánatot, de én épen az ellenkezőt hiszem; legalább mióta elhagyta nagysád a várost, többször oly komor, gondolkodó.

Lina. Igen — néha — csak úgy — csak asszonyi szeszély, melytől sokat el kell szenvedni: azon felül, nem saját ügyemet szándékom kutatni, hanem hadnagy úrét. Én úgy veszem észre, hogy maga oly tépelődő, szomorú.

Elek. Én — csak néha, igen — olykor, engedelmet.

Lina. Ha tetszik szíves tanácsomat követni, hagyjon fel a képtelen búsongással, mert a szép jelen csak a vígat koszorúzza.

Elek. Az én jelenem örömtelen mint belsőm; ah nagyságos asszony, ha tudná —

Lina. Eleget tudok, azért a barátság, érti! a barátság mondatja velem: váljon meg oly ábrándozó gondolatoktól, melyek soha nem valósúlhatnak.

Elek. Kegyes szóval nyújtja nagysád a mérget, de ha bajomat már sejti nagysád, tehát nem is titkolom tovább. Igaz én szeretek.

Lina. Elég! elég! ne tovább! és ha kérésemet méltatja, egy szót se többet a szerelemről.

Elek. Lehetetlen, hogy nagysád érzetemet kárhoztatná.

LINA. Azt nem tehetem, de a bajnok előbb győz magán, aztán ellenségén. Lássa hadnagy úr! a barátság nemes érzés, tartósabb örömet nyújt, mint az indulat, mely a szív hamván üli csak ünnepét, s hogy én barátnéja vagyok, itt kezem. *(Lombai ajtót nyit.)*

ELEK. S én ezen kezet tiszta szívvel zárom ajkaimhoz.

LOMBAI *(az ajtónál)*. Örülj, örvendezz szívem, kész a pactum, kézfogás és a többi. *(Belép.)* Kedves nagyságos asszony! én úgy el vagyok telve érzéssel —

LINA. Mi történt?

LOMBAI. Igen sok jó — a vendégek már érkeznek.

LINA. Csak menjenek előre, tüstént jövök. *(Lombai, Elek el.)* Jó ifjú! mért nincs Elemirnek ily szíve! *(A tükörhöz megy és nézi magát.)* Csalfa tükör! hízelkedve sugallod, hogy nem vagyok rút, szemeimet tüzesen sugárzod vissza s még is — nem! te is csalfa vagy, csak enszeretetemnek majma! nem hiszek többé.

Vilma (jő).

VILMA. Helyesen Lina! a legjobb társaságban vagy.

LINA. Perben vagyok.

VILMA. De nem a tüköröddel, míg költemény nélkül bele nézhetsz.

LINA. Vilma! nézz meg asszonyi szemmel, szebb-e Lidi nálamnál? Ne véld, hogy az igaz elrettentsen, már a tapasztalás érzeté velem —

VILMA. Ha igaz bírák szemeim, neked adnám az arany almát.

LINA. S Elemir nem; de az vigasztal, hogy még fiatalabb szemek is ellenkeztek vele.

VILMA. De mi vitt erre a gondolatra? én gyűlölök minden hasonlítást.

LINA. Elemir új választása, és — és egy szív, mely itt is titkon értem hevűl.

VILMA. Egy szív —

LINA. Mely csendes bú s elfojtott indulattal kivánja érzetét eltaláltatni; Elek, az inspector fia, mióta itt vagyok, sokat van körűlem, és némely akaratja ellen kitört sóhajtás elárulá belsejét.

VILMA. Ládd minő nyugodtan nézek az életbe, én észre sem vettem.

LINA. Reményét elfojtám ugyan, de váltig nem távolítom magamtól, mert ártatlan eszköznek tartom: de tudniillik minden illendőséggel.

VILMA. Nemde Elemir miatt? jól tudod, hogy szépség s fortélyból áll mindenhatóságunk.

LINA. Ha régi szerelméből csak egy szikra maradt még szívében, a féltékenység felhevíti; de ne véld, hogy újra elfogadjam őt! Oh nem! majd ha megtér, esdekel, ostromol, dühödik — majd akkor én hidegen mondom fel a szövetséget, melyet oly forróan kötök. Ezen kis boszúval nemem méltóságának tartozom; én vettem észre, hogy az ifjúra kancsal szemmel néz; gőgét sérti, hogy lemondásom helyett a világról új díszben tünök fel.

VILMA. És Kényesi — minek híttad azt?

LINA. Szeszélyből hívtam; ő mindig érzeleg s az

engem mulat; ha egyebet gondol, sajnálom; ő vendégem s nem egyéb. Most jer! *(El.)*

Lombai (jő).

LOMBAI. Forr már a palota; játék, beszéd mindenütt. Hogy nézett a gróf, midőn Lidit megpillantá! Reá is aggattam boldogúlt feleségemnek minden gyöngyét, gyűrűit, tűit. Vilmát egy szóra kértem, őt meg kell nyernem; az asszonyság őt szereti, ő biztosa némely gyönge órának, s egy jókor ejtett szó mennyit tesz, tudom magamról. Ha máskép nem lehet, magam veszem el, hozzám csak eljön; mért is ne? *(A tükörhöz megy.)* Oh az inspector még derék fi — hehehe! tud ő még csintalankodni is! Csak ezek az átkozott kaszák ne volnának képemen, a félszázad rí ki belőlök, azért sokat kell mosolyognom, hogy az idő bélyegét eltakarjam.

Vilma (jő).

VILMA. Itt lelem inspector urat, és a tükörnél? Minő hiúság ez!

LOMBAI. Nem hiúság, hanem gondosság. Leányszemnek néztem e tükröt, hogy láthassam mit mutat.

VILMA. És megelégedett vele?

LOMBAI. Félig meddig. *(Fejére mutat.)* Itt a férfi szépsége, *(szivére mutat)* itt ereje, *(zsebjére vág)* itt dicsősége! A kisasszony ott felül van.

VILMA. Csak nem valami plánumban?

LOMBAI. De ott van, mert Mokány úr szép kezét áhítja. Mint tetszik az a jó úr, nemde derék ember?

VILMA. Legalább súlyos, mert épen most valami szépet akart mondani s a mint meghajtá magát, majd beütötte fejemet.

LOMBAI. Azt a hajadonság teszi, fejkötőben ilyes nem történik, azért csak lásson hozzá. Ad-e reményt a kisasszony?

VILMA. Csak valóságot ne kérjen.

LOMBAI. Tehát kosárral ereszt el?

VILMA. A mint tetszik.

LOMBAI. Én megyek, nem hí vissza?

VILMA. Nem, nem, nem!

LOMBAI. Tehát visszajövök. Ha Mokány úr nem tetszik, van más emberem is, nemsokára lábához fekszik, hogy karjába mehessen — addig is csak határozza el magát. *(Megy, ismét visszatér.)* Mondja meg édes kisasszony, mit akar az a szagos báró?

VILMA. Azt nem tudom, tán önmaga sem tudja.

LOMBAI. Máskép micsoda ember?

VILMA. Olyan úr, kinek minden tetszik, de leginkább maga; minden nemzethez tart s még sincs nemzete; nagy vallása, de nem hiteles.

LOMBAI. Vivat! jó lesz Luczának. Servus kis menyasszony. *(El.)*

VILMA. Szörnyű ember ez, mindent összeadna a kit elõtalál — de bár ki mit mond, az a Mokány nem megvetendő férfi; kivévén hogy rossz udvari mestere volt, tiszta arany.

Lina (hirtelen jő).

LINA. Ah Vilma! Vilma! jó hogy talállak! minden mesterségem szégyent vallott.

VILMA. Mi háborít annyira?

LINA. Ha láttad volna a grófot! mint enyelgett Lidivel, mint csüggött rajta, mintha szemén túl elmúlna a világ! rám csak oldalast pillantott. Vilma! Vilma! ha láttad volna! nem tűrhetém, távoznom kellett.

VILMA. Sőt imént azt vettem észre, hogy lopva mindig kísér szemeivel.

LINA. Oh nem! ha tette is, csak gúnyból tette, ha szólt is, fagyos volt.Vilma! Vilma! ő tőlem örökre elszakadt, s szívem utána szakad, mert mit tagadjam, őt most is szeretem.

VILMA. Így jár az ember, midőn hős akar lenni és fegyverét elejti.

LINA. De én lemondok róla; gyűlölöm őt, úgy gyűlölöm, mint ember nem gyűlöltetett. Lássa mi a megbántott szerelem! én víg leszek, víg mint a boldog menyasszony. — Vilma! én megbetegszem.

VILMA. Lásd, te elmentél hamis játékot űzni s magad levél féltékeny. Győzd meg magadat.

LINA. Hideg teremtmény! Nem! én nem akarom meggyőzni magamat! inkább szenvedek, mert a szerelemnek még fájdalma is édes; de nyugodt leszek, nyugodt mint a sír. — Nem is tudom, mint jöhetek ily indulatba.

VILMA. Én javallom, maradj szobádban, majd én kimentelek.

LINA. Nem! ő sejthetné mért és csak örűlne diadalmán. Csak az első harcz félelmes, én visszamegyek, csak jer! Csodálni fogod nyugalmamat, de egy szót se többet vele. Oh én is tudok erős lenni — vissza! vissza! aczélozott szívvel. *(El Vilmával.)*

Kert, hátul kastély látszik, elől egy lugos.

Lombai (jő).

LOMBAI. Nincs nyugtom oda benn, Lucza mindig kérdez; itt a szabadban jobban lehet gondolkodni, plánumaimat szerkeszteni.

Mokány (jő fejcsóválva).

MOKÁNY. Hm! hm! nem jól van.

LOMBAI. Te vagy Mokány! mit csóválod fejedet, mi nincs ínyedre?

MOKÁNY. Pajtás! oda benn Bábel tornya késztíl, minden pár más nyelvet papol s a hazait némelyik csak úgy töri, mint a csorba kasza a szecskát.

LOMBAI. Az úgy szokott lenni nálunk, sok azt véli, ha más nyelvet rosszúl beszél, okosabb, mint ha magyarúl jól szólna.

MOKÁNY. Aztán száraz mulatság az; bort se láttam, pedig engem a herbaté fel nem melegít; aztán dohányozni sem szabad; kukkot ér az olyan dínom dánom.

LOMBAI. Te pusztai virág! nem mindenik szereti a füstöt. Tudod-e, dolgod rosszúl áll; Vilmát megökleIted.

MOKÁNY. Biz a reverentia rosszúl ütött ki, de nem is értek én ahoz.

LOMBAI. Kosarat kapsz, azért nekem új plánumom van Vilmával.

MOKÁNY. Te testesült mese, tele vagy titkokkal mint a pap húga. Hát nekem kosarat adna?

LOMBAI. Töltsd meg huszassal s menj máshoz és vígasztald magadat a mint tudod. *(El.)*

MOKÁNY. Pipámért megyek, aztán búsuljon a ki akar. *(El.)*

Elemir (kirohan a kastélyból).

ELEMIR. Oh asszony! asszony! örök titka a teremtésnek! az ég leng rajtatok s belül az árulás lángja ég. Mint égett szeme az ifjúra, jele, csak hódolót akar. Hogy még szeretem, forró vérem vallja, de indulatomhoz hasonló legyen győzödelmem.

Lidi (jő).

LIDI. Oh férfi! férfi! remeke a csalfaságnak, gyönge nád ércz alakban! egy mosolygás rabbá teszi. Hányszor ütköztem Elekbe, vélvén szól velem, de nem, számomra szeme sem volt.

ELEMIR. Ah szép Lidi! a részvét hozza utánam, tán észre vette nyugtalanságomat?

LIDI. Igen — a levegő oly fris itt —

ELEMIR. A hol asszony lehel, ott a levegő is elromlik — de nem magát értem! Maga jó, szelíd, ismerem szívét, ah! ha az enyém beteg nem volna, mily örömest osztana érzetet; de így csak arra kérem, óvja magát az indulattól, rossz vendég ez, mert magára gyújtja házát.

LIDI. Nem értem gróf urat!

ELEMIR. Boldog, míg nem ért, míg édes csalódások ringatják; én kinőttem ezen boldogságból, mert higyje el! több kár mint nyereség felhőtlen látni a valót.

LIDI. Azt magam is egy időtől fogva kezdem érzeni.

ELEMIR. Értem — maga szeret és nem úgy szerettetik, a mint érdemli.

LIDI. Ah gróf úr!

ELEMIR. Értem! kelletlen itt a sok szó, de higyje meg, hű barátja vagyok s bármi áldozattal eszközlöm javát.

Lina és *Elek* (jőnek).

ELEK. Hah! köd borúl szememre!

ELEMIR. Higyje el Lidi, édes örömmel táplál kedves ismeretsége.

Lombai (másfelől).

LOMBAI. Mint andalganak! mily jól esik ezt hallani.

LINA. Méltatlan látvány! *(Megvető tekintettel megy el Elemir mellett, aztán Lombaihoz fordúl.)* Az úr itt áll s ezt

eltűri? Nem elég leányt felnevelni, de erkölcsöt is szükség önteni lelkébe.

LOMBAI. Már is készülök haragudni —

LINA. Nem becsülök többé férfit. *(El.)*

ELEMIR *(magában)*. Minő tekintet volt ez, megvető büszkeség égett benne. Tán még ő akarja a megbántottat játszani! De így van! ily képtelenségre vezet a csapodár szív. Szép Lidi! jó éjszakát! Lombai úr! egy szóra! *(Elvonúlva beszél Lombaival.)*

LIDI. Elek! te oly durczásan nézsz, nekem több okom volna a haragra.

ELEK. Elhiszem, mert épen rosszkor esett jövetelem. A mi engem illet, én eleget láttam, hallottam s ezentúl legalább a kétkedéstől ment vagyok.

LIDI. Ha szemeim nem oly igézők is, mint a gazdag özvegyé, legalább szinte jól látnak s meggyőztek arról, hogy a szegény leány hűségre számot ne tartson.

ELEK. Nem szükség leplezned érzésedet, én tudom, hogy a gazdag gróffal nem mérkőzhetem.

LOMBAI. Pontosan eljárok nagyságos uram.

ELEMIR. Számot tartok. *(El.)*

LIDI. Elek! később itt lelsz a lugosban, ha még szeretsz, jőjj el.

ELEK. Nem jövök.

LOMBAI. Mit susogtok gyermekek? Lidi! nincs egyéb dolgod?

LIDI *(titkon Elekhez)*. Elvárlak. *(El.)*

LOMBAI. Te Elek, jer az asszonyokhoz, mulasd őket! Be boldog ember vagy! ma holnap úrá a

vidék, menj! *(Elek el.)* Hát a jószágot vissza akarja váltani — abból semmi sem lesz; most leányomat keresem fel. *(El.)*

Lucza jő *Vilmával.*

LUCZA. Mondja meg aranyom, mért zendültek össze a gróf és Lina? csak ne tetesse magát, azt a vak is észre vette.

VILMA. Úgy hát többet tud mint én. Tehát összezendültek?

LUCZA. Csintalan maga! ki tudhatná inkább? Oh nekem bízvást megmondhatja, én titoktartó vagyok. Oh sok fekszik itt már eltemetve, az egész vidék titka nálam van lerakva.

VILMA. Csak tessék az inspectort megkérdezni, ez mindent tud.

LUCZA. Én azt az embert mai napig keresem, mint egy gombostűt s nem akadhatok reá, ő hozzám úgy írá, eljönháztűz-nézni s most hallgat.

VILMA. Ott a tónál látok embereket, bizonyosan ott lesz, csak tessék hozzá folyamodni.

LUCZA. Megyek is! *(Elindúl, ismét visszajő.)* Tudja aranyom, nekem minden vendég közűl az a báró leginkább tetszik, oly szépen beszél, oly finom módja van — de még lesz szerencsém. *(El.)*

VILMA. Örökös kérdőjel! — Ki jön itt?

Mokány (jő).

MOKÁNY. Ily páratlan a kisasszony? magam is úgy jártam itt, mint egy árva holló — ej ej! tudja-e a kisasszony, hogy az embernek nem jó egyedűl lenni.

VILMA. De mégis jobb mint nehéz igát húzni.

MOKÁNY. Kivált ha egyik tűled, a másik hozzád tart. *(Magában.)* Most kitanulom mit tart felőlem. *(Vilmához.)* De mégis p. o. milyen férjet kivánna magának?

VILMA. Hallja Mokány úr! először is jó színe legyen.

MOKÁNY. Hát az enyém jó-e?

VILMA. Legalább tettetést alig ismer — azonban arról maga feleljen.

MOKÁNY. Szívem jó, mint a csendes eső, de az embernek nem illik magát dicsérni; én sokat elbeszélhetnék, de nem szólok.

VILMA. Ne legyen pajkos.

MOKÁNY. Eszem a szívét, hát olyan golyhó legyen, a ki csak a sült galambra bámul, akkor ugrik ha megugratják s akkor üti össze a bokáját, ha hideg leli: ez nem áll meg.

VILMA. Ne legyen káromkodó.

MOKÁNY. Ej lánczos lobogós — *(bekapja száját.)* Csitt! nem illik, az igaz, de ha az ember boszuságában valamit kiszalaszt, azért nem rossz —

VILMA. Ne legyen iszákos.

MOKÁNY. Engem úgyse! én megiszom a bort s

ha jó kedvem duzzad, jó barátok közt én bizony neki ülök; de a részeg ember csúnya. Piha! magam is utálom.

VILMA. Ne esküdjék minden szóra.

MOKÁNY. Engem úgys' — *(bekapja szdját.)* Csitt! nem szabad; rossz szokás isten bizony! Édes lelkem, mi rosszul állunk, mert köztünk mondva, én bennem vajmi sok van ám, a mit a kisasszony nem szeret.

VILMA. Az legjobb, hogy elismeri Mokány úr.

MOKÁNY. Én pedig őszintén megvallom, én a kisasszonyt meg akartam kérni, de most csak arra kérem, adasson ennem, mert otthon ilyenkor én, cselédjeim s marháim mind a vacsoránál ülünk.

VILMA. Szívesen! tessék követni.

MOKÁNY. Én most haragszom magamra, pedig ha a jövő hét esztendőre nem változom, már nem igen lesz más ember belőlem. *(Elmennek.)*

Kényesi jő *Lombaival.*

KÉNYESI. Tehát az egész urodalom fele az asszonyságé?

LOMBAI. Ez úgy történt; az öreg gróf Elemirnek két fia volt, az öregebb hamar élvén, mindenét elkölté s végre adósságai miatt örökjét elzálogosítá Köröndy tanácsosnak; ez későn házasodott meg s halála után minden vagyona a szép özvegyre maradt. Ez gróf Elemirrel, mint közös birtokos, szívbeli frígybe lépett s csak a jövedelem felét húzza.

KÉNYESI. De ezen frigy elszakadt ismét? én azt tudom.

LOMBAI. Igen! de más szövődött; még titok ugyan, de nemsokára nyilvános lesz.

KÉNYESI. Más frigy a szép özvegygyel? csodálva hallom.

LOMBAI. Ha jól láttam, nagysád is az én asszonyságom után indúlt.

KÉNYESI. Eltalálta inspector úr.

LOMBAI. Már késő, tessék elhinni — hanem őszintén egyet kérdek: pénz kell-e nagyságodnak vagy asszony?

KÉNYESI. Pénz! jó ember, pénz! pénz!

LOMBAI. Én szerzek; látta nagysád Lucza kisasszonyt?

KÉNYESI. Azt az ó szűzet új ruhában?

LOMBAI. Banya ugyan, de bánya is, pénzbánya, és a mi legjobb, mindjárt hoz mindent, úgy is mindig nagy úr forgott eszében, azért maradt hátra; zárja be szemét nagysád és nyúljon hozzá.

KÉNYESI. És mennyire becsűli, kedvesem?

LOMBAI. Tízezerre évenként, azon felül heverő pénze is van.

KÉNYESI. Valóban! nem bánom, tegyünk próbát.

LOMBAI. Épen erre jön! tessék elvonúlni, majd én capitulálok vele, aztán tudtára adom báró úrnak; a holdvilágnál meg is egyezhet vele.

KÉNYESI. Állapotom sürget! legyen tehát, én mint egy heros neki megyek a szörnyetegnek. *(El.)*

LOMBAI. Szinte könnyebben lélekzem! most mind

rendbe szerkesztettem őket, csak magam vagyok hátra.

Lucza (jő).

LUCZA. Ki ez itt? oh szomszéd uram! mondja meg, mért kerül? pedig minő fontos dolgot jelentett.

LOMBAI. Egy titkom van.

LUCZA. Titok? titok? kedves szomszéd úr!

LOMBAI. Kisasszony! tekintse bennem kérőjét.

LUCZA. Menjen szomszéd úr, ne pirítson az ártatlanságra.

LOMBAI. Báró Kényesi —

LUCZA. Báró! ah aranyom! báró Kényesi? az a finom, udvarias, elmés, szép, kellemes, bájos, mulatságos, fiatal ember? És báró! Ki mondta? ő mondta? mit mondott? hogyan mondta? mikor mondta? Ah kedves szomszéd! ha füllent, a más világon is süssék érte. Hűh! be elgyújtott!

LOMBAI. Röviden, ő szép keze után áhít.

LUCZA. Hisz Lina körül lebegett.

LOMBAI. Míg magát pillantá meg.

LUCZA. Mért nem szól? — szólni kell az embernek, hogy megértsék.

LOMBAI. Én voltam az előszó, a többi czikkelyt maga adja elő, csak üljön oda a lugosba édes kisasszony, mindjárt elküldöm.

LUCZA. Röpüljön kedves! *(Lombai el.)* Ilyen a sors játéka, a mit soká megtagadott, egyszerre adja meg. A lugosba hát! *(Bemegy a lugosba.)*

Elek (jő).

ELEK. Ide rendelt —

LUCZA. Jő már.

ELEK. Itt vagy? nos mit akarsz? Sóhajtozol! van is okod reá! Oh Lidi! Lidi! ilyen a te hűséged; de jól teszed, csak vésd be a gróf nevét — koszorúzd meg —

LUCZA. Hihihi!

ELEK. Te nevetsz, oh csak rajta, majd én is nevetek, ha megcsalatva sírsz.

LUCZA. Hihihi!

ELEK. Oh csak nevess! ez igazi alakod — legalább megismerem! Szólj! mit akarsz tőlem?

LUCZA *(kijön a lugosból)*. Aha! úgy állunk ífjú uram?

ELEK. Lucza kisasszony! Ördög pokol!

LUCZA. Hát féltékeny valaki? ide rendelik egymást?

ELEK. Csak tréfa volt édes kisasszony! alázatosan követem, mindjárt is megbüntetem magamat és tovább megyek. *(Elmentiben.)* Átkozott csalódás! *(El.)*

LUCZA. Hát így énekel a madár? most véletlen nyomára akadtam! Istenem! minő romlott a fiatalság, ide rendelik egymást, ily késön! ez pirongatást érdemel. Lépteket hallok — tán ő — *(bemegy a lugosba)*.

Mokány (jő).

MOKÁNY. Engem úgy se! az a Vilma derék leány! elváltunkkor megszorítá kezemet, de én is dereka-

san visszanyomtam. Hehe! ezt el nem szalasztom! Most ettem, ittam, aludni megyek.

LUCZA. Ah! ah!

MOKÁNY. Ki prüsszög itt? aha, ott fehérlik valaki a lugosban! *(Odamegy.)* Ki vagy? ki után sopánkodol oly hangosan?

LUCZA. Mit ránczigálja az embert?

MOKÁNY. Lucza kisasszony! eszem a szívét, úgy ült itten, mint egy elátkozott szűz, ki az operencziás tengeren által szabadítót vár.

LUCZA. Kérem Mokány urat, ilyen expressusokkal tessék megkimélni — én nem várok szabadítót s ha várnék is, mást várnék.

MOKÁNY. Uczczu! megeredt a zápor.

LUCZA. Aztán ha megeredt is! Szörnyűség, ide vonúlok az incselkedést kerülni s itt sincs nyugtom.

MOKÁNY. Én nem zavartam volna, de akkorát sóhajtott, mint a trombita.

LUCZA. Hát az én torkom trombita? hallja az ember a fülmilét. Szinte boszankodnám, ha más ember mondta volna; trombita! mintha bizony — látom más helyre kell mennem, mert itt nincs béke! Trombita! Hűh! be elgyújtott. *(El.)*

MOKÁNY. Ennek a nyelve igazán legdrágább hús, tud is magának igazságot szerezni. *(El.)*

Lidi (jő).

LIDI. Csendes minden, szinte rettegek, ha valaki meglát; de nem tűrhetem tovább a kínzó bizonytalanságot.

Elek (jő).

Elek. Kémlelnem kell.

Lidi. Elek! Elek! még is igen szép, hogy eljöttél.

Elek. A mint a dolog áll, közöttünk ez utolsó titok legyen. Mi szólásod van?

Lidi. Magadtól óhajtanám hallani, igaz-e, hogy Linát szereted. Rég kérdeztem volna, de többnyire a kastélyban valál, engem pedig atyád őrzött s a grófot bízta reám.

Elek. Igen a grófot — kinek a nevét vésegetted a fákba.

Lidi. Én a te nevedet véstem be, nem tehetek róla, hogy a gróf magára vette. Úgy van, úgy, míg én érted epedtem, te szerelmet űztél! Atyád mindent megsúgott.

Elek. Nekem is ő mondá és megvallom, szívemből boszankodtam.

Lidi. Ha úgy van, tehát mind a ketten csalódtunk. Elek! állj szem közt, nem voltál hamis?

Elek. Én az asszonyságot tisztelem, becsülöm, de téged szeretlek; ő azt sejti és barátságát ajánlotta.

Lidi. Úgy vagyok én szinte a gróffal.

Elek. Így hát szent a békesség. Te ismét enyém vagy.

Lidi. Atyád szavát hallom; majd pattog.

Elek. Jer a lugosba, míg odább megy.

Lidi. De aztán megyek. *(Bemennek a lugosba.)*

Lombai jő Linával.

LOMBAI. Csak egy pillantatra méltóztassék nagysádnak — mulatni fogja a mit lát — egy új szerelmes pár! az én munkám, hahaha! itt a lugosban vannak, megnézem. *(Odamegy.)*

ELEK. Én vagyok édes atyám!

LIDI. És én!

LOMBAI. Ej szedte vette! hogy mertek itt ülni? *(Linához szalad.)* Semmi nincs nagyságos asszony! semmi! *(Visszaszalad.)* Meg ne moczczanjatok, mert megöllek benneteket. *(Ismét Linához megy.)* Elröpűltek már — ha tetszik, menjünk vissza.

LINA. Minek e játék? hisz suttogást hallok.

LOMBAI. Igen! igen — de ne nézzen oda nagysád — ilyenkor legjobb távozni.

LINA. Mért oly nyugtalan az úr? hisz maga hítt ide.

LOMBAI. Igen! igen! tehát megmondom, Lucza és báró Kényesi.

LINA. Hahaha! ezeket látnom kell.

LOMBAI. Nem úgy, nem! rosszúl mondtam — az én húgom — igen, Lidi.

LINA *(meghökkenve)*. Lidi — és —

LOMBAI. Igen, Lidi — nem tetszik távozni?

LINA. Lidi — és —

LOMBAI *(félre)*. Mit tegyek? — Igen, és gróf Elemir.

LINA. Így hát nem háborgatom őket. *(Elmentiben.)* Most vége mindennek. *(El.)*

Lombai. Jertek elő ti sáskák! itt összeülni, ily világos estve, nem, ily sötét nappal! nem, nem! a méreg elkábít; ördög pokol! majd füstbe ment plánumom! el egymástól! Elek, te velem jősz; téged Lidi a pinczébe zárlak — el el egymástól, ti plánumrontók! *(Szétűzi őket.)*

(A kárpit lefordúl.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

Kert.

Lombai és Vilma.

Lombai. Már édes kisasszony, a dolognak elébb utóbb végződni kell. Mondja meg igazán, nem sejt valamit?

Vilma. Inspector úrnál az ember soha sem jönne ki a sejtésből, mert feje olyan mint a mágusi lámpa, minduntalan változnak benne a gondolatok.

Lombai. Oh de némelyek állandók: teszem, a mi most van eszemben s ezt pedig egyszer már érintém, most elakarnám végezni. Ismer engem a kisasszony?

Vilma. Úgy hiszem.

Lombai. Nem vagyok oly fiatal, hogy a gönczöl szekerén járnék leány után, de öregebb ember is van nálam.

Vilma. Az való.

Lombai. Van példa, hogy öregebb ember is megházasodott és boldog volt.

VILMAI. Az is igaz.

LOMBA. Valamicskét szereztem is.

VILMA. Azt is elhiszem.

LOMBAI. Tehát csak egyenesen kimondom: mivel Mokány urat nem szeretheti a kisasszony, legyen az én feleségem.

VILMA. Ej ej kedves inspector úr, mint jövök én e szerencséhez?

LOMBAI *(félre)*. Már kedves inspector. *(Vilmához.)* Lássa édes kisasszony, gróf Elemir szereti húgomat —

VILMA. Azt többször álllítá már uraságod, de mi ok az reám nézve ?

LOMBAI. Fiam az asszonyságért eped, a fiú valóban csinos, jó reménységű —

VILMA. Akkor legjobb lenne, inspector úr, ha innen elküldené, hogy meggyógyúlna.

LOMBAI. Mentsen isten, inkább itthon tartom; hadd legyen még betegebb, az asszonyságnak csak lesz szíve! Lássa édes kisasszony, maga e dologban sokat tehetne, az asszonyság szereti, egy magányos órában maga szólhatna, s nem kétlem, az asszonyság is hajlandó lesz. Mi egy boldog nemzetséget tennénk, úgy élnénk mint a kis angyalok.

VILMA. Mind ezt meg kell fontolnom.

LOMBAI. Most tudja czélomat, számolhatok a kisasszonyra?

VILMA. Most erre választ nem adok, majd később! addig is édes vőlegény! magamat ajánlom. *(El.)*

LOMBAI. Mit tesz a fejkötő! Most egész új familiát fundálok, én leszek a törzsök.

Lucza (jő).

LUCZA. Mit ábrándozik inspector úr? magam is tele vagyok mindenféle gondolattal, otthon is dolgom volna, de ez a ház oly kellemes.

LOMBAI. És a báró, mint áll édes kisasszony?

LUCZA. Valóban! meglepetve hallám édes szavait, de azt meg kell neki adni, ő különös szép ízlésű mágnás; vizsga szemmel fèlleli mindjárt a legkisebb kellemet. Tudja szomszéd uram, én nem tartom magamat szépnek, de ő ezt a kis gödröt arczomon mindjárt észre vette s annyi édeset tudott felőle mondani, hogy hinnem kell.

LOMBAI *(félre)*. Pedig onnan nem Ámor néz ki, hanem Saturnus.

LUCZA. Mit mondott szomszéd úr?

LOMBAI. A gödörben voltam magam is.

LUCZA. Hízelkedő maga; de mi haszna, még is bajos állapot.

LOMBAI. Hasztalan aggódás, ő ugyan elkölté a magáét, de a kisasszonynak fösvény uratyja eleget hagyott; aztán báró, ő czímert ád, a kisasszony aranyozza meg. *(El.)*

LUCZA. Mit tegyek? hinnem kell szavának, mert a báró úgy ömledezett! itt fogta meg karomat a holdvilágnál, oly gyöngén, mint ha szúnyog szállt volna rá. *(Könyvet vesz elő.)* Ezt a zsebkönyvet Linától hoztam, itt forgatom, tán erre sétál. *(A könyvet forgatja.)* Minő czédula ez! *(Olvas.)*

Hiában rejted el forró szerelmedet,
Ha lángja tiszta volt, többé el nem múlhat,
Azért bizton tűntesd ki ismét szívedet,
S hű érzetem viszont édes jutalmat ad.

Derék találás! egy felséges ötletem van! Ezt a czédulát egy rózsába dugom és én elvonúlok; ez majd felment a nehéz vallástól. A báró meglátja, elolvassa, elérti, megindúl, eljön, megkér, elvesz s én czélomnál leszek. Ah istenem! csak szemüvege meg ne csalná, pedig a mint mondá angol üveg. *(A rózsába tűzi a czédulát.)* Igy! bár csak jőne már. *(El.)*

Vilma, Lina (jőnek).

VILMA. A mint mondám, Lombai elvesz, ha téged rá beszéllek, hogy fiát válaszszad.

LINA. Oh azok a férfiak! önség és változás az ő elemök. De Vilma, én csalódtam Elekben, balra magyaráztam komor tünődéseit, gondold el, nem engem szeret, hanem Lidit. Oh ez az élet örökös csalódás.

VILMA. Hahaha! az legjobb benne, hogy ott nincs veszteség, a hol nem bírtál.

LINA. Előbb maga vallá meg: azért szomorkodott, mivel a gróf táborozta körül kedvesét, és atyja — engem akart menyének.

VILMA. A gondolat épen nem volt rossz.

LINA. De Vilma! én nem szoktam más kárán örülni, de a hitetlen Elemir is e dologban szörnyen csalódott; ezen csapással az ég neki tartozott, én most

azon leszek, hogy a két szerelmes összekeljen. De nem boszúból, oh nem!

Tamás (jő).

TAMÁS. Ismét panaszom van. *(Félre.)* Tán most megjutalmaz.

LINA. Mi baj ismét?

TAMÁS. Lidi kisasszony ma reggel az üvegházba' volt a hadnagy úrfival és ott az úrfi megölelte.

LINA. Hallod Vilma! ez nekem gyönyörű mulatságot ád.

VILMA *(félre)*. Eltaláljuk mért.

TAMÁS. Mikor én jöttem, megijedett és a mint félre szökött tőle, egy egész ablakot összetört.

LINA. Szegény Lidi! Vilma, nem képzelheted mint szeretem azt a leányt.

TAMÁS. Aztán az E betű megé most L betűt is vágnak.

LINA. Elek, Lidi! hahaha! ez felséges!

TAMÁS. Kérem, tiltsa meg nagyságos asszonyom!

LINA. Csak menjen kend — mit áll kend — elmehet.

TAMÁS. Mind ezt úgy eltűri nagyságod?

LINA. Kend dolgára ügyeljen s ne arra mit tegyek. Érti kend? elmehet!

TAMÁS *(félre)*. Ne neked, mondj igazat s igyál vizet. *(El.)*

LINA. Vilma! Vilma! ez a történet oly vígan hatott rám.

Kényesi (jő).

KÉNYESI. Nagysád itt? mit vétettek ezen nyíló rózsák, hogy rájok is homályt akar nagysád vonni?

LINA. Jó hogy emlékeztet rájok báró úr, majd elmentem volna a nélkül, hogy kedves illatjokban részesűlnék. *(Rózsás bokorhoz megy.)*

VILMA. Nem sínli még báró úr városi mulatságait?

KÉNYESI. Koránt sem, a hol a természet ily virágokat tenyészt, ott a mesterséges varázs holt tetemmé válik.

VILMA. Valóban! báró úr zsoldjában tartja a szépségeket.

Lina (visszajő).

LINA. Nem hiában, rózsa a szerelem képe, édes de tüskés s azt tanítja: ódd magadat hirtelen hozzá kapni.

KÉNYESI. A ki már ily boldog mint nagysád, annak csak illatját nyújtja.

LINA. Ah báró úr! de mit mondjak, itt hagyom báró urat e szép társaságban; meglátja báró úr, hogy a rózsa keble is sokszor olyast rejt magába, a mit nem képzelünk. *(Elmentiben Vilmához.)* Egyet letörtem s féreg volt benne, ezt rejt a szerelem is. *(El Vilmával.)*

KÉNYESI *(a rózsákhoz megy).* Ez annyit tesz, hogy kezemből akarja fogadni a rózsákat. — Mi ez? czédula! *(Olvassa.)* Higyjek-e szememnek, ez belém szerelmes, ez valóságos szerelmi vallás! «Hiában rejted el forró szerelmedet» : Még a városban forogtam

körűle, én voltam a titkos imádó. «Ha lángja tiszta volt, többé el nem múlhat» : Hogy a pénz oly szükséges, azt csak nem is sejti. «Azért bizton tüntesd ki ismét szívedet» : Azt megteszszük. «Hű érzetem viszont édes jutalmat ad» — bravo bravissimo!

Elemir és *Lombai* (jönek).

LOMBAI. Ah nagyságes uram! én eleget törtem fejemet, de a zálogpénz, mely hárminczezer aranyra megyen, a jószág jövedelméből ki nem kerül.

ELEMIR. Tehát addig kölcsön vegyünk pénzt, én őseim birtokát magam akarom bírni.

LOMBAI. De kiadja e az asszonyság?

ELEMIR. Még csak egy esztendő van hátra, én mindent rá kötök.

KÉNYESI. Édes kedves barátom! örűlj örvendezz, én boldog vagyok.

LOMBAI. Későbben szolgálatjára leszek. *(El.)*

ELEMIR. Mit jelent ez? öröm ég szemedben.

KÉNYESI. Csak egyet kérdek, nem Lina írása ez?

ELEMIR. Igen!

KÉNYESI *(karjába dül)*. Oh én háromszor szerencsés! nem, nem háromszor, hanem háromezerszer, nemde annyi fekszik a jószágon?

ELEMIR. Nem értelek.

KÉNYESI. Olvasd és bámulj! előbb itt lelém Linát, ő a rózsákhoz utasított édes sóhajtással, s ezt ott lelém; ő maga dugta oda s azt mondá, megtanít szeretni.

ELEMIR. Oh emberismeretem! most tűnik ki, hogy mindig igazam volt. *(Fel s alá jár.)*

KÉNYESI *(szinte úgy).* Oh én szerencsés báró! mint élem majd világomat! egy sereg szelindeket tartok, par force vadászatot adok, angol leszek —

ELEMIR. Oh csalfa szív! neki mindegy, csak hódoló legyen.

KÉNYESI. Éljen a házasság! Hahaha! most nem kell betegnek lennem, ha valahol pénzt gyűjtenek mulatságra. Franczia szakácsot tartok, angol lovászt, olasz énekesnét, mindenféle nemzetet, a magyar föld csak pénzt adjon.

ELEMIR. Félre tehát szerelem! megvetés, foglald el helyét! Ha már az ifjat választotta volna — de ehez csak a gőg csatolja.

KÉNYESI. Ne szomorkodjál barátom!

ELEMIR. Oh nem! ha valakit, téged kívánlak neki.

KÉNYESI. Édes kedves barátom! minő részvét!

ELEMIR. Igen téged, hadd büntesse meg magát veled.

KÉNYESI. Téged büntet, mért voltál oly pedant; most compossessorod leszek, de az én gazdaságomat máskép intézem, külföldről hozok tiszteket, azonban csak jó barátok maradunk.

ELEMIR. Ez sok! a világ megfordúlt és minden javával a bolondhoz szegődött. *(El.)*

KÉNYESI. Bezzeg most bánja.

Lucza (jő).

LUCZA. Egyszer maga van, már megtalálta a czédulát! azért oly vidám — Kedves báró úr!

KÉNYESI. Lucza kisasszony!

LUCZA. Minő szépen áll báró úrnak az öröm, én is úgy örülök hogy majd kibúvok bőrömbül.

KÉNYESI. Azt tegye kedves, mert a mostani úgy is sorvadni kezd.

LUCZA. Micsoda?

KÉNYESI. Én mondom, lelkecském, ne higyje a mit előbb szóltam, tudniillik hogy szép.

LUCZA. Báró úr! én nem tudom mi érte így egyszerre.

KÉNYESI. Csalódott bennem, kedvesem. Én azt javallom, máskor mindig tükrét hordja magával, s ha valami férfi hízelkednék, tüstént kacsintson bele.

LUCZA. Minő gorombaság ez?

KÉNYESI. Genialitás, kedvesem, s ez mindig őszinte. Jó egészséget, lelkecském, lakomámba majd elhívom. *(El.)*

LUCZA. Ej te vékony lábú szörnyeteg! De úgy van, mikor az ember oly szelíd. Hűh! be elgyújtott! de ezentúl a sorsot kiesküszöm, hogy többé férfit se mutasson.

Mokány (jő).

MOKÁNY. Ej be piros a kisasszony!

LUCZA. Mokány úr derék ember! tud-e duellálni? hívja ki azt a bárót, vágja le legalább a fejét.

MOKÁNY. Az mesterség lenne; hát ha nincs neki?

LUCZA. Engem megsértett! s maga nem is haragszik?

MOKÁNY. Mi közöm hozzá?

LUCZA. Sziklák vagytok! Oh de ezentúl epekedhetik valaki — de jól van, ezt ugyan szó nélkül nem hagyom, oh a galambnak is van epéje. *(El.)*

MOKÁNY. Ez pórúl járt. Prosit a leczke.

Lombai

(nagy örömmel keresztülsiet a kerten).

LOMBAI. Hahaha!

MOKÁNY. Hová oly szaporán?

LOMBAI. Victoria! jer szívemhez barátom, én az egész világot oda szorítanám! minden plánumom szerint történt. Most hallám a grófot magával beszélni, csodálkozott, hogy Lina kezét oly hamar másnak adta, de mindjárt is Lidivel vígasztalá magát — most én is szólok.

MOKÁNY. Szólj, de értelmesen.

LOMBAI. Már nincs okom titkolni, halld: fiam elveszi Linát, a gróf Lidit, Kényesi Luczát.

MOKÁNY. Hohohó!

LOMBAI. Én pediglen ezt oly okosan intéztem el — hahaha! Csak mondd a szépnek: elveszlek! tüstént mozog akkor s mindent elkövet. Mind ezt is bizonyosan Vilma eszközlé.

MOKÁNY. Mit? Vilma? őt én veszem el.

LOMBAI. Te? hahaha! de ne búsúlj, majd ha megint rá érek, szerzek én neked is egyet.

MOKÁNY. Mit csevegsz?

LOMBAI. Vilmát én veszem el.

MOKÁNY. Meglássuk! Most azért is elveszem. Magától akarom hallani. Megesnék biz az. Jer.

LOMBAI. Menj csak előre a kosárért, én csak egy gyűrűt keresek ki s mindjárt megjelenek. *(Elmennek.)*

Elek jő Lidivel.

ELEK. Már most se baj! Az asszonyság mindent magára vállalt, ezentúl nem kell bujkálnunk, ha szólni akarunk egymással.

LIDI. Engem is biztatott az asszonyság, ő oly kegyes!

ELEK. Majd néznek pajtásaim, ha ily szép feleséget hozok. Lidi! Lidi! te enyém; ezen csókkal *(megcsókolja)* mátkámmá avatlak.

LIDI. Még nem szabad. Lásd te csintalan Elek, hogyan megczáfolod a gróf emberismeretét; ő azt véli, nem is tudom mi a csók, s hány ég itt már. Itt jő maga.

ELEK. Itt hagylak vele, bízd reá, hogy ő is szóljon atyámmal. *(El.)*

LIDI. Mint égnek szemei! az én állapotomban nem csodálnám.

Elemir (jő).

Elemir. Lidi! kedves Lidim! épen keresve lelem. Magában nem csalódtam, én láttam —

Lidi. Ah tehát meglátta nagysád, hogy most —

Elemir. A szerelem olyan mint a nap, még a vak is érzi.

Lidi. Tudom nagysád nem kárhoztat.

Elemir. Ki tehetné azt! ez oly érzés, mely gúnyolja akaratunkat.

Lidi. Lássa nagysád, együtt neveltetének s mint gyermekek már szerettük egymást.

Elemir. Mit beszél édesem? mi nem neveltetének együtt.

Lidi. Elekről szólok — Mi lepi úgy meg gróf urat? hisz annyiszor mondá, hogy szívembe nézett!

Elemir. Tehát Elek? Jól van, jól, igen, tudom már, E., Elek! *(Magában)* Rettentő csalódás! szégyenlem, hogy fejem van.

Lidi. Nem reménylem, hogy megbántottam gróf urat.

Elemir. Mért nem szólt mindjárt — midőn — Ördög pokol! hogy megjártam.

Lidi. Nagysád pártfogását óhajtám megnyerni, de látom —

Elemir. Oh szívesen! minden jót kivánok, jó egészséget édes Lidim! *(Magában.)* Szép ártatlanság! oh téged egy buta nevezett először.

Lidi. Sajnálom! ha —

ELEMIR. Oh nem szükség! nem vágyom sajnálatra, ajánlom magamat!

LIDI *(félre)*. Szomorú dolog, úgy látom, mi egymást visszásan értettük. *(El.)*

ELEMIR. Nem! tovább itt nem maradok! mindem szem egy poklot lövel reám! el innen! mindjárt el! *(El.)*

Lina szobája.

Lina, Vilma.

VILMA. A vendégek nagy része búcsút vett, nemsokára magunkba maradunk.

LINA. S őszintén szólván, óhajtom is már a csendet.

Tamás (jö).

TAMÁS. Nagyságos asszony! újságot hozok.

LINA. Csak röviden.

TAMÁS. Gróf Elemir ő nagysága útra készül; épen most hordott le, hogy sajnálni akartam távozását.

LINA. Útra?

TAMÁS. S mindjárt; cselédjei hanyatt-homlok futkosnak.

VILMA. Kendnek mindig oly különös újságai vannak.

LINA. Nem is tudom, mi gondja kendnek arra, mit az uraság cselekszik.

TAMÁS. Csak jelenteni akartam.

LINA. Kend a kert után lásson — takarodjék kend! és többé ne mutassa magát szemem előtt.

TAMÁS. Ugyan mit cselekedtem nagysád, hogy engem mindig szidnak?

LINA. Kend még pattog? tüstént ki szobámból, házamból —

TAMÁS. Hej! ilyen a szegény legény élete. *(El.)*

VILMA. Téged ez az út rossz kedvbe hozott.

LINA. Igen! — nem! csak meglepettem. — Vilma! már egy levegőt sem akar velem szívni; lehet-e az, hogy a forró szerelem így elhidegüljön — ah! mégis hibáztam, midőn mások hódolatival akartam fényleni. Vilma! most érzem, a szerelem csak egyben lehet boldog.

Kényesi berohan s *Lina* lábához omlik.

KÉNYESI. Lina! ím lábainál fekszik a legboldogabb halandó! a rózsa kiadta titkát! lángom tiszta volt, forró és örökös, csak jutalma van még hátra. Im kedves, saját írása.

LINA. Az én írásom! de kérem báró urat, ily játéktól tessék megkímélni.

KÉNYESI. Ne tagadja kedves! én szívét elnyerém.

LINA. Mit akar báró úr tőlem?

Elemir az ajtót rájok nyitja s meghökkenve megáll.

KÉNYESI. Örök frigyet! boldogságot! üdvösséget!

ELEMIR. Hah!

LINA. Elemir!

ELEMIR. Engedelmet kérek, ha egy pillantatra

zavarom; én búcsúzni jöttem és utolsó szavam boldogságkivánás ezen új frigyhez.

LINA. Csalódik a gróf! valamint a báró is.

KÉNYESI *(felugrik)*. Ki látta ilyenkor zavarni az embert, az okos ilyenkor behúnyja szemét és távozik.

LINA. Csak maradjon gróf úr; én vagyok itt magam az idegen. A mint értém, zálogos birtokát viszszakivánja, én viszálkodás nélkül idő előtt kiadom, csak a tőkepénznek kamatját kérem, mely, tudom, jó kezekben van. Ezzel én búcsúzom! *(Be a mellék szobába.)*

ELEMIR. Lina! Lina! *(Lina után el.)*

VILMA. Hála isten! tán most megegyeznek, ideje is már.

KÉNYESI. De mi történik itt? mit jelent ez? *(A czédulát mutatja.)* Hisz itt írva van —

VILMA. Hahaha! már tudom a tévedés okát. Lucza egy zsebkönyvet vitt el asszonyomtól, ott lelé ezen verset, melyet ez szokása szerint kiírdogál; ez bizonyosan Lucza ötlete volt, ő dugta a rózsába.

KÉNYESI. Ezer villám! hát vígasztalnom kell. *(A mint kifut, Mokányba ütközik.)* Pardon! *(El.)*

MOKÁNY. Dejszen engem bizony el nem ejt. Édes kisasszony! úgy hallom Lombai veszi el, pedig engem úgyse! magamnak szerettem volna, hisz úgy is tudja már.

VILMA. Én, Mokány úr?

MOKÁNY. Legyen őszinte, melyikünket választja?

VILMA. Lombai iránt soha szándékom sem volt.

MOKÁNY. Eszem a szívét! tehát az enyém lesz?

Azt ne mondja: nem! különben nőtlenségem lelkére marad.

VILMA. Se nem! de igen — se mindjárt.

MOKÁNY. Mindjárt nem, hanem aztán? Ej te kis pipiske, hisz szemeidből látom, hogy feleségem lészsz. *(Átöleli.)* Ucczu! most lesz még a gyöngy élet.

Lina jő *Elemirrel.*

LINA. Feledve tehát minden! gyöngék valánk, adóztunk is érte.

ELEMIR. S ezentúl bizodalommal kerüljük a csalódást.

MOKÁNY. Helyesen! jobb is ha az ember kimondja mondókáját. Nagyságos asszony! én Vilmát viszem.

LINA. Mit hallok? te is —

VILMA *(titkon Linához)*. Nincs mit várnom, nincs mit válogatnom; először a fej beszélte rá a szívet s most a szív is igen megelégszik.

ELEMIR. Mokány úr! mi baráti szomszédok maradunk; egy nap boldogítson mindnyájunkat.

Tamás (jő a podgyászszal).

TAMÁS. Nagysás uram! már be van fogva.

ELEMIR. Ki bízta kendre?

TAMÁS. Csak jelenteni jöttem.

LINA. Ez az öreg mindenbe belé avatkozik; a gróf úr nem útaz.

Tamás. De hát én megyek; csak búcsúzni jöttem, úgyse tehetek semmit nagyságtok kedvére.

Elemir. Mit akar kend? mit alkalmatlankodik kend?

Tamás. Hisz nagyságos asszony a házból elparancsolt.

Lina. Igen, előbb megharagított, ő hozta az út hírét.

Elemir. Kend olyan öreg s még is oly gyermekes.

Lina. Csak menjen kend dolgára s ezentúl ne hordjon híreket — érti kend?

Tamás. Tehát itt maradjak?

Elemir. Igen, igen — de csevegés nélkül.

Tamás *(magában)*. Már csak néma leszek, mert itt szóval nem boldogúl az ember. *(El.)*

Lina. Jó öreg, de kiállhatatlan újságaival. Ím! itt is közelít egy hű pár.

Elek jő *Lidivel.*

Elek. Nagyságos asszony! kegyességében bízván —

Lidi. Én is oly bátor vagyok —

Elemir *(Lidit magához inti)*. Lidi! én magában csalódtam, de azért szívbeli frigyét eszközlöm.

Lina *(Elekhez)*. Hadnagy úr! Én ezentúl is megmutatom, hogy barátnéja vagyok.

Lombai (jő).

Lombai *(magában)*. Összeálltak már. — Kedves gyermekeim!

Elemir. Lombai!

Lombai. Oh tessék!

Elemir. Ím én Lidi kezét kérem.

Lombai. Oh igen, igen szívesen, nagyságos fiam uram.

Lina. Lombai!

Lombai. Csak méltóztassék!

Lina. Én pedig Elek fiának kérek áldást.

Lombai. Oh adok, tiszta örömmel adok nagyságos leányom asszony. Hahaha! mi boldog nap, magam zárom be. *(Elővesz egy gyűrűt.)* Vilma kisasszony! tudja mit jelent ez?

Elemir. Így tehát minden zavar szerencsésen fejlett ki. Hallja inspector! én Linával e naptól fogva jegyben vagyok.

Mokány. Én meg Vilmával, azért keress más újjat gyűrűdnek.

Lombai. Elhalok! hisz előbb tetszett —

Elemir. De hogy e nap teljes boldogságot árasszon, Elek fiának egy szép cúriát inscribálok, két száz hold földdel, hol, ha kivitézkedte magát, nyugodtan élhet; de Lidit kivánom neki feleségűl.

Lina. Én meg házassági költségét vállalom magamra.

Mokány. Én meg komának hívlak, de plánum nélkül.

Lombai. Oh plánum! itt most kétségbe esném, ha az inscriptio nem volna, ez vígasztal. *(Elek és Lidihez.)* Vegyétek egymást rossz gyermekek!

Elemir. Különben tudom már az úr fortélyait, de legyenek felejtve.

Lucza jő Kényesivel.

Lucza. Tehát csakugyan szeret báró úr?

Kényesi. Igen! valóban — már ott kinn mondám.

Lucza. Kedvesim! engem ez a báró úr megkért, én azért is mostani bőrömben maradok és kosarat adok neki.

Kényesi. Oh kérem szép kisasszony!

Lucza. Nem! engem meg nem indít, én fogatok.

Kényesi. Én is, hisz csak játék volt — hahaha!

Lombai. Báró úr! Lucza kisasszony! megálljanak; mi benn maradtunk, de egy plánumom van: tegyük ezt a történetet vígjátékká! legalább ha némelyeket mulatunk, lesz jutalmunk annyi csalódásért.

(A kárpit lefordúl.)

ÁLTUDÓSOK.

VIGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1828.)

SZEMÉLYEK.

LENGYES FANNI, fiatal özvegy.
KARVAINÉ.
ÁRKI, földesúr.
RÉVEI TÓDOR, barátja.
MATYUS.
ZSÓFI, Fanni szobaleánya.
JAKAB, Árki inasa.

A dolog történik Lengyes asszonyság jószágán.

Szabad táj, oldalast kertfal kis ajtóval, az előtt nagy fa.

Zsófi, Matyus.

Zsófi. Csak egy pillantatra szöktem ki, mindjárt megyek.

Matyus. Te mindig mégy, mindig sietsz, ezt én nem szeretem.

Zsófi. Nem tehetek róla, úgy kell lenni. Az öreg asszony fúrt fejű, minden cselédet zsoldjában tart, magamat is; ha megtudja hogy kijárok, vége mindennek — hisz már mondtam mért.

Matyus. Mind igaz, lelkecském, de mikor az ember olyan szerelmes mint én, örömest volna azzal a kit szeret.

Zsófi. Mind meglesz, ha változik a dolog.

Matyus. De mikor jön az a változás?

Zsófi. Ha Karvainé asszonyság öcscse megérkezik, gondolom egy hónap mulva.

Matyus. S én addig mindig fára mászkáljak hogy láthassalak; hát ha letörik alattam az ág és nyakam utána törik, aztán szerethetsz.

Zsófi. Azért fogódzzál meg jól.

Matyus. Hej galambom! inkább beléd fogódznám én; csakugyan jobb itt lent szeretni, mint ott fent a

levegőben. Zsófi! szólj, igazán szeretsz? lásd, édes apám gazda uramnál, én is szinte az lehetek ma holnap, tán több is — házam is van, csak feleség kell belé — tudod, mit akarok azzal?

Zsófi. Csak azt felelem rá: a mi nincs az meglehet.

Matyus. Úgy ám, de mikor?

Zsófi. Majd meglátod, csak légy nyugodt, de most mennem kell.

Matyus. Zsófi! édes Zsófim, még egyet mondok: az uraság jó barátjával tegnap elérkezett, ha el nem jöhetnék, azért szeretlek ám; de tán mégis eljöhetek, azért itt légy.

Zsófi. Jól van, majd adok jelt, de csak a kertfalon által beszéljünk. Jaj nekem! valaki jön, ha meglátott — bújj el Matyus. *(Be a kertajtón.)*

Matyus. Ej manó hozza azt a valakit — az bizony, az uraság inasa, hova bújjak? ha meglát, kicsacsogja, úgy is nagy kópé. A fára megyek, míg eltávozik. *(Felmegy.)* Hová nem jut az ember, ha szerelmes.

Jakab (jő puskával és vadásztáskával).

Jakab. Puffogjon a ki akar, én lepihenek, vállam nehéz. Nem is tudom hová jutottunk! csak jönnének az urak. Mondtam Matyusnak, kisérne el, de a tökfilkó csak néz és nem mozog.

Matyus. Tökfilkó! ha lent volnék, ezért haragunnám.

Jakab. Ledülök a fa alá, itt várom be őket. Úgy! be jól esik. Biz az igaz, az inas nem úr; azt véltem, a falusi szolgálat könnyebb mint a városi, de a különbség csak olyan mint a fehér és a vörös bor között, mindeniket préselik. A városban házból házba, boltból boltba ugrattak, itt kácsákat czepelek, s azokat más eszi meg; ott a bakon hátúl, itt elől ülök, hej! ebből látom, hogy bakra születtem; az még jó hogy uram nőtelen, legalább csak egy perel. Bár csak bort hoztam volna, hadd innám le bús gondolatimat.

Matyus. Ez ide lent okoskodik, nekem pedig minden csontom fáj.

Árki (kivül).

Árki. Hopp! hopp!

Jakab. Az annyit tesz: ugorj Jakab. *(Kiált.)* Itt vagyok, hopp!

Matyus. Most az urak is jőnek, ej be rossz szállásom van — tudja, meddig kell itt fülelnem.

Árki jő *Réveivel.*

Árki. Te itt henyélsz Jakab? mért távoztál, mi járjunk utánad?

Jakab. Úgy is ritkán történik nagyságos uram; ledültem, mert az akarat jó, de a láb gyönge, aztán el is bódúltam.

Árki. A határból is kitértünk; ha jól látom, ez Lengyes kertje.

Révei. Lengyes? hisz imént mondád, nincs közel szomszédod. Miféle ember ez? ugyan eldugta házát.

Árki. Ez csak ember volt és fösvény úr, ki sokat szerzett, későn szép fiatal hölgyet vett, azt két esztendeig féltette, aztán az úrban elnyugodott.

Révei. Béke hamvának.

Árki. Nem kétlem, felesége is ıgy búsul, és hihető, szép jószágain vigan él.

Révei. Itt lakik?

Árki. Alig hiszem, hogy e vadonban élne, midőn szebb tájban szebb jószággal bír; különben az egész Lengyes házat csak hallomásból ismerem, mert magam is, ha csak vadászni nem pattan kedvem, e tájra ritkán vetődöm.

Révei. És miért? nem tetszik e vidék?

Árki. Ki a fákkal, patakkal és szirtekkel szeret társalkodni, az itt elmélázhat, violát talál és echót is ha sóhajt; én az életzajt szeretem.

Révei. Ott az ember csak csalódik, én a magánynyal tartok.

Árki. Kérlek hagyj fel, tán megint a hitetlen szép jutott eszedbe, ki érzetedet megcsalá?

Révei. Ah barátom, érzetem a Prometheus, mely benne szép ideált teremtvén, most adózik, ő az ölyv mely szaggatja.

Árki. Nincs eszed Tódor, az ily mesén már régen túl a világ, és ha képzeletnek élsz, ne kérj valóságot. Köszönd inkább a sorsnak, hogy a szép rútat oly hamar és jókor megismeréd és gondold: nemcsak egy kert nevel rózsát.

Révei. De a kihalt bizodalmat semmi virág sem éleszti fel, és ez a köd, mely felettem borong — ezért szűkölködöm életöröm nélkül.

Árki. Ki mindig tünődik, mindent nagyító üveggel széttagol, annak az élet olyan, mint a ki sohasem gondolkodik — üres. Csak te maradj nálam, én fogadom, meggyógyúlsz és elfelejted búdat, melyben, úgy látom, tetszel magadnak.

Révei. Ah barátom, olyan az mint a száz karú polyp, a kit egyszer megragad, elszárad megette; ha könnyelmű volnék, úgy elhiszem, de —

Árki. Mért épen akkor? kémleljük ki mindennek jobb oldalát s néha többet találunk mint kerestünk, ne várjunk felhőtlen napokat, a napban is van fogyatkozás, hogy ne lenne ily parányi életben?

Jakab (*félre*). Ha zsebemben nincs fogyatkozás, gondolok is én a sorssal.

Árki. Tudod mit Tódor! házasodjál meg. Ha már búsúlni akarsz, legyen oka.

Révei. Hát te miért nem követed e tanácsot?

Árki. E szent frigy mindig földi tövissel ijesztett; aztán igazat szólván, én hamar hódolok, hamar is hidegszem, de nem mondok ám le róla, s ha rosszúl üt ki, a természet csalt meg s vigasztalom magamat mint játszó a sorssal.

Révei. Ha lelnék egyet, ki csak magamért szeretne! de az első tapasztalás minden utóbbi reménynek eloltá világát, s aligha ridegen nem kell tengődnöm tölt kebelemmel.

Árki. Míg elvégre öreg gazdasszony karjába só-

hajtod magadat, s ha rokkája surog, azt hiszed a sphærák énekelnek. Hahaha! te férfi vagy, ne ábrándozzál, hagyd a holdat gyermeknek.

Révei. Átkozott vigasztalás.

Árki. Légy vidám, Tódor! hasztalan bútól csak őszül az ember; vedd az életet mint jő, a többit bízd arra ki felettünk van.

Matyus. Jaj nekem! bizony megláttak — ah nagyságos uram!

Árki. Mi zörög a fán?

Jakab. Tán pecsenyének való, ledurrantom. *(Puskát vesz.)*

Matyus. Hej inas uram! itt ember van — Matyus, gazduram fia — kérem ne süsse el kend! *(Leszáll.)* Ejnye be rám ijesztettek!

Árki. Matyus! mit csinálsz te itt?

Matyus. Semmit, igen is azt —

Árki. Hogy mersz te itt hallgatózni?

Matyus. Semmit sem tudok nagyságos uram! tessék elhinni, gerlicze fészket kerestem.

Révei. Ilyen nagy legény, fészket keresni?

Árki. Matyus, te hazudsz.

Matyus. Ha megengedi nagyságos uram.

Árki. Ne habozz, valld meg tüstént, én parancsolom.

Matyus. De mikor titok.

Révei. Titok?

Árki. Ki vele, én akarom tudni.

Matyus. Oh jaj! de mikor — istenem! mit mondjak?

ÁRKI. Soká várakozzam?

MATYUS. No megmondom, de szépen kérem, tovább ne mondja ám nagyságos uram.

ÁRKI. Semmit se félj.

MATYUS. Nekem itt szeretőm van, pedig szobaleány Lengyes asszonyságnál, Zsófinak hívják; a templomban láttam először, másodszor megszerettük egymást, az óta ide járok a fára, hogy láthassam; de senkinek sem szabad ám tudni, hogy itt lakik Lengyes asszonyság és senkinek a házba nem szabad menni, ha csak nem valami tudós ember.

RÉVEI. Különös, mért épen tudósnak?

ÁRKI. Csakk mondd el Matyus.

MATYUS. Zsófi megsúgta, hogy Lengyes úr meghalt és sok sok pénzt hagyott.

ÁRKI. Ez olyan titok, melyet az egész világ tud.

MATYUS. Az öreg Karvainé rábeszélte a fiatal menyecskét, hogy többé ne menne férjhez, hanem lenne mind addig tudós, míg az eljő, a kit ő szánt neki.

ÁRKI. Tehát rábeszélte a bölcseséget? haha!

MATYUS. Rá bizony, azért is jöttek ide, hogy elrejtve lennének a férfiaktól, mert Zsófi azt mondá: a gazdag asszonynak soha sincs nyugta a sok kérőtől.

RÉVEI. Ebben van kis igazság.

ÁRKI. Ki az a Karvainé asszonyság?

MATYUS. Ő boldogúlt Lengyes úrnak távol rokona, nincs ura és még sem özvegy.

ÁRKI. Olyan elvált szép.

MATYUS. Követem, nem szép, hanem vén és ha-

mis. Őtet még Lengyes úr vette magához, hogy a házra és a menyecskére vigyázna, még most is hatalmaskodik a háznál, nem szenvedheti a férfit, ha csak nem valami tudós; minap is egy borzas aszalt képű okos embert hozatott sok könyvekkel, én láttam onnan felül mint papoltak a kertben. Azonban Zsófi megsúgta, hogy az öregnek egy katona öcscse van és azzal szeretné elvétetni a gazdag özvegyet, azért gyaláz minket, hogy saját öcscse ura legyen csak derék ember. De tanúlt asszony ám az a Karvainé, többet tud mint Csízió.

Révei. Halld barátom, ez a fiatal asszony vagy felette gyáva, vagy igen ártatlan és szerencsétlen volt.

Árki. És nem tudod mit csinál az a két asszony egész nap?

Matyus. Este·tikkal, vagy Botángyikával vesződnek, úgy mondta Zsófi.

Révei. Ez valami új tudomány lehet, még hírét nem hallottam.

Árki. Aligha nem æsthetika és botanika lesz.

Matyus. Nem tudom miféle, de többet olvasnak mint nótárius uram.

Árki. Jól van Matyus, most haza mehetsz.

Matyus. De kérem szépen, ne szóljanak ám. Lássa nagyságos uram, ha a menyecskét viszik, én is viszem Zsófit, az öreg asszony igért neki valamit ha mindent titokban tart és szándékát elősegíti, azaz bennünket gyaláz.

Jakab. Szobaleány és titok — nem okos asszony az.

Árki. Ne félj Matyus, csak menj haza s vidd magaddal fegyvereinket is, nemsokára követünk.

Jakab. Matyus! az én podgyászomat is elvihetnéd, ily szerencsés szerető sokat elbír.

Matyus. Nem érek rá; hallottam ám a tökfilkót.

Jakab. Lásd tökfejű vagy, én akkor dicsértelek, mert a filkó nagy mester a játékban. Vidd el Matyus, majd megtanítlak mint kell a szobaleánynyal bánni, hogy soká hív maradjon.

Matyus. Igazán? no adja ide! *(Általveszi a fegyvereket, félre.)* Messze nem megyek, meglesem valahol őket. *(El.)*

Árki. Tódor! mit mondasz erre?

Révei. Szánom a fiatal özvegyet, körülhálózta az öreg.

Árki. Én igen kiváncsi vagyok a két tudós aszszonynyal megismerkedni. Menjünk hozzájok.

Révei. Nem vagyunk tudósok.

Árki. Tegyük azokká magunkat, hány ember kürtöli magát azzá és izét mond ok helyett!

Révei. Nem mernék belekapni.

Árki. Mért nem? néhány reflexiót ád elménk; szégyen volna, ha asszonyok előtt nem tudnánk tudós nimbust ölteni magunkra, és teszem, ha tudományokban felakadnánk is, néhány szépség, kis hízelkedés kisegít a hinárból; nem a ki sokat tud, hanem a ki szépen beszél, nyertes az asszonyoknál. Mint vándor philosophusok lépjünk elejökbe; részemről ha a menyecske szép és belém szeret, minden bölcseségemet lábaihoz teszem és megmutatom

neki: hogy az arany korban nem kellett más tudomány, mint az, a mit a természet adott. Jer!

Révei. Nincs kedvem.

Árki. Épen azért szerezz magadnak, ilyen tréfaportékát nem találhatni minden bokorban; e felett haszna is lehet, tán azt a kis bujkáló pintyőkét kimenthetjük a karvaly körmei közül. Jer barátom! s hogy játékunk annál jutalmasb legyen, belsőnkre nézve épen ellenkező szellemet tüntessünk ki; én sötét leszek, te vidám, én sanyarúan nézek reájok, mint az agg szűz a pártára, te fürkészsz ki minden nevetségre valót — új Heraklit és Demokrit.

Révei. Hajdan tehettem volna, de mostani érzetem lenyügzé elmémet.

Árki. Kérlek ne bántsd az érzést: ha a menyecske szép, akkor vesződjél vele. Jer Tódor, tedd meg legalább kedvemért.

Révei. Kedvedért? igen, ha felsülök is.

Árki. Jakab! te itt várj be.

Jakab. Kérem alázatosan, hadd menjek én is nagyságtokkal.

Árki. Mit akarsz te a tudósok közt?

Jakab. Attól a Zsófitól én is észt remélek.

Révei. Az inas kirí belőled.

Jakab. Csak hajtókámból, a paszomántot lefejtem s vége az inasnak.

Árki. De iváson kívül tudsz-e valamit?

Jakab. Költeni biz én tudnék.

Árki. Tán hazudni?

Jakab. Igen, igen, de czifrán; én szolgáltam

olyan urat, ki hópénzem helyett mindig pompás verset mondott, azóta magam is csináltam néhányat.

ÁRKI. Adj próbát; teszem ha én leány volnék s nekem valami szépet akarnál mondani, mint kezdenéd?

JAKAB. Hát rá nevetek, aztán egyszerre feszesen megállok, megdörzsölöm homlokomat és ekként szólok: leány! szűzleány! oh te karcsú mint a szőlőkaró, mi a jó bor kelleme a tiédhez képest?

ÁRKI. Te csak pinczéből szeded elő a hasonlatosságot.

JAKAB. Igen is, lent kezdem, aztán a holdig megyek, aztán az égig, és tovább. A theatrumról is szólok vele.

RÉVEI. És tudnál te arról szólni?

JAKAB. Hó, sokat lármáztam én ott a kakasülőn.

ÁRKI. Ha kérdezné mi a vigjáték, tudnál-e felelni?

JAKAB. Oh kérem! Nagysád épen keveset tart felőlem; a vigjáték az igen csekélység, abban az emberek mindaddig nevetnek, míg a leányt elveszik.

ÁRKI. Azután sirnak. Helyesen Jakab, nem tudva okosan szóltál.

JAKAB. De a szomorújátékban, oh már ott nagy dérdúrral beszélnek, a jó embert kínozzák, utóbb agyonölik, és az ember sírva mulatja magát; úgy van úgy! Hogy utószor Pesten volt nagysád, épen egy szomorút adtak — én ismervén érzékeny szívemet, előbb egy pint veres borral neki erősödtem, de tessék elhinni, mind kisírtam.

ÁRKI. Elég elég! a többit máskorra. Eljöhetsz, de azt mondom, költéseddel túl ne menj a szobaleányon, érted? most menjünk. *(Elmennek.)*

Kert, a lugosban könyvek. *Fanni, Karvainé.*

KARVAINÉ. Hidd el édesem, a mit számtalanszor megmutattam, most is azt ismételem: minden férfi tyrannus, ha van ki felett uralkodnia; ő testesült szeszély, az vezérli hozzád, az vonja el tőled; ha szépet mond, öngőgjének bókol, rabot játszik, hogy urad lehessen. Először fülmile, aztán varjú, aztán bagoly, aztán bujdosó nembe megy által s elvégre, ha szárnyai lankadnak, hálósüveg alól az erkölcsről papol. Boldogúlt férjed még a jobbakhoz tartozott s mégis mennyit kínzott és többet fogott, ha még több tűzzel bír. Hidd el édesem, a férfi született ellenségünk, ha az asszony jó, azt mondja gyáva, ha tanácsán indúl, ő lesz első árulója — gyűlöld őket.

FANNI. De mint van az édes néném, oly igen rosszaknak ismervén a férfiakat, és mégis — rettentő gondolat! mégis négyszer ment férjhez?

KARVAINÉ. A sors úgy akarta, tán előre látta, hogy neked vezetőre lesz szükséged.

FANNI. Sok háramlik arra a szegény sorsra.

KARVAINÉ. Lásd édesem, én szinte oly ártatlan valék mint te, midőn szüleim gyermekszobából férjhez adtak. Én a férfit csak bábnak tekintém, de csakhamar vettem észre ólmát, mely szabadságomat fékezé; szerencsés nem valék, mert első férjem,

birtokán kívül semmi kellemmel nem bírt, semmi örömet nem engedett, zárva tartott, őrzött mint a sárkány, mert nem dicsekszem, de szép voltam — oh szép! oh!

FANNI. Ne bánja édes néném, minden kornak külön érdeme van.

KARVAINÉ. Bölcsen húgom! de hallgasd. Ettől az isten hamar megmentett, és én birtokos özvegy maradtam; most figyelmezz Fanni! mert helyhezetem hasonló volt tiédhez, csakhogy a síkos pályán nem volt mentorom. Míg csinos valék, a férfiak ostromoltak, mint egy várat, mely éden kapuja előtt áll. Lágy szívem szív után sóvárgott, a szerelem egyhez ringata, de mikor második férjem már mindenemet elköltötte, akkor láttam hogy nem is szeretett.

FANNI. Ez kínos tapasztalás.

KARVAINÉ. Harmadszor szükségből mentem férjhez, volt is mit szenvednem e tövisúton; szerencsémre, nem tartott soká. Már most okoskodni kezdék és negyedszer csak azért léptem frigybe, hogy kitanulhassam: valjon van-é jó férfi e földön? Boldog isten! e tudós kiváncsiság ugyan befizetett! ez volt még a szörnyeteg: a többin valamikép csak kifogtam, de az olyan mint a vas és ha öt év előtt jóvoltából ott nem hágy, nekem kellett volna tágulnom. Mindezt azért mondom, hogy őrizkedjél a férfiaktól. A scylla hozzájok képest nádczövek, a vihar nyári szellő.

FANNI. Szörnyűség! hát csakugyan nincs jó férfi e földön?

Karvainé. Tán van egy valahol; hogy e világban egy sem volna, azt nem mondom; tán él egy, tán épen az el is jön; de addig bízd reám magadat, én ismerem őket, azért hírem nélkül el ne add szívedet.

Fanni. Ah édes néném! kinek is adnám itt? e magányban szinte elfásulok.

Karvainé. Vedd segédül a tudományokat. Mily nagygyá lesz a lélek, ha megvetve a törpe élet czélzásait, magába tér s jó könyvekben lel nemes társaságot.

Fanni. De a jó könyvet is férfiak írják.

Karvainé. Haladjuk fel őket! a mi homlokunkon is égi szellem lángol; czáfoljuk meg a bal véleményt, mely minket csirkék közé s életesházba kárhoztat. A szép velünk rokon, és mi vagyunk igazán született æsthetikák.

Fanni. Ezt nem merném következtetni.

Karvainé. Sőt inkább önismeretünk ad lelki fenséget; képzeld a diadalt, ha majd jól megtanúlt æsthetikával ledörgöd a büszkéket. Te még fiatal vagy, nagyra mehetsz. Ha én ily korán kezdhettem volna, eddig biographiámat minden lexicon kürtölné, fejemet gipszből szanaszét hordoznák és képemet minden vásárban árulnák. Nem dobog szíved?

Fanni. Dobog, úgy érzem, de nem ahit ily diadalmat.

Karvainé. Hogy tudsz ily pór gondolatba sülyedni? Jer édesem, olvassunk. *(A lugosból könyvet hoz.)* Hallgasd csak. *(Olvas.)* A természet kimeríthetetlen bájaival máskép hat a mívelt lélekre mint a vadra.

Ez ha érzi is, nem képes felfogni, amaz szinte ahitja a benyomást, mely által a természet mint az égből lebeg hozzá s majd csodálatra, majd repeső örömre, majd csendes imádásra gerjeszti, melyre a nemesült érzés ily szavakra fakad: Ez szép, ez felséges.

FANNI *(ásít.)* Igen szép — ah!

KARVAINÉ. Oh bűn minden ízlés ellen! Fanni! kérlek, hogy tudsz ilyenkor ásítni?

FANNI. A természet késztet rá. *(Még inkább ásít.)* Máskor tán inkább érdekel.

KARVAINÉ. Ha ez nem tetszik, fogjunk a botanikához; mily szép Flóra magzatit elágzásaikban érteni. Ezen tudomány a szépnemet leginkább diszesíti és szelid természetének leginkább felel meg. A teremtettségben mi is virágok vagyunk, a férfiak kórók. Jer olvassunk.

FANNI. Hagyjuk el, édes néném, mert még világos nappal alszom el.

KARVAINÉ. De hát mit akarsz?

FANNI. Ah magam se tudom; de hogy ez életet soká nem tűröm, az bizonyos.

Zsófi (jő).

ZZÓFI. Nagyságos asszony! bezzeg jönnek ám tudósok, három egyszerre.

FANNI. Öregek?

ZSÓFI. Nem épen, hanem igen furcsák; az egyik komoly, szörnyű hosszú képű, a másik többet nevet mint szól, a harmadik mindig újjain motoz és szemeit meregeti.

Karvainé *(félre).* Épen jókor. *(Fannihez.)* Édesem, én úgy vélem, ezeket bebocsássuk.

Fanni. Mit nyerünk? Az a professor úr, kit néném meghívott, majd agyon ölt unalmas beszédeivel, annyit kínozta a szépet, hogy fanyar okai mellett a szép is rúttá lőn; én úgy hiszem, ily urak távol tetszetősbek. Azonban vezesd be őket, ne mondják, hogy megtagadám tőlök a házi barátságot. *(Zsófi el.)*

Karvainé. Én elhűlök, Fanni! honnan egyszerre ez a kedvetlenség? itt állok én nagy példa — és te habzol?

Fanni. Édes néném, tisztelem becsűlöm tanácsát, másfél évig elnyögtem e magányban, de hím nélkűl kimondom, már únom a rideg életet, melyre nincs semmi okom. Minek távozzam így magamtól, minek látszassam az lenni a mi nem lehetek? Önérzetem borzad ily mesterkélt úttól és előmbe más irányt jelel, mely inkább illik rendeltetésemhez. A hályog leesett, melyet néném eddig szememre vont — én elköltözöm.

Karvainé. Szabad vagy; én javadat óhajtám —

Fanni. De csak nem haragszik édes néném? nem tudom mi csatolja ide, de úgy hiszem, szebb helyen az élet is szépűl.

Karvainé. A mint gondolod, édesem! *(Magában.)* Így czélom dugába dűlne; több férfiakat lát, öcsém nem épen fiatal. — Nem, nem! ezt hátráltatom — a tudósok segítsenek.

Árki, Révei, Jakab és *Zsófi* (jőnek.)

ZSÓFI. Itt az asszonyság.

RÉVEI. Valóban szép.

ÁRKI. Csinosabb mint véltem.

FANNI. Örülök uraim. Mily ötlésnek köszönjük e szerencsét? E táj ritkaságokban sokkal szegényebb, hogysem ily urakat vonzhatna kebelébe.

RÉVEI. Sőt inkább első pillantatra mindjárt —

ÁRKI (*titkon Réveihez*). Te márig is felejtkezel magadról, hol a szeszély? szúrj! — nevess!

FANNI (*félre*). Én gyanítom, ezek játékot űznek velünk, annál jobb.

ÁRKI. Midőn chaosból kibomlott a világ, az elemek vegyülete vulkános alakká létesült, ezt híg csatornák által a mással magát is emésztő tűzmalom sürgeti; és ez átka az életnek, mely a gymnosophistát is fedél alá kergeti és embert keres, midőn azt siratja.

FANNI. Ebből én semmit sem értek.

KARVAINÉ. Hagyd nekem a beszédet. — Minő vulkános alakot ért az úr?

RÉVEI. Hahaha! Nem láttad Vezúvot? ködszoknyája van, nyelve tűz, feje gőz; ha közel akarod szemlélni, nézz a tükörbe. Mi tűzmalmot hoztunk, annak a szakács legjobb legénye, azon különbséggel, hogy ez a tudós férfi búsong ha ennie kell, én meg azon nevetek ha jól laktam.

FANNI. Értem már. (*Zsófinak titkon szól és az el.*)

KARVAINÉ. Minekelőtte mélyebben értekeznénk,

kérem tudassák velünk, micsoda tudományokat űznek az urak?

RÉVEI. A természet csodáit vizsgáljuk s ama nagy titkon tépelődünk: mint lehet az, hogy az ember a planéták forgásit nézi és saját orrát nem látja?

ÁRKI. Az anthropognosist űzöm és azon titkon merengek, melynek tengerében századok hasztalan buvárkodtak. Az elme tünődik rokonmásán és midőn megismértnek véli, maga felbillen és mint a szerelmes nagy hálóban semmit fog. De én kitanúltam az embert, tudom hol lakik a lélek? mi foglalatossága? mért piros a vér? és mivel tudom, sajnálom magamat, hogy tudom mi az ember; mert általlátom, hogy az ember még sem tud semmit is, ennélfogvást az ember is semmi; de mivel az ember még is valami, itt fekszik a nagy titok, mely még magyarázót vár.

KARVAINÉ. Mint látom, az urak philosophusok.

RÉVEI. Édes öreg anyám! midőn a természet redőt metsz a képre, mindig azt sugalja: légy bölcs! azaz: ne tánczolj ha inaid gyöngék. Hahaha! be sajnálom, hogy a philosophia úgy meglátszik rajtad, és mégis legszebb jelének híjával vagy.

KARVAINÉ. Különös ember! ha az úr *úr*, mért vagyok én *te*? Aztán micsoda jel volna az?

RÉVEI. A szakál — Hahaha! ez olyan kép volna, mely többet behozna mint a philosophia.

KARVAINÉ. Fanni, ez ugyan durva, neveletlen.

FANNI. Nekem jobban tetszik mint a másik, legalább vidám.

Révei *(Fannihoz).* Mosolygj reám te rózsából szőtt alak, és adok tanácsot: légy tanítványa ezen tudós asszonynak, ki a philosophiát említi a nélkül hogy a mea culpát mellére verné; síma képedre akaszsz ősz parókát, harczolj az előitélet ellen és virágot tépve jósold magadnak kedvesed szerelmét, akkor áldást mondok jövendő férjedre, és ha meg nem bolondúl, több esze lesz mint neked. *(Félre.)* Ah! minő bájos szemek!

Fanni. Hahaha! ezen jövendölésből magam is érzek valamit.

Karvainé. Bocsánatot uram, de mint tudós maga ellen beszél, én gondolnám —

Árki. Mit? te gondolni mersz? Oh sajnálkozásra méltó gőg! tán azt véled, hogy azon szikra, melyet érzékeid nehezen csikarnak ki velődből, mindjárt gondolat? Ah nem! nem! az csak üres párolgása a nedves agyagnak, mely tehetetlenségedet hirdeti.

Karvainé. De már ezen disputálok! én is tudok itélni, hasonlítani, s ez mi egyéb ha nem gondolat?

Révei. Igaz, van sok jó gondolat, teszem hogy sütve eszszük a kenyeret; de legjobb élemény az, melyben nincs gondolat; ez a szerelem és az evés.

Fanni. Rövid élemény lehet az, hol nincs gondolat; az evésnél legfeljebb megengedem, de nem a szerelemben.

Árki. Oh szegény elme, mely tüzet rak a víz hátán; ébredhet-e kivánat, ha a lélek túl hat a szűk jelen határain? Itt állasz te asszonyi teremtmény! az eget loptad le szemedbe, virágokat ültet-

tél arczaidra, és mi lesz e színvegyületből? *(Darab föl-det emel.)* Im ez jövendőd! megérdemli-é, szólj, azon fáradságot, melylyel ékesíted? Csak két üreg marad a két csillag helyett, mely bájolva mindent befogad és ezer életet lövell ki és boldoggá tenné —

RÉVEI *(titkon Árkihoz).* Te egészen elmerülsz a szembe, vergődjél ki már!

ÁRKI. Oh csalfa csillogás! csak két üreg marad, mint sötét kapui az enyészetnek. Ezen gyöngyös ajak ékesen mosolygó barnán messze nyúlik s így gúnyolja a büszke a sarjadó életet. *(Félre.)* Lelkemre mondom — mindig jobban tetszik.

FANNI. Kérem az urat, ily beszéd temetőbe való.

RÉVEI. Tán édes emlék az a temető? Jó hely az, ha mindjárt hamis könnyek áztatják is, benne sokszor a halál kerítő lesz, a nélkül hogy tudná. Nevess síromra ha meghalok; de ha szeretsz, emlékkövet ne tétess rá, mint némely hitvesek, hogy az ne nevessen a ki elolvassa.

FANNI. Engedelmet uraim! én meg nem foghatom, mint férhet össze ily két ellenkező természet.

RÉVEI. Mint a fiatal asszony öreg férje mellett; egyik sír, a másik nevet.

KARVAINÉ. Az igaz, külön philosophiával élnek.

RÉVEI. Látod asszonyom, a bölcselkedés olyan mint nálunk sok helyen az út, a csinálton kevés megy, hanem jobbra balra tévedez; ebből következik: hogy a föld tágas, sok bolondot elbír —

KARVAINÉ. Azt látom. De ez a harmadik úr még nem is szólt.

JAKAB *(félre)*. Aha most rajtam a sor — tüzes kő! most ugyan felkötöm eszemet.

KARVAINÉ. Tán hallgatásba rejti bölcseségét?

JAKAB. Instálom! az én nyelvem olyan mint a jó csap.

ÁRKI *(félre)*. Ez most mindent elront. *(Int Jakabnak.)*

JAKAB. Tessék nagys — *(félre)* igaz, magam is tudós vagy — az az átkozott inasság!

RÉVEI. Ez az úr csak írásban szól és mikor írni nem tud, akkor hallgat és azt igen jól teszi.

JAKAB. Úgy van, én csak versben szoktam gondolkodni és ha beszélek, tehát — mit is mondjak — tehát akkor se szólok ide — úgy —

KARVAINÉ. Versben! így hát költő az úr? Szívemből örülök, én vajmi nagy barátnéja vagyok a költésnek s értek is hozzá. Mily tárgyban dolgozik uraságod, lyrában vagy drámában?

JAKAB. Oh kérem, én a dámákkal nem vesződöm, én szegény legény vagyok.

KARVAINÉ. Szegény de gazdag mégis; valóban ha van irigylendő sors, az a költőé; mi a föld minden kincse, fénye, ha ittasan a castali forrástól merészen elfelleng a tündér világba?

JAKAB. Igen, oh igen, de a kastélyi forrástól, ha még oly jó is, ittas nem leszek, hanem jó bortól; már akkor a holdat is hordónak nézem.

KARVAINÉ. Csintalan maga, hogyan elméskedik! de ilyenek a költő urak! a legkomolyabb dolgon is enyelegve sikamlanak által.

Zsófi (jő).

ZSÓFI. Minden kész, nagyságos asszony.

FANNI. Uraim, ha tetszik, uzsonnával szolgálok.

ÁRKI. Uzsonna! oh szomorú aggódás, mely a testet hízlalja, mintha öröklétet akarna bele fúni; a vért keverjük fűszeres étkekkel s tűznek hiszszük azt, a mi az arczot pirítja, pedig az csak a rák halotti pompája — és mégis ezen nyomorúlt munkán épűl a földi szerencse.

FANNI. Ez úrnak szavából értém —

RÉVEI. Csak rajta kegyes szív, a bölcs férfi minden sötétsége mellett is kedveli az illatos konyhát; komor az élet, de vidám a terített asztal.

KARVAINÉ (*magában*). Tán ezt avatom titkomba, amaz unalmas, a költő pedig elszeleskedi.

FANNI. Tessék a házba követni. (*Árki, Jakab, Zsófi el.*)

KARVAINÉ (*Réveihez*). Egy szóra kedves úr!

RÉVEI. Kérlek, ne dicsekedjél!

KARVAINÉ. Hogy hogy?

RÉVEI. Nem dicséred azzal nyelved szerénységét, midőn azt mondod: egy szóra? az én fülem többet sejt, és ha eszed gyorsabb mint nyelved, az én sejtésem hamis.

KARVAINÉ. Az úr nekem tetszik, le akarnám kötelezni.

RÉVEI. Az elsőről nem tehetek, de a kötelet megköszönöm.

KARVAINÉ. Én az urat okos embernek tartom, ki a szép jutalmat nem veti meg csekély szolgálatért —

jól tudván, hogy az okosság és teli erszény nem mindig egyesülnek e földön.

RÉVEI. Ebből látom, a ki sokáig él, sokat tud; most látom, hogy a tudós czéhbe avattatál, mert tudod mi a dicsőség bibéje.

KARVAINÉ. Én szeretem a víg szabad embert, ha mindjárt szeszélyeivel néha meg is bántja az udvariság tisztes rendét, azért választám az urat a három közűl, mert fulánkja mellett hályogtalan néz az életbe.

RÉVEI. Oh igen, egy hályogom volt, azt is kínosan bökték fel, pedig szemorvosom asszony volt.

KARVAINÉ. Én bízom az úr eszében, szívében.

RÉVEI. Hahaha! ez mind titok gyanánt hangzik, a szív és ész sallang megette. Csak ki vele! látom, igen gyötör; a mit a bölcseség elmulaszt, elvégzi a bolondság.

KARVAINÉ. Azt is előre bocsátom, hogy szándékom nemes és jóra czélzó.

RÉVEI. Inkább elhiszem, mint megvizsgáljam.

KARVAINÉ. Látta ezen fiatal asszonyt?

RÉVEI. Úgy tetszik volt még szemem és ha jól emlékezem, többet néztem reá mint te reád.

KARVAINÉ. Ezen fiatal asszony férjétől gondom alá volt bízva, most özvegy, és épen azért kivánnám megóvni minden frigytől, mely őt károsan érdekelhetné; én míveltem elméjét, jó könyvekkel tápláltam és kedvet öntök bele némely tudományok iránt. Egy ideig hajolt szavamra, de már únja e magányt, világi zavarba készűl.

RÉVEI. Éva anyánk leánya, a patak nem mond többet, egyéb a mit lát; nincs hódoló, nincs öröm; mondj ujságot, ez óság.

KARVAINÉ. Mondja meg kegyed, elmaradhatna-e többi társaitól csak egy hónapra is?

RÉVEI. Magam költségére élek, azért szabad vagyok.

KARVAINÉ. Tehát maradjon nálunk csak egy hónapig is. Ostromolja húgom vágyait, mennél mérgesebben, annál jobb; ő még nem volt a világban, irja le neki azt, mint valami poklot; én tudom, hatni fog reá, mert fogékony. Ezen dologban emberismérete szinte nyerhet; a mit elmulasztana, kipótoljuk szivességgel, különben is hálámra számot tarthat.

RÉVEI. Jól van asszonyom, és ha itt létemnek sikere nem lesz, te bizonyosan nem lészsz oka.

Zsófi (jő).

ZSÓFI. Uram! az asszonyság várja.

RÉVEI. Megyek. Hahaha! légy boldog te Cato az asszonyok közt. (*Elmentében.*) Szegény asszony!

KARVAINÉ. Ezt áldott szél hozta ide.

ZSÓFI. Tekintetes asszony; mért hívta ez a tudós Katónak? hisz nem úgy hívják.

KARVAINÉ. Hallgass tudatlan! ez magasztalás volt. Zsófi, légy szemes és hallgass. Ez a tudós nálunk fog maradni. (*Magában.*) Fanni csak belé nem szeret, ő sokkal érzékenyebb, mintsem ilyen ember hatna szívére, ki inkább szúr mint sóhajt, ki örömest

mindent porba vonna. — Nem nem! ez nem félelmes, aztán vigyázok én — és ha öcsém eljön, adunk neki lábat. Én mindent rákötök, ennyi birtok más kézre ne szálljon. *(El.)*

ZSÓFI *(egyedül)*. Az igaz, tud cselt szőni ez az öreg asszony. Szinte haragszom, hogy vele tartok jó asszonyom ellen, de mit tegyek, lennék hívebb, elűzne, övé a kormány. Hahaha! nevetnem kell azokat a tudósokat, minő kificzamlott eszűek; én harmadát sem értem a mit beszélnek. Lelkemre mondom, Matyusomat nem adnám értök, ő némelykor gyáván szól ugyan, de szerelmét mégis olyan jól tudja előadni; én bizony hozzá megyek.

Jakab (jő).

JAKAB. Itt vagy te leányzó, te szívemre festett búbos galamb? te, te rakhelye kivánatimnak, ha szemedbe nézek úgy hevülök mint — mit is mondjak hamar? — mintha bodzaherbatét innám.

ZSÓFI. Nem tetszik uzsonnára menni? már a többi urak ott ülnek.

JAKAB. Mit darálsz szűz leányzó! uzsonna és pœta! Tudd meg, én különködő vagyok, mikor azok az urak ülnek, akkor én állok, ha azok felkelnek, akkor én ülök le —

ZSÓFI. Nálunk a cselédek szokták azt tenni.

JAKAB *(körülnézi magát, halkan)*. Engem úgyse! talán megszagolta az inast —

ZSÓFI. Elvesztett valamit tekintetes uram?

JAKAB *(félre)*. Aha! nem ismér. Igen leányzó, szívemet vesztettem el; add ide, te találtad meg.

ZSÓFI. Nem biz én; tessék bemenni.

JAKAB. Már mondottam, nem megyek, az ilyes ember levegőből él.

ZSÓFI. Kérem alázatosan, ha megházasodik, felesége is abból él?

JAKAB. A dicsőség legyen ebédje, a hír vacsorája, azt pedig a publicum adja.

ZSÓFI. Köszönöm szépen, attól meg nem hízik.

JAKAB. Leányzó! te nagy próza vagy.

ZSÓFI. Prósza! hahaha! hisz nálunk azt megeszik.

JAKAB. Nem kukoriczaprószát értek én, hanem olyan közönséges írást, mely nem oly csengő, pengő, nem oly nótás, nem oly mesterséges, mint mi szoktuk faragni, mi poeták — oh leányzó, az könnyű, a ki ért hozzá.

ZSÓFI. Hát ez nehéz mesterség?

JAKAB. Szörnyű nehéz, kivált mikor az embernek nincs gondolatja; lásd én megtanítlak. *(Kiterjeszti ujjait.)* Nézd itt vagyon az öt láb.

ZSÓFI. Kérem alázatosan, ezeket nálunk újjnak híják.

JAKAB. Te kis szajkó! poetának kezén van a lába. Nézd a hüvelyken kezdem, a kis újjon végzem, mindenüvé teszek két szótagot p. o. addsza rózsám édes csókot — ez egy vers — kettőt adok érte, ezzel befejezem. *(Megakarja ölelni.)*

ZSÓFI. Kérem szépen, én csak próza vagyok.

JAKAB. Szeress belém, fújok rád lelket.

ZSÓFI. Ah tekintetes uram! kemény igen a fejem.

JAKAB. Te gyönyörű pinczetok! márig is tudsz költeni. Leányzó adj szívet, megénekellek.

ZSÓFI. Valóban? még engemet senki sem énekelt meg.

JAKAB. Megteszem, de előbb hozz bort, belül kell fűtenem, hogy tüzes legyen az ének! szaladj húgom. *(Zsófi el.)* Ennél a leánynál szebbet is láttam már, de magamnál is vannak különb fiak, valamije van, az pedig nem sok, de magamnak semmim sincs, azért összeillünk. Matyust kiugratom szívéből, aztán valamit gondolok, tán ráérek a házasságra. Oh mért nem? ha pénze lesz neki, nálam bizony becsületesen elélhet.

Zsófi (jő palaczczal).

ZSÓFI. Itt a bor — jaj nekem! poharat el is felejtettem.

JAKAB. Ne bánd fiam! nem vagyok kényes, csak a bor jó legyen. *(Iszik.)* Ah! leányzó! ha erkölcsöd ilyen, hát kilátszik, hogy özvegynél vagy szobaleány.

ZSÓFI. Kész már az ének?

JAKAB. Az ének — hm! igen, de a torkom olyan szőrös, majd elfütyülöm.

ZSÓFI. Mit értek abból ha elfütyüli? nekem szó kell.

JAKAB. Szó kell neked? *(Félre.)* Ej tüzes kő, csak valami nóta jönne eszembe — hm! van már — de

csak úgy mondom el, tudós nyelven ezt decalamásnak híják.

ZSÓFI. Kérem alázatosan!

JAKAB. No hát figyelmezz!

Az én babám durczás leány,
A legénynek csak fittyet hány,
Be haragszik, ha azt mondom:
Adsza csókot szép galambom.

ZSÓFI. Jól teszi.

JAKAB. Igaz, sánta! de az hagyján,
Csak czipó ne volna hátán;
Még azt is eltürném benne,
Csak félszemre vak ne lenne.

ZSÓFI. Kérem alázatosan ezt rám csinálta?

JAKAB. Otthon ülő, serény, dolgos,
Nappal nyugszik, este álmos,
Gombóczot főz, mint az öklöm,
Ettem egyet, most is nyögöm.

ZSÓFI. Ez csúnya ének; ugyan megköszönöm ha ezzel akar dicsőíteni.

JAKAB. Most jön a java, csak te vigyázz!

Bárki mit mond, én elveszem.
Hív lesz hozzám, azt elhiszem;
Nem féltem a katonáktul
Sem magátul a haláltul.

ZSÓFI. Soha míg élek! no ez volt elő- és utószor hogy megénekeltettem magamat.

JAKAB. Itt jön egy úr — jer csak hugom vonuljunk félre, majd én ezt neked bővebben megmagyarázom — jer csak! *(Elvonja magával.)*

Révei (jő).

RÉVEI. Honnan e lángérzet, mely bennem ébredni kezd ifjonti erővel? Már én szerettem és csalódtam, hívságot lelék csendes érdem helyett. Vagy üres hab volt az csak és ez a való? Úgy van, ez a való! Amazt kelle ismernem, hogy ezt tisztelni tanuljam. Mily egyenes lélek, mily szelíd asszonyiság sugárzik ki belőle! Külseje mily vonzó, mily kellemes! Ah! mért kellett álszínbe öltöznöm, mért jelennem meg így előtte, hogy környülete balgatagságit bennem is újra fellelje és idegen maradjon. Itt látom a kaján sorsot, mely ez ártatlan játékot is vesztemre intézi. Nem! nem! számomra nem virágzik szerencse!

Árki (jő).

ÁRKI. Hahaha! képzeld csak Tódor, én szerelmes vagyok, én mondom neked, az a Lengyesné talpig derék asszony; ott kellett hagynom, mert nem győztem már komolysággal magamat, inkább szerelmi vallás izgatott. Ej be bolond voltam, hogy olyan sötéten léptem hozzá, mintha víz folyna ereimben; most ugyan kell ám sürögnöm, hogy azt az első kelletlen jelenést eltörüljem.

RÉVEI. Szerencsétlen gondolat is volt tőled, és vesztemre én is követtem azt.

ÁRKI. Te inkább köszönd meg, mert vídámságod-

dal többet nyertél, mint ezer ah-s ohval! Ezer villám! teréd csak figyelt, de rám úgy nézett mint galamb a bagolyra, úgy hallgatott rám mint szerelmes leány a böjti prédikáczióra.

RÉVEI. Ah barátom, felőlem is mi jót itélhet? délczeg, könnyelmű embernek tart, kinek nyelve pörög, szíve üres, keble hideg. Mit adnék érte, ha szerencsétlen tanácsodat nem követtem volna!

ÁRKI. Ha nem követed nem is látod; én valék a történet, vagy a sors, vagy akárminek nevezd, és csak magamnak ártottam.

RÉVEI. Oh ne hidd, e történet mélyebb forrásból szivárgott, különben ily hamar nem hatott volna reám.

ÁRKI. Hahaha! mire nem csigázod a véletlenséget. Szegény Tódor! téged erősen megkapott.

RÉVEI. Nem tagadom, nekem az asszony igen tetszik.

ÁRKI. Azt látom, de azért nem szükség oly nagy feneket kerítened, mintha tudja minő titkos hatalom avatkozott volna a dologba; a szép asszony tetszik, ez oly nyilvános, a mit az emberek régóta gyakorolnak. Hahaha! Bocsáss meg, de nevetnem kell.

RÉVEI. Én ebben nem találok semmi nevetésre méltót, sőt komolyabb vizsgálatot érdemel.

ÁRKI. Csak imént mondtad: hogy szíved már elzáródott — s ím! most nyitva áll mint vásárkor a fogadókapu, és egyik érzék a másik után száll be.

RÉVEI. Lelkem ébredt fel, mint a világ a jótevő

nap keltén; érzékeim csak néma szolgái a jót felkeresni.

Árki. Vagy tán kellemeivel a képzeletet lángítani? Hm, hm! pedig imént azt is mondtad, hogy az ember csak egyszer képes igazán szeretni.

Révei. Igen! azt most is állítom.

Árki. Hisz te már szerettél és egész melancholiáig vitted a dolgot.

Révei. Úgy hittem emberi gyarlóságból, de érzem, most szeretek igazán.

Árki. Én azt harminczszor is hittem és most is valami olyast érzek. Átkozott összeütközés! Halld Tódor, a menyecske nekem is tetszik, pedig bármi jó barátok vagyunk, kettőnké még se lehet.

Révei. Az igen természetes.

Árki. Nincs egyéb mód, egyikünknek szükségből is philosophusnak kell lennie.

Révei. Ah! gyönge az én reményem, magam ástam sírját.

Árki. Az enyém is árva s magam lettem mostohája, mert ugyan nem volna esze, ha olyan pedant, sunnyogó körömrágóra bitangolná szerelmét, milyent én játszottam. Ördög pokol, be sajnálom! de ha megesett, legyünk őszinte barátok. Mindenikünk vesse ki horgát. Ha téged választ, isten neki! ha engemet választ, a mit szívemből óhajtok, ne búsúlj! ha egyikünket se választ, a mi igen könnyen megtörténhető, tehát vessük össze vállainkat és vigyük közös nyomorúsággal a kosarat, míg valahol más jó lélek kisegít alóla.

Révei. Hah! itt jő maga.

Árki. Valóban ő, ez jó jel. Tódor! minthogy vendégem vagy s én unszoltalak ide, neked adom az elsőséget, add elő ügyedet oly hathatólag a mint tudod; de arra kérlek, őszintén avass be mindenbe, akármint végződik. Igen?

Révei. Kételkedhetel?

Árki. Sok szerencsét. *(El.)*

Révei. Mily zavarban vagyok — megvalljam? igen, nyiltan szólok vele.

Fanni (jő).

Fanni. Ily egyedül uraságod?

Révei. Ah nagyságos asszony!

Fanni. Egyenként lopództak el az urak, de nem csodálom, asszonytársaság elveszett idő ily tudósok előtt; mi körünknek élünk, ily férfi a világnak, s így a mit a magányosság teremt, innét a közre tér.

Révei. Oh nem.

Fanni. Bocsánatot! tán most is háborgatom elmélkedésiben?

Révei. Igaz elmélkedém s oly tárgyon, mely mindig szépülve lebeg a szív előtt; az ész pirulva hallgat, nehogy újra eltéveszsze az irányt, mely által kedveskedni akart.

Fanni. E tárgy igen kellemes lehet, de látom szint oly rejtélyes, azért tessék kifejteni — én távozom. *(Távozni akar.)*

Révei. Oh kérem! ennek megfejtése csak egy pillantaton áll.

Fanni. Különös valóban.

Révei. Valóban különös, éggel és pokollal határos.

Fanni. Az lehet oka, hogy uraságod vizsgálata felett szinte komorabb lőn, csak egy vonást sem ismérek kegyed előbbi magaviseletéből. Valóban kíváncsi volnék e tárgyat megérteni, ha elmém oly mélyen hatna; de így, mint szegény föld gyermeke, csak látható lényeken csüggök.

Révei. Oh nem látatlan phantom után epedek — én látom szépsége teljében, látom — és félek, néztem gyorsabb mint szerencsém.

Fanni. Szerencse! hát ily tudós urak is említik a szerencsét? úgy hittem ez csak a vakok istene.

Révei. Azon szerencse, melyet a hű szerelem ád, az ember fő java, földi üdvesség!

Fanni. Mit hallok, uraságod szerelemről szól? hisz imént hegyes nyilait lőtte reá, porba gúnyolta —

Révei. Érzem is már büntetését, mert nagysád abban is rejtett-szót keres, a mit oly nyilván kimondok.

Fanni. Türelmet, kedves úr, ily tudós előtt foghatóságom még gyöngébb; majd nénémet hívom el, az olvasott asszony, tán hamarább elérti kegyedet.

Révei. Mentsen isten! inkább örökre elnémulok.

Fanni. Azt nem kivánom, sőt inkább nyiltsággal elejét veszem. Néném uraságodat nekem különösen ajánlotta s egyszersmind azon szándékát közlé, hogy e tájon tovább is maradni óhajtván, házamban felvételt keres; én ugyan e napokban innen végkép el-

költözöm, de ha e magány uraságod vizsgálatinak kedvező, szívesen átengedem s élelme iránt is tészek rendelést.

Révei. Nagysád távozik? s ily hamar!

Fanni. En gondolnám, ez uraságodnak örvendetes, legalább nyugodtabb elmével dolgozhatik.

Révei. Ah! az ily nyugalom!

Fanni. Mit akar ezen sóhajtással tudós uram? hol szeszélye?

Révei. Hallja nagysád, én is nyiltan szólok. Nevem Révei Tódor, én mívelődésre törekszem ugyan, nem akarván elmaradni a haladó kortól, de tudós, e szó nagy értelmében, nem vagyok; csak annyit tudok, a mennyit mint polgár és hazám nemes tagja tudni köteles vagyok.

Fanni. Én se titkolom, bár nincs mit kérkednem eszemmel, de ezt mindjárt gyanítám.

Révei. Árki barátommal, nagysád szomszédjával, csak tegnap érkeztem e tájra, és ma véletlen egy titokhoz jutánk, mely bennünket ezen lépésre gerjesztett. Hallván, hogy tudóson kívül senki sem udvarolhat, e szín alatt jelentők be magunkat; minden szavam boldogtalan tettetés vala.

Fanni. És a titok, Révei úr? Nem reménylem, hogy olyas valami, mely asszonyi érdememet kétségbe hozhatná?

Révei. Oh nem! de mégis oly különös magában, hogy a legkomolyabb férfi kiváncsiságát is menteni lehetne. A titok Karvainé asszonyságtól eredt, nagysád szobaleánya tovább adá, elvégre mi hozzánk került.

Karvainé (egy felől előlappang).

KARVAINÉ. Aha! már beszélnek.

FANNI. Jó nénémnek különös czélja volt velem; egy ideig gyermeki szívvel tűrtem rendeléseit, bár kevés örömre nyujtottak alkalmat.

Árki (más felől előlappang).

ÁRKI. Ugyan soká tart, meglesem mire megy. Huh! be ájtatos képek!

FANNI. Szegény nénémet annyi bal tapasztalás elidegeníté a világtól s leginkább a férfiaktól, és igen bocsánandó, ha ily csapongásokban keresett enyhűlést.

RÉVEI. Én mind ennek mélyebb okát hallottam, mely egyedűl nagysád személyét érdekli.

KARVAINÉ (*magában.*) De az az ember most nem is nevet.

RÉVEI. Én meg vagyok kérve, hogy nagysád minden vágyait, mely a kijelelt czéltól távoznék, keményen ostromoljam —

FANNI. És a czél, Révei úr?

RÉVEI. Karvainé saját öcscsével akarja boldogítni — most tudja nagysád az egész szövedéket.

FANNI. Hah! most értem — most világos —

KARVAINÉ (*magában*). Mi lelte azt az embert? egészen más! úgy áll ott mint a szegény bűnös.

ÁRKI *(félre)*. Szegény Tódor! te már alkalmasint elvesztetted a kengyelt; ugyan czeremóniával viszik a dolgot.

RÉVEI. Nagysád hallgat?

FANNI. Meglepettem — ah Révei úr! most látom, a türelmes szív körül csak az önség táboroz.

RÉVEI. De a szerelem védi. Mint sajnálom, hogy bizodalmam derültebb úton nem tűnhetett fel. Nagysád hallgat?

ÁRKI *(félre)*. Előre vitéz! ha rám jön a sor, máskép fogok hozzá.

RÉVEI. Csak egy kedvező tekintetet s én megelégszem. Szabad reménylenem, hogy e véletlen találkozás nem volt utolsó? Mit tagadjam, én — ah rettegve mondja ki ajkam, én —

FANNI. Kérem Révei úr! hadd távozzam.

RÉVEI. Engedje meg legalább nagysád, kogy sebes érzetemet hosszabb idő igazolja!

FANNI. A hely, rövid ismeretségünk —

RÉVEI. Szabad felkeresnem? csak egy igent, egy üdvözítő igent!

FANNI *(halkan)*. Igen.

RÉVEI *(hirtelen karját megragadja)*. Igen! igen! oh mennyei szó! éltemet adnám érte.

ÁRKI. Ezer menykő! ugyan neki tört, majd későn is jövök.

KARVAINÉ *(közéjök szalad)*. Hohó! mi ez? Tudós uram, nem így alkudtunk. Mit akar? ez nem illik. — Uram! még lenyeli húgom kezét, ereszsze el. Fanni! az istenért! hogy tudod te ezt engedni? Szörnyüség!

te nem is haragszol? Uram! sok lesz tréfának, mi ilyeshez nem szoktunk.

RÉVEI. Oh nem tréfa, sőt ha érdemesíthetem magamat, e boldog nap legyen szebb frigynek kezdete.

ÁRKI. Kedves szomszédném! ez a barátom helyettem is beszélt, én meg most helyette búsulok. Én méltán zúgolódnám a sors ellen, mert mint kútfeje az egész dolognak magam estem a kútba.

KARVAINÉ. Fanni! s te ezt eltüröd, elhallgatod? Mily rettentő gyöngeség!

FANNI. Édes néném! ha egy szót mondok, elnémúl s megkímél a szemrehányástól.

KARVAINÉ. Nem! ezt látni s hallgatni lehetetlen.

FANNI. Mindent tudok! *(Halkan.)* Tudom kinek akart elszerezni; én öcsését tisztelni fogom, de —

KARVAINÉ. Hah! ki mondotta? Zsófi —

FANNI. Békén, jó néném; ily dolog annál kelletlenebb mennél inkább feszegetjük. Ha nem akar innen távozni, tessék itt maradni, itt kedvére űzheti az æsthetikát, s e czélra minden könyveimmel kedveskedem.

KARVAINÉ. Hagyj el könyveiddel, én mérgemben sírni tudnék!

FANNI. Árki úr, üdvezlem házamban!

ÁRKI. Ez üdvezlettel úgy járt nagysád mint én szívemmel, mindenik elkésett. *(Kívül zaj.)* Mit jelent ez? ismerős szavak. *(El.)*

MATYUS *(kivül)*. Nem bánom! de ezt nem szenvedem.

JAKAB *(kivül)*. Ne lármázz Matyus.

Árki jő, utána *Zsófi*, *Jakab*, *Matyus*.

ÁRKI. Csak jertek ide,

ZSÓFI. Jaj nekem, most lesz zenebona.

MATYUS. Bocsánatot kérek nagyságos uram! én nem mentem haza, hanem a fára s onnan láttam, ez mint dévajkodott Zsófival, és lássa nagysád, ilyen állapotban mint én, azt a tizedik se szereti — leugrottam.

JAKAB. Kérem alázatosan, én csak verseket mondtam, de vad emberek ezek, nem tudják mi a szép.

ÁRKI. Ez az én inasom.

KARVAINÉ. Inas! inas! és ily csalárdul jöttek az urak? ez megbántás!

ÁRKI. Mind ennek kegyed oka! *(Zsófira mutat.)* Ha ez a jó szív el nem árulja titkát, vagy nem jöttünk volna, vagy bizonyosan másképp.

ZSÓFI *(Fannihoz)*. Ah nagyságos asszony! én nagy bűnös vagyok! mindig sajnáltam, de — *(Karvainéra czélozva)* igéret, fenyegetés —

FANNI. Elég! elég! méltán neheztelnék reád, de e nap sokkal kellemesb, mint sem hogy boszú léphetne meg; én megbocsátok s meg is tartalak.

MATYUS. De ne tartsa meg nagysád! ha megengedi nagysád, én tartanám meg.

FANNI. Úgy! értem már!

KARVAINÉ. Kiállhatatlan csevegés! én most lefekszem és meghalok. *(El.)*

FANNI. Szegény nénémet sajnálom, ezen nap saj-

nosan érdeklé, de reménylem találok szert őt megnyugtatni.

Révei. Én neki hálával tartozom, mert nem akarva forrása lőn édes szerencsémnek.

Árki. Én boszúságomban kitartom e legénynek lakodalmát és nagysádat is meghívom. A mi engemet illet, örülök, hogy a kényszerített tudósság ily természetesen végződött; de fogadom, hogy mint philosophus szép asszony elébe többé soha nem lépek, mert nálok a szív osztja a doktorkalapot, melyre utóbb kakasharangot tűznek — hanem legfeljebb akkor használom a philosophiát, ha kifejlett már a nagy hypothesis, és az igen vagy nem újra feleszméltet.

(A kárpit lefordúl.)

NEM MEHET KI A SZOBÁBÓL.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1828.)

SZEMÉLYEK.

Bajszövő, uzsorás.
Hontai Líza.
Egyed, Líza kedvese.
Judit, özvegy polgárné.
Fogadós.
Fürgencz } szinjátszók.
Galambos } szinjátszók.
Piroska, leányasszony } szinjátszók.
Mike, Bajszövő inasa.
Bertus, Fürgencz inasa.

A dolog történik egy provincialis városban.

Útcza egy fogadó előtt.

Líza és *Egyed.*

LÍZA. Most, barátom, hagyj el, minek kínos búcsú által a sebet nagyítni, ha enyhítő szert nem lelünk. El kell némúlni érzetemnek, így akarja sorsom.

EGYED. Líza! Líza! te nem szeretsz immár; bennem forr még a régi indulat, minden csepp vérem feléd szökel s te nyugodtan csak áldozatot említsz.

LÍZA. Nyugodtan? képzeld azt, tán elszakadásunk nem fáj annyira. Az én jövendőm homályos, legyen a tiéd legalább derültebb, ha mindjárt azon épül, hogy utólszor is balúl ismertél.

EGYED. Nem! nem! téged nem hagylak. Hisz csak az értékről van szó, bírja azt a zsugori, maradj te hívem. Jer atyádhoz, hagyja rá azt a szerencsétlen pert és jőjön velünk, szolgálatom nem sokat, de annyit mégis hoz, hogy szerencsések lehetünk.

LÍZA. Atyám velem együtt lekötelezé magát s azon felül Bajszövőnek adósa, s ez eszét, szívét fogva tartja. Nincs remény barátom, azért ne is keress fel többé; látásod keserít s az erőt elöli, melyre oly szükségem vagyon. Ma hat órakor —

EGYED. Lesz a kézfogás —

LÍZA. A hosszú kínnal — úgy rendelé atyám — *(Gyűrűt vesz elő.)* Nézd ezt a szörnyű láncztagot, magamnak kelle érte fáradnom, hogy örök békóba szorítson.

EGYED. Rettentő állapot! s nem volna mentség ellene?

LÍZA. Hol lelne azt a szegény? Oh Egyed! vajmi sok változott házunknál, de mit szólok, hisz tegnap már mindent elmondék, ah mindent — Most légy boldog Egyed! menj vissza hivatalos helyedre, engem is ezentúl a kötelesség tőled eltilt —

EGYED. Te szeretsz még Líza?

LÍZA *(szerelmi kiömléssel feléje hajol)*. Egyed! *(Hirtelen erőt veszen magán.)* Légy boldog! *(El.)*

EGYED *(egyedül)*. S ily szívtől váljak el? Pokolba valamennyi fösvénynyel! hogy ne alkudná le másnak egót. Nem! én nem tűröm ezt — s ha a vén zsugori jóvoltából le nem mond Lizáról, én — én — ah istenem! ha rá ijesztek is, fog-e használni? *(Gondolatba merül.)*

Fürgencz és *Bertus* a fogadóból jőnek.

FÜRGENCZ. Csakhogy itt vagy! nincs valami baj?

BERTUS. Dehogy nincs, a mennydörgő lyukas.

FÜRGENCZ. Ej mennydörgöttét!

BERTUS. Piroska leányasszony ráült és behorpasztotta.

FÜRGENCZ. Be kell varrnod még ma, aztán esőtől is felek, ha társzekerem nem fér az eszterhaj alá,

teríts rá felhőket, hogy a requisitumok meg ne ázzanak. Most végy aranyos papirost, a trónust és a koronát újra be kell húznunk; aztán hadd meg a szabónak, hogy a Zrinyi köntösét foltozza meg, mert a könyöke kilátszik.

BERTUS. Értem uram. *(El.)*

FÜRGENCZ. Soká ne késsél. Szegénység biz ez nyomorúsággal bélelve, és mégis mosolyogjon a Múzsa midőn a csűrűben kell neki feltennie. Hát ez ki? hogyan méláz, vagy málléz. Fel merném fogadni, ő kegyelme szerelmes, vagy pénze nincs. *(Közelít Egyedhez.)* Pedig mintha ismerném. Megszólítom — kedves úr!

EGYED. Mi tetszik?

FÜRGENCZ. Valóban ő az. Egyed!

EGYED. Uram!

FÜRGENCZ. Ej ej kedves barátom! tán szomorújátékról gondolkodol — nem ismersz?

EGYED. Úgy rémlik — te volnál —

FÜRGENCZ. Iskolatárs! a philosophiát együtt tanúltuk, de látom kevés haszonnal; mert te is oly nyugtalanúl tekintgetsz, mint én, mikor zacskóm üres, és a hazafiság csak hangból áll —

EGYED. Fürgencz — valóban te vagy! mi hoz tégedet ide?

FÜRGENCZ. Én Thalia vándor karjain járom az országot, azaz színjátszó társaság vezére vagyok. Tudod, még akkor mily szenvedély csatolt e pályá[illegible] tengődöm és igazán tengődöm, [illegible] házában házmester lett. — [illegible] le?

Egyed. Ah barátom! engem a sors üldöz.

Fürgencz. Úgy gyanítom, tán a szerelmest játszod? isten neki, ez oly közönséges rollé, melyen mindenik általfut.

Egyed. Én megakadtam.

Fürgencz. Megházasodtál s most a költséget sajnálod?

Egyed. Épen visszásan. Oh barátom! én három év előtt egy leányba szerettem, hidd el Múzsád minden szépsége benne vegyűlt — hű szerelmünket örök frigy koronázta volna, de —

Fürgencz. Sejtem már, nagy csekélység hibázott, t. i. a szerelem átka, a kitartás.

Egyed. Eleintén igen, de hivatalom fordított sorsomon; érte röpülök, s gondold el: őtet egy vén zsugori hálójában lelém s onnan nem tudom kimenteni.

Fürgencz. Tragœdia!

Egyed. Ha még is valami derék ember volna, de a vőlegény egy vén rabulista, mellette rút, szányra való kép, minden ember útálattal említi —

Fürgencz. De hogy tudta magát kedvesed ily emberhez adni? mi volt oka?

Egyed. Szükség és jó szív. Pénzváltozás s egyéb csapások atyjának minden értékét elnyelék; csak egy osztályos per, melyre jobb időkben alig ügyelt, maradt végső támasza. Azt sürgetni ide költözött, de halálos betegség ágyba veté. Líza vállalta magára gondjait s bal sorsa egy emberhez vezette, kinek fonyadt szíve láttára kigyúladt s egy fogással kétszer akart nyerni.

Fürgencz. Ez a csomó; csak tovább.

Egyed. Bajszövő, úgy híják azt az igazságnyomorgatót, a pert magára vállalta oly feltétellel: ha Líza kezét neki nyujtandja, vagy a nyerendő pénznek két harmadát; ellenben a per tetemes költségeit ő vette magára s hogy a szükölködőket inkább lekösse, pénzt is adott nekik. A szegény atyja miatt elrémült szűz magát feláldozá, s mindez nekem későn jutott értésemre — csak tegnap, s ma lesz a kézfogás.

Fürgencz. Bajos állapot, de ha fortély nem segít, panasz soha sem fog. Szólj mit mível kedvesed?

Egyed. Sírva készül az áldozatra.

Fürgencz. Nevessen, mondd neki; én oltalmamba veszem.

Egyed. Rosszkor esik enyelgésed.

Fürgencz. Ha én is búsulok, nem sokra megyünk.

Egyed. Csak Líza atyjával végezhetnék, de ő mint kereskedő a nyerendő pénzzel már előre speculál, különben is könnyű hitű, s az ügyvéd tele beszélte.

Fürgencz. Bízd reám a dolgot, én azt a paragraphusrágót rászedem. Ne búsulj pajtás! szegény legény ki bánkódik, míg tettre van ideje. Először is mondd meg, van-e kedvesednek valami rokona?

Egyed. Egy unoka bátyja.

Fürgencz. Ismeri Bajszövő?

Egyed. Alig hiszem, mert az alföldön telepedett le.

Fürgencz. Helyesen, az én leszek, azon kívül társaságomból is válik hasznos segéd. Asszonyom is van, pedig olyan, hogy magát a törvényt is össze vissza forgatná, hát még annak a magyarázóját!

Fogadós (jő).

Fogadós. A szállás helyén van, director uram. Ha még egyebet tetszik parancsolni, szívesen szolgálok.

Fürgencz. Estére jó vacsorát, legjobb bort és pontos szolgálatot.

Fogadós. Hány személyre?

Fürgencz. Legalább hatra. — Egyed! ha dolgunk elsül, az áldomást te fizeted meg; ellenben én tartom ki elmém torját és koplalok mellette.

Mike (jő).

Mike. Hej fogadós uram! épen magát keresem.

Fürgencz. Hahaha! micsoda csoda ez? ki adja ezt a módi libériát? olyan mint egy száz esztendős szita, ugyan Diogenespompa.

Mike. Engem nevet ki az úr?

Fürgencz. Nem biz én földi, csak ezt a ruhát, mely tán az ó testamentomban lehetett divatban. Mily kopott és szűk, de csak lyukas ne volna.

Mike. Bizony szűk ez, de nem is készült ám szerencsés hasra. Lássák az urak, ez hajdan köpönyeg volt, hányszor forgatták nem tudom, de ez mégis ünnepi zubbonyom, mindig hordozom s mindig szidnak érte.

Egyed. Kit szolgál kend?

Mike. Bajszövő uramat, hogy az isten verné meg, engem már megvert vele.

Fürgencz (*Egyedhez*). Ugyan pontba jött — ha ezt részünkre vonhatnók.

Mike. Fogadós uram, tehát beszéljünk; mondja meg mennyiért sütne meg egy ludat, de azt mi adjuk.

Fogadós. Hát nincs konyhátok?

Mike. Van egy rongyos, de azóta hogy birjuk, nem látott pecsenyét; nyársunk sincsen; ezt a ludat pedig egy kilincs hozta.

Fürgencz. Tán cliens.

Mike. Olyan forma, s mivel ma uram vendégséget ád, meg akarná süttetni, ha meg tudnék kenddel alkudni fogadós uram.

Fogadós. Egy forintért hozza el kend.

Mike. Oh hát nem eszünk, azért az én uram magát is megsüttetné. Lejebb egy kicsit.

Fogadós. Egy tallért adjon kend.

Mike. Huj! huj! én haza megyek, kend igen fennhéjáz, az én uram pedig, ha adni kell, igen alant szokott járni.

Fogadós. Jobb is. — Tehát estére elvárom az urakat. (*El.*)

Mike. Áldja isten az urakat.

Fürgencz. Földi megállj! a mint veszem észre, az a te urad igen jó gazda.

Mike. Az! olyan mint a czigánytarisznya, mindent befogad. Ő egy hétben csak egyszer eszik meleget saját emberségéből s akkor is csak próbára főzet, aztán elűzi a szakácsnét. Nem látják meg az urak rajtam, minő madárhúsú vagyok; én tudom igazán, mi kevés kell az embernek az életre. Látják az urak

ott azt a verebet, kicsiny állat, de engem úgyse ma többet evett mint én.

EGYED. Ha így van, mért nem hagyja kend ott azt a fösvényt?

MIKE. Az otthagyás könnyű, de a menekedés nehéz. Már esztendeje úgy élek nála mint a Toldi lova. Lássák az urak, mikor szegény feleségem meghalt, nem volt pénzem a temetésre, némely javaimat el kellett zálogosítanom mostani uramnál; kiváltani nem tudom, azért le kell szolgálnom — oh pedig sovány szolgálat.

FÜRGENCZ. Én kendet kiváltom, de viszonszolgálatot kérek.

MIKE. Tessék.

FÜRGENCZ. Otthon a kend ura?

MIKE. Hogy elhagyám, épen zálogos portékáit szemlélgette.

FÜRGENCZ. Nekünk Bajszövő úrnál dolgunk lesz, tán kendre is szorúlunk.

MIKE. Oh csak koppaszszák meg azt a vércsefajtát.

FÜRGENCZ. Minden esetre légy talpon ha engem jönni látsz és vigyázz intésemre.

MIKE. Úgy lesz uram.

EGYED. Ha szándékunk teljesedik, kendet magamhoz veszem és kövérebb szolgálatot adok.

MIKE. Jövök uram.

EGYED *(pénzt ád neki)*. Itt a foglaló.

MIKE. Ezerszer köszönöm — én testestül lelkestül az uraké vagyok. *(El.)*

FÜRGENCZ. Már ezzel végeztünk volna.

EGYED. Én vakon indúltam utánad, ámbár czélodat nem tudom; vajha Bajszövővel is ily könnyen boldogulnánk, de a vén róka fortélyos.

FÜRGENCZ. De fösvény s az nyereségért kész magát is megcsalni. Most jer társaimhoz, ott tanakodjunk, mi módon végezzük el a dolgot. *(Elmennek.)*

Bajszövő szobája.

Bajszövő foltos hálóköntösben, nyilt almáriom előtt áll.

BAJSZÖVŐ. Már négyre jár az óra. Innen teszek egy órát zsebembe, a vőlegénynek fényleni kell. Hm! szinte elfáradtam a sok állástól *(faszéket hoz magának)* pedig az ülés csak a drága ruhát rontja. Hm! hm! ergo csak megházasodom! borzadnék ha nem volna oly hasznos és quasi szerelmes nem volnék. Boldog isten! mit szólok? a contractusba vagyok szerelmes, a szép leány csak appendix. A pert el nem veszthetem, ipam uram beteges, ma holnap kidől, minden az enyém lesz. Mátkám is jó capitalis, hoz clienseket. Hehe! az okos ember a ládának házasodik s nem a szívnek.

Mike (jő).

MIKE. Tekintetes uram, voltam a fogadósnál.

BAJSZÖVŐ. Nos mit kér? alkudtál?

MIKE. Először egy forintot kért.

BAJSZÖVŐ. Szörnyűség!

MIKE. Aztán egy tallérba megalkudtam.

BAJSZÖVŐ. Hallgass te füles. Oh lelkiisméret! nincs

már erkölcs a földön? Tallért egy lúdért! elefántért is sok lenne. Tüstént szaladj az új szakácsnéhoz s mondd neki: főzze még a lúdat, aztán valamiképen pirítsa meg, hogy a pecsenye formalitása meglegyen.

MIKE. Hol a nyárs?

BAJSZÖVŐ. Húzza fel botomra, de ha elégeti, elveszem podgyászát. Mike! szedd elő ünnepi mentémet, keféld ki, de oly gyöngén, mintha szép leányt czirógatnál, jaj lesz ha szőrét kitéped, kalapomat is — érted?

MIKE. Értem.

BAJSZÖVŐ. Mike! szedd elő keztyűimet is.

MIKE. Tudtomra csak kettő van.

BAJSZÖVŐ. Hát mennyi kell? te tékozló esztű.

MIKE. Kettő van ám, de mindenik jobb kézre való.

BAJSZÖVÖ. Fordítsd meg egyikęt, bal lesz belőle. Siess, ne edd hiában a drága kenyeret.

MIKE. Hisz ma még nem is ettünk.

BAJSZÖVŐ. Az jó, holnap jobban esik. Valaki jő, bezárom drágaságaimat —

MIKE. Judit asszony.

BAJSZÖVŐ. Mit keres az itt?

Judit (jő bögrével és findzsával).

BAJSZÖVŐ. Ah ifju asszony! örülök lelkecském! mit hoz megint kedves házi asszony?

JUDIT. Hát egy kis fekete kávét tekintetes uram, uzsonnára gondolám.

BAJSZÖVŐ *(mohón elveszi a kávét).* Mért fárasztja

magát édes angyalkám; servus humillimus! csak híven megemlékezik jó barátjára. Hej Mike! menj dolgodra! ne ácsorogj. *(Kávét iszik.)* Kedves asszony; ez drága ital, luxus szülte — Mike! a szakácsné beadja ám a lúdtollat, vigyázz el ne kaparjon belőle. *(Mike el.)*

JUDIT. Minek a toll? Nékem elég ágybelim van tekintetes uram.

BAJSZÖVŐ. Elég? hamis ifju asszony, ki mondhatja azt okosan: elég? *(Iszik.)* Hm! a kávé szinte felhevített — én csak a maga kedvéért ittam meg.

JUDIT. Örvendek ha jó ízűn esett — és valóban felhevűlt tekintetességed?

BAJSZÖVŐ. Igen! tessék leűlni kedves; sajnálom hogy fontos dolgok miatt nem soká lehet szerencsém; tudja minő fatális életet élek.

JUDIT. Sőt inkább, tekintetes úr messzelátó úr, mindennek kiszemeli a javát.

BAJSZÖVŐ. Szállásomra nézve igen, mert a legjobb házi asszonyt választám magamnak.

JUDIT. Ezt a dicséretet minden nap hallom kedves lakómtól, kivált mikor a házbér ideje közelget, de szívem mégis fáj, hogy legszebb korom csak puszta reménynyel élődzik.

BAJSZÖVŐ. A kor szép, mert félszázadot élni és házzal is bírni nagy isteni áldás.

JUDIT. Igaz, a ház nem nagy s a külső városban áll, de a szív, mely vele adatik —

BAJSZÖVŐ. Derék szív, jó szív, azt most is megmutatta.

JUDIT. Azt sokan mondják és azt is, hogy én, ám-

bár első férjem csak együgyű polgár volt, mégis be illeném tekintetes asszonynak. Hisz kedves úr maga is olyast rebesgetett.

Bajszövő. Oh igen! igen!

Judit. Már öt esztendeje hogy biztat uraságod és gyanítanom hagyja —

Bajszövő. Oh igen! igen — de most olyan zavart causa forog fejemben, hogy alig tudok másra reflectálni; különben is csupa miseria életem, mindenemből kifogyok.

Judit. Ej csintalan úr! tudom mi rejtezik abban az almáriomban.

Bajszövő *(az almáriom elé ugrik)*. Rágalmazás — *(Kivül koczognak.)* Valaki jő! Édes ifju asszony, én szolgája vagyok.

Fürgencz (csinosan öltözve jő.)

Fürgencz. Bajszövő úr?

Bajszövő. Igen! szolgálatjára.

Fürgencz. Bajszövő úr engem nem ismer; azért mint jövendőbeli sógora karjaiba siettem.

Judit. Sógora!

Bajszövő. Nincs sógorom, nem is volt, nem is kell.

Fürgencz. Én Hontai úr bátyjának fia vagyok, ma érkeztem, s minthogy uraságod Hontai úr leányát veszi el, félig meddig én is szívéhez tartozom.

Judit. Mit hallok! hát az úr házasodik?

Bajszövő. Más ez egészen. *(Félre.)* Minő baj ez már. *(Fürgenczhez.)* Rogo demisse, tessék hallgatni a

házasságról, mert ez az asszony mindjárt elájúl ha csak hall is felőle.

JUDIT. Megházasodik! rettentő csalfaság.

BAJSZÖVŐ. Csak ne sopánkodjék az asszony, hisz másról van a szó. Majd későbben elbeszélem, csak tessék addig is távozni.

JUDIT *(magában)*. Én annyit áldoztam a tekintetességért! ha rászedett, számolunk együtt. Emezt meglesem a kapunál. *(El.)*

FÜRGENCZ. Kedves úr, a mit én itt hallék, húgomra nézve nem igen tetszetős.

BAJSZÖVŐ. Semmi! semmi! a prókátor szobája olyan mint a Cháron hajója, okos, bolond bele jár, ez is olyan veszett ügy — — Hát csakugyan Hontai úrhoz van szerencsém? hallám hogy existál. Nos mit bámúl az úr?

FÜRGENCZ. Uraságod bűvös szerrel élt; meg nem foghatom, mit kap húgom uraságodon — lelkemre mondom az úr remek —

BAJSZÖVŐ. Remek — igen — igen.

FÜRGENCZ. A rútság remeke — követem, én őszintén szoktam szólani. Valóban a leány szerelmes, most jövök tőle.

BAJSZÖVŐ. S mivel foglalatoskodik a szép kisasszony?

FÜRGENCZ. Szívével! az órát számlálván, mely imily érdemes úrral örökre összefűzi. Ő testesült öröm.

BAJSZÖVŐ. Hm! hm! én pedig annyiszor szomorkodva lelem.

FÜRGENCZ. Oh túdós férfi! az asszony nem mindig szenved, ha szomorú, nem mindig sír, ha könnyezik; ha sír húgom, úgy sír mint a menyasszony és hogy uraságodra számot tart, azzal bizonyítom, hogy kérését közlöm.

BAJSZÖVŐ. Kérését? ah csak pénzt ne kérjen; kevés a kereset, sok a prókátor, a cliens ritka, az emberek hamar amicáznak —

Mike (jő, Bajszövő mentéjét szegre akasztván, porozni kezdi.)

BAJSZÖVŐ. Csekély vagyonom künn vagyon, kamat nincsen, bomlik a világ. — Per amorem dei! az az ember agyon üti mentémet. Te szörnyeteg! mivel ütöd mentémet?

MIKE. Hát fokossal porzom ki.

BAJSZÖVŐ. Oda vagyok — hadd el mindjárt!

MIKE. Hisz a fokos enyém s az én károm, ha eltörik.

BAJSZÖVŐ. De a mente az enyém! pedig ünnepi — engedelmet! hadd nézem, még nincs-e sérelme. *(Mentéjét nézi.)* Fokossal kínoztak, édes mentém! *(Félre akasztja.)* Látja amice! minő bajjal élek, a cseléd rossz, pénzem sincs.

FÜRGENCZ. Nem pénzét, hanem magát kéri Líza.

BAJSZÖVŐ. Bene! hisz nemsokára úgy is gyűrűt váltunk — Amice! mondja meg: arany gyűrűt kapok? mennyit nyom?

FÜRGENCZ. Magam adtam neki, szép gyűrűt, mert tudja meg uraságod, én sokat szereztem.

BAJSZÖVŐ. Hej Mike! széket! *(Mike párnás széket hoz.)*

Ne azt, elkoptatja borítékát. *(Faszéket ád maga neki.)* Mike! takarodj! *(Mike el.)*

FÜRGENCZ. Líza legkedvesebb rokonom, halálom után mindenem reá száll.

BAJSZÖVŐ. Oh hát tessék meghalni — Nem nem, tessék leülni akarám mondani.

FÜRGENCZ. Líza nekem meghagyá, e mai kézfogás miatt vigasztalatlan ne térjek vissza s hogy én azt neki írásban vigyem meg.

BAJSZÖVŐ. Eljövök, puncto hat órakor ott leszek, de írást nem adok.

FÜRGENCZ. Ezzel mutatná szerelme jelét.

BAJSZÖVŐ. Szeretem, de írást nem adok.

FÜRGENCZ. Ha így állunk, lesz gondom iránta — most való már a gyanú, melyet imént az az asszony támasztott. Uraságod kétfelé csapja a levet.

BAJSZÖVŐ. De miért higyjem én, hogy az úr Hontai sógor s nem olyas nebuló, izgága fráter? he?

FÜRGENCZ. Ha külsőm nem czáfolja is meg e bal véleményt, elhiszi uraságod, ha látja mily mélyen be vagyok avatva házunk ügyébe. Atyámtól egy fassio is van a perben, mely bátyámat, jövendő ipát, a követelt birtok örökösévé teszi, és egy levél tőle, mely kifejti a harmadik testvér törvénytelen tettét, midőn a közös házat mint sajátját eladta.

BAJSZÖVŐ. Igaz, úgy van —

FÜRGENCZ. Sajnálom, hogy ily bizodalmatlan, pedig *(gyűrűt mutat neki)* ez lett volna köszönetem.

BAJSZÖVŐ. Hadd lám! szép gyűrű! és mit írnék? és igazi gyémánt? miről adnék írást?

Fürgencz. Hogy eljön uraságod.

Bajszövő. Szivesen amice!

Fürgencz. És ha elmarad, lemond kezéről.

Bajszövő. Úgy! aha! hisz mindjárt itt az idő — mit akar ezzel?

Fürgencz. Ha elmarad mondom, de uraságod eljön s az írásnak semmi foganatja — csak asszonyi szeszély! kérem gyűrűmet.

Bajszövő. S ezt nekem szánta?

Fürgencz. Megér négyszáz pengőt —

Bajszövő. Nagy Isten! adok írást *(Félre.)* Ez bolond familia — mit vesztek, ha fortély van is a dologban, rajtam ki nem fognak. Tehát mit írjak?

Fürgencz. Majd én dictálom: «Alólirt, ha e mai nap hat órára Hontai Zsigmond úr Líza leányával kezet nem fogok, lemondok azon contractusról, melyet a per általvételével köték és a fennevezett hajadont szabadnak declarálom.»

Bajszövő. Kérem kautélát: ha tűz, víz, véletlen nyavalya, vagy akárminemű veszedelem nem hátráltatna.

Fürgencz. A dátumot kérem! úgy, most én mint bizonyság aláírom magamat.

Galambos (jő).

Galambos. Bajszövő urat keresem. — Hihihi! minő köntös ez? ejnye! Hihihi!

Bajszövő. Minő kaczaj ez? ki az úr? mit akar?

Galambos. Persze akarok valamit, de — *(szemeket olvassa)* egy, kettő három, négy, öt, hat — sok lesz.

FÜRGENCZ. Tán én alkalmtlan is vagyok —

BAJSZÖVŐ. Kérem még egy observatióm is van.

FÜRGENCZ. Oh nem tartóztatom! *(Elmentiben titkon Galamboshoz.)* Azt a mentét valami módon szerezd meg. — Ajánlom magamat. *(El.)*

BAJSZÖVŐ *(utána kiált)*. Compareálok! Nos úrfi vagy micsoda, mit akar? csak szaporán, kérem.

GALAMBOS. Uram atyám beküldött a városba hivatalt keresni, hogy hivatalos legyek; beküldött befolyást keresni, hogy zsebembe folyjon valami.

BAJSZÖVŐ. Mi közöm hozzá?

GALAMBOS. Írjon instantiát; uram atyám azt mondá: e világ nagy kérelemlevél, és a ki nem dobolja ki érdemét, nem kap rá vevőt. Nem kivánom ám ingyen — hoztam szószólót *(kiveszi erszényét)*. Hihihi! ugyan peng.

BAJSZÖVŐ. Huszas! tallér!

GALAMBOS. Minden sorért egy darabot.

BAJSZÖVŐ *(magában)*. Még van idő, ezt még elteszem, összeírok valamit; úgy is hasztalan lesz. — Tehát mit és kinek írjak?

GALAMBOS. Jegyző akarnék lenni valahol. Uram atyám azt mondá: pennával kell kezdeni, hat lovon végezni.

BAJSZÖVŐ. Van-é elég tudománya?

GALAMBOS. Van bizony! mikor patvarián valék, többet tudtam princzipálisomnál. Úgy! úgy! köztünk szólván: én valék az asszony titoknoka; oh sok írást hordoztam én, a mi nem tartozott a Corpus Jurishoz —

BAJSZÖVŐ. A dologhoz. Hol akarna jegyző lenni?

GALAMBOS. Kezdjük a városnál.

BAJSZÖVŐ. Ott nincs vacantia, a jegyző fiatal, egészséges.

GALAMBOS. Semmi az! egyszer csak meghal, az ember pedig korán lásson hozzá.

BAJSZÖVŐ. Mire támasztja kérelmét?

GALAMBOS. Hát támaszkodni kell valakihez, ha az ember hivatalt akar nyerni?

BAJSZÖVŐ. Simplex! azt kérdem, mily okokra provocál?

GALAMBOS. Úgy! őseimre — egyik apróság volt Mátyás királynál — derék emberek voltak az én eleim! de én is az vagyok ám.

BAJSZÖVŐ. Csekélység, hát még mi?

GALAMBOS. Nagy reménynyel tömött fiatal ember — nevem Tubásdi Ferus.

BAJSZÖVŐ *(leül)*. Már csak összehordok valamit. — A felírást két sorral veszszük. Hej Mike!

Mike (jő).

MIKE. Tessék.

BAJSZÖVŐ. Senkit be ne ereszsz; ha valaki kérdez, mondd, informálni járok. *(Mike el.)* Minden sorért különösen fizet. *(Ír.)*

GALAMBOS *(magában)*. Van-é a földnek oly rabja mint a fösvény!

BAJSZÖVŐ. Egy sor és a felírás az három — ide a pénzt.

Galambos. Hihi! nem adom!

Bajszövő. Úgy volt az alku. Mért nem adom, he?

Galambos. Uram atyám azt mondá: ha valamiért alkuszom, addig a pénzt ki ne adjam, míg a jószág kezemben nincs — de tudja mit? kié az a mente ott?

Bajszövő. Az enyém! mit akar azzal?

Galambos. Majd én nyakamba akasztom s a pénzt minden sorért zsebébe eresztem, s így függőben marad a fizetés, mert a pénz sem az enyém, sem az úré.

Bajszövő *(felkel)*. Szörnyű ember ez! no nem bánom. *(Ráakasztja mentéjét.)* De sehová se támaszkodjék — ide a pénzt.

Galambos. Itt van három huszas.

Bajszövő *(hirtelen zsebébe teszi)*. Jól van.

Galambos. Nem úgy nem! csak ide a zsebbe.

Bajszövő. Szörnyű makacsság! itt van, egy, kettő, három, de el ne kaparja, megolvasom. *(Leül s ír.)* Majd jó rítkán írom.

Galambos *(félre)*. Most illannom kell — ezt a kopott jegyruhát elviszem magammal.

Bajszövő. Hej! két sor! — ereszsze belé — *(félre)* haha! be obscurus legény.

Galambos. Eresztem már, itt egy, kettő — *(az ajtó felé lappang, s míg Bajszövő nagy sietve ír, kiszökik.)*

Bajszövő. Két sor! belé — hol van? *(Felugrik.)* Hej úrfi! oda vagyok, tolvaj! hé Mike! Mike! *(Az ajtóhoz szalad.)* Nyiss ajtót, ragadd meg, hozd vissza! Bezárta az ajtót — törd be! nem — nem.

MIKE *(kivül)*. Ne lármázzon tekintetes uram, hisz nincs ide haza, majd hazugságban maradok.

BAJSZÖVŐ. Mentémet vitték el, nem hallod Mike? fogd meg! megöllek. *(Az ablakhoz szalad.)* Valaki! Mi az ördög, senki sincs itt? Mike lármázz, tüstént nyiss ajtót. Oh én szerencsétlen! Mike fuss utána. Jaj tüdőm! Verd félre a harangot, édes fiam! megajándékozlak, huszonötöt kapsz.

Mike (felnyitja az ajtót s jő).

MIKE. Mi baj tekintetes úr?

BAJSZÖVŐ. Mi baj, te rabló? mért nem eresztettél ki mindjárt? megragadtuk volna, hol van czimborád?

MIKE. Nem értem tekintetes urat.

BAJSZÖVŐ. Oda mentém! a drága nyuszt, a drága posztó, egyetlen kincsem!

MIKE. Ej ej! ki hitte volna — hát csakugyan elvitte az az ármányos?

BAJSZÖVŐ. Hol kalapom? magam megyek.

MIKE. Ebben a foltos kiriében? dejszen az már eltűnt.

BAJSZÖVŐ. Eltűnt! Jer, öltöztess, vagy nem! szaladj a zsidóbíróhoz, mondd: ha kifürkészi mentémet, adok — nem, nem! — de igérj neki sokat. Fuss! *(Mike el.)* Az idő eljár — oh kézfogás.

Judit (jő).

JUDIT. Hát ilyen tekintetes úr is van a világon? nekem házasságot ígér és más ember leányát veszi el.

BAJSZÖVŐ. Ah édes asszonyom —

JUDIT. Ne is tagadja, az az úr mindent megvallott.

BAJSZÖVŐ. Az a mentés? hová ment? merre ment?

JUDIT. Azért hordtam a sok csemegét? azért hagytam lehízelkedni a házi bért, hogy utóbb még se legyek tekintetes? Első uram csak szűcs mesterember volt, de szavát mindig megtartotta.

BAJSZÖVŐ. Inkább fizesse meg káromat, mért nincs több vigyázat a háznál? Minek a kapu, ha nincs bezárva? minek a város, ha nincs ember, ki a lármára segítségre jönne? Én megcitálom! máskor mindig ácsorog a sok legény, ma mind süket és vak — rendtartás ez? he!

JUDIT. Én meg többé nem viselem gondját, fülem lesz és nem hallom, szívem lesz és nem érzek, de míg csak szám lesz, mindig perelek. Mit nem ígért! minden vagyonát —

BAJSZÖVŐ. Lelkem, mit beszél vagyonról? a mim van is, másé, csak úgy őrzöm. Hányszor mondottam, szegény vagyok mint a persely.

JUDIT. De jól van, én is positúrába teszem magamat és felmondom a szállást. *(El.)*

BAJSZÖVŐ. Rettentő nap, már fertály hatra — sietnem kell! ez az asszony is dúl, fúl de mátkám

gazdagabb és fiatal! Mit tegyek? a szakácsné új, Mike rossz ember — kire hagyjam a szobát?

Piroska (jő).

PIROSKA. Kedves úr!

BAJSZÖVŐ. Most jön az egész város nyakamra.

PIROSKA. Nagy hírű ember! én jövök egy szívreható ügyben; én szerencsétlen vagyok.

BAJSZÖVŐ. Isten velünk! majd imádkozom az asszonyért — de most lehetetlen értekeznünk, magam is torkig vagyok bajban, elrabolták egyetlen kincsemet.

PIROSKA. Elrabolták? Hah szép sors! izmos karoktól átölelve, száguldó paripán hegy-völgyön keresztűl ragadtatni! felséges scena!

BAJSZÖVŐ. Mentémet rabolták el.

PIROSKA. Csak azt? oh kedves úr, ha ügyemen segít, adok én százat.

BAJSZÖVŐ. Úgy? de ha az is megvolna, lenne száz egy. Sajnálom, hogy e szerencsét máskorra kell hagynom, holnapra —

PIROSKA. Ah az én ügyem sürgetős, nekem a sors férjet adott —

BAJSZÖVŐ. S tán pénzt nem adott melléje? ajánlom magamat.

PIROSKA. Ha százezer adhatna boldogságot! de mi a földi birtok —

BAJSZÖVŐ. Kérem, százezer!

PIROSKA. Mi a földi birtok ha nincs szív!

Bajszövő. Instálom! százezer és szerencsétlenség össze nem fér, ez blasphemia a sors ellen.

Piroska. Mi haszna, ha nincs szív!

Bajszövő. A mi a szívet illeti, az enyém tele van érzéssel, csak méltóztassék holnap hozzám jönni, megnyitom színe előtt és ha lehet, segítek, de ma épen a szív sürget, mert hora sexta kézfogásom lesz.

Piroska. Lassan! lassan! szívem reped. Oh házasság! az az én bajom; kegyed arra készűl, én pedig elválni akarok, azért is tudományát kérem segédűl.

Bajszövő. In optima forma juris fogom eszközleni, de most —

Piroska. Nem, nem! ereim gyöngék, vigasztalás nélkül ki se tudnék menni.

Bajszövő. Még ez volna hátra — majd én a kapuig elvezetem.

Mike (jő).

Mike. Tekintetes uram! azt az embert nyomozzák, öt forintot igertem, ha visszahozzák a ruhát.

Bajszövő. Jól van fiam! de az öt forintot leszolgálod, mért nem fogtad el magad. Siess, add reám a másik köntöst. *(Mike el a mellék szobába.)* Engedelmet édes aszonyom, öltöznöm kell.

Piroska. Legalább addig is értse meg sorsomat. Engemet az ég szépséggel és érző szívvel áldott meg.

Bajszövő. Igaz, igaz, a figura mutatja.

Piroska. A szerencse birtokot is adott. Sok kérők ostromoltak, de szemem csak egyen legelt; ah Bajszövő! az lett éltem bajszövője.

Mike (jő).

MIKE. Itt a hamuszínű köntös.

BAJSZÖVŐ. Salva venia, add rám Mike. *(Felölti.)*

MIKE. Azt a ladik kalapot hozzam ki?

BAJSZÖVŐ. A szegletest. *(Mike el.)*

PIROSKA. Tehát úgy volt. Ő megénekelte rózsaajkaimat, liliom-karomat, mákszemnyi lábaimat, szemem tüzét, alakom felségét. Lejtve jött, búsan távozott — oh boldog arany —

BAJSZÖVŐ. Arany — arany!

PIROSKA. Igen, boldog aranykor!

BAJSZÖVŐ. Bohóság.

PIROSKA. De alig leve férjem, vonakodva jött, vígan távozott — eleget sírtam. *(Sír.)*

BAJSZÖVŐ. Kérem szeretettel, otthon méltóztassék siránkozni.

PIROSKA. Valami rossz Múzsával jött ismeretségbe; azzal éjjelezett, nálam ásított. A szerelmet perpatvar váltá fel, és hidegségünk egész elválásra ösztönöz. Mit nem adnék, ki azt végbe hajtaná!

BAJSZÖVŐ. Az nem lehetetlen, csak az a bökkenő, hogy a divortialis perben az okok vajmi önkénytől függenek; azért a moralis argumentumokat physikai erővel kell terhelni.

PIROSKA. Értem, minden esetre.

BAJSZÖVŐ. Aztán ily dologban nem elég ám a fület ígérettel kecsegtetni, hanem a szemnek, vagy jobban a maroknak is kell élelmet adnunk.

PIROSKA *(csomó papírost vesz elő)*. Tán ilyessel?

BAJSZÖVŐ. Bankó! helyesen! — mekkorák?

PIROSKA. Száz, ötös — Lépteket hallok, kérem dugja el.

BAJSZÖVŐ. Dugom, dugom. *(Köntöse alá dugja.)* Én teljes reménységet adok — hej Mike! a kalapot!

Fürgencz (jő phantasta ruhában, írásokkal).

BAJSZÖVŐ. Megint valaki. Hej Mike!

FÜRGENCZ. Salve tudós ember! te ki a törvényt űzöd, s hogy a törvény tégedet nem űz, jele hogy sánta s mivel sánta, jele hogy a dajka nem úgy ügyelt reá, a mint írva vagyon, írva pedig azért vagyon, hogy ily tudós arról ismét sokat írjon, a mi írva nincsen. Oh te perben dicsőült férfi! megfordított czikkelye a törvénynek; te kinek élete homályos sententia, ki fényben ragyogsz a sötét szobában és világosan informálod a bóbiskoló bírót. Üdvezlégy nemes ügyvéd! te ki a nemesek ügyét őrzöd mint a a róka a lúdakat és szereted felebarátodat ten hasznodért. Jer! hadd szorítsalak szívemhez, ez legyen dobogó accidentiád.

BAJSZÖVŐ. Tartsa magának az úr az ilyen bolond accidentiát.

Mike (jő).

MIKE. Itt a kalap.

BAJSZÖVŐ. Botot.

MIKE. Hisz nyársnak kell.

BAJSZÖVŐ. Ha megjövök, elég idő lesz, csak hozd el.

MIKE. Hozom. *(El.)*

BAJSZÖVŐ. Látják, hogy indulóban vagyok.

PIROSKA. Semmit sem sejt az úr? ez az én szívem kányája.

BAJSZÖVŐ. Úgy! *(Fürgenczhez.)* Uram! mit keres itt? ki az úr? az úr volna —

FÜRGENCZ. Halhatatlan ember, itt a passusom a dicsőségre, mind a tíz Múzsa alája van írva. *(Irásaira mutat.)*

PIROSKA. Hallja! tíz is van neki.

BAJSZÖVŐ. Kérem, hisz csak kilencz van.

PIROSKA. Hát annyi sem elég? oh férfiak!

FÜRGENCZ. Rám hallgass! én a természet törvényét a politikával egybe fűzöm, a sötét igazságnak lepke fátyolát felemelem, hadd bámuljon az emberiség, hogy semmit se lát alatta. Én meghatároztam, mi a szép s ha munkám hiányos az olvasó pótolja ki saját eszével s ha nincs esze, higyje a mit én mondok.

BAJSZÖVŐ. Az úr bolondházba való.

FÜRGENCZ. Cicero pro domo sua — hozzád pedig jöttem, hogy te, mint az emberi ügynek és bajnak curátora e földön, könnyebbíts rajtam. Itt áll nyavalyám! *(Piroskára mutat.)* Először szívembe szökött, aztán fejemet rontotta meg, most vállamat nyomja, rázd le őtet.

BAJSZÖVŐ *(Piroskához)*. Kedves asszony, magam látom a motivumot, mely elválásra készteti; ez az ember sült bolond, az az egy jó benne, hogy az elválásban ő is megegyez.

Mike (jő).

MIKE. Itt a bot is.

BAJSZÖVŐ. Most tehát készen volnék, három fertály hatra — a mi ezen dolgot illeti, tessék holnap reggel hozzám fáradni.

PIROSKA (*félre vonja Bajszövőt*). Látja kedves úr! ő engemet vádol, tehernek tart, pedig ő a bűnös — hűséget esküdött és tíz szeretőt tart —

FÜRGENCZ (*szinte magához vonja*). Rám hallgass! tán azt véled, hogy ez az asszony szelíd? Oh ne hidd, szeme tőr, szíve fergeteg, nyelve úrnapi harang —

PIROSKA. Arra esküdött, egyedül nekem fog élni, és napjában csak az ebédnél látom, akkor is a tálra néz s nem a feleségre.

FÜRGENCZ. Ő eleintén takarékosnak mutatá magát, de a tékozló fiu zsugori hozzá képest.

PIROSKA. Uram! valamit mondok.

FÜRGENCZ. Ügyvéd, rám hallgass.

BAJSZÖVŐ. Rogo! rogo! még összetépnek. A mint hamarjában a dolgot reassummálom, az asszonyság még is jobb szívű.

FÜRGENCZ (*titkon*). Én bámúlandó honoráriumot adok.

BAJSZÖVŐ. Mennyit? mennyit?

FÜRGENCZ. Portiót inscribálok, hat sessiót.

BAJSZÖVŐ. Az úrnak is jó szíve lehet — de most vége, majd máskor bővebben eruáljuk e kérdést, csak egy órát tessék engedni, további életem egészen a magoké.

PIROSKA. Csalfa ügyvéd!

FÜRGENCZ. Álnok itélő! csak zsebedben tartod a lelkiismeretet. *(A mint Bajszövőt magához vonja, kiesik a piroscsomó kebléből.)* Hah! mi ez? *(Felkapja.)* Bankók!

BAJSZÖVŐ. Az enyém! ide vele! távozzék az úr, én lármát ütök, minő erőszakoskodás, én protestálok.

FÜRGENCZ. Ki adta ezt? Hahaha! Lásd tudós ember! ilyen az én felem: kivül szép, belül üres — nézz ide *(a csomót kibontja)*. Felül ötös, alól ötös, belől semmi.

PIROSKA. Meghalok. *(A székre dül.)*

BAJSZÖVŐ. Ki a szobámból — csalás!

FÜRGENCZ. Én megyek, úgy is látom, te csak a dőréket tudod törvénybe szőni, mélyen nézsz a ládába, de röviden az életbe. *(El.)*

BAJSZÖVŐ. Asszonyom! hej asszonyom! elájult — mit tegyek? itt nem hagyhatom. Asszonyom — meg van még a lelke? Mike, jer, emeljük fel s vigyük a kapu alá.

MIKE. Mentsen isten! hisz alig liheg, halálos bűn volna, ily állapotban elhagyni.

BAJSZÖVŐ. Mike, én azt a bűnt magamra veszem, csak jer vessük ki, hadd zárjak el mindent, még kirabolna ha itt hagynám, most is megcsalt in præsentia, hát in absentia?

MIKE. Már azt ne kívánja tekintetes uram, inkább hivasson orvost, majd én szaladok.

BAJSZÖVŐ. Hol van eszed? még én fizessek — maradj — jer fogd meg, magam nem birok vele, átkozott nehéz test — Mike! pórúl jársz — szaladj az útczára, hidd be a kit előltalálsz.

Mike. Jól van uram! *(Félre.)* De már benn marad. *(El.)*

Bajszövő. Minő fatum ez. *(Óráját nézi.)* Per deos immortales! hat az óra! Szörnyűség! itt állok pompás vőlegény s nem tudok kimenni a szobából! *(Az ablakhoz megy s minduntalan Piroskára visszanéz.)* Oh udvari lakás! senkit nem látok — Oh én asinus in folio, minek adtam írást — az óra is ellenségem. Már vége, nincs más mód, magam is csak beteg leszek.

Mike (jő).

Mike. Nincs senki! de úgy van, mikor az ember ilyen isten háta megé hurczolkodik.

Bajszövő. Fiam, én beteg vagyok! *(Székre dől s hirtelen fölugrik.)* A mente oda lesz!

Mike. Hisz úgy sincs színe.

Bajszövő. Te fényűző! add ide hálóköntösömet. *(Mike neki adja.)* Úgy — vigyázz Mike! Jó hogy ezt a cautélát tettem. Mike, aztán sopánkodjál, érted?

Mike. Egész ispita lesz házunkból. Judit asszonyt hivom el, vagy orvosért futok.

Bajszövő. Ne bántsd, az egyik perel, a másik drága. Mike! ott a szugban lelsz medicinás üveget, add ide. *(Mike oda adja.)* Úgy! a formalitást megtartom. Fiam, aztán forgolódjál! tartsd nyitva szemedet — fohászkodjál te rossz ember.

Mike. Sok urak jönnek.

Bajszövő. Talán a kedves mátka. — Jaj nekem! Mike! essél kétségbe, jajgass! tépd a hajadat, nézz

ég felé, de ide lent is legyen szemed — mint a csókák tesznek.

Egyed, Líza, Fürgencz, Galambos (jönnek).

EGYED. Bajszövő úr nem tartá meg szavát, jele hogy önkényt eláll a contractustól, melyet ezen kisasszony atyjával kötött.

LÍZA. Vegye forró hálámat Bajszövő úr! s ha tán balúl itéltem szívéről, íme bocsánatot kérek.

BAJSZÖVŐ. Jaj kedvesem! hirtelen nyavalya tartóztatott.

PIROSKA *(felugrik)*. Jaj nekem is! ideje hogy eljöttetek! ugyan elúntam az ájulást — a tréfa egy kicsinyt soká is tartott. Hogy van Bajszövő úr?

BAJSZÖVŐ *(magában)*. Pereas. — Oh igen gyöngén. *(Lízához.)* Líza kisasszony, minthogy betegségem gátolt, minden a régiben marad — reménylem jobban leszek.

FÜRGENCZ. Hisz ilyen nyavalya mellett tán el is mehetett volna, hisz csupa erő, ha csak szívében nincs hiba.

BAJSZÖVŐ. Az úrnak semmi köze hozzám — jaj bizony gyöngülök én!

FÜRGENCZ. Tán meg is hal szegény! édes barátim, én abból gyanítom, mert a tőlem várandó örökösödés kedviért is eljött volna — megnézem pulsusát — mit mondottam! szörnyű lassú, úgy jár mint perei.

GALAMBOS. Be kellene jelentenünk a fiscusnak, hogy vagyonát foglalja el.

BAJSZÖVŐ *(felüti fejét)*. Hah!

PIROSKA. Ki szólt?

EGYED. Tán Bajszövő úr sóhajtozott.

LÍZA. Minket lekötelezett s ha meggyógyul, első gondom lesz hálámat kijelenteni.

FÜRGENCZ. Hallom, sok szép drágaságai vannak.

MIKE. Tele van az almáriom mindenféle portékával, a szalmazsák is tele van kincscsel — mindjárt kiveszem zsebéből a kulcsot. *(A mint hozzá nyúl, Bajszövő megüti kezét.)* Uraim! mozog ám még.

FÜRGENCZ. Az idegek végső táncza.

PIROSKA. Édes kisasszony! én örök emlékűl egy borzas fürtöt lemetszek fejéről.

FÜRGENCZ. Én meg gyűrűmért kifeszítem almáriomát.

BAJSZÖVŐ *(felugrik)*. De már nem tűrhetem. Ti sátánok, minő violentia ez? én felverem az igazságot, bezáratlak benneteket. Líza kisasszony, ez a hűség? most boszúból is elveszem.

EGYED. Ah Bajszövő úr? örvendek, hogy oly hamar felüdűlt, mindjárt is újsággal vígasztalom; tudja tehát: míg itt vesződött, az alperes Hontai úrral megbékült és tartozását le is fizette, ennélfogva a pernek szerencsésen vége szakadt; másik újság az: Líza kisasszony az én mátkám.

LÍZA. Atyám pedig általam kétszerezve megküldi adósságát; reménylem ezen nyereség könnyen elfelejteti csekély személyemet — ím itt —

BAJSZÖVŐ. Az egész pénznek két harmadát kérem! ide vele — a többiért actiót kap.

GALAMBOS. Uram atyám azt mondá: a mi nem a tiéd, azt ne bántsd! azért Mike hozd be a mentét. *(Mike el.)* Én voltam az instáns.

BAJSZÖVŐ. Hiénák, viperák, lidérczek!

FÜRGENCZ. Nagyon sajnálom, hogy nekem is le kell mondanom a kedves rokonságról, én nem vagyok Líza kisasszony bátyja, hanem Fürgencz színjátszó, és ez *(Galambosra mutat)* collégám!

PIROSKA. Engemet pedig Piroska név alatt ismer meg a publicum, ez csak próbajáték vala és részvét a hű szerelem iránt.

BAJSZÖVŐ. Fütyölni fogok.

Mike (jő).

MIKE. Itt a mente.

BAJSZÖVŐ. Hadd lám! ezt a mentét fizessék meg! előbb új volt, most ócska! agyon törték zúzták.

MIKE. Hisz kívül lógott a szegen, én vigyáztam reá.

BAJSZÖVŐ. Hát zsebéből hová ment a pénz?

MIKE. Az én zsebembe, ez az úr —

BAJSZÖVŐ. Te is rossz ember! te hálátlan ember! te is ezekkel játszottál egy bunda alatt?

MIKE. Engedelméből biz úgy van az.

EGYED. S mai naptól fogva hozzám szegődött.

BAJSZÖVŐ. Vesd le a libériát! semmit se kapsz! Rettentő dolog, már az ember ingyen se kap jó cselédet.

EGYED. Mike! hagyd nála csekély javadat, kipótolom!

BAJSZÖVŐ. Takarodjanak! én házi jussommal élek.

FÜRGENCZ. A gyűrűt tartsa meg uraságod örök emlékezetre, úgy is csak álkő; ezt a nyaláb írást is vegye toldalékul, tessék elolvasni, sok figyelemre méltót találand benne.

BAJSZÖVŐ. Szörnyen megboszúlom magamat!

EGYED. Most jó egészséget! váljunk el mint jó barátok, s ha tetszik, legyen ma vendégem a holló fogadóban.

BAJSZÖVŐ. Nem megyek! elmegyek! — csak el! el!

EGYED. Ajánljuk magunkat! *(Elmennek.)*

BAJSZÖVŐ *(egyedül)*. De jól van, boszúból is elmegyek, agyon eszem magamat költségökre. Huh! be fázom. Szinte kétségben vagyok. Mi van itt írva? *(Fürgencz írását veszi és olvas.)* Fösvénység és ősz haj, Bajszövő! ezek kellemeid; vigyázz, megcsal a szerelem. *(Földhöz csapja.)* Pokolba veletek! Oh én expungált processus! nem szánnám eltépni magamat.

Judit (jő).

JUDIT. A nászok távoztak, én meg contót hozok, az elmaradt házbért kérem és a szállást felmondom — úgy!

BAJSZÖVŐ. Judit lelkem! házad nem sokat ér, de mégis elveszlek — légy tekintetes asszony! Nincs adósságod?

JUDIT. Ah én nem tartozom senkinek, de uraságod nekem —

Bajszövő. Csitt! az enyém lészsz — tudod-e mi az a spectabilis szó? a magnificusság sem babonaság, csak vigyázz mindenemre! már nem mehetek tovább, majd megmondom egykor a többit — most pénzt kell olvasnom. *(Leül.)*

Judit. Nem tudom, higyjek-e —

Bajszövő *(felugrik s a mellékszobán kikiált)*. Hej szakácsné! dolgodra mehetsz, a ludat meg ne öld! — Mennyi inség!

Judit. Ah kedvesem! térjen magához; a mi engem illet, tán mégis öreglegényemhez megyek —

Bajszövő. Azt ne tedd kedves! ím kimondhatatlan szeretlek! *(Átkarolja s a mellett pénzt olvas.)* Tíz, húsz, harmincz, negyven —

Judit. Nem! már annyiszor rászedett, többször nem fog, megbüntetem! *(El.)*

Bajszövő. Még nehány consultatióért tartozik! *(Tovább olvas.)* Ötven, hatvan —

(A kárpit lefordúl.)

HÁROM EGYSZERRE.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(ELŐSZÖR ADATOTT KASSÁN 1829. DECZEMBER 20.)

(1829.)

SZEMÉLYEK.

LORÁNYI, tanácsosné.
ADÉL, öcscsének leánya.
ORMI SÁNDOR.
BALKAY MÓRICZ.
LAJOS, vadász.
MÁRTA, kulcsárné.
FÜLÖP, Ormi inasa.
FERUS, Balkay inasa.
A dolog történik Lorányiné jószágán.

Kies völgy, jobbra remetekunyhó áll, elől fa és alatta pad, köröskörül erdőség.

Ormi (remeteruhában).

ORMI. Ugyan sokáig hoznak hírt. Lelkemre! kelletlen dologba kaptam; az a kunyhó valóságos bagolyfészek — s ez legyen lakásom? ez a szőrruha is rettentő meleg, majd elolvadok. *(Körülnéz.)* Senki sem lát, le veled csuklya! szinte könnyebben lehelek. Hm! hm! mit nem tesz az ember egy gazdag leányért! én remete, a legnagyobb világfia! hahaha! Jupiter könnyebben jutott ugyan kedveséhez mint hattyú, mint arany eső; de mint szegény föld gyermeke így kell mesterkednem. Isten neki! csak sikere legyen. Hah, valaki jön — most ugyan csak komolyan kell magamat viselnem. *(A csuklyát fölhuzza s padra ül.)* Itt mélázzunk!

Márta (jő).

MÁRTA. Jó napot atyám uram!

ORMI. Üdvözlégy, édes leányom, mi jót hozsz?

MÁRTA. Andor hajdú bejelentette kegyelmedet, és a méltóságos asszony szívére vevén kívánságát,

nem ellenzi ha kend e völgyben letelepedik, maga is megnézi kegyelmedet, mert különben is itt a kisasszonynyal gyakorta megfordul.

ORMI. Úgy! hát te ki vagy édes leányom?

MÁRTA. Márta nevem, becsületes özvegy és kulcsárné a kastélyban; im átadom a hajlék kulcsát.

ORMI. Köszönöm édesem!

MÁRTA. Édesem! — no no, majd jobban megismerkedünk; oh az előbbi remete, az isten nyugoszsza! itt sok órát elpapolt velem.

ORMI. Én is ajánlom magamat, kedves ifju asszony.

MÁRTA. Szívesen szolgálok a mivel lehet.

ORMI. Jó szívedhez mindjárt is egy kéréssel folyamodom; ha béavatnál a ház környülállásaiba, tán egykor jó tanácscsal használhatnék — *(megczirogatja.)* Tedd azt édes leányom.

MÁRTA. Milyen udvarias atyám uram, milyen fehér puha keze van, kitetszik, többet elmélkedett mint dolgozott. Tehát házunkat óhajtja megismerni? az legkönnyebb. A ház feje Lorányi tanácsosné ő méltósága, igen gazdag asszony, de jó asszony; kevély, mindig őseit emlegeti, de jó asszony; fösvény, de jó asszony; szüntelen morog, de jó asszony.

ORMI. Szóval: szörnyű jó lélek! értem édes leányom; de imént kisasszonyt is említettél.

MÁRTA. Adél kisasszony, az asszonyság öcscsének leánya, árva, de maholnap igen gazdag lesz, ez mind reá száll; különben jó teremtés, úgy nőtt föl mint a virág a völgyben, többnyire jó kedvű, a világot nem

ismeri, ritkán is távozik innen, legfeljebb egy ugrásra a szomszéd városba megy vásárlani.

ORMI. Úgy?

MÁRTA. Azonban mégis el van jegyezve.

ORMI. El — el van —

MÁRTA. Mért csodálkozik atyám uram? szinte megakad szava.

ORMI. Oh nem — csak — tehát el van jegyezve?

MÁRTA. Igen, mint a nagy urak szokták; még mátkáját nem is isméri. Az ifju atyja Zodány úr végezte el az asszonysággal, azért is neveli itt, hogy más ifjú embert ne is lásson.

ORMI. Hm! hm! és a vőlegény?

MÁRTA. Úgy hallom útazni van, ha megjön, menyekző lesz, de mikor? nem tudom.

ORMI. Így hát fiatal férfi nincs is a háznál?

MÁRTA. Egy Lajos nevű vadászfiú van itt, a vőlegény atyja ajánlotta, de azt kiüldözzük. Olyan rátartós ő kegyelme, rám is csak úgy félvállról néz, pedig az öreg asszonyság után én vagyok az első a kastélyban.

ORMI. Csak üldözd ki édes leányom, a büszkét meg kell alázni — *(czirogatja.)* Ily derék asszonyt!

MÁRTA. Hehehe! mily jó módja van kegyelmednek. Tehát nálunk marad? — de egy kérdést mindjárt kell tennem: mondja meg nekem kegyelmed, mi okból remetéskedik? hisz úgy látszik még jó erőben van, szemei tüzesek —

ORMI. Én lemondottam a világról —

MÁRTA. De miért?

Ormi. Majd máskor, édes leányom — erre napok, hónapok kellenének.

Márta. Úgy! tán szerencsétlen szerelem — oh az a szerelem! — No semmi, semmi, hát itt marad? majd ágyról is gondoskodom; a boldogult remete szalmán hált, de az öreg volt, annyi észszel sem bírt mint kegyelmed, nem is csoda, kukta volt csak egy klastromban, onnan jött ide. Most megyek, minden jót addig is. *(El.)*

Ormi. Hahaha, ezt az agg harangot meghódítám, majd használom, sokat azonban nem merek rá bízni mert csevegő. Csak a leány jönne! Ha olyan ártatlan, annál könnyebb lesz játékom; csak szívét nyerhessem el, vigyázhat az öreg sárkány, útazhat a jegyes, ha másképen nem megy, ellopom. Itt jő megint — *(komolyan a padra ül.)*

Márta (jő).

Márta. Valóban, majd elfelejtém a javát — tehát élelme iránt ez a rendelés van: mindennap kis kenyeret kap, kis túrót vagy levest mellé; amott a fűz között a legtisztább forrás bugyog, télen sem fagy be.

Ormi. Oh! oh! *(Félre.)* Szép kilátás.

Márta. Minden csütörtökön és vasárnap kis húst, minden nagy ünnepen egy ital bort.

Ormi. Oh én hozzá szoktam a nyomorúsághoz.

Márta. No no! hisz azért mi is tudunk ám valamit félre csípni; az ember néha csak vétkezik, hogy

ily szent emberrel jót tegyen. Nemsokára látjuk egymást. *(El.)*

ORMI. Ördög pokol! kenyér, túró, víz! Megsoványodnám én itt a szerelem mellett. Nézzük a kunyhót! *(Kitárja.)* Ah! szép palota, szük, de sötét s a társaság benne szúnyog és pók, az ékesség halálfő! Köszönöm szépen, ez ugyan nagy áldozat, de boszankodom is ha elszalasztom a leányt. *(Körülnéz és háromszor tapsol.)*

Fülöp (kijön a sűrűből).

FÜLÖP. Hallom uram.

ORMI. Elhoztad a szükségest?

FÜLÖP. Itt a papiros és írószerszám.

ORMI. Jól van, tán levélre lesz szükségem.

FÜLÖP. Itt a pisztoly.

ORMI. Csak tedd be mind az asztalra. *(Fülöp úgy cselekszik.)* Védő eszköz kell, itt éjjel farkas is megfordulhat.

FÜLÖP. Nem parancsol egyebet nagysád?

ORMI. Fülöp, én itt igen sovány asztalt reménylek, itt a pénz, hozz az út melletti fogadóból nékem sültet s néhány üveg jó bort; de vigyázz, bokrok között járj, hogy senki meg ne lásson.

FÜLÖP. Értem uram!

ORMI. Ha nehány könyvet találsz a fogadósnál, hozd el kölcsön. *(Fülöp el.)* Most megnézem a forrást, kis hűtés kell a szívnek s e leppentyű hevének. *(El.)*

Balkay remeteruhában és *Ferus* lappangva jőnek.

Ferus. Senkit se látok. — Ez a remeteség nagyságos uram, a melyről hallánk, még tegnap senki sem szállt bele; a mi a házat illeti, arról tudósítám nagysádat.

Balkay. Voltál a kastélyban?

Ferus. Akartam. Mint vándor inas jelentém magamat, de lehetetlen beszökni, a kastély árokkal meg nagy fallal van bekerítve, hajdan vár lehetett. Egy kapuja van, de ott is széles izmos hajdú áll, ki minden idegent elutasít; ezzel is megbirkóztam volna, de tenyere olyan mint az asztal; kértem, de süket, pénzzel kínáltam, de póznával felelt.

Balkay. Így hát várni kell, ez a ruha tán czélomhoz segit. Most távozzál, vonúlj a sűrűbe ott a dombon; ha szükségem lesz rád, majd fütyölök.

Ferus. Sok szerencsét nagyságos uram! *(El.)*

Balkay. Lássuk tehát mire mehetünk. Amint csak felületesen a környűlállásokat értém, nem oly nagy babonaság a szép, gazdag leányt hálómba kerítenem; csak a kastélyból egy biztost nyerhessek. Itt lenne hát lakásom! *(A kunyhóhoz megy.)* Valjon nyitva-e ajtaja? *(Kitárja az ajtót.)* Mi ez — irószerek — fegyver — hát mégis volna itt valaki? itt a padra pihenek, míg valaki rám ötlik. *(A padra ül.)*

Ormi (jö).

Ormi. A víz jó; szinte fölelevenített. Most lesre — ezer villám! ki ül ott a padon? képzelés vagy való? ez remete!

Balkay. Mit látok? remete! micsoda boldogtalan szél hozta ezt ide? most segíts hazugság, tettetés!

Ormi. Már csak megszólítom. *(Balkayhoz.)* Isten velünk, domine confrater! honnan tűnt elé, mit keres itt?

Balkay. Én szegény öreg búcsút járok, de lábaim gyöngébbek az akaratnál, e remeteségről hallván, ide tértem néhány napi pihenésre, nem gyanítám, hogy ez a magány el legyen már foglalva.

Ormi. Én ma jöttem s az uraság engedelmével itt akarom tölteni csendes napjaimat.

Balkay. Annál jobb, így legalább bizonyos felvételt remélhetek.

Ormi. Szívesen domine confrater, de a hajlék — üres, még nem voltam képes megszerezni a szükséges házi szereket, még a jó emberekkel ismerkednem kell.

Balkay. Semmi, nekem csak annyi föld szükséges, a mennyit testem beföd; tán meg is hálálhatom.

Ormi. Mind igen szép, de most épen — tudja domine confrater, sokszor vannak olyan környülmények, az ember örömest tenne valamit, de nem tehet.

Balkay. Igen a világ fiainál, de nálunk vége az ily mellékes tekintetnek; különben is úgy hiszem, ezen ruha testvéresít bennünket s félig meddig tartozássá teszi a kölcsönös szolgálatot.

Ormi *(félre).* Átkozott különcz, nem tudom lerázni; ez a vén ember még elhíresít s gyanússá tesz; már magamhoz kell vennem, de rá csukom az ajtót.

Balkay *(félre).* Mint tünődik! nem is csodálom, ilyen lyukban nem lehet igen kedves a vendég; de nem megyek el nyakáról.

Ormi. Ámbár a magányt óhajtom, a felebaráti szeretet győz még is szívemen, azért domine confrater osszuk fel a hajlékot, a mennyire elférhetünk. Ha tetszik, domine confrater, menjünk a kunyhóba. *(Bemennek.)*

Lorányiné, Adél, Márta (jőnek).

Lorányiné. Nem győzöm eleget mondani, édes húgom: én nem bánom, ha a fiatal leány derült, jó kedvű, sőt inkább szeretem; de soha se felejtse el a dicső vérének tartozó méltóságot. Minő könnyelmű csintalan, nemtelen ötlés vala tőled Adél, egyik ősödnek tintával bajuszt mázolni.

Adél. Ne haragudjál kedves néniském, többé nem cselekszem, magam se tudom mi jött eszembe.

Lorányiné. Nem is szolgál egyéb mentségedre, hanem hogy nem tudtad mit mívelsz.

Adél. Mikor a többi mind oly üstökös, szakállas, ez se legyen símább, gondolám.

Lorányiné. És tudod-e ki volt az a tőled bemázolt dicső férfi? Ő nemzetségünk egyik fő csillaga; dicső emlékű Zsigmond királylyal ő felségével Rómában járt, jelen volt mikor a feljebb említett király császárnak koronáztatott. Képzeld, nem dagad szíved? a te ősöd Rómában! egy császár társaságában!

Adél. Ah édes nénikém, régen volt az már, tán nem is igaz.

Lorányiné. Régen — haha! ezen szóban fekszik a dicsőség! ez a hatalmas gyönyörű szó: Régen! ád érdemet, tekintetet és méltóságot.

Adél. Édes néni még sem akar öreg lenni, pedig az az ember régi, ki soká él.

Lorányiné. Hallgass gyermek! ősökről van a szó, s ezzel csak azt akarom mondani: mely embernek ősei nincsenek, nincs familiája, s a kinek familiája nincs, nem ember! azaz, ember ugyan, de mi azt a nép, a pór közé számláljuk. A mi genealogiánk, hála istennek, már két rőfnyi hosszaságra nőtt írásban s még háromra is fölnőhet.

Adél. Hahaha! tehát rőffel mérnek bennünket?

Lorányiné. Gyermek vagy, nem érted; majd ha eszed megérik, más szemmel nézed a dolgot.

Adél. Ah édes néni, mikor érik meg eszem? hidd el, alig várom.

Lorányiné. Az is megjön, majd ha negyven esztendőt meghaladtál —

Adél. Huh! s akkor én is ősanya leszek?

Lorányiné. Itt fekszik az okosság! majd ekkor

látod nyilván mi az ős s meg is kell ismerned, mert maholnap te is új leányágat fogsz adni nemzetségünknek.

Adél. Azt nem értem.

Lorányiné. Hehe! hogy is értenéd, te kis galamb, te.

Adél. Magyarázd meg, kérlek.

Lorányiné. Majd, majd, hehe! csak várj te kis dicső vér, még most nincs idő — de szóljunk egyébről. Hej Márta!

Márta. Méltóságos asszony!

Lorányiné. Hol az a bejelentett remete? kivánom látni, mért nincs itt?

Márta. Tán a kunyhóban lesz; mindjárt megnézem. *(A kunyhóajtón koczog.)* Atyám uram.

Ormi. Hallom, hallom! *(Az ajtónál Balkayhoz.)* Domine confrater, maradjon itt veszteg. *(Kijő s beteszi az ajtót.)*

Márta. Ő méltósága Lorányi tanácsosné a mi kegyelmes asszonyunk akarja kegyelmedet látni.

Ormi. A mennyi hajszála van ő méltóságának, annyi áldás szálljon reá!

Adél. Hihihi!

Márta. Hogy tud ilyenkor nevetni a kisasszony? nem illik, sőt nem is szabad.

Adél. Márta, jer csak! néninek nem jut áldás, hiszen parókája van.

Márta. Isten bocsáj, hol jár megint esze.

Ormi. A kisasszonynak pedig oly szerencsét adjon az ég, a milyent szépsége érdemel. *(Magában.)*

Hah! mily bájos szemek, mily termet, mily elevenség! *(Balkay kidugja fejét az ablakon.)*

LORÁNYINÉ. Mit beszél kegyelmed?

ORMI. Rövid esdeklést küldöttem az éghez a méltóságos ház javáért.

BALKAY *(magában)*. Itt van ő is, mily sugár alak, mily teljes, gömbölyű, hah! mily kisded lábak!

LORÁNYINÉ. A mint értem, kegyelmed itt kivánna remetéskedni?

ORMI. Egyetlen s fő kívánságom.

LORÁNYINÉ. Nem ellenzem, mert ily ruhában valami különösség fekszik, a régi korba varázsol vissza, melyben őseim éltek; de mit tud kegyelmed? mert én ingyenélőt nem szoktam táplálni.

ORMI. Imádkozom a méltóságos házért.

LORÁNYINÉ. Az mind jó, de mellette valamit szolgálni is lehetne; megholt remetém erdőkerűlő volt, harangozott s néha kertben is dolgozott.

ORMI *(félre)*. Ezer mennykő! szép hivatalra kapok.

BALKAY *(magában)*. Ugyan jó, hogy vendég vagyok, engem csak megkímél.

ORMI. A mennyire öregségem engedi, én sem vonom el magam a szolgálattól, kivált a ház körűl.

LORÁNYINÉ. Hol és mi volt előbb kegyelmed?

ORMI. Én? — igen — *(félre)* mit is mondjak? — én jó szüléktől származám, de fentebb íhletés korán elhagyatá velem a csalárd világot és csendes elmélkedésre bírta lelkemet; én soká utaztam s leginkább a szép természetet vizsgálom — oh, én a kisasszonyt sok szép s jóra taníthatnám.

LORÁNYINÉ. Meglátjuk — de mily nemzetségből származott?

ORMI. Engedelmet. Mikor ezen szőrruhát vevém magamra, vérem iránt hallgatást kelle esküdnöm.

MÁRTA. Semmi az — majd kiveszem én.

LORÁNYINÉ. Miért hallgatást? ha jól emlékezem, egykor ezen ruhát a királyok sem átalták; lám Salamon király is remete lőn, a mint a história mondja.

ADÉL. Mikor hadát jól megverték.

MÁRTA *(az ablakhoz pillantván, térdre hull)*. Minden jó lélek az Istent dicséri! a megholt remete lelke! ni, ni! világos nappal ott kandikál ki.

LORÁNYINÉ. Mi az? minő agg fő az ottan?

BALKAY *(magában)*. Ideje már hogy rám is kerűljenek.

ORMI. Szegény collega, ki búcsut jár s elgyöngülvén, bizonyosan méltóságod őseitől nyert nagylelkűségéről hallván, ide tért néhány napi pihenésre; én addig a kunyhóba eresztém, míg méltóságod iránta végezni méltóztatik.

MÁRTA. Jaj, be rám ijesztett, nem is tudom mért dugdozza ki fejét. Méltóságos asszony, amazt űzzük el.

ADÉL. Pihenni jött szegény, mért ne maradna itt néhány napig; nemde, néni, itt tartod?

LORÁNYINÉ. Hadd jöjön színünk elébe.

ORMI. Tüstént kihívom! — Domine confrater!

MÁRTA. Nekem emez jobban tetszik.

LORÁNYINÉ. Jó házból való, ezt még bővebben ki kell tanulnunk.

Balkay (jő).

Balkay. A szerencse ürítse ki egész tárházát e méltóságos házra! Én szegény vándor jó szíveket keresek s itt meg is lelém; csak néhány nap kérek fedélt, és örök hálámat hagyom utánam. Én különben a Bakonyban élek, hol mindenféle orvos-gyökereket szedek, azoknak erejét megvizsgálom s így az emberiség javára dolgozom.

Lorányiné. Hála az égnek, az idő javul, a régi jámbor szokások ismét feltünnek. Nem bánom, néhány nap itt nyughatik kegyelmed, s minthogy e hajlék oly kisded, egyik a kastélyba jöhet. Márta legyen gondod. Jer Adél. *(Elmennek.)*

Márta. Helyet csinálok, aztán eljövök. *(El.)*

Balkay. Ezer hála! *(Félre.)* A kastélyban lesz alkalmam.

Ormi. Ennek kell itt maradni. *(Balkayhoz.)* Domine confrater, minthogy nyugalmat óhajt s oda benn a zaj közt azt alig lelné föl, testvéri szeretetből én megyek a kastélyba.

Balkay. Nem, domine confrater, minthogy jámbor életének ezen helyet már választá, nem akarom elmélkedésiben háborgatni, azért én megyek a kastélyba.

Ormi. Nem, domine confrater, minthogy vendégem kegyelmed, én sokkal gyöngébben érzek, hogysem innen megint eltérni hagynám, inkább én tágulok s a kastélyba megyek.

BALKAY. Épen azért, domine confrater, nem akarok visszaélni jó szívével s úgy is mint útas, én megyek a kastélyba.

ORMI *(fojtott haraggal).* Én úgy hiszem, domine confrater már illendőségből is kellene engednie.

BALKAY *(tüzesen).* Bocsásson meg domine confrater, én úgy hiszem, a házi barátság első törvénye: engedj a vendégnek.

Márta (jő, kosár kezében).

MÁRTA. Nemde fris vagyok?

ORMI. Mint a jó gondolat.

MÁRTA *(Balkayhoz).* Kegyelmed jön a kastélyba?

BALKAY. Igen! csak menjünk.

ORMI. Édes leányom, ezen jámbor ősz itt inkább nyughatnék, én megyek a kastélyba. *(Titkon.)* Majd beszélgessünk, sok titkot közlök.

MÁRTA. Igen jól van, kend az én emberem.

BALKAY. Ha jól értém, engem rendelt oda a méltóságos asszony.

MÁRTA. Az én gondom. *(Ormira mutat.)* Ez fog velem jőni; köszönje meg kegyelmed, hogy eledelt hozok, itt ebben a kosárban talál kend kenyeret, túrót.

ORMI. Amott a fűz között hűs forrást. Ha tetszik édes leányom, induljunk.

MÁRTA. De beszéljen ám aztán kegyelmed. *(El Ormival.)*

BALKAY. Makacs, bárdolatlan ember ez a remete,

de hol is vette volna a nevelést? különben javát keresi, ki tehet ellene. Már csak itt megülök, tán erre jön a szép csillag. *(Leül a padra.)* Csiklandós dologba kaptam, de a tárgy megérdemel egy kis nyomoruságot. Szép — no ezt csak találhatni, de oly gazdag — ez, ez a rugótoll mely nélkül mai világban a szerelem öröme igen hamar ürömmé válik.

Fülöp (jő kosárral).

FÜLÖP. Pszt! pszt!

BALKAY *(magában)*. Inas! kit keres ez?

FÜLÖP. Aha! ott ül. Hoztam sültet, bort, könyvet is.

BALKAY. Ki vagy? kit keressz? mért meredsz úgy rám?

FÜLÖP. Az úr — atyaságod — előbb itt másforma remete volt.

BALKAY. Az a kastélyba ment.

FÜLÖP *(félre)*. Oh hát semmi baj.

BALKAY. Kit szolgálsz?

FÜLÖP. A szomszédban — azt nem mondom meg. Ajánlom magamat.

BALKAY. Megállj, ha mondani valód van, közöld velem, majd én megmondom neki — ezt a kosárt bízvást itt hagyhatod. Csak add ide fiam! ne vonakodjál. *(Elveszi a kosárt.)*

FÜLÖP *(félre)*. Nem tudom mit tegyek?

BALKAY. Jer, ülj mellém. Ki urad?

FÜLÖP. A szomszédban lakik, de nem akarja,

hogy jótéteményeiről szóljanak az emberek. Mennem kell, de átadja ám kegyelmed mind ezt annak a másik remetének. *(Magában.)* Már nem tehetek róla, ha hiba történt; majd meglesem uramat. *(El.)*

BALKAY. Ez a remete nagy kópé, úgy látszik a cselédekkel tart s azok hízlalják. — Lássuk mit hozott. Ah! kappan, két üveg bor; ezt az alamizsnát én teszem el, itt a gyomornak úgy is rossz kilátása van. Hát ezek minő könyvek? Báró de Manx, A Szerelem Gyermeke — már ez remetének való olvasás! Most a kunyhóba, s ha jól laktam, egy levélkét irok s valami módon a kis leány kezébe juttatom. *(El a kosárral.)*

Adél (jő).

ADÉL. Hahaha! kiszöktem az öreg nénitől. Csak Lajos jönne már! őt kivéve mindenütt oly barázdás képek állanak előttem, mintha az idő csak ide járt volna szántani; de leginkább kiváncsi vagyok, milyen az az én vőlegény uram. Én agyon nevetném magamat, ha olyan feszes mint azok az ősi képek oda benn; ha még is olyan lenne, mint Lajos, tán jobban örűlnék neki, de így — ah istenem, istenem, mégis szomorú vagyok.

Lajos (jő).

LAJOS. Ily egyedül édes kisasszony?

ADÉL. Hogyan rám ijesztesz te gonosz? azért

sem mondom meg, hogy felőled gondolkodtam. Honnan jősz?

Lajos. Az erdőből.

Adél. Mit lőttél, mit hoztál?

Lajos. Semmit.

Adél. Az nem sok, rossz vadász vagy te Lajos.

Lajos. A kisasszony az oka.

Adél. Én! haha! nincs eszed Lajos.

Lajos. Egy fülmilét hallottam, meg is lestem, de nem lőttem meg, azt véltem Adél énekel. Gerliczét láttam, de nem lőttem meg, mert olyan szelid mint Adél. Özecskét láttam, ahoz sem lőttem, mert olyan karcsú mint Adél.

Adél. Ha rókát látsz, ahoz sem lősz, mert olyan hamis szeme van mint neked. Rossz vadász vagy te Lajos.

Lajos. Hogy is lennék jó, mikor minden lépten mást lát szemem; ha violát látok, mindjárt Adélre kell gondolnom; majd szép gyöngyvirágra akadok s mindjárt Adél fehér színe jut eszembe; s így mindüntalan valami szépbe ötlöm s mindig Adélre kell gondolkodnom. Hát a kisasszony mit mível ha maga van?

Adél. Én a vőlegényen búsulok. Te Lajos, ha engem elvisznek, te velem jősz.

Lajos. Oh igen szívesen, de —

Adél. Minek a de, ha szívesen jősz?

Lajos. Ahoz a vőlegénynek is lesz szólása.

Adél. Néni azt mondá: az asszony második személy a háznál, így nekem is lesz szólásom s én azt parancsolom: jőj velem!

LAJOS. Ah édes kisasszony!

ADÉL. Mért sóhajtozol? nem szeretsz a falun lakni? én is tán inkább volnék a városban, ott annyi czifra embert látni, aztán hogy kergetik egymást az útczákon; de néni azt mondá: míg a leány kisasszony, nincs akaratja. — Lajos! te is úgy kandikálsz a kalap alá mint a városi úrfiak? szinte hallám hogyan szidták a fátyolt, melyet néni képemre tolt.

LAJOS. Az ember örömest néz a csillagos égre, oly vonzók a szép szemek is.

ADÉL. Hát az enyéim vonzók-e? nézd meg Lajos.

LAJOS. Igen is megnéztem, egyenest a szívbe lövellnek.

ADÉL. Kitetszik a vadász, mindjárt a lövésről szólsz; ha szívbe lőnének, már te sem élnél.

LAJOS. Oh, meglőtt szívvel is élhet az ember, de milyen életet — magamról tudom.

ADÉL. Ne beszélj olyan bús hangon, még engem is elszomorítsz, pedig ha vőlegényem eljön, elég időm lesz busúlni. Lajos, valamit kérdezek, de őszintén felelj! Vannak-e őseid?

LAJOS. Lehetnek, de nem tudom.

ADÉL. Elég rossz, ez nagy kár, keresd ki valahogyan.

LAJOS. Mi végre? az üres erszény mellett az ős sem használ.

ADÉL. Mi közöm nekem erszényedhez? s ha szeretnél, ilyet elő sem hoznál.

LAJOS. Ah édes kisasszony, hát szabad volna szeretnem?

Adél. Mért nem? neked senki se tiltja, de nekem.

Lajos. Hát ha nem lenne tiltva, kit szeretne a kisasszony?

Adél. Szeretnéd ismerni? nem mondom meg.

Lajos. Még is, édes jó kisasszony, ki lenne az a felette boldog?

Adél. Ne nézz úgy rám, még megmondom, hogy Lajosnak hívják. — Jaj nekem, mit szóltam? ha nénikém megtudja.

Lajos. Adél! kedves Adél!

Adél. Tudod-e hogy nem illik hozzád velem ily meghitten szólni, most haragszom s oly hamar nem leszek veled együtt, érted? nem leszek körűled.

Lajos. Akkor oly szerencsétlen lennék, mily boldog most valék.

Adél. Lajos! egy ősképet elmázoltam, tisztítsd meg, majd én segítek. *(Elszalad.)*

Lajos. Nem! ezen szemek nem csalnak, én eleget tudok. Adél! *(El.)*

Balkay (jő a kunyhóból).

Balkay. A gyomor rendben volna, a levél megírva, most csak alkalom lenne, mindjárt haladnék. Egy segéd igen szükséges volna, de ki? A remete? ez úgy hiszem fúrt fejű vén farkas, ez jó bér mellett megtehetné — ájtatos képpel a leányhoz furhatná magát. Hah, várva! itt jön — de mért hagyá el a kastélyt?

Ormi (jő).

Ormi. Domine confrater, nemde hamar visszatértem? én előbbi kívánságát fontolóra vévén, csakugyan átláttam testvértelen tettemet, azért is helyet adok a kastélyban, hol jobb dolga lesz mint itten. Az a jó kisasszony mint atyját fogja ápolni.

Balkay. A kisasszony?

Ormi. Bocsásson meg, domine confrater, hogy előbb makacskodám, de tudja, mint új lakos, az ember örömest ismerkedném és a jövőre — de sapienti sat!

Balkay. Elég, édes atyám, látom még is jó ember és szívessége engem is nyiltságra bátorít; tudja meg tehát, én nem vagyok remete, hanem Balkay Móricz —

Ormi (*félre*). Ördög pokol! két róka egy libára.

Balkay. Csodálkozik atyám uram? az pedig úgy van; ezen álruhát a kisasszony miatt vevém magamra, minthogy különködő nénje miatt egyenes úton nem közelíthetni hozzá.

Ormi. Igen bölcsen.

Balkay. Én őt futólag a városban láttam és megtudván némely környűlállásait, eltökélém magamban, ha csak lehetséges, őt sajátommá tenni. Kegyelmed, úgy hiszem, kezemre dolgozhatnék s a nélkűl hogy lelkiisméretét terhelné, némely dologban eszközül szolgálhatna.

Ormi. Hisz az egész dolog azon fordul meg, mint

csalhassuk meg az öreget: szívesen tekintetes uram, oh nálam jobbat nem választhatott, hanem az a bökkenő: a leány már el van jegyezve.

Balkay. Épen ezért kell sietnünk s minden pillantatot használnunk.

Ormi. Majd én megteszem a magamét, a leány szörnyű gazdag.

Balkay. S az a fő dolog, édes atyám. Itt előre is adok valamit. *(Erszényt ád neki.)* Ha plánumom elsül, kegyelmed is szerencsés.

Ormi. Csak bízza reám a hálót, de most tessék a kastélyba menni, ott hamarább szólhat vele.

Balkay. Vigye ezen levélkét s nyomja kezébe atyám uram, ha történetből előbb találkoznék vele, én magamat nyelvemre bízom.

Ormi. Bölcsen, ez úton nem hibázhatunk, nagysád belűl, én kivűl — de most el! el! a kastélyba.

Balkay. Még egyet édes atyám, egy szomszéd inas imént kegyelmednek sültet és bort hozott, ne haragudjék, én eltettem.

Ormi. Semmi, semmi! majd megtalálom.

Balkay. Nem úgy, nem! megettem, megittam.

Ormi. Úgy? oh kedves egészségére! *(Félre.)* Kapj tőle kólikát.

Balkay. De megtérítem, minden kortyért egy akót.

Ormi. Köszönöm, de most el!

Balkay. Nézd ott fehérlik valami — ő az!

Ormi. Meg az öreg Márta asszony! csak félre, majd én utána küldöm, mert az előtt úgy sem lehet szólni. El! el! *(Balkay el.)*

Ormi. Hahaha! tehát így vagyunk? ennek is a gazdag leányra fáj foga; no várj, neked segítek! Engem is az a szörnyű tűz vakított el, hogy reá nem ismertem; aztán boromat is megitta, s én helyette vizet igyam? Nem bánom, csak a leányt kapjam el helyette. Az ostoba Fülöp! az még is jó, hogy el nem árult. Hahaha! majd néz, ha azt a sötét lyukat látja, melyet ott benn a remetének szántak, szerencsémre, hogy Márta oly igen affectióba vett s kieresztett. Itt jőnek.

Márta jő *Adéllal.*

Márta. Higyje el, édes kisasszony, én fel merném fogadni, a mi remeténkben valami nagy úr lappang, még valami gróf is lehet — tán a szerelem miatt vagy tudja mi okból mondott le a világról, de nagy oknak, szörnyű nagy oknak kell lenni. Előbb a tyúkház mellett neki szobát nyitottam, de nem maradt, mert a természetet szereti s azt a fejlógató társát ajánlotta oda. — Itt van, majd lassankint én mindent kiveszek belőle.

Adél. Engem csak annyiban érdekel, mivel szegény s öreg.

Ormi. Különösen örvendek szép kisasszony! *(Mártához.)* Édes leányom, remete társamat a kastélyba küldém. Szegény! kevéssé járatlan a világban, majd ott alkalmatlankodik hol nem kellene, menj édes leányom, zárd el őtet hadd pihenjen; majd én addig a kisasszonyt mulatom.

Márta. Jól van, de a fő történetet halaszsza mire visszajövök. Mindig a sok lótás futás! *(El.)*

Adél. Kiváncsi vagyok mivel fog mulatni atyus?

Ormi. Ah édes kisasszony, ily fiatal szívet mi érdekelhet inkább mint a szerelem?

Adél. Hahaha! tudja atyus még, mi a szerelem?

Ormi. Ezzel születtünk, ebben halunk.

Adél. Atyus, a szerelem nem illik szájába, szóljunk egyébről.

Ormi. Az épen a szépség hatalma, hogy mindenbe életet önt, mindent fiatalít s mint a tavasz virágokat csal ki a földből, oly édes vágyat gerjeszt a szívekben; ily hatalmas szép tündér pedig a kisasszony.

Adél. Mért beszél atyus olyast, a mit maga sem hisz? a tündér fellegeken nyargal, én meg a földön járok.

Ormi. Hogy a föld Édenné változzék. Édes kisasszony, mint vágytam ezen órára, hogy kegyeddel tanu nélkül szólhassak, belőlem egy imádója ömledezik, ki egyszeri látására örök hévre gyuladt —

Balkay (jő).

Ormi. Ki ezen szívért titkon eped és akkor boldog, ha ezen bájos körben élhet, mint én most; ezen kis bársony kezét foghatja, mint én most; azt ajkihoz szoríthatja, mint én most —

Balkay *(félre)*. Már felőlem beszél, de mégis jobb, ha mindezt magamtól hallja. *(Adélhez.)* Édes kis-

asszony! elvégre oly szerencsés lehetek! a mit ezen tisztes atya mondott, mind bennem valósodik. Nemde egy férfiról szólt, kinek csak egy gondolatja van és az Adél, egy óhajtása és az Adél, ki csak egy angyalnak él és az az angyal Adél.

ORMI *(félre)*. Ördög, pokol! most én ennek a rovására andalogtam.

BALKAY. Tudja meg édes kisasszony a titkot, mely életet vagy halált foglal magában.

ADÉL. Hahaha! Tán a búcsú?

BALKAY. Itt az én búcsúm, itt ragyog a nagy kincs, mely e magányba vonzott. *(Titkon Ormihoz.)* Távozzék kegyelmed, ilyenkor nem szükség tanú.

ORMI. Hallja csak, édes kisasszony, ez az ősz egy ifjúról beszél, ki álruhában itt lappang és a kisasszonyt elrabolja, ki úgy szereti, mivel sok pénze van —

ADÉL. Engem?

BALKAY *(titkon)*. Mit cseveg kegyelmed? távozzék, mert agyon zúzom.

ORMI. Hisz jót akarok. Ezt a levelet küldi.

Márta (jő).

MÁRTA. Lássa az ember, itt vannak! kérdem a kapust, látta-e a remetét bemenni, azt mondá nem, én megszidtam vigyázatlansága miatt s ím itt oltározik. Mért nem megy be kegyelmed ha küldik? hallja kegyelmed, mi ilyen vendéggel nem szoktunk ám ceremóniázni, hanem odább adunk rajta.

BALKAY *(magában).* Átkozott állapot! ez is megtámad, már nem nyílhatom meg, mert mindent elrontok. *(Titkon Adélhez.)* Édes kisasszony, tán lesz szerencsém a kastélyban? addig is ez a levél mindent megvilágosít.

MÁRTA. Mi beszédje van kegyelmednek a kisasszszonynyal? hamar, mert az ég alatt az úton nyughatik, a földön nyujtózhatik.

BALKAY. Megyek már, csak ne legyen oly nyugtalan. *(Titkon Ormihoz.)* Az istenre kérem kegyelmedet, szedje össze valamiképen eszét, ha még oly picziny is s intézze úgy a dolgot, hogy a leánynyal szólhassak.

MÁRTA. Ejnye biz a méreg elfut, akar-e kend jönni?

BALKAY. Megyek, megyek, édes anyám.

MÁRTA. Hogyan? anyám! Lássa az ember, olyan vén s még sem tud becsületet. Márta asszony nevem, érti kegyelmed. *(El Balkayval.)*

ADÉL. Édes atyusom, maguknak elment az eszök, annyit beszéltek összevissza s én semmit sem értettem. Minek ez a levél?

ORMI. Méltóztassék az öreg asszonyságnak átadni, majd ő elérti és tudja, mit míveljen.

ADÉL. De a levélre az van írva: «A szép Adélnek, a táj csillagának a legtisztább szerelemmel.»

ORMI. Csalárdság! kivülem senkinek se higyjen a kisasszony, és ha ezen levelet nem adja tüstént a méltóságos asszonynak, magára vessen, ha valami kelletlen csapás éri. A ki ez írta, egy incselkedő, ki

szeretete által csak önhasznát keresi; én vagyok őszinte imádója, én nem nézek birtokára, hanem egyedül jó, ártatlan s mennyei szívére. Tudja meg, édes kisasszony —

Lajos (jő).

LAJOS. Kisasszony! Kisasszony!

ORMI (*félre*). Ez is máskor jöhetett volna.

ADÉL. Lajos, te vagy? csak jer, csak nézd, minő szerelmesen pislog rám az öreg atyus, azt mondja, imádóm.

LAJOS. Szerelmesen? imádója?

ORMI. Oh kérem, csupa tisztelet. (*Magában.*) Szörnyűség! Ez a leány egész gyávaságig ártatlan.

ADÉL. Tudod-e Lajos? én tündér vagyok és csillag — itt van írva; jer csak, olvassuk. (*Félre vonja Lajost.*)

ORMI (*magában*). Minő bizodalmas a vadászhoz, nem csoda, mindig körüle van. Ha ezt a legényt frigyesemmé tehetném? s mért ne, szép szó, igéret, ajándék pártomhoz köti.

ADÉL. Hahaha! ez ám a szép levél, nem is tudtam, hogy ily czifrán lehessen írni; mennyi hűség, mennyi érzés van benne! Hogyan örűlök neki, úgy sem kaptam még szerelmes levelet.

LAJOS. Úgy? oh magam is örűlök —

ADÉL. Mi bajod Lajos? olyan hosszúra nő képed, mint a genealogiánk.

ORMI. Édes kisasszony, már mondám, ezt a levelet tessék az asszonyságnak bemutatni.

Lajos. Igen, igen! úgy is imént kérdezte, azért is kerestem föl; vagy ha tetszik én magam adom által.

Adél. Nem! nem! majd én beviszem, a remete úgy is ott van. *(El.)*

Lajos. Kegyelmedre volt a levél bízva?

Ormi. Igen, de a mint látod, nem úgy használtam, a hogyan adva volt.

Lajos. Minden jót öreg atyám! *(Menni akar.)*

Ormi. Hej földi! egy szóra. Halld legény! te nekem tetszel, olyan férfias bátorság lángol szemedben s az engem barátoddá tesz, én veled jót akarok.

Lajos. Örülök rajta.

Ormi. Mi közelebb ismerkedjünk.

Lajos. Szívesen.

Ormi. Ha rád nézek, szinte haragszom a sorsra, hogy téged az erdőre, puszta vadászatra kárhoztatott, midőn különb ember is lehetnél.

Lajos. Én megelégszem.

Ormi. S még ezen nyomorult állapotban sincs maradásod.

Lajos. Hogyhogy?

Ormi. Innen is kiüldöznek, mert tudd meg, a háznál minden cseléd ellenséged.

Lajos. Haha! sajnálom, én senkinek sem vétek.

Ormi. S még is úgy van, Márta megvallá. Te rátartó vagy, azért ők rágalmaznak, de nekem épen az tetszik rajtad. Halld legény, a mit a sors elmulasztott, én kipótolom, én téged erdőmesterré,

vagy más urodalmi tisztté nevezlek ki, azon felül pénzt is adok.

LAJOS. Kegyelmed?

ORMI. Tán azt véled, én is olyan gyámoltalan remete vagyok, mint hajdan éltek, vagy tán most is egy kettő teng valahol. Tudd meg, ez álruha, én földesúr vagyok és kisasszonyodat szeretném feleségül.

LAJOS. Valóban? — szinte meglepett a tens úr!

ORMI. Ormi Sándor nevem, én Adélt a városban láttam, s kitanulván környűlményeit, így akarék vele bővebben ismerkedni. Itt hallám, hogy vőlegénye van, a ki miattam útjában nyakát törhetné, de minthogy azt tán nem akarja tenni, nekem kell czélomat sürgetnem; te segíthetnél.

LAJOS. Én?

ORMI. Te körüle vagy, unszold ide, s ha én vele szólok, vigyázz, állj őrt; nyújts alkalmat, hogy a kastélyba szökhessem, míg a leányt magamhoz édesgetem s ha egyszer szívét elnyerendem, jöhet aztán egy sereg vőlegény, majd tudom mit tegyek.

LAJOS. De az a másik úr?

ORMI. Azon, úgy hiszem, kiád az öreg asszony; különben is fösvény úr, úgy nem jutalmaz mint én — ím ezt mindjárt foglalóra vedd tőlem. *(A Balkaytól kapott erszényt neki adja.)* Számolhatok reád?

LAJOS. Oh bizonynyal, úgy fogom vinni a dolgot, a mint saját hasznom kivánja.

ORMI. Hasznod lesz, több mint nekem — urrá lészsz, nem kell többé szolgálnod s tudod mi az?

LAJOS. Most megyek tens uram!

ORMI. Lajos! kösd föl eszedet, hozz hírt, hogy vannak odabenn.

LAJOS. Értem! *(El.)*

ORMI. Így mindjárt könnyebben forog az ember, egyedül tudja meddig el kellett volna tépelődnöm, míg valamire juthatok. Haha! majd néz Balkay, ha meghallja, miként ütöttem el a leányt kezéről; de ideje, hogy a szerelem hozzon nekem is némi nemű jövedelmet; eddig mindig én voltam tárnoka. Hahaha! itt jő Balkay, léptiből látom a szörnyű kosár terhét.

Balkay (jő).

BALKAY. Ördög vigye azt a gyáva falusi nevelést, az az együgyű leány nénjének adta levelemet, s az öreg most dúl fúl, mint a kótlós tyúk, mikor héját lát. Illannom kellett, nehogy azzal a tenyeres talpas hajdúval expediáljon. *(Elveti a remete ruhát.)* El veled átkozott szoknya, hiában czepeltelek a nagy hévségben, és ez a sűrű paróka is majd kiszárítá velőmet.

ORMI. Hahaha! ejnye, mi lesz a remetéből?

BALKAY. Hát kegyelmed mit nevet? — kend is oly botorul vitte dolgát; ki látta úgy ajánlani a nőszőt, hogy pénzért házasodik? de mit is várhatni ily ügyefogyott embertől, hogyan forogna az ügyesen az emberek körül, ki magát számkiveté az emberi társaságból. Ördög pokol! hiában útaztam, már vége mindennek.

Ormi. Sajnálom tekintetes urat; de ha már így történt, méltóztassék megnyugodni a sors végzetén, tán a hatalmas ég megáldja még valaha egy gazdag feleséggel! én magam fogom kérni.

Balkay. Hallgasson kegyelmed! itt dörmög elé az asszony; idekünn az első hév után mégis csak bevárom. Ne mondja, hogy még szeme is elrettentett.

Lorányiné, Adél, Márta, Lajos jőnek.

Lorányiné. Alázatos szolgája uraságának! örvendek, hogy saját szőrében láthatom. — Valóban nem hittem volna, de már csak kimondom: ez égbekiáltó gonoszság, így incselkedni az ártatlanság körül.

Balkay. Reménylem, nagysád ezen ártatlan enyelgést úgy veszi, a mint egy ily mívelt asszonyságtól várni lehet; a czél menti tettemet, s úgy hiszem, a kisasszony is megbocsát, hogy igéző szeme erre bírt.

Adél. A mi engemet illet, én épen nem bánom, úgy is ritka itt a mulatság.

Lorányiné. Oh elfajult világ! álruhában bujkálni a leány után, a helyett hogy illő pompával nézték volna meg a ház tüzét, és mi minden becsülettel tudattuk volna, hogy a leány már nem eladó s aztán teljes tisztelettel bocsátottuk volna el az urat; — nem; alattomos úton csúsznak be a házba, hamisan sóhajtoznak, levelet firkálnak, hogy a háznak elsőjét megcsalhassák —

ORMI. Engedelmet, hogy közbeszólok, de méltóságod bölcs szavai szinte elragadnak.

LORÁNYINÉ. Úgy-e? kegyelmed csak együgyű frater s mégis kárhoztatja az ily csalárd igyekezetet?

ORMI. És méltán, egyenes út illik a férfihoz.

BALKAY. Kend akkor szóljon, ha kérdik.

ORMI. Az erkölcs mellett beszélni szent kötelesség, nemde méltóságos asszonyom?

LORÁNYINÉ. Úgy van, csak dorgálja meg kend ezt az ifjú urat.

ORMI. Szívesen asszonyom! Hallja uracskám! a pokolban már fűtik a kályhát számára, ha meg nem tér! Az erkölcs lemondást parancsol — és az erkölcs az — az —

LAJOS. Bocsánatot kérek, mikor ez a jó remete az erkölcsről szól, mindig azt kell hozzá tenni, ügyeljetek szavamra, de nem ám tettemre. Csak tessék jól megnézni, a remete alatt Ormi Sándor lappang.

ORMI. Ezer mennykő! agyon váglak.

LAJOS. Már hiába, csak tessék levetni ezt a zubbonyt, az erkölcsi papolás úgy is vajmi terhére válik. A mi engemet illet, én nem akarok erdőmester lenni.

BALKAY. Tehát ez a jámbor — *(félrebontja ruháját Orminak)*. Valóban Ormi! ez rettentő csalás, ez boszúra gerjeszt.

ORMI. Ez alacsony árulás, te legény, ezért adózol.

LORÁNYINÉ. Oh kétszer elfajult világ.

MÁRTA. No mit mondtam én? úgy-e ezen ruha

alatt más rejtezik, oh az én szemem, az én szemem oda is ellát, a hová nem kell.

ORMI *(elveti álruháját).* Mi tagadás benne, engem is a szép kisasszony bájolt ide; de mind ennek nagysád oka, mért zárkozik el, mintha ide volna babonázva.

BALKAY. Igaz, ha nagysád oly különczöt nem játszanék, ily kelletlen dologba nem keveredtünk volna.

LORÁNYINÉ. S mi közök uraságtoknak az én házamhoz, ki hivta ide szelet csinálni?

BALKAY. Jó angyal nem! mert kártékony baráttal kelle megütköznöm, ki bizodalmamat rútul megcsalá. Erről még szólunk.

ORMI. Édes barátom, az ember azt tartja: előbb nekem, aztán neked. Mink öszveütközénk gondolatban és tettben; de nyugodjál meg, én szinte úgy jártam ezen legénynyel.

LAJOS. Kötelességemet tevém.

LORÁNYINÉ. Jól tetted Lajos, megelégszem veled *(kezét nyujtja neki).* Ím csókold meg kezemet, én kegyelmes asszonyod maradok.

LAJOS. A mit tettem, szót sem érdemel, de azt sem titkolom tovább, hogy sorsomon felűl vágy lelkem s én ámbár szegény vadász vagyok, Adél kisasszonyt szeretem.

LORÁNYINÉ. Micsoda! te szemtelen fiú! te kisasszonyt mersz szeretni? a mi több, egy Lorányi vért! Rettentő gondolat! egy nyomorult szolga, kinek képéből már kilátszik az alság, pórság, vadság,

durvaság, s az kisasszonyt szeret! megbomlott a világ tisztes rende, hogy a nap alatt ilyes történik!

ADÉL. Édes néni!

LORÁNYINÉ. Mit! s te itt állsz tunyán s nem ásod ki szemeit.

ADÉL. Oh édes néni! hiszen kár lenne a szép szemekért.

LAJOS. Milyenek szemeim, nem tudom, de hogy míg a halál be nem zárja, híven rajtad csüggnek, az igaz. *(El.)*

LORÁNYINÉ. Takarodj tüstént! kalodába vele. Adél! te itt állsz s nem is haragszol, nem reszketsz, nem lángolsz mérgedben?

ADÉL. Uh dehogy nem! mért oly csacska; elég ha én tudom, hogy szeret, minek kellett neki az egész világ előtt kitálalnia.

LORÁNYINÉ. Mindig jobban. Nagy Isten! mért adtál füleket, hogy ezt kell hallanunk! Te ferde növése véremnek! nem, ezt meg nem bocsátom soha! el szememből! hallatlan tévedés, el, el! *(Adél sírva félre áll.)*

BALKAY. Ha így van, nem csodálom, hogy mi későn jövénk, s megvallom, igen könnyen tűröm veszteségemet. Valóban ennyi büszkeség mellett ez vajmi nem büszke történet, hahaha!

ORMI. S annak a bizonyos ártatlanságnak is nagyobb a füstje, mint érdeme.

LORÁNYINÉ. Oh dicső eleim! hunyjátok be szemeteket! Mily szégyen! ez olyan kín, a milyent csak ily erős szív állhat ki, mint enyém.

MÁRTA. De úgy kell, én mindig mondottam, az a Lajos büszke semmirekellő; de ha én szólok, mindjárt hallgass a feleletet. Én sajnálom, hogy így történt, de még is örülök, mert igazságom van.

FÜLÖP *(kivül)*. Ereszsz el rossz ember!

FERUS *(kivül)*. Hát te mért tartasz?

FÜLÖP. Uramhoz viszlek, majd kapsz.

FERUS. Én viszlek uramhoz, majd megcsókol a mogyorós.

ORMI. Inasom — hahaha! ezek egymást hozzák. Váljatok szét! Mi baj legények?

BALKAY. Ferus! hogy mersz lármázni?

FERUS. Oda jött a dombra és el akart kergetni.

FÜLÖP. El akart parancsolni, mintha bizony ide tették volna pünkösdi királynak.

ORMI. Béküljetek! *(Lorányinéhoz.)* Ez oly bocsánandó zaj, mert a hűség okozta, és nagysád, tudom, leginkább érzi, mi az.

MÁRTA. Ott megint egy ifjuúr-forma siet ide. — Már az igaz, csak negyven esztendeje mióta itt szolgálok, de oly zenebonás nem vala házunk — valóban már itt van.

LORÁNYINÉ. Nekem szavam sincs, ez a mai nap egészen összedúlt. Mondd neki, nem vagyok itthon.

MÁRTA. Mind jó, ha vak lenne.

Lajos (jő csinosan öltözve).

LAJOS. Nagyságos asszonyom!

LORÁNYINÉ. Ki — ki La — La —

ORMI. Lelkemre! a vadász!

LAJOS. Engedje kezét csókolnom édes néném. Én Zodány Lajos vagyok s a rendelt időnél előbb megtérvén, kedves mátkámat ily módon akarám megismerni. Nagysád kételkedik?

LORÁNYINÉ. Én — uram —

ADÉL (*Lajos karjába szalad*). Lajos! Lajos! te hamis csunya vőlegény! nem csalsz meg ismét? Látd te rossz ember, már sírtam is, de tudja isten nem úgy ment a sírás, mint kellett volna. De csakhogy itt vagy.

LAJOS. S többé nem is távozom. Nagyságos asszony! itt egy levél atyámtól, mely úgy hiszem, minden kétséget elhárít. Holnap maga jövend el és szerencsém tanúja lészen.

LORÁNYINÉ (*a levelet átfutja*). Tisztelt uratyja írása; de ily úrfihoz nem illik a szerelem kitanulása végett szolgai ruhába öltözni.

LAJOS. Egyik ősöm szinte így tett, a mint irományaim között föllelém; azonkívül örömmel mondhatom, újólag kikerestetvén nemzeti tárunkat, eredetünket egy századdal fölebb vihetjük.

LORÁNYINÉ. Gratulálok! felséges találmány! Adél! hát csakugyan amúgy is megszeretted Lajost és nem kötelességből?

ADÉL. Meg bizony, de azért még vele számot vetek.

LORÁNYINÉ. Sejtés, nem egyéb. — Oh magam is mindjárt gyanítám fentebb származását — mindjárt — nemde Márta?

MÁRTA. Úgy van, mindjárt megszerettük.

LORÁNYINÉ. Olyan bizonyos méltóság tornyosodott homlokán, s a százados ősök szinte kinéztek szeméből; nemde Adél, az tetszett neked is? őseibe szerettél?

ADÉL. Nem biz én édes néni, tüzes szemében a jelent kedveltem meg s nem a multakat.

LAJOS. Így hát ezen urak hiába fáradtak, s én Ormi úrnak visszaadom erszényét.

ORMI. Én meg Balkay úrnak, attól nyerém.

BALKAY. En meg az inasoknak ajándékozom — oszszátok el, de verekedés nélkül.

FÜLÖP. Jer pajtás! *(Összeölelkeznek.)*

LORÁNYINÉ. Én pedig az urakat szivesen látom most házamnál; de a remeteséget ledöntetem, nehogy valaki megint kísértsen.

ORMI. Mi pedig mint két szerencsétlen vágytársak, fogjunk kezet. Mint remeték jöttünk, mint nászok vígadjunk, mint kosaras vitézek otthon busuljunk.

MÁRTA. Annyi szerető — három egyszerre! Szerencsés kisasszony! Ah!!!

ZSENGÉK ÉS TÖREDÉKEK.

A GYILKOS.

EGY EREDETI SZOMORÚJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN.

(1808.)

SZEMÉLYEK.

Gróf Ligetfi.
Lilla, leánya.
Zorosz.
Károly, fia.
Orbán, Ligetfi titkosa.
Mili, egy parasztleány.

ELSŐ FELVONÁS.

(Egy szoba, mely nagy szegénységre mutat.)

ELSŐ JELENÉS.

Zorosz, Károly.

ZOROSZ. Semmi se tarthat tehát, kedves fiam, és elhagyod ősz atyádat?

KÁROLY. Mit nekem itt? míg meleg vér foly ereimben, lelkem dicsőség után vágy! a haza szélein háború tenyészik, ott a véres csatában elfelejtem, a mi itt keserít. Átkozott különbség! mely letiporja a szerető szivet, mit hagyjam magamat gúnyolni? Ha aranyod mértékedben a jobb érzésnél többet nyom, mit nekem csalfa mosolygásod?

ZOROSZ. És atyád? Kire bízzam végső napjaimat?

KÁROLY. Még vannak jobb emberek, kik ügyedet pártúl fogják, kiknek érző szívök a fájdalmon megindúl. Ha engem a szerencse szebb sorsra vezet, megszolgálom nékik s bőven visszatérítem, a mit rajtad tettek. Engedj menni, atyám! oda, hol a háború véres zászlói lobognak; ott kivánatos az erős kar, és a férfit

szíve teszi egyedűl becsessé, nem az arany szemfényvesztő fénye. *(Fellengezve.)* Hah! kinn az élet! ott a hol a trombiták harsognak, és a halál fekete zászlóját a remegő földre szegzi, ott hol egy bajnok kardján egy ország java áll. Bátran berohanok az ellenség rendébe és éltemet egy szép cselekedetre szánván, laurussal koszorúzva visszatérek és Lillát kiontott véremért jutalomúl kérem. Ki meri azután őt nékem megtagadni? ki gátolni igaz szerelmünket? Enyém lészen ő, mert a vitézség felüti az arany érdemét. Ha pedig végezve van a sors könyvében, hogy érte kifolyjon szívemnek a vére, atyám, akkor egy könny Lilla szemében legyen szerelmem s vitézségem bére.

ZOROSZ *(félre)*. Kérésem, látom nem hat szívébe, hidegen elhágy ha mindjárt e szív megreped. Oh tud ő — tud az örökös büntetni, mert tulajdon fiam taszít be először a kétség markába. *(Fiához.)* Menj! áldozd fel szerelmednek gyámoltalan atyádat, taszítsd be a vasat gyenge mellembe és az ég boszúját elvégezed.

KÁROLY. Mit atyám? nem értelek.

ZOROSZ. És utóbb még is meg kell értened, *(fájdalmasan)* azután megvetve, tőlem elválhatsz.

KÁROLY *(érzeménynyel)*. Drága atyám, mit gondolsz felőlem?

ZOROSZ. Még most jó, még tiszta vagyok előtted; egy szó — és — — *(nagy indulattal melléhez ragadja)*. Jőj tehát még egyszer mellemhez, te vétkemnek édes gyümölcse! téged nem talál ama szörnyű átok, mely

engem ostoroz. Még te ártatlan vagy! *(Csendes fájdalommal.)* Oh engedj itt nyúgodni és visszaálmodni régi szép boldogságomat.

KÁROLY. Atyám, hol vagy?

ZOROSZ. Nincs mentség! egyszer meg kell atyádat ismérni, meg kell tudnod, mely rettentő véteknek köszönöd létedet. Talán fog használni, ha látod, mint bünteti az ég a gonosz tetteket.

KÁROLY. Légy erős atyám és ne hadd elragadni magadat ily undor képektől; légy értelmes.

ZOROSZ. Ne kívánd! ha pedig akarod, aczélozd szívedet.

KÁROLY. Mit fogok hallani?

ZOROSZ. A mitől maga a pokol irtózik. Kedves fiam, egy szörnyű cselekedet fekszik lelkemen, huszonöt esztendeje már, hogy hordozom és mégis — mégis éget.

KÁROLY. Fordítsd reám! éretted örömmel hordozom!

ZOROSZ. Megállj balgatag? mit szólasz! Légy bár szerencsétlen, légy számkivetve az emberi társaságból, állj magad egyedül széles e világban, legyen örök éj körüled, a dörgő villám legyen napfényed, és önnön könnyeid forrásod; csak az én vétkemet kerüld, és boldognak nevezlek.

KÁROLY. Szegény atyám!

ZOROSZ *(ömledezve)*. Valóban szegény! és *(mellére mutat)* itt oly üres, oly puszta.

KÁROLY. Nem segíthetek? van erőm, van igaz akaratom — —

ZOROSZ. Te nem érzed mi szorongat engem! élj úgy, hogy ne is érezzed.

KÁROLY. Szép példádat szüntelen követem. Légy békén érettem, egy titkos érzés szívemet emeli, és az élet terhe mellemet nem nyomja; a mitől a történet forgandó játéka megfosztott, bőven megtériti önnön hiedelmem. Atyám, sorsomat nem vádolom; mert él az emberben valami, mely többet ér bármely szerencsénél.

ZOROSZ. Vigyázz fiam, hogy ama tűz, mely szívedet hevíti, által ne csapjon gyönge tartalékján, és az indulat, a forró vér hív követője, a jótól valaha el ne fordítson.

KÁROLY. Az erkölcs isteni sugára elapasztja az indulat özönét, és tolongó árjai az élet hiányait mossák.

ZOROSZ. Sokszor az ember magát erősnek tartja, bízván az erkölcsben és későn látja magát a kétség markában. Fiam, én tudom! *(egy ideig hallgat, szemeit erősen fiára függeszti.)* Add ide kezedet — így — ily érzeménynyel talán utoljára tartom.

KÁROLY. Azt nem remélem atyám.

ZOROSZ. Mégis lehet! — most meg fogod atyádat ismerni — és — *(zokogó szavakkal)* nekem nem lészen gyermekem.

KÁROLY. Azt nem érdemlettem.

ZOROSZ. Hallgasd, fiam, éltemet; tanulj belőle, hogy mire fejed őszül, szebb örömet gyűjthess.

KÁROLY. Nyisd meg szívedet fiadnak! mellem híven bezárja.

ZOROSZ. Én egy nemes és gazdag nemzetségből származván, Kárpát egy völgyében láttam először a napot és a gyermekség korát, éltem legédesebb részét, a havasok közt töltöttem. Szülőim meghalván, korán egy szép jószág urának maradtam, hol csendes magányban folytattam éltemet; nem ismervén szelidebb érzeményt, a vadakkal harczolni legszebb mulatságom vala. Egy ifjú egyedül a szomszédból vala társaságom, kinek nyájas és értelmes barátsága szinte megújított és a vadság kényét szívemről lefosztá. Oh boldog idő! Midőn az ifjú gondolkodva először a mellébe nyúl és föllengező lélekkel a természet határait megfutja — kétszer boldog, ki még az élet telében is szívét tisztán eltakarván, arra a szép időre visszaemlékezik! Én — én azt nem tehetem!

KÁROLY. Tovább atyám! könnyebbíts szíveden!

ZOROSZ. Hét esztendeig éltem vele gyönyörű egyezségben, hogy ő e tájékról eltávozott, mert környűlállásai itt tovább maradni nem engedték; de mindazonáltal levelek által tudósított és mint hív barátja minden sorsát véle híven felosztám. Egyszer, midőn már hosszú hallgatás után életén bánkódtam, maga megjelenik, mellette egy személy, melynek mását soha még addig nem láttam! — Itt kezdődik fiam atyádnak insége; e pillantattól fogva nem érzék nyugalmat.

KÁROLY. Félve gondolom bajodat.

ZOROSZ. Egy tekintet elég vala, és mellemben dühös indulat dobzódott; egész válómat meghódítá és a jobb érzést napról napra letiprá. Hasztalan

vergődött erkölcsöm, hasztalan a barátság — a tiltott szerelem s a buja kivánat diadalmaskodtak.

KÁROLY. És barátod?

ZOROSZ. Bízván hölgye erkölcsében és az én barátságomban, tiltott lángomat ő maga nevelte, sőt ártatlan véleményében e vétkes frigynek örült; későn, midőn már a méreg egészen elrögzött, vette észre szörnyű csalódását; de hallgatva nagylelkűen viselte még is szeretett hölgyének hívtelenségét s barátjának csalárdságát.

KÁROLY. Atyám, atyám, mit míveltél?

ZOROSZ. Még nem elég! — mert beesve az örvénybe, rosszat rosszabbal pótoltam és vétkemet nyilván és bátran folytatni akartam; azért eltökélém barátomnak vesztét — és egy szerencsétlen órában — *(fakadozva)* fordúlj el fiam! — éjfélkor — *(felháborodva)* hah! most is látom őt esedezni — és én — én őt irgalmatlanúl keresztülszúrtam.

KÁROLY *(rettegve és elfordúlva)*. És hölgye?

ZOROSZ. És anyád világított. *(Hosszú hallgatás.)*

KÁROLY *(betakart képpel)*. Rettenetes! *(Fölháborodva egy ideig magával küszködik, végre nagy indulattal atyja nyakába dől.)* Atyám! most sajnállak!

ZOROSZ. Menj, hagyj el!

KÁROLY. Nem, nem! el nem állok tőled — ily állapotban gyermeked hív keze legszebb nyereséged. És ím neked szentelem minden tehetségem, töredelmes élted, mint lehet segíteni.

ZOROSZ. Nehéz olyantól, kit szeretünk, meghalni; de nehezebb ama vétket viselni, mely minden pillan-

tatban a gyilkos mellébe új sebeket vág, melyet se idő, se vigasztalás soha be nem gyógyít. Barátom vérével nekem is elszáradt minden üdvösségem, a cselekedet után felnyíltak szemeim és irtózva tekinték magamra, a szerencsés kábaság elhagyott, és mint egy ijesztő váz jelent meg a jövendő. — Ő megholt, és én még élek! *(Mély gondolatnak ered.)*

KÁROLY. Élsz drága atyám! és utóbbi élted tettedet könnyebbíti. Beszéld, kérlek, utóbbi sorsodat.

ZOROSZ. Végső tekintete bocsánatot ígért, de az igaz ég súlyos átokká fordítá. De elég, fiam! — a mi engem szorongat azt csak egy gonosztévő érzi — hallgasd tovább. Barátom halála után az özvegyét, kihez már nem a szerelem, csak a vétek kapcsolt, az oltárhoz vezettem, de téged szülvén, nem sokára elköltözött. Te lettél azután egyedül szorgalmamnak tárgya, és éltemet, melynek oda veszett érdeme, egyedül csak éretted viseltem.

KÁROLY. Hálaadó szerelmem légyen köszönetem.

ZOROSZ. De az időtől fogva a szerencse szüntelen üldözött, az ég boszúálló keze tőlem el nem állott — és látható sietséggel belső és külső értékem végromlásának eredt. Nem tűrhetvén tovább, elhagyám régi lakhelyemet s ide s tova az országban tévelygék, tettemnek szomorú emlékét kivetni akarván erővel mellemből. De hasztalan! minden pillantatban megújúlt fájdalmam, és barátom haldokló képe szüntelen szemeim előtt álla — tágas sebéből a halál integet felém és halni rettegek, ámbár élni meguntam.

Károly. Légy békén atyám! fiad hív szerelme tövises pályádat megegyenesíti.

Zorosz. Így tehát kivetközve minden boldogságból tíz esztendei vándorlás után véled, kedves fiam, minden értékemmel e tájba vetődtem, a többit tudod — *(hallgat és azután erős szavakkal fiához közelít)*. Most, fiam, ismered atyádat — mívelj a mit tetszik, tovább nem tartalak. Menj, keress szebb szerencsét — én egy sírra mindenhol találok.

Károly *(indulattal)*. Nem, atyám! el nem hagylak, egy vak indulat el nem szakasztja a természet kötelét. *(Fájdalmasan.)* De csak messze, messze e tájékból, itt nem maradhatok. Siess atyám, készülj az útra, egy hajlékra csak akadunk, mely miket fölveszen. Atyám! *(Az atyja nyakába borúl, könyekre fakadva.)* Így válik el a lélek a haldokló testtől — Lilla — Lilla — légy boldog! *(Sietve elmegy.)*

Zorosz *(maga)*. Mely sebes változás! és nekem félelmes eltökélettsége; nékem föláldozza legelső szerelmét, és szíve egyedül azt a bálványt imádja. Két ellenkező indulat. Oh engedd égi hatalom, hogy az egyik csöndesen eloszolják. *(Gondolkodva elmegy.)*

MÁSODIK JELENÉS.

Károly (visszajön).

Károly. Atyám! — Elment már! — talán örül fiának? Régtől fogva megint egy békesség sugára és egy szebb idő gyönge reménye hatott be szívébe, mert elhagyva mindenektől — magától — még egy érző

szívre talál. Örülj, szegény öreg! örülj fiad szerelmének, de ne tekints szívébe — *(mély gondolatnak ered.)* Ha nem gyengeség egy teremtést imádni, melynek szent érzései lelkemnek teljesen megfelelnek, melynek gerjedelmi mellemben lakoznak; ha nem gyöngeség egy rokon szívben élni s halni, mért vádolom szerelmemet, mért futok előle? Az ember boldogságával az ég nem játszhatik és engem is ő érte teremtett, és így szerelmemnek igaznak kell lenni. De mégis — mégis ha csak a kívánat játéka és a természet ösztöne volna? — Nem, nem! ez a fájdalom, mely bennem dühödik, ellene mond. Őt igazán szeretem — és így el nem válok *(fel s alá jár sebesen)*. De mit tegyek? mi lesz mind ennek a vége? És atyám? — *(egyszerre megáll, tüzesen.)* Félre csalfa remény! mely ezerféle tekervényes úton a józanabb észt vezeti, hogy teljes erővel az igazsághoz ne érjen! félre! mert nem kecsegtetnek többé hiú ígéretid. Lilla nekem elvagyon vesztve — mélyen érzem, hogy születésemtől fogva a sorstól ki vagyok választva. Igaz ugyan, őt nem szeretnem nem lehet — míg ez a szív ver, csak egyedül őt ismeri — de aranyért nem koldulok, ily alacsony nyereség azt a szép oltárt, melyen ő tündöklik, soha le ne rontsa. *(Lágyan.)* Te voltál, jó lélek, ki égi mosolygással lelkemet szebb életre ébresztéd és egész valómat nem ismert örömökre vontad; te állottál isteni kegyekkel a világ kapujánál, melyen keresztül borzadva indulék; te födözted fel előttem az élet fátyolát, és első tekintetem szép szívedbe esett. De a végezet csak ismerni

engedett. Bírásod sok egy földi lakosnak. Messze innen tehát keresek nyugalmat, és a múlt idő emléke mellemben, békén elköltözöm. Atyám bal sorsa hív segédet kíván és az ifjú erejét gátolja és legszebb akaratom a környűlállás rabja. De idétlen jajgatás idegen szívemnek; bátran sorsom eleibe megyek — És Lilla szeretett! Oh hányszor vallották könnyei. Én élek szívében, és ez egy vigasztalás, melylyel a balesetek soha nem mérkőznek. — *(Ömledezve)* Egyszer még karjaimba zárom — és örökre elválok — *(Elmegy.)*

HARMADIK JELENÉS.

Ligetfi szobája.

Ligetfi, Lilla.

LILLA. Azért hogy szegény? az minden hibája. Valóban, atyám, midőn megmentett gyermekedet elődbe hozták, gondolnám nem ügyeltél szegénységére.

LIGETFI. Néked így illik gondolni, nékem így cselekedni. Igaz, hogy létedet újra ama bátor ifjúnak köszönöm, azért hálaadó is lészek, mert a porból fölemelem és sorsát megjobbítom — már jutalmát el is küldém.

LILLA. Minő jutalom az! az életet nem lehet megfizetni. *(Félre.)* Drága ifjú, látom szívedet vérzeni, hogy szép tettedért imígy megaláznak.

LIGETFI. Nem illik a gyermeknek az atya szándékát fontolni, különben a mit ő tett, az némi hasz-

nára válik. Én őt tisztelem, szeretem, a nélkül hogy véle valami szövetségbe lépni kívánnék, és másolhatatlan akaratom őt a háztól eltiltani.

LILLA. Tisztelet s szeretet jeléül?

LIGETFI. Ily idétlen érzemény, vagy szerelem, ha akarod, nékem nevetséges, és tőled, kit házam dicsőségére neveltem, csudálom, hogy annyira aláereszkedtél; ily koldust szeretni!

LILLA. Midőn a háborgó tó felett, messze minden segédtől, a halál közt forogtam, és ég föld már szemem előtt eltünt, akkor több gazdagok nézték veszendő éltemet — és csak jajgatni tudtak. Azonban ama szegény ifjú, hallgatva, egy magas szikláról leugrott és végső erővel annyi veszedelem közt a tolongó habok közül a partra vezetett. Mi akkor az arany, mi egész világ kincse a megmentettnek, ha először betekint megváltója szemébe. Én néki éltemmel tartozom és megvallom, örökös és szíves adósa maradok.

LIGETFI. A dolog engem is érdekel, azért küldöttem neki ötszáz aranyokat és a legmesszebb jószágomon egy hasznos hivatalba megyen; de további társaságát itten nem szenvedem s remélem, hogy tegnap véle utólszor szólottál. Az lenne fáradságom bére, hogy egyetlenegy gyermekem koldusra szállna? Lilla, hiszem, még eddig semmi reményt nem adtál neki.

LILLA. Az igaz szerelem csak magában él és meghallgatva a reményt felhaladja. *(Hízelkedve.)* Atyám, te őt nem ismered, vizsgáld meg tetteit, tekints be szí-

vébe, kebele elég tágas téged is befogadni. Hidd el atyám, a valódi érdem a vak szerencsén magát megboszúlja, és te örömmel megmásítod feltett szándékodat.

LIGETFI. Együgyű okoskodás, melyet egy eltévedett elme egy gyönge órában kikoholt és az ifjuság tarka képekkel kifesti. Elfelejtem, hogy ezeket tőled hallottam! és hogy benned, atyádat ismervén, ily gondolat támadhatott.

LILLA. Őt el nem tagadhatom! Lemondok békén az élet örömeiről, de szerelmem nem titkolom! A félénk szív szokott elrejtezni, nékem a szerelmem legszebb dicsőségem! az élet javát a vak történet adja, én megvetve elvetem és a lélek szebb részét választom.

LIGETFI. Míg a szükség szép álmodból felijeszt. Valóban szépen hangzik ily szózat egy leány szájában, melynek századokig álló nemzetsége az egész országban különböztetve van. Lilla, még eddig jó atyád voltam, ne kényszeríts, hogy egész hatalmamat ellened fordítsam.

LILLA. Ha valaha érzésed irántam fölébredt, atyám! ne áldozz föl hideg föltételeknek. *(Lábaihoz esik.)* Én őt szeretem és nála nélkül boldog soha nem lehetek. Atyám, felejts el minden különbséget és végezd szerencsémet.

LIGETFI. Mióta jött kedved atyáddal tréfálni?

LILLA. Legszebb szerencsémet játék gyanánt veszed? *(Fölkel, elfordúlva fájdalmasan.)* Oh, ez fájdalmas!

LIGETFI. Vígan! vígan! Azt gondolod, hogy atyád egy két könnyön annyira megindúl és elfajúlt szíve-

det követi? De látom, nincsen foganatja csalárd mesterségednek. *(Fontosan.)* Több szó erről közöttünk ne essék, és ha teljes haragomat érezni nem akarod, véle többé soha nem fogsz szólni. Őt pedig messze tartani az én gondom lészen. *(El akar menni, azonban jön).*

NEGYEDIK JELENÉS.

Orbán, az előbbiek.

ORBÁN. Kegyelmes uram, ím elvégeztem parancsolatodat.

LIGETFI. És mit végeztél?

ORBÁN. Megvetve fogadott ama büszke ifjú és ajándékod lábamhoz vetvén így szóla: «Éltemet nagyobbra becsűlöm, mint ily semmiséget. Mondd uradnak, hogy tőle jutalmat nem vártam és szolgája sem akarok lenni!» — és avval magamra hagyott.

LILLA *(fellengezve)*. Érdemes felelet! Felséges ifjú, csak magadhoz hasonló!

ORBÁN. Az a parancsolat, hogy többet a várba ne jőjön, a mint észre vettem, felette ingerlé; de semmit nem szóla.

LILLA. Nemes tettének ez a köszönete? Atyám, atyám, méltatlan bánásod szívemet szaggatja.

LIGETFI. Idétlen kevélység! Azt gondolja talán, hogy látszató nagylelkűségével könnyebben meghódít? ez annyit teszen, hogy még többet kíván.

LILLA. Eztet hallani! *(Érdemmel.)* Atyám! ily fegyvert viselni egy ártatlan ellen, nagy szívhez nem illik.

Orbán. Nem érdemes uram, hogy felőle gondolkozz. A mit ő tett, arra a vak szerencse vezette; vajha hív szolgádat találta volna. Én megelégedném drága kegyelmeddel. De mit is várhatsz oly nyughatatlan fejtől, ki az életet se tudja használni, ismerem én őt jól. Nem az erkölcs, hanem nagyravágyás lelkesíti őtet, és jól meggondolt haszon vala czélja tettének. Hogy merte volna máskép Lilla jó háladó szívét úgy megkerítni és az ártatlant mocskos hálójába húzni?

Lilla. Őt ellened védeni neki gyalázat volna; megvetve nézi az óriás utána a törpék seregét, egy fordulat, egy tekintet elég őket elszélleszteni. *(Megvetve elfordúl Orbántól; az atyjához, érdemmel.)* Atyám! a mit nememnek szemérme megtilt, ím néked fölfedezem, hogy ítéleted hiányos ne legyen. Én valék magam, elragadtatván szívem ösztönétől, ki néki első vallást tett, látván szívét rángódni a környülállás lánczán. Hogy őt először megpillantám, már különös érzések tolongtak mellembe, melyek utóbb akaratom ellen csöndes indulattá váltak, de az ész kifakadni nem engedé. Azonban az igaz ég őt választá megmentőmnek és éltem segédjét őbenne mutatta. Akkor az új érzeményt adott, és én magam álttörtem a különbség falát.

Ligetfi. Nemednek egyik gyöngesége a jövendőt elfelejteni és gondatlan a mulandó érzeményt követni, azért nem vádolom annyira tettedet. De most már őt ismervén, ki nem lépsz az illendőség útjából és el nem felejted a mivel atyádnak tartozol.

LILLA *(erővel)*. Azt nem! akaratodat még eddig mindig tiszteltem!

LIGETFI. Erőt várok tőled. Szebb sorsra neveltelek, mint hogy alacsony sötétségben folytassad éltedet. Néked kell még nevemet emelned és ha majd nagyságban tündöklesz, magad neveted mostani eltévedett érzésedet.

LILLA. Szomorú nagyság, szánakodásra méltó sors! a forró szív meg nem enyhűl az arany üres hangjától. Mi a méltóság, ha fényes nyomát elégtelenség követi —

LIGETFI. Mely hiú álmak! már van idő fölébredni. Néked már a világ int, és be kell lépned mentül előbb, ily tündér remények csak négy fal közé valók.

LILLA. Csak szerencséltessen.

LIGETFI. Elég! Gondolod atyádat szép szavakkal megfogni? Hasztalan! a megérett szív fel nem veszi őket, és nincs kedvem éltem fáradságát néked föláldozni. *(Szelídebben.)* Lilla, igaz szerencséd legszebb kívánságom s azért tőled engedelmességet várok.

LILLA. Létem állapotja a kezedben vagyon, mívelj a mit tetszik, békén elhordozom, a külső élet változó játéka egyedűl a te értéked, használd kedvedre; de a szív ösztöne a sors adománya, és szerelmem által őneki szentele — őt megtagadni nem áll tehetségemben, mert minden új nap visszaemlékeztet —

LIGETFI. És ha őt s magadat tehetős boszúmtól menteni akarod, kerüld tekintetét. Légy boldog. *(Menetele közt.)* Orbán! *(Elmegy, Orbán követi.)*

ÖTÖDIK JELENÉS.

Lilla *(maga)*. Menj tehát kedvesem! és akár merre fordúlsz, Lilla szerelme híven kísér. A köz lélek reszket az elválástól, mert nem bizonyos önmagában és az idő változását rettegre követi. Ez a láng, mely szent malasztokkal a mellemben lobog, az égből származa, és a földi veszèlyek azt el nem olthatják. *(Gondolkodik.)* Atyám! atyám! mit vétett szerelmünk, hogy ily keményen üldözöd? hidegen letöröd azt a szép virágot, melyen éltem nyíló hajnala oly szépen virított, és könnyeimmel éleszted fényes koszorúdat.

HATODIK JELENÉS.

Lilla, Mili.

Mili *(jő és félve körülnéz)*. Hála istennek! látatlan beszöktem.

Lilla. Kit keressz? úgy tetszik mi egymást már láttuk.

Mili. A gróf nevenapján voltam először ide fenn. Én mondám fel a jobbágyok üdvözlő dalait.

Lilla. És mi a kívánságod?

Mili. Én — én semmit sem akarok. *(Félre.)* De a szomszédunkban lakik egy ifjú — *(magát elfelejtve)* egy szép ifjú, nincs mása a faluban, oly jó és szelíd; de gondolom itt is ismeretes —

Lilla *(megilletődve)*. Gondolod? vagy biztosa lettél?

Mili. Ő küldött ide —

Lilla. Téged? hozzám?

MILI (*pirulva*). Azt mondá, hogy engem jónak tart — és nem oly gyávának, mint a többi leányokat és —

LILLA. Hogy neki tetszel.

MILI. Azt nem, de hogy kezembe meri adni utolsó szerencséjét.

LILLA. És te?

MILI (*tűzzel*). Én kész volnék érte mindent elkövetni — mert őt szeretem — tisztelem, úgy mint — (*megakad*)

LILLA (*sebesen*). Legjobb szomszédodat?

MILI. Mint — (*magát észreveszi.*) De majd elfelejtem a sok haszontalan szók mellett, a miért jöttem.

LILLA (*sebesen áltöleli*). Én szeretlek, kedves. Égő szemedben önnön szívemet látom. Mi a neved?

MILI. Mili.

LILLA. Mi tehát a követséged?

MILI. Ma korán, korán reggel, minekelőtt a pásztorok kürtöltek, kimentem kertünkbe, nem tudván alunni, fris levegőt színi. Alig nézek körül, hogy az a szomszéd ifjú szemembe tűnik; de oly szomorúan, oly alávert elmével még soha nem láttam. Egy fához könyökölve, komor helyzetben állott, bú és fájdalom változott képében, és beesett szemeit a földre mereszté. Én csöndesen eleibe a palánkhoz lappangtam és őtet szánva sokáig vizsgáltam.

LILLA. Azt jöttél egyedül csak mondani, hogy ő szenved? Ha szebb hírt nem hozhattál, sajnállak, térj vissza.

MILI. Mégis, hallanod kell egészen, azt neki fogadtam.

Lilla. Legyen tehát! mert könnyebben érzem az ő fájdalmát.

Mili. Midőn észrevett, visszafordula, de én igazi résztvevő szívvel baját tudakoztam. Ő megálla és hosszan szemembe néze; egyszerre megragadja kezemet és kér, hogy egy kevés ideig várakozzam reá, és avval a házba ment.

Lilla. Különös.

Mili. Nemsokára visszatére és egy tekintettel, mely mélyen szívembe hatott, ezt a levelet *(kihúz kebeléből egy levelet)* a kezembe adta. Menj, úgy mond, add ezt Lillának, a gróf benned nem keres árulót; és ezek után sebesen elhagyott.

Lilla *(a levelet kezében tartja és Milit szemléli)*. Valóban? ő küldött tégedet? *(Egy ideigleni hallgatás után.)* Nem kételkedem, ha ily képek hazudnak, mi lesz a világból. Add ide. *(Elveszi Militől a levelet, feltöri sebesen és Milit karján ragadja.)* Az ő keze! *(Olvassa és mozgás által mutatja indulását, végre elolvasván, mély gondolatnak ered.)*

Mili. Mely feleletet vigyek?

Lilla *(nem hallgatván reá)*. Atyám tilalma ellen. *(Hallgatás.)* De ily ártatlan kérést néki megtagadni — néki — kinek éltemet köszönöm, kit ez a szív imád. *(Tüzesen eltökélve.)* Akármi történjék, oda éltem szépe. Végső óráját használom. *(Milihez.)* És te kedves légy barátném, és vedd ezt *(egy gyűrűt lehúz ujjáról és neki adja)* ez órának emlékezetére.

Mili. Ily csekély szolgálatért ily jutalmat! Nem, nem! én jó szívvel tettem.

Lilla. Semmi közbenvetést, vedd el és maradj barátném! *(Neki adja.)*

Mili. Mit vigyek magammal?

Lilla. Mondd neki — *(egy ideig magával küszködik, végre Mili kezét megragadja és hallgatás jeléül szájához teszi.)* Eljövök! *(Sebesen elmegy. Mili utána néz egy ideig és elmegy.)*

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Ligetfi, Orbán.

Ligetfi. Tilalmam ellen — ide mondád? ide fog eljönni és vele szólni, ily estvéli időben? Valóban alig hiszem hogy Lilla azt cselekedje, hogy magát annyira elfelejtse. Vagy ha talán már annyira vitte volna. — Ördög pokol! ha így vesztegette volna erkölcsét — nem, nem! azt nem hihetem. De, Orbán, a tűzindulatnál mi is ismer határt!

Orbán. Egy paraszt leány által küldött Lillának levelet; én a leányt visszaszöktében megragadtam, s az ijedtében mindent kivallott. Lilla attul ígérte eljövetelét ezen estvéli órában. Uram, nagy idő lészen a vigyázatra, mert a következése ezen eltévedt ismeretségnek nem lenne utóbb igen örvendetes —

(Itt félbenszakad a kézirat.)

ZÁCH NEMZETSÉG.

SZOMORÚJÁTÉK TÖREDÉKE.

(1820.)

E TÖREDÉKBEN ELŐFORDULÓ SZEMÉLYEK.

I. Károly, magyarok királya.
Homonnai Drugeth János, nádor.
Babonics János, tárnok.
Zách Felicián, királyi tanács.
Keszi Berenda, magyar nemes.
Cselén, udvari ifjú.
Klára, Zách leánya.
Rikkancs, udvari bolond.

A dolog történik 1330. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Visegrád, királyi palota.

BERENDA *(egyedül).*

Itt várjam a királyt, ki ellen egykor
A kardot forgatám? Isten neki!
Már csak meghallom mit kiván.

ZÁCH *(jő).*

Még egyszer légy üdvöz, Berenda! kedves
Barát s rokon! Mi rég nem láttalak!
De annál szebb a kedvező jelen.
Mint tetszik Visegrád s az élet itt?

BERENDA.

Sok újba ütközik szemem, nagyobb
A fény szerencsénknél; magas falak
Kelnek hirdetni Károly udvarát,
De künn a falvak kormos hamvain
Bolyong az inség rémalakja még.

S nem ismer a törvény melléktekintetet,
Mely önséget szül s pártokat nevel.

BERENDA.

E nagy reménytől messze a valóság;
Ha rajtad állna, úgy hiszem; de sok
Olasz tanácsot láttam itt, azok
Aratni vágynak, hol nem is vetettek.

ZÁCH.

Azért mi vessük öszve vállainkat,
És egyet értőleg segéljük a királyt;
Ő a magyart kedvelli, bennem is bizik,
S kegyében részesít, felejtve hogy
Más vélemény vezérlett egykoron;
Ezen tulajdon festi nagy szivét.

BERENDA.

De tőlem mit kivánhat? azt tudasd.

ZÁCH.

Szolgálatot kiván, hogy ily erő
Ne szunnyadozzon hasztalan.
Te a nyilas jászok vezére lész'
S az udvarnál maradsz.

BERENDA.

Ez a te munkád?

ZÁCH.

Miért tagadnám? új hatásköröd

Nyilik, s hogy általam lőn így, az boldogít,
Mert véled a király nyer, én s a hon.

BERENDA.

Én a nyakunkra tolt királynak eddig
Barátja nem valék — imily tisztség pedig
Hű férfiút kiván; sikos nekem
E pálya, mert sem őt, sem magamat
Megcsalni nem szeretném és mikor
Szivem boszús, mosolygni nem tudok.

ZÁCH.

Te a távolt, az idegent gyülölted,
Ismerd meg őt, hódolni fogsz. Mise
Után itt megjelen, s a vélemény,
Mely tőle messze tart, eloszlik.

BERENDA.

Nem hajlok bár vessző gyanánt, de kő sem
Vagyok, melyről a jó mag is legördül;
Ha eddig vélemény tartóztatott,
Annál jobb, én örömmel engedek.

RIKKANCS (*jő*).

Helyet a királynak! s ha nem hisztek a bolondnak, okosabb lesz az ostor, mely arra tanít:

Fusson el a gyönge, ha az erős fellép,
Vagy állj meg kevélyen, s tűrd el ha jól megtép.

BERENDA.

Mily tünemény! hát ez is hozzátok tartozik?

RIKKANCS.

Áldással tetézve jövök, kérj kegyelmet s azt mondom: menj haza.

ZÁCH.

Ez Rikkancs, a mi szeszélyes bolondunk.

RIKKANCS.

Ne tisztelj annyira sógor, különben engem vél gazdának s lánczot kér. Mit bámúlsz földi? kövér bolond, sovány bölcs, nem ritka e falak közt.

BERENDA.

Isten velünk! ez a fiú nekem tetszik. Földi! mi barátok leszünk.

RIKKANCS.

Bútorban ül a barát,
Vígan űzi játékát,
De ha a zsák kiürűl
Bajjal köszön s elröpűl;
Bolond vagyok, az leszek,
De barátot nem veszek.

Elégedjél meg ha komázlak, ez tőlem egy ispánság.

BERENDA.

Szerencsés! te vagy az első, ki oly könnyű kebellel jősz itt felém.

RIKKANCS.

Vígan lejtve a gondpályán,
Nagy dolgokba nem vágok,
Az izzadó terhelt vállán
Magasb polczra nem hágok.
Eszem, iszom, alszom, hízom,
Örömim a perczre bízom,
Se jót se rosszt nem várok,
Alant, de bátran járok.
Igy nyugodt a szív s lélek
S míg el nem halok — élek.

ZÁCH.

A király!

RIKKANCS.

Károly komám nagy széllel jár,
Minden lábat meggörbít,
Mindenik kér, mindenik vár,
Itt mozog, otthon — ásít.

Király, Drugeth, Babonics, több *udvarnokok* jőnek.

KIRÁLY.

Az ég urának áldozván, világi
Dolgokra száll figyelmünk. Híveim!
Megszűnt a véres harcz, mely a magyar
Határokat fenyítve, karjainkat
Fegyverre készteté; a szomszéd
Hatalmak, Cseh és Osztria, ügyökben
Közbenjárásunkat megismerék

S békére hajlanak. Megállapítva
Szemléljük így a nép nyugalmát
És trónusunk méltóságát. Mi eddig
Czélunktól messzetért, a béke szent
Nyomán ujonnan létre kél.

DRUGETH.

Lelked sugárzatán derűl az ország,
S uralkodásod első nappala,
Boldogságának első kezdete.

BABONICS.

Azért az árulók kiméletét,
Kik titkon vészt koholnak ellened,
Ne hadd ébredni hajlékony szívedben;
Ki nem szeret, hódítsa rettegés.

RIKKANCS.

A szólás szép mesterség,
Ott is olt, a hol nem ég;
A vízzel is tüzet gyújt
S édes mézzel mérget nyújt.

ZÁCH.

Uram királyom! tárnokod szemét
Örök veszély ijeszti, én javadról
Kevesbet nem gondolkodó, koránt
Sem látom azt, s habár sokan gyanúval
Illettek, a kormányod óta
Tapasztalt mérsék megtöré szivök.

Te a nép szent ügyét vevéd
Fő tárgyul és ez őrfalad, s nem az, ki
Feledve nemzetét magának él
S nem követett ősökkel kérkedik.

RIKKANCS.

Sógor! nagy fát mozgatsz, mely bár odvas, még is agyon zúz. Ha énekszóval visznek ki, én vagyok bolond; ha nem, csörgő sapkát teszek sírodra.

KIRÁLY *(Berendát meglátja).*

Mely vitéz áll ott?

ZÁCH.

A kit javallatomra jász sereg
Vezérévé nevezni méltatál:
Berenda érdemes vitéz.

RIKKANCS.

A lépes fa alatt énekel a hívó: ki szárnyát szereti, dugja be fülét.

KIRÁLY.

Berenda! régen ismerem neved:
Igen, Rozgonynál láttalak.

BERENDA.

Én ellened valék; te győztél.

KIRÁLY.

Elmúlt idő! azóta nektek én

Kegyelmet hirdeték — mért vontad el
Magad szememtől?

BERENDA.

Halld, király uram!
Ámbár hatalmadban vagyok,
Nyiltan kimondom: én gyülöltelek —
S hogy mint vitéz tisztelnem kelletett,
Csak az tartá hüvelyben kardomat.
Most itt vagyok kivánatodra — vétkes
Ha gondolod.

KIRÁLY.

Te belsőd színezés
Nélkűl kitünteted, így engem is
A nemtelen boszún en érzetem
Felűl emel. Nápoly szüle
Ugyan, de bennem Árpád vére foly,
És szent István királyi széke
Örökségűl jutott, és népem őrzi azt.
Te bajnok! általam szolgálj hazádnak
S állj közelebb királyodhoz.

BERENDA.

Igaz királyom vagy s maradsz
A míg lehellek, én szolgállak, és
Szavak helyett biráld csak tettimet.

ZÁCH.

Uram király! e szív fogadalmán
Bizton megnyughatol.

KIRÁLY (*Záchhoz*).

Hű szívének
Te lészesz záloga, s hogy lássa a világ
Miként becsűl királyod, ím
Hordozd nyilván kegyelmemnek jelét.

(*Aranylánczot függeszt nyakára.*)

E láncz csatoljon házamhoz,
S hirdesse érdemed.

ZÁCH.

Királyom!

KIRÁLY.

Légy a ki eddiglen valál. — Kövess
Berenda!

(*Király, Zách, Berenda, udvarnokok el.*)

RIKKANCS.

Az arany jobb ládában,
Mint a férfi nyakában,
Mert bármi nagy lármát tesz,
Elébb utóbb ólom lesz.
Csak így jár itt a világ,
Egyik le, másik felhág.

Nádor! tárnok! Jertek! beszéljünk a múlandóságról!

BABONICS.

Menj dolgodra.

RIKKANCS.

Nyelvem az én dicsőségem
El nem kapja senki tőlem.

Csörög a szarka, fázik a fösvény. *(El.)*

DRUGETH.

. . . .
A míg személyem bántatlan marad,
Folytassa munkáját, a hirtelen
Szerencse ritkán állandó. Nekem,
Ki mindg a *nagyok* között valék,
A gyors emelkedés nem ujság,
Mint a váratlan bukkanás.
Jer a tanácsba —

BABONICS.

Zách szerint
Hallgatni és mindent javallani. *(El.)*

MÁSODIK JELENÉS.

Visegrádon Klára szobája.

Cselén, Klára.

KLÁRA.

Hiába' vallod, hogy szerelmem boldogít,
Más indulat rejtőzik a komor
Tekintetben.

CSELÉN.

Nem érted reszkető
Láng, mely idétlen féltésből ered,
És másulásodon tünődne. Nem,
Nem Klára! a meghitt szív azt nem ismeri;
Ha tudnám hogy Kazimir érzetét
Nem szépséged, hanem tulajdonid
Gerjeszték, hogy nem mocskos ösztönök
Intézik tetteit s szilaj hevűltét:
Ha azt tudnám, nyugodva hátra állnék,
Mert többet adhat ő, s szerencséd engemet
Mindig vigasztal és boldogtalanná
Soha nem lehetnék — sőt első leszek,
Ki tömjénez nagyságodnak. De félek —

KLÁRA.

Minő sötét eszméleten forog
Elméd! Ez nem szózatja a hívnek; hideg
Kebelnek aggodalmi csak; nekem
Azon kinos tapasztalás marad,
Hogy szíved hajlatit nagylelkűség
Váltá fel; érdemetlen fényre szánsz,
A melyre nem vágyott szívem soha.
Kazimir érzetit nem fontolom,
Sem származása forrását azon
Irántam színlett gerjedelminek
Nem vizsgálom, minthogy viszontagolni
Szándékom nem vala.

CSELÉN.

Sokáig is elhallgatád lépéseit.

KLÁRA.

Mert tudtam, hogy tilalmas nem lehet.

CSELÉN.

Én rettegem nagy bízodalmadat —

KLÁRA.

Ön költött képzetek hiú árnyékait.

CSELÉN.

Nagy a szépség hatalma ; a
Herczeg meghódolt. Klára ! méltán
Félhetsz az indulat veszélyitől.
Kerüld őt.

KLÁRA.

Ismered, minő sikos
Uton kell járni többször az
Erkölcs és illendőség közt. Hogy a
Herczeg szünetlen üldöz, az való ;
De szólj : mint ellenezzem azt ? tudod,
Erzsébet őt nagyon kedveli, és
Szemében némely habzó indulat
Vagy gyöngeség az ifjuság szabad
S ártatlan játékának látszatik.

CSELÉN.

És tudja a királyné a herczeg
Vad tetteit? Nem, Erzsébet nemes
Erkölcse vad tüzét eloltaná.
Keress ő nála mentséget,
Az ő karjába vesd magad,
Hogy a gonoszság hálóját kerüld,
Melyet körűled már kivetve látok,
A melybe, bármint vergődől, be kell
Esned. Fogadd tanácsomat, ha csendes
Szerelmem boldogíthat.

KLÁRA.

Félre minden
Kétséggel; légy nyugodt és míg az a
Szép óra jut, mely minket öszveköt,
Engedd azt a dicsőséget nekem,
Szerelmemet magamnak védeni;
Édesb öröm tenyészik aztán
Szerelmedből s csodálva meg
Kell vallanod, hogy bennünk is lakik
Erős lélek, mely épen tud maradni
A háborgó indúlatok között.
Szerelmünk édes titkát senkivel
Az udvarnál nem közlöm; önmagába
Szeret vonulni a szerencsés.

(A többi elveszett.)

A KORCSHÁZI VÁSÁR.

VÍGJÁTÉK TÖREDÉKE.

(1820.)

A TÖREDÉK SZEMÉLYEI.

Brúggódy, vagyonos földesúr.
Móricz, atyai unokaöcscse.
Fürgencz, egy vándorló színjátszó társaság igazgatója.
Tamás, a társaság szolgája.
Fogadós.

ELSŐ FELVONÁS.

Vendégszoba a fogadóban, több mellékajtókkal.

ELSŐ JELENÉS.

Fürgencz, a *Fogadós*, később *Tamás*.

FOGADÓS. Nagyon örülök, mivel szolgálhatok? talán itt méltóztatik hálni? Tiszta ágy, jó vacsora —

FÜRGENCZ. Kevesebb szót, annál jobb bort.

FOGADÓS. Tüstént szaladok. *(El.)*

FÜRGENCZ. Be sok jó ember van a világon, kivált ha pénzt sejtnek valakinél. Nálam az igaz csak sejteni kell, mert valóságban nincs; talán a korcsházi vásárban ád a szerencse, különben nem soká vándorlok társaságommal, mely úgy is már sántikál.

FOGADÓS *(bort hoz)*. Ezt tessék kóstolni, ily bor ritka szőlőn terem.

FÜRGENCZ. *(iszik)*. Erőtlen egy kicsinyt, hanem savanyú; semmi az, a szomjúzónál elkél.

FOGADÓS. Sajnálom, ha nem tetszik, az uraság oka.

FÜRGENCZ. Mondja meg fogadós uram! messze van-e még Korcsháza?

FOGADÓS. Közel van, uram; fél mérföld s egy kis darab.

FÜRGENCZ. Az a darab többnyire igen húzós.

FOGADÓS. Ha az ember jól hajt, két óra alatt beér.

FÜRGENCZ. Tehát itt meg kell etetnem. — Ah itt jön társzekerem. *(Az ablakhoz megy.)*

FOGADÓS. Mit látok! uram! medve hajtja a lovakat. Soha, míg élek — hátul oroszlán néz ki. Uram! ezek az állatok még galibát tesznek. Mentsen isten, mi van azon a kocsin! állat, ember, dárdák, zászlók, nap, korona, ládák — ej, ej —

TAMÁS *(jön).* Itt volnánk; de tovább hogy megyünk?

FÜRGENCZ. Néhány óráig itt nyugosztalunk. Nem esett baj az úton?

TAMÁS. Ah! majd megevett a méreg; hasztalan beszél az ember azoknak, semmivel nem gondolnak. Piroska leányasszony a mennydörgésre ült s beszakasztotta.

FÜRGENCZ. Ha helyre jövünk, öszvevarrjuk. Most menj Tamás, esőtől félek, vond be a kocsit gyékénynyel, felhőket is tehetsz alá, hogy a requisitumok meg ne ázzanak.

TAMÁS. Jól van, uram. *(El.)*

FOGADÓS. Ha ezeknek van eszök, hát nekem nincs. *(El.)*

FÜRGENCZ *(az asztal mellé ül.)* A vándorlást már únni kezdem, s a szenvedély múlik, mely a színjátszó mesterséghez kötött; távozik onnan a művészi

tökély, hol a mindennapi élet szorgalma beszól. Csak a könnyű szivet kedveli a Múzsa, a gonddal terhelt kebelt kerűli. — Ah! félre komor eszmélet! állandóság vezet a czélhoz.

MÁSODIK JELENÉS.

Móricz és *Fürgencz.*

MÓRICZ *(indulatosan jön, a nélkül hogy Fürgenczet mindjárt észre venné).* Vége mindennek! — Héj, fogadós, bort! — Ezt a környülményt használom, én velök megyek, akármi történik, én színjátszó leszek. Nem bánom akárkire hagyja bátyám pénzét, ha megátalkodva ellenzi szerencsémet. He, bort ide, bort! félig kétségben vagyok; bátorság kell.

FÜRGENCZ *(félre).* Egy szerelmes! *(Közelít hozzá.)*

MÓRICZ. Egy helyben lakjam vele s utóbb más karjában lássam? Nem —

FÜRGENCZ. Minő ismeretes szózat! *(Móriczhoz.)* Kedves úr!

MÓRICZ. Bort nekem! *(hozzá fordúl.)* Bocsánatot uram, a fogadóst gondolám.

FÜRGENCZ. Mit látok? Móricz! te vagy? Csak igaz, a temetőben és a fogadóban az emberek öszveütköznek. Nem ismersz?

MÓRICZ. Emlékezem, de homályban vagyok.

FÜRGENCZ. Tudod, philosophiát együtt tanulánk.

MÓRICZ. Fürgencz! kedves barátom! mely szerencse hoz tégedet hozzánk?

FÜRGENCZ. Engem Thalia vezet, annak vándor karján járom az országot.

MÓRICZ. Te volnál —

FÜRGENCZ. Színjátszó társaság igazgatója; nem láttad jeleit az udvarban?

MÓRICZ. Azért jövék ide.

FÜRGENCZ. Tudod, a theatrom mindig kedveltete, szülőim meghalván, csekély értékemet magammal együtt neki szentelém.

MÓRICZ. Helyesen; én is kormányod alá vetem magamat.

FÜRGENCZ. Móricz! ne hirtelenkedjél!

MÓRICZ. Engem itt üldöz a sors. Gondold, atyám testvére, egy gazdag birtokos, magához vett s minden vagyonát nekem ígérte.

FÜRGENCZ. Eddig nem igen üldöz a sors.

MÓRICZ. Itt egy leánynyal ismerkedém meg. Ah barátom, minden Múzsáid szépsége benne vegyűl.

FÜRGENCZ. És bátyád mással akar öszvekötni — a dráma úgy kivánja. Nemde úgy van?

MÓRICZ. Senkivel se akar öszvekötni.

FÜRGENCZ. Már az tragœdia a házasságkedvelőnek.

MÓRICZ. Szegény bátyámmal a természet egy kicsinyt mostohán bánt, azért is ífjabb korában sok kosarat nyert. Utóbb a szerencse megáldá s pénzeért csak kapott volna hölgyet, akkor ő makacskodott s most azt kívánja, hogy minden férfi gyűlölje az asszonyokat.

FÜRGENCZ. Az gyöngeség, azon lehet fordítni.

Móricz. Hiába kérem, ostromlom; azt mondja, hogy leveszi rólam kezét, ha csak asszonyra gondolok —

Fürgencz. Gonosz törvény huszonnégy esztendős ifjúnak.

Móricz. Különben igen jó ember és szeret; de én így nem élhetek; mintsem itt remetéskedjem, inkább lemondok mindenről. Itt nyugtom sehol sincs, azért közétek állok, annál inkább hogy te vagy a mester.

Fürgencz. Azt még halaszd — hanem más útat szeretnék én. Szólj, hol lakik kedvesed?

Móricz. Itt helyben.

Fürgencz. Ismeri bátyád?

Móricz. Úgy félig, nem igen néz a szépnemre. Barátom, én mindent megfontolék, nem találok reményt. Ha értékem volna magamnak; de így — Tercsi anyja egy özvegyasszony a régi időből, nem is gazdag, a jó szerencsére nekem nem adja leányát, sőt tudván bátyám sajátságát, házát is tiltja.

Fürgencz. Kemény csomó, nehéz lesz oldani.

Móricz. Bátyám szavát hallom — mindjárt megismered.

HARMADIK JELENÉS.

Brúggódy, Fogadós, az előbbiek.

Fogadós. Tessék, tekintetes uram! az ifjú úr is itt van.

Brúggódy. Móricz! inkább a mezőn látnálak mint itt.

MÓRICZ. E mai különös jelenet annyival inkább ment, minthogy ezen úrban egy régi barátomat s oskolai társamat vagyon szerencsém előmutatni: Fürgencz director.

BRÚGGÓDY. Mit dirigál az úr?

FÜRGENCZ. Egy respublikát, hol minden főnek más gondolatja, más vágya, más szüksége vagyon, egy társaságot, mely mint a hold mindig fogy és telik, egy szóval: theatrumot.

BRÚGGÓDY. Örülök, valaha magam is eljártam. míg vitézeket, csatákat, furcsa történeteket tündérekkel, lelkekkel megrakva játszottak — most —

FÜRGENCZ. Most a házi életből veszünk scénákat, úgymint agglegényeket, szerelmes ifjakat —

MÓRICZ *(félre Fürgenczhez)*. Ne beszélj, mindjárt pattog.

FOGADÓS *(az ablaknál áll és nagyon kezd nevetni)*. Soha míg élek! a lovakra mentét adnak, a kocsisnak hátul van a képe — uram segíts! az oroszlán torkából gyermek kandikál ki, azt látnom kell. *(El.)*

BRÚGGÓDY. Azt az agglegényt, ha merem kérdezni, miként adják elöl? reménylem, hogy bölcs választását magasztalván, például mutatják a férfi seregnek, kik balgatag az asszonyok lánczait hordozzák, s bölcs követésre intik az ifjakat, kik tudatlan a szerelem örvényébe rohannak. Móricz vigyázz! ez téged is illet.

FÜRGENCZ. Igaz, ők például szolgálnak —

BRÚGGÓDY. Hallod Móricz?

FÜRGENCZ. Mint dörmögnek a háznál és mosolygó kisdedek helyett macskát ölelnek —

MÓRICZ. Hallja bátyám?

FÜRGENCZ. Mely kelletlen élik világokat, minden szépet eltaposnak s legédesb érzeményeket hidegen elölnek.

MÓRICZ. Hallja bátyám?

FÜRGENCZ. Minő hasztalan, gyümölcstelen faként állnak az élet kertjében s komor árnyokkal a növendék plántát még károsítják; mely számkivetve bolyongnak éltök virányain, hasonlók a nyeletlen korbácshoz, fedeletlen házhoz, feneketlen hordóhoz, morgó, zúgó, ordító szélhez, mely a harmatot ellopja a virágról; hasonlók —

BRÚGGÓDY. Kérem, kérem! tessék nyelvét zabolába tenni! Magam is nőtelen sorsot választék.

FÜRGENCZ. Úgy? ezerszer bocsánatot kérek, de az igazság —

BRÚGGÓDY. Micsoda igazság az, az embert azért kinevettetni, hogy a sokaságnál erősb lelket bír s magának elég, nem szorúl ápoló kézre, mely akkor is nyomós, ha gyöngén czirogat. — Elég erről!

MÓRICZ. Édes uram bátyám maradjunk ezen tárgynál, engem nagyon érdekel, mert ha bátyám oly kegyetlen marad, engem is szomorú pályájára taszít.

BRÚGGÓDY (*hirtelen*). Ezt vigyétek a deszkákra, ily ember méltó a nevetségre! Szerelmeskedni, sóhajtozni, esdekleni, álmodozni, egy perczben sírni, másikban nevetni, és miért? hogy egy szívvel kösse le magát, melyben örökké változnak a vendégek, mint a fogadóban, s ha kitolja fejét házából, min-

denik megismerje a vadász czimerét, ki rettentő bakot lőtt.

FÜRGENCZ. Ennyi tapasztalást —

BRÚGGÓDY. Mi is valánk a világban.

MÓRICZ. De minő világban? Uram bátyám bűnös ember, csak rosszakkal volt dolga, azért nem is érzi a jónak becsét; még térdén fogja kérni a szép nemet bocsánatért.

FÜRGENCZ (*felre Móriczhoz*). Rajta, rajta, ne engedd magadat.

MÓRICZ. Égbe kiáltó rágalmazás, irígység, hogy nem talált erkölcsöt, ép szívet, tiszta lelket, egy szóval jó leányt.

BRÚGGÓDY. Ej, villogó villám! gyermek! hogy mersz kikelni? Te hazudsz, én becsületes leányt kértem meg, és még se jött hozzám.

MÓRICZ. Tercsi hozzám jön.

BRÚGGÓDY. Vidd el, élj hogyan tudsz — én — én —

FÜRGENCZ. Ez a jó barátom azt véli, hogy tekintetes úr maga szerelmes.

BRÚGGÓDY. Ez szörnyűség.

FÜRGENCZ. Még maga elvenné tekintetes úr! örömest megkéretné.

BRÚGGÓDY. Azt szeretném látni!

MÓRICZ (*félre Fürgenczhez*). Hallgass, megharagítod reám.

FÜRGENCZ. De ha úgy lenne?

BRÚGGÓDY. Az lehetetlen.

FÜRGENCZ. De még is ha történnék, megengedné tekintetes úr öszvekelésöket?

Brúggódy. Akkor meg; de ha azt várja, nőtelen őszül meg. Azért is meggyőzöm magamat s még ma elmegyek az özvegyhez és azt mondom: asszonyom! az én esztelen öcsém szereti leányodat, add neki ha tetszik, de tőlem semmit ne várjanak — az én keresményemből egy asszony se pompáskodik, Brúggódy nem fáradt a szépnem kedveért.

Móricz. Édes uram bátyám —

Brúggódy. Te hallgass! gyöngének gondolál, megmutatom ki vagyok.

(A többi elveszett.)

KONSTANTINÁPOLY VESZEDELME.

HISTÓRIAI DRÁMA TÖREDÉKE.

(1820.)

A TÖREDÉK SZEMÉLYEI.

II. MOHAMMED, török császár.
HALI BASA, nagyvezér.
ZAGÁN BASA, második vezér.
FEREZ BÉG, jancsáraga.
HASSZÁN, jancsár.
AGENOR, előkelő görög vitéz.
IRENE, leánya.
JUSTINA, ennek barátnéja.
THERON, görög vitéz.
EGY PAP.

Török hadi nép. Konstantinápolyi polgárok, asszonyok, nép.

A történet ideje 1453.

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ SCÉNA.

Éj.

Szoba Agenor házában.

AGENOR *(felfegyverkezve).*

Így, jó barátom! kész vagyok csatámra.
Te is menj és vasald fel melledet:
Az első napsugár Phenar kapun
Fénylesse fegyverünk.

THERON.

Ah jó uram!
Te ismersz, félénk nem vagyok,
De mostan féltem a jövő napot.
A vak nép lánczra érett, fegyverek
Helyett egyházi szertartásokon
Vesződik; kész feladni városát,
Imádságot hallhatsz és átkokat
Egymás iránt, de nem vitézi szót.

AGENOR.

Jer karomba!
Adtam vasat, szivet; s áldásom adjon
Erőt!

THERON *(jő).*

A hajnalcsillag int, Agenor.

AGENOR.

Irene, legy boldog. Menj Sophia
Oltarához, várd ott el végzeted.

IRENE.

Atyám, atyám! Oh látlak-e még?

AGENOR.

El, el! nincsen közep út már, egyéb
Annak ki szolgaságban élhet. *(El Theronnal.)*

IRENE.

E toron leng tehát világom?
Legyen! csak szép sugárid oltsd el, oh
Remeny! hogy a naphoz szokott sziv
Felejtse a szebb kornak álmait. *(El.)*

Sophia-templom pitvara. Belül énekszó hallik.

Több *polgár s asszony.*

ELSŐ POLGÁR.

[illegible] virradunk! [illegible], már bömböl a
[illegible] szinte rengnek a [illegible] falak.

Ma vérben kél a nap, Mohammed
Vég ostromot rendelt. Nagy a veszély,
Oly kétes a következés. Mi, kik
A hont forrón szeretjük, a nagylelkű
Császár kezén védelmet esküvénk,
Avagy dicső halált. Irene! éltem
Édes virága, a honnal te is
Letörve lészsz — avagy tudnál, akarnál
Élhetni aztán is, hogy a pogány
Rajtad tompítsa durva ösztönit?

IRENE.

Atyám! te rettentő vagy, szörnyű mint
A kép, melytől szívem borzad. Mit szóljak? Oly
Szegény az élet, a fentebb erőtől
Sem hall vigasztalást.

AGENOR (*tőrt vesz elő*).

Ezen tőr adhat azt.
Vedd, és ha e falak leomlanak,
S mi vélök, mártsd szivedbe, mig a bűn
S vad ingerek feléje nem dobognak.
Esküdj meg erre, és nyugodt erővel
Megyek csatámba én; különben átok
Végső szavam.

IRENE.

S mehetsz, atyám! én is görög
Vagyok, s hidd el, vért s nem vizet sírok
Nemzetem sirhalmán.

AGENOR.

Jer karomba!
Adtam vasat, szívet; s áldásom adjon
Erőt!

THERON *(jő)*.

A hajnalcsillag int, Agenor.

AGENOR.

Irene, légy boldog. Menj Sophia
Oltárához, várd ott el végzeted.

IRENE.

Atyám, atyám! Oh látlak-e még?

AGENOR.

El, el! nincsen közép út már, egyéb
Annak ki szolgaságban élhet. *(El Theronnal.)*

IRENE.

E tőrön leng tehát világom?
Legyen! csak szép sugárid oltsd el, oh
Remény! hogy a naphoz szokott szív
Felejtse a szebb kornak álmait. *(El.)*

Sophia-templom pitvara. Belül énekszó hallik.

Több *polgár s asszony.*

ELSŐ POLGÁR.

Oh mire virradunk! halljátok, már bömböl a nagy ágyú! szinte rengnek e roppant falak.

ASSZONY.

Isten segíts! Ad-e mentséget e szent hely?

ELSŐ POLGÁR.

Mi szent a pogánynak? Ily rémülésre jutánk, hogy annak idején fel nem adtuk a várost. Egy kis adóval megelégedett volna a török, most nyakunkat kivánja.

MÁSODIK POLGÁR.

Latán hitű! titeket büntet az isten. Pokolba veletek, mért hagytátok el atyáitok hitét, a régi üdvözítő egyházi szertartást. Most hívjátok a pápát, ad-e segédet.

ELSŐ POLGÁR.

Balgatag te! mi óhajtjuk a régi hitet, ti vagytok a pártosok, ellenei a császárnak, ki a jót akarta.

MÁSODIK POLGÁR.

Ő templomaink kincseit elragadta, most vegye hasznát. Én magam felgyújtom házamat, hogy világánál a török lássa, hol áll fejetek.

HARMADIK POLGÁR.

Ti a füstbe beszéltek. Mindenitek hisz és nem tudja mit. A császár és Róma azt akarja csak, hogy egyezség legyen köztetek. Az üdvességhez nem elég a savanyú kenyér, sem az édes; tiszta szív kell — ti vadak vagytok, nem szelíd juhok —

MÁSODIK POLGÁR.

Te hitemet gyalázod. *(Kardot húz.)* Ezért vérzened kell.

ELSŐ POLGÁR.

Te sátán czimborája, hogy mersz polgár ellen kardot húzni? *(Kardot húz.)* Lássuk a nagy vitézt —

TÖBB POLGÁR *(felekezetekre oszolva).*

Ne engedjük a mieinket!

Irene és *Justina* (jőnek).

IRENE.

Kivont kardok s e szent helyen? Mi baj
Polgárok? nékem gyenge szűznek
Kell-é itélnem köztetek?

MÁSODIK POLGÁR.

Ez a latán hitű —

ELSŐ POLGÁR.

Ez a semmi hitű —

IRENE.

Boldogtalan görög nép! ennyire
Sujtott alá a bőszült indulat?
Kivűl az ellen vad haragja zúg,
S ti itt ben a hitelőnket törpedezve

Czivódtok, itt villog pogány
Vért nem látott aczéltok? itt s rokon
Kebelre? Dőlni látom a dicső
Hazát, ti vagytok gyilkosi.

ÖREG POLGÁR.

Hallgassátok Agenor leányát, szebb korunk lelke szól belőle. Ti itt a hitnek külső leplén dühödtök s a szent keresztet tapodni hagyjátok — Mily zajgás!

NÉP *(csődül be).*

Görögök fel! veszély fenyít!

EGY POLGÁR.

Elveszünk, ha az isten nem segít, őrjeink nem teszik.

IRENE.

Szerencsétlen haza! — Mi történt?

POLGÁR.

Karsia kapu alig tartja magát. Justinian vezér sebet kapván, elijedett vérétől, futamlani kezdett, utána az olasz zsoldosok.

MÁSODIK POLGÁR.

Hah! bátorságuk hasonló hitükhöz. Hadd veszszenek! Kihalt... látom...

POLGÁR.

A császár védelmezi még, közkatona ruhában harczol, de sorai ritkúlnak. Görögök! jertek se-

gédre! kinek csak egy csepp vére van, ragadjon fegyvert! *(El.)*

ÖREG POLGÁR.

Idő, idő! ne csüggj most vállamon! Egy csapást engedj még tennem, azután temess el. *(El.)*

IRENE.

Ah! mily setét a sors, ha kegytelen!
Justína! jer be a templomba,
Szívem még a léthez hajol,
Erőt kell esdenem. *(Be a templomba.)*

(Harczi lárma mindig közelebb hat.)

EGY PAP *(véresen, kivont karddal).*

Az ég elfordítá szemét,
Elhúnyt napunk, pogányé a világ.
Boldog, ki meghal.

EGY POLGÁR.

Tisztes úr?
Oly rémesen, nincs hát remény?

PAP.

Halljátok a győzők zaját?
Betörnek már, s nincsen gát ellenök.
Folyj, folyj hű vér, míg a keresztfa áll!
Az oltárhoz hadd menjek, ott hol
Buzgón az istennek szolgáltam, ott
Szakadjon éltem is.

Törökség rohan be; *pap* elvezettetik; több *nép* utána szalad.

Mohammed, Hali és *Zagán basa.*

MOHAMMED.

Legyőzve a kereszt, nekünk
Épültek e kevély falak, s ezentúl
Innen fénylessük a félhold hatalmát
A bámuló világnak. Én Mohammed
A nagy próféta zászlaját leszegzem itt,
Itt légyen új országom első
Mecsetje.

HALI BASA.

Engedj, oh uram,
Szolgádnak egy kérést: kiméld a népet,
Mely érezvén dicső karod, borúlva
Most térdre hull előtted; légy kegyelmes!

ZAGÁN BASA.

A nagyvezér lágyszívüsége
Irtózik a vértől; nem így! csalárd
Ez a görög nép: rettegés fékezze őt.

MOHAMMED.

Ki vért ont, véradót kiván. Azonban
Szűnjék az öldöklés, rabszíjt nekik,
S vagyonjokat hű népem ossza fel.
Így szól parancsom, hirdessétek azt.

(Néhány török el.)

FEREZ BÉG *(jö).*

Hatalmas úr, dicső szultán! Konstantin
Császári székét éltével hagyá el,
Tetézve sebbel s fénytől fosztva Karsia
Kapun fekszik, küzdése védhelyén.
Őt egy rab ismeré meg s igy . . .
Hirdesd válaszát s e nap gyümölcsét.

MOHAMMED.

Elhúnyt tehát a legnagyobb görög,
S halálban is csonkítja diadalmam!
Országot adnék egy tekintetéért,
Melylyel hódolva itt szemlélne a kevély!

Több *törökök görög asszonyokat* fátyolukkal övezve kötözve vezetnek át a szinen; *Hasszán Irenét* vezeti.

HASSZÁN.

Fogás, gyönyörű fogás!

MOHAMMED.

Megállj! — minő szépség! A képzelet
Szebbet nem alkot, s szégyenűlve elpirúl
E szép valón —

HASSZÁN.

Urak ura, diadalmas szultán! ezt a görög leányt itt lelém, reszkető kezekkel akará e tőrt szívébe

döfni, de kár lenne még a halálnak — gondolám, és kicsavartam a vasat. Most eladni viszem.

IRENE.

Te vagy Mohammed? oh te vagy!
Im lábaidnál fekszem — a tőrt,
A tőrt add vissza s hálakönynyel
Áldom kegyelmedet.

(Itt megszakad a kézirat.)

ELSŐ ULÁSZLÓ.

ROMÁNOS TRAGÉDIA TÖREDÉKE.

(1820.)

E TÖREDÉKBEN ELŐFORDULÓ SZEMÉLYEK.

ÁKOS DEZSŐ, fia LÉNÁRD ENDRE	magyar nemesek.

IZÓRA, testvére.
HEROLD.
NÉP.

A játék helye falu Szeged alatt, ideje 1444.

ELŐJÁTÉK.

Szabad kilátás egy falura. Elől két nemesi ház egymás ellenében. Jobbfelől magas tölgy, alatta kőpad, azontúl szőlőlugasok. Balfelől vendégségre készült asztalok állnak. Hátul pázsint, melyen lassú sípzengés mellett ifjak tánczolnak, kiket Ákos s több urak, asszonyok szemlélnek. Izóra gyászruhában a kőpadon ül s hárfáz; utóbb felkél és körülnézve, csendes andalgásba merül.

IZÓRA.

Hová tekintek, új élet sugára
Lövel felém s vidám kép leng körül;
Ment háborútól szép földünk határa,
A békehírnek minden szív örül,
S kéjelgve szárnyal édes indulatja,
A honni ünnep boldoggá avatja.

Hímzett ruhákban, hálaköny a szemben
Gyülöng a nép s víg kedvre lobbadoz;
Erő s hévduzdulat minden tetemben,
Az ének zajja szerteáradoz,
S kényét követve a dagadt kebelnek,
Ifjú s pártás szűz fürge tánczra kelnek.

A megtért bajnok híve bájkörében
A multnak éli kedves álmait;
Biztos remény valósul érzetében
S édes czélokra költi lángjait,
S a hív, ki nyugtalan hősére vára,
Borostyánkoszorút fűz homlokára.

Tetőkön áll a szép hölgy s szemlobogva
Az útat kémli, keble reng s feszűl;
Port vág a ló, jön a férj s szívdobogva
Váró szerette nyílt karjába dűl,
S fellengve néz mosolygó kisdedére,
Ki nyájasan simúl vasas mellére.

Aggott szülék ifjúltan andalognak
Kedvelt magzatjok izmos karjain;
Szivök lángol s alél a boldogoknak
Fiok kiállt veszélyes harczain;
Áldást rebegve rájok, a házára,
S az elmaradtak szendergő porára.

Feltűn az élet viruló diszében,
És bájalakban hinti kényeit;
Ah én! csak én látom jós tűkörében
Jövendőmnek homályos képeit!
Nem adhat írt a béke szent malasztja,
Sőt agg sebem még inkább felszakasztja.

(Félre teszi a hárfát s elmerül.)

DEZSŐ (*lassudan közelít*).

Így elmerülten szép ábrándozó?
Titkon busongva, csak magányt keresve
Részvétlen állsz köztünk; sőt engem is,
Még zsenge léted első biztosát,
Kerülni látszatol.

IZÓRA.

Gyászom kizár
A köz vígságtól; enyhülést nem adhat
Az éltetkedvelők zsinatja, hol
Engem rokon hang már nem üdvezel,
Se kar nem nyíl ölelni s áldani!
Atyám —

DEZSŐ.

Dicsőn esett el a mezőn.
Vesztél ugyan, sokat vesztél, de ily
Mély csüggedésbe szép halála bajnok
Vért nem hozhat; maradtak hű barátid —
Én egy közűlök —

IZÓRA.

Ismerem jóvoltodat.

DEZSŐ.

S még is tartózkodol? kerülsz? Hiába!
Hidegséged nagyobb titkot fedez.
Emlékezz vissza éltünk hajdanára,
Mily öszvehangzók voltak érzetink!

S mint szomszéd házunkban szent egyeség,
Köztünk szintúgy egy értelem vala.

IZÓRA.

Mi akkor voltam, most is az vagyok,
De sorsom fagylaló szirthez vete,
A szép kornak fényes tündöklete
Leszállva, már pályámon nem ragyog.
Most kettős súly, külön hab hánytogat,
S hol nyugtat, hol vad lángra gyújtogat.

DEZSŐ.

Érzem, sok változott, mig én a haddal
Távol valék a vad pogány előtt;
Ne félj! nem küzdök rejtélyes szavaddal,
De titkos félelmem valóra nőtt.
Kihalt irántam régi bizodalmad,
Mi oly szép, oly hiány nélkűl vala,
Sötét alkonyba rejtezett nyugalmad,
Azzal frigyünk ifjonti hajnala.
Hallgatsz! s szerelmemnek nincs annyi bére,
Tudatni méltatnád: mi bánat ére?

IZÓRA.

Boldog, kinek jól őrzött belsejében
Az indulat fulánkja nem hata!
Kinek vágyat nem költe még szivében
Egy álomkép hiú ragyoglata.
Én szenvedek, s legyen bár gyengeség,
A kínt áldom, mely forrón bennem ég.

DEZSŐ.

Kegyetlen! ah! sejtem mi háborít,
De titkodat tudom méltánylani;
S bár engem is hasonló hév szorít,
Javadra kész vagyok lemondani!
Részvétre buzdít tiszta érzetem,
Reményit bár eltépni kénytetem.

IZÓRA.

Engedd tehát kebledbe öntenem
A titkot, melyet eddig senki sem
Gyanít. Ne vádolj! mert tán játszi fény,
Mely a sejtés homályi közt dereng
S eget színezve napjaimra leng,
Csak egy mulékony csalfa tünemény!

DEZSŐ.

Kinyiltságod nem rossz kebelt talál;
Minden sorsban szívem felvenni kész.

IZÓRA.

Hallgasd! Midőn te s boldogúlt atyám
Táborba szálltatok, sokféle nép,
Magyar s keresztes felkelő sereg,
Ment által tájunkon; mint hírlelék,
Személyesen vezérlé őket a
Király. Én és öcsém valánk csak itthon,
S alig tenyészve jó atyánk
Elváltától, ázott szemekkel nézgetők

Zászlóikat lobogni ablakink
Alatt; de a királyt nem láthatók.
A tábor jobb részint már elvonúla,
Hogy alkonyatkor két utas jöve
Hozzánk estvéli nyúgalomra.
Egyik derék, már őszülő vitéz,
Atyámat jól ismerni látszatott,
Dicsérve emlegetvén sok jeles
Tetteit; a másik ifju — *(akadoz)*
Ah ne várj
Hű rajzolást, mi bennem él,
Fenn érzem azt, de szókat nem lelek.

DEZSŐ.

Minő nemes vérből ered? miként
Hívják a boldogot?

IZÓRA.

Nem kérdezém.

DEZSŐ.

És ő?

IZÓRA.

Elhallgatá.

DEZSŐ.

S meghódolál?

IZÓRA.

Kérdezd a rózsa égi bájlatit,
Miket liheg lágy szellemajkain?

Örömmel szívod édes illatit,
Nem eszmélkedsz tenyészte titkain.
Látám, érzém a szem biztos hevét,
S viszonzám azt, bár titkolá nevét.
Hogy ő nem pór, nem aljas származás,
Fenhirdeté mívelt elméje, a
Méltóság, mely egész lényén elöntve volt,
S a tisztelet, melylyel hozzá az ősz
Bajnok viseltetett. Érzelmiről
Nem jött ugyan legkisebb hang felém,
De andalító néztén reszketett
Vallása. Más nap elbucsúztakor
Gyöngéded kézszorítással nekem
Ezen gyűrűt nyújtá örök
Emlékül; elvált — és nyugtom vele!
Most senkim sincs e földön! Jó atyám
Sírban hamvad, s az a ki szívemet
Elrablá, tán nem is gondolva rám,
Az ínség zordon éjjelébe vet!

DEZSŐ.

Nem, árva nem vagy! míg barátod él,
Érted bármely nagy áldozatra kél.
Adj legkisebb jelt, én őt keresni
Megyek, talán nyomára juthatok.

IZÓRA.

Kétes reményem partra nem talál;
A szép valót sötét homály fedi.
Mi jelt adjak? Nézd a dicső napot!

Világot, életet tenyészt, de fény-
Alakját én leírni nem tudom.

DEZSŐ.

Atyám jön! légy nyugodt.

Ákos, több urak, asszonyok jőnek.

ÁKOS.

Ti együtt gyermekeim? s az ősz atyának
Sejdítni kell csak, mily szövetség
Áll köztetek? Miért pirúlsz, leányom?
E névvel hadd köszöntselek.

DEZSŐ.

Kíméld, atyám!

ÁKOS.

Lecsendesült a dölyfös háború,
Létén örvend minden nemű s korú,
S a hűség csendes áldozatja kél;
Myrtus virít a harczok terein,
S frigyjellé vál a mátka fürtein,
Ki édent lát érzelme fényinél.
A bajnok így, a hív, a visszatért,
Szépektől vár jutalmat tettiért;
S kik ércz karral testhantot vágtanak,
Most szép szüzek körül hajlonganak.
Mi is tehát kettős örömmel üljük
E béke ünnepét. Izóra! téged
Fiam — te elfordúlsz?

DEZSŐ.

Elég, atyám!
Előbb hadd gyűjtsek érdemet,
Addig ne ostromold ajánlatiddal.
A férfi köz vész által egyesűl,
Egy bátor tett rokon kebelt talál;
De a szelídebb asszony érzete
Lágy kellemet, nem bajvívót keres.

ÁKOS.

Tudom, kisded korától fogva már
Külön világban szállongott: azért
Elhallgatok, míg szíve önkényt nem hajol.
(A jelenvalókhoz fordúl.)
Fel, fel, barátaim! töltsük vigan
Ezen napot. Telt billikom forogjon,
Édes szülőföldünk termésivel
Kinál a gazda s a szives barátság!
Örömdal zengjen, és feledve gondjait
Mindenki élje a jelen malasztjait!
(Az asztalokhoz akarnak ülni; azalatt trombita harsog, a nép hátul öszvegyül.)

ÁKOS *(előlép).*

Minő zaj ez?

Herold, véres kard kezében, a néptől előkisértetik.

HEROLD.

Háborut hirdetek. Minden magyar nemes ujonnan a török ellen harczra készüljön, s kit a törvény

nem marasztal, jószág- és életvesztés alatt Orsova felé az ország zászlóihoz siessen. Így akarja hazánk, így a király. Im a véres kard, küldöttségem jele! Lóra vitézek!

(Tovább megy, a nép utána.)

ÁKOS.

Váratlan meghivás! Mi gyors eset
Hozá e változást? Fiam! nehéz
Megválnom.

IZÓRA.

Igy repűl szét minden itt
Alant: barátság s a hív szerelem!

DEZSŐ.

Sajnálsz, Izóra?

IZÓRA.

Testvérem valál!
Te mégy, s utánad elborúl világom,
Mely általad derengni kezde már.

ÁKOS *(magában tünődik).*

Szent a törvény! én már öreg vagyok.
Nincs mentség, menni kell. Nem férfi az,
Ki elmarad. Fiam, nem tartalak.

DEZSŐ.

Hol a becsűlet szól, elhallgat a

Szív s létünk más iránya. Én megyek!
Bajnoksor közt utolsó nem leszek.

ÁKOS.

Amott ketten vágtatnak a falun
Keresztül! Kik lehetnek? Most megállnak,
Felénk jönnek.

DEZSŐ.

Szomszéd Lénárd —

IZÓRA.

S öcsém!

ÁKOS.

Most hallunk hírt, Szegedről jőnek ők.
Hozott isten, barátom! várva jősz.

Lénárd, Endre, az előbbiek.

LÉNÁRD.

Mondám, együtt találjuk őket itt.

ENDRE *(Izóra karján).*

Édes, kedves néném!

ÁKOS *(Lénárdhoz).*

Elsőben is
Újságot mondj, mi történt? égek hallani.

LÉNÁRD.

Min kezdjem? annyi újság van hazánkban.

ENDRE.

Én is mindent láték. Izóra! csak
Gondold el, a király —

ÁKOS.

Ismét hadat
Gyűjt, azt tudjuk; de való okát —

LÉNÁRD.

Tudod, hogy fővezérünk Hunyadi
János, szervia despotja Brankovics
Györgynek közbenjárása mellett
Egy évi fegyvernyugvást hirdetett
Az okból: hogy királyunk addig is
Murát török császárral békesség
Iránt végezne.

ÁKOS.

Igy jövék haza,
Ohajtván a fegyver nyugtát itt tölteni.

LÉNÁRD.

Királyunk mindjárt is Szegedre
Országgyülést rendelt; s minthogy közel
Esik hozzánk, Endrével elmenék,
Láthassa ő is a nagyobb világot.

Azon nap jött el épen a török követ,
Kisérve nagy pompával Hunyadi-
És Brankovics Györgytől; más nap gyűlés
Volt, és Karam bég átnyujtá urának
Felette kedvező ajánlatit.
Ulászló s a rendek megfontolván, minő
Dicső s hasznos leend hazánkra nézve
A béke, azt el is fogadták, s a király
Annak tiz évre terjedő szoros
Megtartására a szentség előtt
Nyilván megesküdött.

ÁKOS.

Öröm fogá el
Szíveinket, hallván a békehírt,
Már áldomásra készülénk.
Im lásd jelét — be gyorsan vége lett!

LÉNÁRD.

Voltak néhányan a jelenlevő urak
Között, kik Juliántól ingerelve
További háborút kívántanak;
Harczgerjedelmök még nagyobbra nőtt,
Hallván Alberti cardinál hadi
Hajóinak szerencsés érkezését
A Hellespontba, nem különben
Murát szultánnak Ázsiába vissza·
Vonúltát s több olasz segédhadak
Felállítását a köz ellen bizonyos
Eltörlésére. Háborút javalla

Romának hathatós küldöttje és
Ezen hamar szőtt frigykötés alapjait
A nemzet méltósága, érdeme,
Nagysága, dísze, híre s a király
S hazánknak eddig fentartott dicső
Nevével ellenkezni hirdeté.
Lélekrázó igékkel rajzolá
A vad nép számtalan kegyetlenségeit,
És harczot, eltörlő harczot kiálta.
Minden sziven győzött ékes szavának
Hatalma, s kardzörgetve háborút
Dörgének a rendek. Csak a király,
Az ifjú hős, a hitszegés bünét
Rettegve, nem kivánt osztozni a
Hevültek egyesült szándékiban;
De hasztalan; sem ő, sem Hunyadi
Nem állhatának ellen a nagyobb
Számnak s utóbb engedni kelletett.
Ezekre Julián a nép előtt
Szent eskétől feloldá a királyt.
Így történt, én magam tanú valék.

ÁKOS.

Ezen harcztól, megvallom, rettegek.
Veszélyes így a hittel játszani.

LÉNÁRD.

Pogány iránt nem bűn a hitszegés;
Azon felül feloldatánk mindnyájan.

ENDRE.

Izóra, nézd e kardot! nézd minő
Szép s fényes, most kapám —

DEZSŐ.

Kitől
Nyeréd? derék kard, nem közemberé.

ENDRE.

Emlékezel talán vendégeinkre —

(A többi elveszett.)

ÁLOM ÉS VALÓSÁG.

DRÁMAI KÖLTEMÉNY TÖREDÉKE.

(1821.)

SZEMÉLYEK.

Elmir.
Elda.
Jermi.
Csinta.

ELSŐ FELVONÁS.

Csinta (mint prológ).

CSINTA. Mit a tudós okkal nem mer vitatni, az enyelgő ajak bátran kimondja azt s így hirdetek én is egy csodás játékot, bár a csodák ideje rég letünt. Hol és mikor történt, ne kérdjétek; a képzeletnek nincs hona, hazája. Hagyjátok azért nyugodni a buvárkodó észt, míg a szükség s a világ azt fel nem ébreszti s mint a felhők változó alakját tekintsétek jelenéseinket. A főben vett magának lakást a valóság, édes csalódás egyedül a szívnek birtoka, mert ki nem érzett varázslatot, habár tündért soha nem látott is? Egy képet mutatok, melyre tizenhat tavasz halmozá bájait s a sors fénynyel övezé, hogy benne a boldog nyerő mind a földi szépet együtt ölelje. Nézzétek őt hajnali álmában s mivel sejtem, hogy a szépnek láttára reám nem igen ügyeltek, mint a szó tett elől, némulva illanok. *(El.)*

Gazdag palota, a nyilt tornáczon kilátás a sötét éjbe. *Elda* ékes nyoszolyán fekszik és alszik, lábánál ül *Jermi*, fejét kezére csüggesztve. Gyöngéd hangok zengedeznek s a sötétségen világos felhők terűlnek el. Ezekből kivál egy sisakos és pánczélos alak s koszorút tartva kezében, *Elda* felé lebeg; ezt követi egy más fény-alak, gyémántkorona a fején s a bőség szarvát tartva kezében, *Elda* felé hajol. A két tünemény között mosolygva lebeg egy fehér rózsával koszorúzott alak, kezeit szívére szegezve, fején ragyogó csillag. *Elda* nyugtalan képét feléje terjeszti, melyre a közép alak lelkesedve a koszorút és a bőségjelt elaggatva mintegy diadalban áll s ily helyhezetben a felhőkbe tünik. Ezen jelenések után hajnallik s a kies vidék kék hegyei felett kél a nap és lassanként megvilágosítja a palotát.

ELMIR (*künn énekel*).

Lángzó csillag, égi szem te,
Törj fel éjjed mélyiből
S telve édes illatokkal
A nyilt rózsa kelyhiből.

Állj meg szép aranysugárral
Elda kellemédenén,
Hadd ébredjen és hevűljön
Hű szerelmem zengzetén.

ELDA (*felébred*).

Szép álom eltünél, csak e szelid
Hang reszket még utánad, mint egy édes
Emlékezet. Terítsd el éj megint
Ködszárnyidat s vezesd e hanggal
Ismét szép álmam bájos képeit.
Hiában! a nap oly irígy,
Ellene kelt és éleményt ragad.

JERMI (*jő*).

Te ébren vagy már Elda?
Tán nyugtalan töltéd az éjjelt?

ELDA.

Nyugodtan nem, de mégis édesen
És így halállal nem rokon
Az alvás, mert ettől dobog szívem.

ELMIR (*énekel*).

Lángzó csillag, oh dicső fény,
Elda ég-osztó szeme.

(Itt megszakad a kézirat.)

ELBESZÉLÉS.

VÍGJÁTÉK TÖREDÉKE.

(1827.)

KLÁRA. S búfelejtésre tán máshoz adja magát. Elek, az én barátnem neked tetszik.

ELEK. Kinek ne tessék a szép, s tán jó is — de más is.

KLÁRA. Azon felül özvegy.

ELEK. Egy sorsú velem; de mégis, a tetszés nem szerelem.

KLÁRA. És mi az, hogy másra szemed sincs? Könyveket hordasz neki, felkeresed társaságát, kivánatit lesed.

ELEK. Udvari tény.

KLÁRA. Búfelejtésre?

ELEK. Mind nem elég: a leleknek nemesebb foglalatja kell, az ideálok országába kell repülni, hogy a földi bajtól menekedjék.

KLÁRA. Mentsen isten! tán megint a költes szelleme csalogat, írni akarsz?

ELEK. Búfelejtésre.

KLÁRA. Gondolkozzál vigjátekodon, él meg Tamás, áll még a kályha.

ELEK. Az alkalmi játék volt, most egeszen másfelén tünödöm. Elbeszelést irok, hol a sziv legtitkosabb fordulati, az indulat csapongó tüze, a keresztülvágó környületek, kinzás, szakadás, öröm, fájdalom, szóval a mi csak az embert gerjeszti, emeli es lesujtja, mindazok oly eleven szinnel lesznek vele lefestve, s én mindezt oly tisztán látom! Csak az a szerencsétlenség — nincs tárgyam.

KLÁRA. Az annyit tesz: van sok edényem, de nincs benn mit főzni.

ELEK. Már hasztalan, elbeszélést írok; egy barátomnak igértem, és ha törik-szakad, a férfi tartsa meg szavát. Lásd, édes hugom! én történetemet az életből szeretném meríteni; azért is udvarolok az özvegynek, kivánnám hogy belém szeretne. Ő szép, elmés, tüzes, mily világ nyilnék előttem, ha hevének mindazon kitöréseit a költés bájleplébe takarnám, én őt féltékenységre ingerleném: megint új világ; kis szakadást okoznék: megint új világ. De az a szerencsétlenség, ő nevet, félteni nem akar!

KLÁRA. Gonosz lélek te! így akarsz te játszani a szivekkel! — És te őt nem szereted?

ELEK. Szenvedhetem, de az még nem szerelem. Lásd, édes hugom, nem baj ez? én ezen szövetségtől először akadályt, azután sok mindenféle scénát vártam — és semmi különös se lett. Most szobámba megyek, leveleket kell írnom. *(El.)*

KLÁRA. Most nem tudom, igazán nevessek-e vagy sirjak? Ez az én bátyám megbódult: lót-fut egy tekintetért, ha megnyeri, haragszik.

ELEK *(visszajő)*. De ne gondold ám, édes hugom, hogy én Minát valami igéretekkel hitegetem! Oh, nem vagyok én oly könnyelmű; Póli most is él szivemben; én csak búfelejtésre teszem s elbeszélésem miatt kell, ez mindig valóbb, ha bizonyos szép előképen alapodik.

KLÁRA. Hát szerelemről nem volt szó köztetek?

ELEK. Nem épen; de tekintete megvallá. Mihelyt szerét tehetem, szivemet ajánlom neki — hiszen csekélység —

Klára. Bizony nem is sokat ér szíved, ha firkálás miatt ajándékozod el.

Elek. Csak azért mondám, meg ne ütközz bennem, ha andalogni látsz. Ki ne is lágyulna fel Mina körében — oly lelkes asszony nincs a földön és szeme mint két láng lebe az öröm tengerén és sugáriban él csak az élet; és ajka — hasonlatosságom nincs hevenyében, de hogy édes, azt érzem; és termete, mintha szép gondolat járna Amor kis lábain. Azért is választám, érted? téged is betollak valahová személyeim közé.

Klára. Azt kikérem!

Elek. Kár, hogy kapitányod nincs itthon, összezendülhetnétek kedvemért, és ha te sirnál, szinte látnád könnyeidet, úgy leírnám! Oh sokkal ügyesebb vagyok én mint gondolod — csak várj kicsit. (*El.*)

Klára. Szörnyű ember ez! Mint gőzölög feje semmiért! Ő szeret, az bizonyos; azt megengedném, csak az az elbeszélés ne volna! — Valóban, itt jön Mina; tudom azt, nem is sejti; óvnom kell őt, bármint zajlik bátyám.

Mina (jő).

Mina. Édes barátném, legboldogabb napom hiányos, ha téged nem látlak.

Klára. Úgy beszélsz, a mint én gondolok. Örülök édes barátném és annál inkább, minthogy oly vidámnak látlak, de hogy is ne! Mindennel birsz, a

mi az életet kedvelteti: szabad vagy és gazdag, két oly jó, mely száz kényre ágazik.

MINA. Igen, szüleim inkább gondoskodtak erszényemről, mint szívemről. Azt azóta leginkább érzem, mióta falusi magányomból ide jövék. A mi a szabadságot illeti, ennek lehet komoly oldala is; teszem: szeretnél te szabad lenni?

KLÁRA. A világért sem, ha csak leköttetésem multán lehetek azzá!

MINA. Lásd édesem, ily rabság többet ér, mint az örömtelen szabadság, hozzá tevén: annak, a ki nem akar a világi zajba rohanni.

KLÁRA. Mina! ez úgy hangzik, mintha már is fogva volnál. Szóljunk őszintén — bátyám csak előbb gyónt.

MINA. Igen? tehát megelőzött. Mit tagadnám, ő nekem hódolni látszik.

KLÁRA. Selma ő kegyelme testvérem ugyan, de a mi igaz, az igaz.

MINA. Haha! te megtagadod szemem világát, oly meleg szív mint az övé, nem ismer tettetést.

KLÁRA. Megengedem hogy tetszel neki, hogy szeret, jól is teszi; de csak az az átkozott irás-szomja ne vezérlené indulatját.

MINA. S vétek az, ha érzetét a széppel nemesíti?

KLÁRA. A galibával, nem a széppel.

MINA. Szegény Elek! nem gyanítja, mily kemény recensens él hugában.

KLÁRA. Úgy rémlik, beszéltem a vígjáték történetét és mennyi zavart okozott.

MINA. Bocsánandó különködés!

KLÁRA. Most szinte hasonlót kohol, csak más alakban és tárgyat tőled vár.

MINA. S ez volna?

KLÁRA. Szívedről akar elbeszélést írni! De ne véld, hogy ő csendes szeretettel elégednék! Neki akadály, féltés, tudja mi háborgás szükséges s ez főoka hódolatának.

(Itt megszakad a kézirat.)

BETYÁRDY.

VÍGJÁTÉK TÖREDÉKE.

(1827.)

SZEMÉLYEK.

Váriné.

Lidi, a leánya.

ELSŐ FELVONÁS.

Váriné lakása.

Lidi a nyilt ablaknál áll s kendővel legyinget.

LIDI. Ah most jön már; híven megtartja szavát. Oh azok az irígy bokrok elrejtik! Most kibukkan — int; siet, a szív sürgeti lépteit. — Most a kertbe! *(Elugrik az ablaktól s midőn ki akarna menni, belép Váriné.)*

VÁRINÉ. Hová Lidi?

LIDI *(megszorúlva)*. Édes anyám! igazat mondok de ne haragudjék! Móricz —

VÁRINÉ. Nem haragszom, de sajnállak, hogy javallatimnak ily kevés sikerét látom. Mily reményt adhat még szerelmed, midőn tudod, hogy sajátja nem lehetsz? Ő különködő, ellenkező bátyjától függ és a bizonyos érték reményében nem sokat ügyelt, mint lehet ön esze után élni.

LIDI. Tán az idő —

VÁRINÉ. Az idő csalfa barát, mely szép jövendőt igér és a jelent meglopja. Most győzz magadon, utóbb hiában küzdöl. Te szegény vagy; ezen kis jószág csak holtomig ad menedéket, azután férjem rokonaira száll s te egyedül állsz bánatos szíveddel.

LIDI. Móricz nemes lelkű ifjú, becsülni fogja érzésemet, mely oly tisztán hajlott feléje.

VÁRINÉ. Elhiszem; de a kénytelenség gúnyolja az érzést, s ha ez ellene szegzi is mérgét, önlángjában elalszik. Még fiatal vagy s nem vélt szerencséd akadhat. Im Betyárdy kezedet kéri —

LIDI. Borzadok!

VÁRINÉ. S miért? Ha félre teszszük balvéleményét, mely hazafiúságát bizonyos vadsággal jellemzi, tehát nála is jó szívet lelünk. — Egy okos asszony sokat tehet.

LIDI. De míg ő megszelídül, addig én megöregszem! S mi örömöm lesz benne? — Édes jó anyám, csak most ne kivánja ezt az áldozatot.

VÁRINÉ. Áldozatot? Nem Lidi! arra nem kényszerítlek, csak megfontolásra intelek.

LIDI *(tüzesen anyja mellére dül)*. Forró hálámat enynyi kegyességért! De Móricz eddig a hársfa alatt vár reám; várakoztassam?

VÁRINÉ. Vezesd ki, hiszem —

(Több nincs.)

CSÁK MÁTÉ.

HISTÓRIAI TRAGÉDIA TÖREDÉKE.

(1830.)

SZEMÉLYEK.

RÓBERT KÁROLY.
ERZSÉBET, III. Endre leánya.
OMODÉ, nádor.
MARGIT, hitvese.
JÁNOS, LÁSZLÓ, AMADE, MIKE, DÁVID, DOMOS } fiaik.
CSÁK MÁTÉ, nádor Venczel alatt.
ÚJLAKY UGRIN, tárnok.
HEDVIG, leánya.
MONTEFIORI GENTILIS cardinál, a pápa követe.
TAMÁS, egri érsek.
JÁNOS, nyitrai püspök.
DRUGETH FÜLÖP.
BORSA.
KENDI, Apor László erdélyi vajda követe.
PETŐNCS PÉTER, zemplényi gróf, ZÁCS FELICZIÁN, tárnok, DEMETER, hadvezér, KESZI BERENDA, ZORÁND } Csák részén.
IDA, Erzsébet biztosa.
TIBORCZ, budai, JERUS, kassai } polgár.
EMŐD, Csák apródja.
TÖBB zászlós urak, főispánok, érsekek és püspökök.
Porkoláb a budai Csonkatoronyban.
Fegyvernöke János nádorfinak.
Nemesség, katonaság, kassai polgárság, nép.
Hajdúk, őrök, szövétnekhordók, mesterlegények stb.

A történet kezdődik 1308.

ELSŐ FELVONÁS.

Trencsényi völgyben.

Máté fehér zászlót tartva, körüle *Demeter*, *Zoránd*, *Berenda*, *Petöncs* és több nemesek s harczosok.

MÁTÉ.

Örömmel nézem a hőskoszorút
Körülem szőve bátran, biztosan ;
S a halvány bú hazámért fölmosolyg
Mint haldokló az édes létreményhez.
Sötét korunk. Önkény csábít
Baráti szín alatt, s igába törpül
Igy sok nemes szabad fő. Ájtatos
Arczczal lappang az önség s cselt, veszélyt
Kohol szent igazinkra. Törve
Egységünk és urért rokon gyülölve
Pusztítja rokonát, s az elvakúlt
Nép külsőn csüggve, annak bérli el
Karját, ki többet ad. Az ősi törvény,
A nemzet védő pajzsa tipratik,
S erő nincsen fékezni e zavart.
Közel halálunk, s így ezen frigy
Mely minket egybe fűz, nem zendülés,
Hanem kinos szükség s önvédelem,

DEMETER.

Úgy van; s az elfajúlt, ki otthon ülve
A sorstól vár sohajtva jobbulást:
Tennünk kell és tegyünk, ez jelszavam.

MÁTÉ.

S mind ez vakító köd gyanánt tünék föl
András sírján, csak egy szelíd sugár
Maradt dicső Árpádok hamvain,
Erzsébet, a királyi szűz; s ő,
Kit az ősi szék illetne, számüzött.
Mig egyenes szívvel mi Venczelt,
Nagy Béla unokáját,
Kormányra hívtuk és a szűznek
Férjül, hogy uj fejdelmi sor virúlna
Hős Árpádok leányi veriből;
Honárulók Károly Róbertet
Királynak választák s ezen fogással
Rómát hatalmazták urunkká.
E titkos alku majd nyiltabban űzte
Igázó czéljait, midőn a cseh
Venczelt a néki szánt tetőre
Méltatlant ön magunk elbuktatók;
Igy herczeg Ottót a bajort,
Erőtlen lévén a zajló időhöz.
Kétszer hozák be Károlyt s annyiszor
Hijába; most új lest készítenek,
S Budán ismét Károly, megszállani
A vésztől összedúlt, az úrtalan
Hajót.

DEMETER.

Azért vedd a kormányt s vezesd.
Hatalmad van, szived magyar,
Ősöd Szabolcs, hired dicső, elég ez.

MÁTÉ.

Kormány után nem vágyok én, de
Nem is hagyok nyakamra tolni
Urat, midőn egy él, kinek nevéhez
Édes hálával századok csatlanak.
Erzsébetért rántom ki fegyverem,
Uralkodjék ő és bennünk találja
Nagysága őrjeit. S imigy tüzöm
Ki a zászlót életre és halálra:
Kit más szándok vezérel, hagyjon el.

DEMETER.

Én állok mint a vas s bal sorsban még
Inkább keménykedem: tied vagyok.

MÁTÉ.

S így félre minden színezés; a bűn
Alattomos, nem a jó ügy. Zoránd!
Tűzd e fehér zászlót a hegy fölé.
Hadd lássa messziről minden magyar
Szeplőtelen szabadságunk jelét,
S ha lelke ép, alája tér. *(Zoránd el.)*

ZÁCS *(jő).*

Budáról érkezett levél,
Nagyon sürgetve hí országgyülésre;

Ott lesz Gentilis, Róma követe,
Hogy ő Károly ügyét kivívja,
Minket pedig rettentsen átkival.

DEMETER.

Mi meg karddal tanítsuk ugrani
A sok szoknyást. Lelkemre! lesz mulatság.
Máté! én dandárommal elmegyek
Buda felé, lest állok Rákoson,
S ha e gyülésből nem leszen futás,
Kardom helyett seprűnyelet kötök.

MÁTÉ.

Előbb halljuk, mit végez a nemesség;
Tán csak nem tűr külső uralkodást,
És egybe forr a ketté vált haza.
Ezen gyülés kivánva jő : utat
Szab tetteinknek.

ZÁCS.

Én is erre hajlok.
Erőszak által szint azon hibába
Esnénk, melyet másnál nem szenvedünk.

BERENDA.

Ez véleményem is: lesz ott magyar még,
Ki a közért bátran föllépni mer.

DEMETER.

Szunyogdal a viharban! És minek

A szó, hol nyilvános a tett? előbb
Űzés, aztán ok.

PETÖNOS.

Úgy van, s a kinek
Az ok nem tetszik, az már ellenünk;
S ha futni átall, álljon, de küzdjön.

MÁTÉ.

Ha ily csapás végezné a vitát,
Mennék, ha szemközt tábor állana,
De míg lehet, kimélem a rokon vért.
Lássák a kardot markainkban,
De míglen tettre kelnek, hagyjuk azt
Ébren pihenni, és addig szabadság,
Bátorság a tanácskozónak.
Zács, indulj a gyülésre és mutass
Ügyünkben férfi homlokot.

DEMETER.

Azaz: lépj hangosan, ne lábhegyen,
Ne légy ütött, inkább ütő, ha mindjárt
Nem karddal is — minthogy szóharcz tanácsod.

ZÁCS.

Nyilt szemmel indulok s ha elsötétlik,
Kardod villoghat bár, még se világit. *(El.)*

DEMETER.

Máté! ebben sokat bizol; legyek
Rozsdás sisak, ha Zácsot ismerem.

Egy mély, hideg kút ez, melynek vizét
Nem láthatom. Ha más csupa szív, ő
Merő titok — szóval, nem emberem.

MÁTÉ.

Tíz éve tárnokom s mind ekkorig
Hívem. Nyugodj meg, én őt ismerem.

PETÖNCS.

Az úton vágtat erre egy lovag,
Bár híre oly jó lenne, mily serény.

MÁTÉ.

Örömhabozva száll elébe lelkem!
Emőd apródom az, kit egy
Követséggel küldöttem német földre,
Híná Erzsébetet honába: néki
Ha tetszenék, lennének védei.

Emőd (jő).

MÁTÉ.

Emőd! ha nem csalódom, jó hired?

EMŐD.

Uram! követségünk boldog vala.
Erzsébet már határinkhoz közelg;
Két napja váltam el s versengve széllel
Hozzád előre nyargalék.

MÁTÉ.

Te mindig szerencsét hirdetél,
Ez legnagyobb. Pihenj le jó fiú,
Elfáradál.

EMŐD.

Nem én, uram!
Téged vidáman látlak, és tagom
Gunyolja érczedet; parancsolj,
Hová repüljek, és ha rest leszek,
Fektess pöhölyre mint egy agg leányt.

MÁTÉ.

Válaszsz jutalmul paripát magadnak.

EMŐD.

Karcsút, tüzest, ki érted a világból
Kivinne. *(El.)*

MÁTÉ.

Most kettős, de édes
Gond foglal el. Közénk jövend s erőnkhöz
Simúl egy árva üldözött, s miért
Vívhatna szebb örömmel a nemes?
Kérkedjék Károly fényiben csodált
Égosztó sas fendörgő szárnyival,
Velünk a szépség bájhatalma,
S néztéhez kötve hódol a jelen.
Barátim, most kövessetek
Váramba s onnan a határ felé;

Ha ő szerencsét lel, miattam
Bírják egymást javaimmal együtt.
Most a gyülést elrendelem,
S a mint lehet, czélunkra dolgozom. *(El.)*

MARGIT *(jő).*

Minő zaj ez, férjem? mindenfelül
Tolong a nép.

OMODÉ.

Üdvezli a királyt.

MARGIT.

A bódúltak! saját bilincsöket
Ünneplik. Ah Omodé! sötét e nap
És éjbe dönti fényes házadat.
Félek: megbánod egykoron, hogy oly
Méltalan üldözéd András leányát.

OMODÉ.

Kormányra férfi kell, erő, tehetség.

MARGIT.

Szegény hazám! be mélyen sülyedél!
Önállásodra is már külerőre
Szorulsz; s úgy van, mert férfi mondja.
De nem, nem! még van itt erő, tehetség,
Én tán nagyobb mint Károlyé,
Ha szétoszolva önmagát nem
Emésztené! Két férfi áll a kor

Már a királyt, kinél csak most valék.
Egyszersmind hirdetem, hogy ő még
A választás előtt meglátogat.

OMODÉ.

Meglátogat? Hah érzi ő, mi kisded,
Minő alélt reménye nélkülem.
Érezze is, kivánom, mert a mit
Tőlünk nyerend, fölmúlja érdemét.

UGRIN.

Még egyet, nádor! a mi egyedűl
Belházunk tárgya. Úgy hiszem
Azon barátság és rokon szív,
Mely minket oly rég egybe csatla,
Általhat gyermekinkre is. Domos
Fiad lángol Hedvig leányomért.
Mint a magányos völgyi rózsa él a
Szegény anyátlan szűz, s nekem sirá ki
Édes titkát.

OMODÉ.

Leányod szép, fiam
Tüzes, s így szövetik sok frigy s el is
Pattan; Domos legifjabb, hagyjuk azt
Margitra! ily érzelgés asszonyi
Dolog, nem szívesen avatkozom
Belé.

UGRIN.

De tudnod kelle; a mi engem
Illet, megnyugszom hitvesed szaván.

MARGIT.

A gyászidő őszinte szóra készt;
Azért kérlek, ne védd az idegent,
Hogy idegen ne légy saját honodban.
Van még idő — egy férfias *nem*
Tőled s Károlynak hült helye.

OMODÉ.

Elég a puszta szó! Fejem megőszült
Világi dolgokon s asszonytanácsra
Még nem szorúlt, nem is fog, úgy hiszem;
Te jó vagy, értelmes házad körében:
Én azt megismerem; de más irányt vesz
A férfi, és ha meg nem foghatod,
Ne is biráld.

MARGIT.

Legyen tehát!
Elnémulok: nyugtass meg mint anyát.
Hat gyermeket szülék házámnak,
Nemes fiak, nincs köztök elfajúlt;
Mindegyiket hű szívvel ápolám;
És most, midőn szorgalmam édes
Gyümölcseit szedném, külön szakadnak
Mindannyi ékes oszlopi
A romladó háznak, s a kor viszálya
Legzordonabb letipró képiben
Először is rajtunk mutatkozik.

OMODÉ.

Dicső pályát jeleltem én elökbe,
S reménylem, azt nem hagyták el vakon.

MARGIT.

Büszkén követni mást vakon, saját
Szemökkel nézik azt — s el is hagyák.
Ha kétled, értsd magad küldöttjöket. *(Ajtót tár.)*
Jer csak, boldogtalan követ! s beszéld el
A mit láttál s izentek fiaim.

FEGYVERNÖK *(jő).*

Zemplényből jövök, uram! Legidősebb fiad János küldött, vigasztalnám nádorné asszonyomat és tudatnám vele, hogy ő, meg László, Amad és Mike három öcscsei addig nem térnek haza, míg kegyelmed a nápolyi felekezettel tart, és azt a papos királyt el nem űzik. Bocsánatot, az ő szavait mondom.

OMODÉ.

Hazug hír! takarodjál!

FEGYVERNÖK.

Úgy van, uram! ha nem tetszik is. Ők harczosokat szednek; már szerzett is mindenik derék csoportot, melyet Trencsénybe vezetni szándékoznak.

OMODÉ.

Hah! Trencsénybe? Csákhoz? a hálátlanok!

Nem, a harag nem képes szégyennevet lelni fejökre. És a megyék nem gátolták?

FEGYVERNÖK.

Nem biz' uram; sőt több nemes hozzájok álla, s már Abaujban, Sárosban nehány vár is részökre esküdött. Nagy azon tájban a morgás, mozgás, neheztelnek az urak, hogy némely rossz hazafi el akarja adni az országot és adót fizettetni Rómának.

OMODÉ.

Ki hítt csevegni? Eladni az országot? — El szememből.

FEGYVERNÖK.

Bocsánatot, uram! mind ez csak nádorné asszonyomat illeti. *(El.)*

OMODÉ *(magában)*.

Nyugodj meg tehát, míg elsenyved a lélek és nem érzi, mi az elfajúlt gyermek.

MARGIT.

Fölébredsz álmodból? ez a dicsőség
Melyet Károlylyal osztasz? Mennyi váron
Lobog zászlód, hány falvaid
Vannak! s még is mi dísztelen, minő
Szegény levél! Hívd most Rómát segédűl,
Egy tenger áldás képes-é deríteni
Nevednek alkonyát?

OMODÉ.

Méltatlanok
Nevemre! veszszenek. Vagy tán akarnád,
Én szálljak al'csony körbe kedvökért
S ősz fürttel kényöket nyomozzam?
Nem! én magam leszek kemény birájok,
Nevem fényének ezzel tartozom.

MARGIT.

Szánandó fény, meleg fiúi szív
Helyett; ha ily adót kér, nem kivánom.
Bájold elém mind a föld kincseit,
Gyémánt helyett tűzd a napot hajamba:
Én fázom és csak fiaim szemétől
Hevűlök.

OMODÉ.

Kettő még maradt:
Dávid s Domos, rosszban s időben
Ifjabbak, ők derítsék érzeted.

MARGIT.

Ne hidd, hogy a tűzlelkű ifjakat
Más pálya vonzaná, ők belsejökben
Bátyjokkal egyezők; csak a szív első
Lánggerjedelme tartható Domost még
Budán, amazt irántam szeretet;
Meddig? e kérdést rettegem.

OMODÉ.

Előttem nem titok Domos szerelme:
Annál jobb, az megőrzi tévedéstől;
Amazt megóvja zár. — Minő zaj
Jön a király.

MARGIT.

Én távozom;
Nem vágyom látni őt, elég
Ha érzem átkos életét. *(El.)*

OMODÉ.

Fojtsd el, szív, mérgedet! ben éghetsz,
De ily vendég derült képet kiván.

Károly, Drugeth, Ugrin jönnek. *Omode.*

KÁROLY.

Harmadszor látom már magas Budát
S a nádort még házába' nem köszöntém,
Kedvezve ösztönimnek most jövök.

OMODÉ.

Nemesb követet nem küldhetett királyom,
Kegyét hirdetni háladó hivének.

KÁROLY.

Azon kivül adósod is vagyok,
Maradnom is kell, míg virad napom;

De hű szolgálatid még is nagyobbak,
Hogy érzetünk ne óhajtná a rest
Időt előzni, és azért akarjuk
Legitt leróni egyik, bár csekély
Részét. Vedd tőlünk hát ez adományt,
Csak kezdet még, de jós lélekre bírhat.

DRUGETH *(írást vesz elő.)*

Ez oklevéllel Ő Nagysága néked
Ajándékozza Kassa városa
Dézmáit s hasznait.

OMODÉ.

Szót hol vegyek?
Ajándokod fejdelmi, mint magad;
De bármi nagy, szolgálati
Készségemet még sem múlhatja föl,
Mert nincs bennök se mérték, sem határ.

DRUGETH.

Im általnyújtom mint új honosod!
Egy ég, egy úr szivünk is egyesítse.

OMODÉ.

Hadd értsem egyszer még e nagy kegyelmi
Díjt, mely adójáért úgy boldogít.

DRUGETH *(félre Károlyhoz).*

Ez hat! Nézd csak mint gyújtja szellemét,
S feléd így forr: «te adj és én teszek.»

OMODÉ.

Valóban Kassa szép áldott vidék,
A nép szorgalmas. Vérem a tiéd
Uram! — De mit jelent ez? itt Gentilis
És több urak nevét látom, csak a
Felség aláirását nem lelem.

KÁROLY.

Igen, hibázik, és nem tévedésből,
Mert hogy tennék erős vonást, midőn
Kezemben még a kormány ingadoz?
Vagy már király vagyok? hol a nagy,
Az égbe vésett lángirás,
A nemzet eske? Nincs! s míg nem birom
Ezt, mily muló s erőtlen kézvonásom
Még akkor is, ha érdemet jutalmaz.

DRUGETH.

Mély és való mit Ő Nagysága mond!
Az eddig történt félig ért csak.
Irtsátok a sok fénylopó gyomot,
És a gyümölcs kiesre, nagyra nő.

OMODÉ.

Sokat tevénk s nem is sikertelen,
Igaz voltát megérted Rákoson,
Ott meghallandod a hűségi esküt.

KÁROLY.

Szó és tett ily nemes keblekben egy,
S hűségedet tudom méltánylani.

De hasztalan tekint szemem körül,
E háznak díszeit nem láthatom;
Nádor! hol vannak bajnok fiaid?

OMODÉ.

Fejem büszkén emelhetem,
Ha kérdenéd, van-é hűbb embered?
De fiaim közül négy zendülő,
Azért ne kérdezd: ők nem fiaim.

KÁROLY.

Valóban meglepő hired.
Ősz fürtöd tisztelem, de kart s erőt
Kiván a háborús idő, s ha így
Az ifjak elszakadnak, pártomon
Elvégre csak bú és fohász marad.

OMODÉ.

Őszinte vallásom kedvetlenül
Hatott reád. Nyugodt lehetsz.
Azon fényes tetőn, a melyre te
Ahitasz, ült hajdan már egyik ősöm,
S Aba szavára hallgat még e hon.
Ezen kar egy királynak, a
Lengyel Lászlónak visszaküzdé
Már trónusát, s többet most sem merek.
Nem vívok én átokkal és fohászszal,
Mint Róma éretted, hanem
Tettekkel: ezt ittléted bizonyítja.
Azért nyugodj meg fiaim miatt.

KÁROLY *(félre Drugethhez).*

Mely büszkeség! Ki itten a király?
Ez itten a jobbágyi szó?

DRUGETH.

Tűrd el! tudod hol vagy! ha majd erősen
Állsz, tüntesd föl a királyt.

KÁROLY *(Omodéhoz).*

Lelked nagyobb a lankasztó időnél,
Meg kell ismernem azt, s ez okból
Ügyemnek jó következést remények;
De azt méltán sajnálhatom, hogy ily
Derék atyához nem hasonlók
Fiai. — Most indúljunk, a nap halad,
És nem sokára egy rejtélyes óra
Rákosra int; Gentilis eddig
Reánk esdé az ég áldásait. *(El követőivel.)*

OMODÉ *(egyedül).*

Ez is sajnál — ördög pokol! kinek
Csak most adék világi szárnyakat?
Csák! ezt neked rovom; jó ördögöd
Sugá ezen boszút; mélyen talált,
De néked is lelek nyilat, habár
Ön fiaim szivéből mártom át
Szivedbe.

MARGIT *(jő).*

Elment Károly? Te ily sötéten állsz?
Oh halld, talán jó angyalod sugall.

OMODÉ.

Megint a régi gond. Ne üldözz.

MARGIT.

Oh férjem! egy kimondhatatlan érzés
Hozzád készt—hagyd Károlyt s a szörnyü esküt!
E roppant ház felettem ingadoz,
Ha erre gondolok —

OMODÉ.

Szeszély! hiú rém!
Ne félj, nem dől a ház, sőt még alapja
Erősül! Im e kis levélke mily
Szép gyöngye széles birtokimnak.
Halld: Kassa városának hasznait
Imént nekem köté le a király.

MARGIT.

Oly büszke vakság, mely csak birtokot
Hajhász! Jól ismer a csalárd olasz,
S ott ostromol, hol leggyöngébb szived.
Kinek gyűjtesz? mikor ten fiaid
Sem vágynak osztakozni a bitorló
Díján, mert a szabadság szomorog
Fölötte. — Hallgass szómra! e világon
Nincs őszintébb. Egykor szerettél,
S méltó annak becsűlnöd hamvait,
Ki tisztán hervadott el kebleden:
Hagyd el Károlyt!

OMODÉ.

Hijában esdekelsz.
A sors kivetve s bármit hoz, nem ingok.
S te jó szív! válaszsz gondjaidnak
Hozzád illő tárgyat — teszem, Domos
Fiad szerelmes: őtet házasítsd. *(El.)*

MARGIT *(egyedül).*

Oh élet, élet! mily pusztára égett
Szelíd világod, és ha még kitör
Hő szikra, csak bú s ínség költi azt.
Mint hat magas fenyű közt a borostyán,
Oly bízton állék gyermekim között,
Volt a hová simúljon agg fejem;
De szétomolva nyugalmam őrfala:
Most kél a Sors — s viharban elragad.

DOMOS *(jő).*

Anyám! tudod mi történt? egy eset —
Pirúlva mondom — engem alacsonyít —
Dávid toronyba vitetett.

MARGIT.

Toronyba? és miért?

DOMOS.

A pitvaron
Csak most hallék fenszókat váltani.
Én épen akkor érkezém oda,

Midőn atyám haragba gyúlt szemekkel
Bátyámra így dörgött: Hah pártütő!
Börtönbe hát veled!

MARGIT.

Fiam! fiam!
Oh lenne bár első végső csapás!

DOMOS.

E szó elég volt eltalálnom
A villongás okát s Dávid mögé
Szökvén, kar-öltve együtt indulánk,
Mivel ha vétkes, én is az vagyok.
A nádor visszaint: «teréd, fiam,
A mátka vár!» így szólván elhagyott. —
A mátka vár s bátyám tömlöczbe megy!
Anyám, hallottad? mintha én
Nem érzenék úgy, vagy kimondani
Bátor nem lennék, hogy máskép nem érzek
Mint ő, vagy más derék szabad nemes?

MARGIT.

Atyád mondá, ne vedd sértésül azt.

DOMOS.

De hogy megismerjen, kivánhatom.
Anyám! az élet hajnalszárnyakon
Mosolyg felém. Hiven szerettetem.
Anyám, te értesz s őtet ismered!
Dicsőbbre nem talál a nap szeme,

Jobbat nem alkot már a képzelet,
Mégis, ha égbe kap, homályba dönt
S elégedést nem adhat teljesen;
Miért? ez árnyékoldalát ma érzém,
Mert szép tettektől visszatart.

MARGIT.

Ebben saját szived legyen birád.

DOMOS.

Bátyáim már az ösvényt megtörék,
Én is fogom s utolsó nem leszek
A hírnek ajkain. De életem
S szerelmem egy, az érdemkoszorút
Csak ettől nyerhetem, s így, jó anyám!
A mátka vár s fogadjon mint vitézt.

MARGIT.

Szavad rettentő, mégis kellemes.
Czélod kárhoztatnám és menteném,
Igy ketté osztva dúl két érzemény,
Utána vonz és eltaszít.
Jó-é vagy rossz, bűn-é vagy nem
A mit cselekszel? — Ah édes fiam,
Tanács helyett csak könnyet adhatok.

DOMOS.

Anyám! nézz csak körűl Budán; komoly
Redőbe vont arczczal hány úr bolyong itt!
Azt vélnéd, fél világ fejökben,

Egy ország vállokon — pedig juhok,
Kiknek ma harmad ízben ad királyt
A róka. Majd harsognak éljent,
Hogy a parány ész s nagy tüdő kitűnjék!
Lásd, szinte így gondolkozott derék
Bátyám s azért van a hüsön. De most
Megyek. Légy boldog jó anyám! magam
Hozám Dávid történetét, nehogy
Csonkítva vagy nagyítva értsd. Miatta
Pedig nyugodt lehetsz — vagy én is osztom
Fogságát, vagy ma még szabad leszen. *(El.)*

MARGIT.

Minő ifjak! s mi lesz utóbbi sorsok?
Hatalmas ég! tompítsd el érzetem.

Rákosi mező. Középen magas ülések.

Nép, strázsák, Jerus, Tiborcz.

JERUS.

Legalább az üléseket nézzük, mert ha összegyűlnek, akkor azt mondják: Hátra ficzkó, úr van itt. Komám! ti itt vígan éltek, van sok vendég, van mit látni, mit lármázni. Mi Kassán csak úgy élünk mint a medve Pál fordulásakor, ha ily napot látunk mint ti Budán, becsináljuk a lyukat.

TIBORCZ.

Ah az ily vígság sok fohászt csikar ki. Mióta András meghalt, bitang a mi vagyonunk, éle-

tünk; de szólni se merünk, mert a kard intézi a véleményt. Jer!

STRÁZSA.

Vissza innen, mert lándzsám félre bök.

JERUS.

Ne oly tüzesen, földi! Ha szemünk nem volna, úgy se néznénk. Kinek az embere vagy?

STRÁZSA.

A nádoré.

JERUS.

De melyik nádoré? Most annyi a nádor, annyi a király, hogy az ember utóbb is eltéved. — Itt jön egy úr, azt súgja: Ezt kiáltsd! a másik karddal fenyít s úgy kér: Amazt éltesd.

STRÁZSA.

Ha eszed van, éltesd a kit mondanak s gondolj a mit akarsz.

JERUS.

Te már tudod a csinját, földi! egészen udvari vagy; azért mondd meg legalább, ki fog e magas helyen ülni?

STRÁZSA.

A ki oda való, a király, hogy mindenki lássa a szép fiatal urat és bele szeressen.

JERUS.

Mégis nyársoddal fenyegetsz; pedig nekem is van szívem, mely tud ám szeretni, ha van mit.

STRÁZSA.

A te szívedre majd rá parancsolnak, én az urakat értem, kiknek szólások van a dologhoz. Te csak adj és búsúlj, ha akarsz.

JERUS.

Helyesen földi; ha te ma-holnap nem lészsz nemes, jele hogy nem ott szólsz, a hol kell. Hát azon a másik polczon ki ül?

STRÁZSA.

A római követ.

JERUS.

Hallom, csak egyszerű cseri barát volt és most veres kalapot visel és királyokat csinál.

STRÁZSA.

Halljátok a kürtöket? Már jönnek a Dunán. Most ne okoskodjál, hanem takarodj!

JERUS.

Isten neki, táguljunk. Halld földi, most inkább lennék lándzsád mint magad, mert messze látnék; de te még sem lennék, mert másnak parancsolsz s magad legnagyobb szolga vagy. — Jer, álljunk félre. *(Elvonúlnak.)*

Zács és *Kendi* jönnek.

ZÁCS.

Apor László helyett?

KENDI.

A vajda sokkal
Büszkébb, hogy ott ő hódolást szinezzen,
A hol gyülöl.

ZÁCS.

Fejében unokája,
Aztat kivánná ő Károly helyébe,
De annak vége már: addig halasztá
Dolgát, míg Róma győze.

KENDI.

Erdély mellette
Harczol s kivívja igazát. Kezében
Még szent Istvánnak koronája, melyet
A gyönge Ottó elhagyott, s a nélkül
Nincs választás, nincsen király.

ZÁCS.

Más itt a vélemény. A nap forog,
Az élet véle s a szokás.

KENDI.

Mind ez csak méltóság-fitogtatás,
Más semmi.

ZÁCS.

Mégis a többségre hat.

KENDI.

Te Csák helyett jövél és szólni fogsz?

ZÁCS.

Talán igen, talán nem; én csak *egy* hang
Vagyok, s minő csekély az annyihoz!

KENDI.

Halld, jőnek már. (*Félre állnak.*)

Trombita harsog, elöl jőnek lándzsások, nemesség, főispánok, zászlós urak; *Omodé* nádor, *Domos*, *Ugrin*, *Borsa*. *Papság*, *János* nyitrai püspök, *Tamás* egri érsek; *Gentilis*, jobbján *Károly*, *Drugeth*. Udvarnokok, nyilazók. A sorompón kivül *Jerus* s a nép.

TAMÁS.

Az ég urának hála és dicsőség,
Hogy éjjelünk deritni tégedet
Vezérle hozzánk, bölcs Gentilis!
Ügyünket intézd el szent íhletésed
Szerint. — Tisztes papság, dicső
Zászlós urak, nemes vitézi rend!
Az új század veszélyben dúlt reánk,
Nincsen hatalmas kéz, mely védene
A pártosság dühös hullámai

Ellen, nincsen fő, mely büszkén teremtve,
Új díszt övezne sűlyedő hazánkra!
S ím a világot üdvezítő
Anyánk szelíden nyújt segéd kezet.
Azért halljátok Róma szent szavát!

JÁNOS.

Nyolcz véres év tűnt el, s még sincs király;
Ez légyen hát vég úrtalan napunk.
Elhúnyt Árpádnak férfi ága,
De él egy új ág, Mária, ötödik
István leánya vériből:
Ím Károly az, Mária unokája,
Két hős vérnek gyümölcse, két
Magas háznak ragyogló csillaga!
Válaszszuk ötet honfiak!
Méltóbbat a jelen kor nem mutat.

KENDI.

E választásnak ellenmondok én
Apor László erdélyi vajd' uram
Nevében. *(Zúgás a rendek közt.)*

TÖBB SZAVAK.

Halljuk, halljuk ötet!

KENDI.

István királyunknak Katalin
Idősb leánya volt, és így a trónus

Az ő unokáját illeti:
S ez Dragutin László nemes vitéz,
Kinek hódol most is még Szervia.

JÁNOS.

Mária, negyedik László után
Mindjárt e földet nyerte örökűl,
S fiát Martelt mind Róma, mind több
Egyházi és világi rend királynak
Elfogadá, és Károly így igaz
S törvényes birtokát kivánja csak.

KENDI.

Még akkor András élt, dicső
Árpádnak férfi sarja, és az ország
Őt választá. Martelt nem ismeré.
Egy megvett pártnak volt ő csak feje.
Ti egybe gyűlt rendek! Ti szóljatok!
András igaz királyunk volt-e, vagy
Törvénytelen?

MINDNYÁJAN.

Mi választottuk őt,
Királyunk volt, igaz királyunk.

ZÁCS.

Ha így van — és így volt — én ellene
Mondok Mária unokáinak,
Trencsényi gróf Csák Máténak nevében.

JÁNOS.

Csák zendítő, ne hallgassunk reá.

ZÁCS.

Ki tiltja itt a szót? mely hazafi
Tagadná meg fülét Trencsényitől?

MINDNYÁJAN.

Halljuk Trencsényit! Halljuk!

ZÁCS.

Igazságot kérek, nem kedvezést
S gyors tettet a megismerés után.
Miért megyünk mi Istvánig, midőn
Erzsébet él, András leánya?
Ki volna oly hálátlan, oly merész,
S elfogná tőle ősi birtokát,
A melyet néki vér, törvény s az ég
Adott? Ne döfjük ön szivünkbe a tőrt!
Önkényt ne űzzünk, hogy később az önkény
Elágoztan ne dúlja életünket.

TÖBBEN A RENDEK KÖZÜL.

Való a mit mondott. Erzsébet éljen!

OMODÉ.

Magyarok! ti egybe gyűltetek, szabad
Tetszés szerint királyt választani;

Királyt mondom: férfit s nem gyönge szüzet.
Mely férfiú, ha még e névre méltó,
Mely férfi, kérdem, tűrhet asszonyi
Kormányt? ki tűrje bolygó kényeit,
Ki érdemet tipró szeszélyeit?
Csatákban nőtt s erősült nemzetünk,
Igy ismer a világ — s most elpuhúltan
Egy szűz miatt áldozzuk fel hirünket?
Nézzétek Károlyt! mily dicsőbb alakban
Tünik föl a király! Mint rózsaszőnyeg
Alatt nyugvó oroszlán, ifjusága
Bájleple alatt úgy szunnyad a vitézi
Erő, s nyilt homlokán mi szépen
Mosolyg felénk egy fényesebb jövendő!
Frigyűl nyerendjük Nápolyt ővele,
Erzsébet csak zavart hoz s gyöngülést.

UGRIN.

Nem kell asszonykirály! és nem vitéz
Ki azt óhajt; azért kiáltom: Éljen
Károly!

MINDNYÁJAN.

Éljen! Nem kell asszonykirály!

JÁNOS.

Gentilis szól: halljuk Rómát, halljuk!

GENTILIS.

Örömmel ismerem meg a magyart
Ezen vonásban, mely nagygyá teszi.

Mióta e szép hont nyerétek
S a szent kereszt sugára üdvezít:
Nem volt Rómának kedvesebb fia.
Hány jó királyt adott! kettőt közűlök
Most is főhajtva tisztel a világ.
Hálás szívvel megismerék ezt
Őseitek s minden ügygyel biztosan
Rómához, mint védatyjokhoz simúltak.
Érzé ezt első hitszerzőtök István,
S e koronát s országot egyedűl
A pápától kivánta elfogadni.
Hiszem s reménylem, egy sincs köztetek,
Ki e nagy példához ne lenne hív;
Azért vegyétek új királytokat
Ismét a pápától: ezt hirdeti
Áldása és parancsa általam.

ZÁCS.

Miért jövénk? nincs itten már szabad
Választás? itt parancs uralkodik?
Minek gyülés, minek tanács? ha már
Ki van nevezve a király?
Mért veszszük örvül a törvényt, ha nincs
Szavunk hozzá? Ez önkény s lánczra hajt.

(Zúgás.)

SOKAN A RENDEK KÖZŰL.

Minek a választás, parancsra
Nem hajlunk; így nem akarunk királyt!

GENTILIS.

Önkényről szó hogyan lehet, midőn
Én csak mint Róma meghatalmazott
Tanúja állok itt? A pápa
Részvételét jövék hirdetni csak;
Ti szabadon s függetlenűl vegyétek
A választott királyt, igy én
Szabad kivánságtok szerint magas
Székébe ültetem, hogy rendületlen
Álljon végzéstek és az ország
Nyugalma.

OMODÉ.

Éljen Károly!

VALAMENNYIEN.

Éljen! éljen!

KÁROLY.

Ilyen nemes szabad nemzet között
Fentebb czélokra ébred lelkem is,
S bár ifju még, erőt érzek magamban
Korunkhoz kötni a futó szerencsét
S a nagy dicsőre küzdni véletek.
Hűségtekért felel nagy lelketek,
Hűségemért felel dagadt szívem,
Mely tiszta lánggal ég felétek.

TÖBB SZÓZAT.

Emeljük őt fel!

MÁSOK.

Esküdjünk hüséget!

DOMOS (*előlép*).

Sajnálva kell látnom, miként hevültök
Egy ifjunak mézes szavára;
Halljátok hát tőlem szégyenteket!
Tudom, nagy része már az itt ülőknek
Nápolynak rég elbérlelé magát
S kártékonyan mosolyg a többire,
Ki lánez alól szabadságot kiált
S fonákul ön ügyét tiporja —

JÁNOS.

Ez káromlás? halljátok, honfiak!

DOMOS.

Vedd úgy, a mint tetszik, de én kimondom,
Hogy ez szemfényvesztés s rút visszaélés
A törvénynyel! Sajnos bár hogy nekem
Kell mondanom. De a kiben
Hajdan-szabadság lángol, ellenáll!
(Nagy zaj a rendek közt. Domoshoz tolongnak.)

TAMÁS.

Dicső egek! mit nem mer a balúl
Vezérlett ifjuság!

DOMOS.

Ha napjaim

Számát csekélyled, kardomat vetem
Hozzá, igy majd elégled, úgy hiszem.

TAMÁS.

Hogyan? te kardot mersz emelni
E tisztes körben?

TÖBBEN A RENDEK KÖZÜL.

Pártütő!
Halált a sértőnek! vagdaljuk össze!

MARGIT *(a nép közül előrohan).*

Megálljatok! Csak keblemen keresztül
Juthattok életéhez! Én szülém őt,
Én védem őt. — Fiam! fiam! hová
Ragad tüzed? Megtörtént a mit oly
Rettegve sejték.

DOMOS.

Hagyj, anyám,
Hadd essék egyre száz, így öljenek!
Hadd koronázzák így e nagy napot!

MARGIT.

Bocsánatot, vitéz urak! habár
Vadon kitört szabadságérzete
Felülhabzá az illendő határt.

DOMOS.

Ne kérj, anyám! Dávid börtönben ül.

OMODÉ.

Nyugodjatok, vitéz rendek! miként is
Gyúlhatok ilyen hang felett haragra?
Az én hibám ez, mert korán adék
Éles játékot a fiúnak.

KÁROLY.

Rossz példa téveszté el őtet,
Ezért tőlünk legyen bocsánat.

DOMOS.

Bocsáss ott, hol rettegnek tőled; én nem.

OMODÉ.

Hah gyermek! azt véled, nincs zabolám?
(Domos kardját ketté töri.)
Itt fekszik nagy vitézséged jele.
Most távozz, becstelen! s úgy jőj előmbe
Megint, ha megbántott királyodért
Szép érdemet szerezsz. — Asszony! kisérd
Haza. Ez gyümölcse a vak szeretetnek.

DOMOS.

Atyám! te nékem kardot s életet
Adál: mind a kettőt magad töréd el.
Légy boldog! s bár atyátlan távozom,
Másutt találok én kardot magamnak. *

UGRIN.

Hedvig jegygyűrüjét viseld örök
Emlékül, hogy mikor rá nézsz, szíved

Mindig új kínban égjen, ezzel őt is
Elvesztéd.

DOMOS.

Ah anyám!

MARGIT.

Jer, jer fiam!
Bár eltaszít kemény atyád
Szülőd hiven veled marad. *(El Domossal.)*

OMODÉ.

Ne hagyjuk ily gondatlan gyermeki
Tett által szűnni méltó örömünket!
Éljen Károly! s én első hódolok.

VALAMENNYEN.

Igaz királyunk! éljen! éljen!

GENTILIS.

Úristen, tégedet dicsérünk!

JERUS.

Én eleget láttam és tudok. Jer, koma! zsebben a tanács, bolond a nép, könny az áldomás. *(El.)*

(Míg a rendek Károlyhoz tolakodnak őt felemelni, a kárpit lefordúl.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Budán, Ugrin háza előtt. Ej.

Tiborcz, Jerus.

JERUS.

A hold is felhőbe dugta képét; nem akar ily néppel kacsingatni, mely nem érzi erejét.

TIBORCZ.

Mit tegyen? úgy is telve a tömlöczök. Sok van itt, ki más királyt óhajtana, de ki javait, ki gyermekeit félti s meghúzza magát.

JERUS.

Ki feleségét őrzi s a kardtól fél, mint víztől az ürge. Tennétek öszvesen, lenne tekintet reátok: de így néha egyik kifakad s azt hamar elteszik — de hagyjuk ezt. Mondd meg, ide rendelt a nádor fia?

TIBORCZ.

Igazság szerint fiamat rendelte ide, de az úrfi tüzes, azt láthattad Rákoson; fiam is heves; félvén hogy valamit ne tegyenek, fiamnak otthon kelle maradni.

JERUS.

Komám, ily idő más ember szivét elnyújtja, a tiédet összehúzza.

TIBORCZ.

Eh nem jó a nagyokkal föltenni; ha ily úr csínyt tesz, azt mondják: ember; a szegény legénynek azt mondják: gazember.

JERUS.

Hol törni vágni kell, minek oda a sok aggódás? Aztán tüzkő-fő az a nádor gyerek, nem is tudom hogy jön hozzá atyja? Én már kivedlettem a pelyhet, mégis képes volnék vele árkot ugrani, mért ne fiad?

TIBORCZ.

Hah jól látok, itt jő maga.

DOMOS (*jő*).

Itt vagytok már? s csak ketten?

TIBORCZ.

Uram, én vagyok itt, az öreg Tiborcz.

DOMOS.

Küldd fiadat, te feküdjél le.

TIBORCZ.

Ez mind jó; de szeretném tudni, mi a szándékod?

DOMOS.

Röviden szólván, Dávid bátyámat akarom kivenni a tömlöczből.

TIBORCZ.

Jaj ez vérbe kerül.

DOMOS.

Ne félj, gyenge öreg! vér nélkül is elvégezzük. Nyomunk se lesz; küldd el fiadat.

TIBORCZ.

Ah istenem!

JERUS.

Szégyeld magadat komám! ilyen időben merni kell az embernek, különben mások többet mernek. Küldd el fiadat, én magam vele tartok.

TIBORCZ.

Isten neki! de ha baj történik — te felelj, uram.

DOMOS.

Mondd, hívja el pajtásait — már tudja kiket. *(Tiborcz el.)* Hát te ki vagy?

JERUS.

Jerus nevem, picziny ember a világban, de tudom hová kell ütni a nagyot. Én kassai kovácsmester vagyok, de csinálok finom szablyákat is. Ez az öreg Kassán járván, komám lett, én meg ide jöttem ezt a híres gyűlést nézni s veled kivántam ismerkedni, azért vagyok itt.

DOMOS.

S mit akarsz velem?

JERUS.

Én olyan együgyű ember vagyok, de hát, kit megszeretek, az nem áll a bőrön kivül, hanem benn a hol az élet forog. Én láttalak Rákoson, atyád eltörte kardodat — én hoztam mást, vedd csak! ezt, fogadom, a nádor el nem töri.

DOMOS.

Hadd lássam! Jó fogású! — *(Egyet suhint.)* Lelkemre, ez derék vas! Mi az ára?

JERUS.

Néhány olasz fő, vagy ha magyar se bánom, ha már elfajúlt.

DOMOS.

Erre díj nélkül is törekszem, de azt sem tűröm, hogy te ingyen fáradtál.

JERUS.

Kovácsmesterségem ad kenyeret, ezt csak jó kedvemből csinálom s kérkedés nélkül mondva: nehány derék embernek már is szolgáltam. Maga Máté úr bír tőlem egy kardot s az ért hozzá!

DOMOS.

Ha Trencsényi elvette, akkor én is megköszönöm.

JERUS.

Szívesen. Ha tájunkra jősz, szólj be hozzám! néha megfordúlnak nálam derék úri emberek, bár nem szép feleségem.

DOMOS.

De ha azért kedveskedél, mivel atyám jobbágyai levétek, akkor csak vedd vissza.

JERUS.

Hogyan? mi atyád, a nádor jobbágyai?

DOMOS.

Úgy van, s te azt nem tudod? Károly neki ajándékozá Kassa városát.

JERUS.

Ej ej uram! ez csiklandós újság s azt mutatja, ez a Károly igen bölcs úr, ott ajándékoz, a hol nem bír. Minket minden szolgai tehertől még Árpád vérbeli királyok szabadítottak föl, s azért nálunk senki nem dézmál. Ej ej! szinte fázom bele! de fejemet olyan laposra hagyom verni, mint Béla pecsétje, mely szabadlevelünkön függ, ha mi engedünk.

DOMOS.

Ha így van, lássátok mint szabadúlhattok. A mi engem s öt bátyámat illeti, mi nem kivánunk igazságtalan örökséget.

JERUS.

Mi meg a közért mindent áldozunk — egyes zsákért semmit.

DOMOS.

Halld! Jőnek már a legények.

JERUS.

Én kisérlek, a zárt magamra vállalom, s ha szükség, egy pár szolgát is.

Több legény (jő).

EGYIK LEGÉNY.

Itt vagyunk, uram!

DOMOS.

Az idő sürget, indúljunk, de zajtalan. Rejtsétek fegyvereteket, s ha őrcsapat jő elönkbe, kiáltsátok: Éljen Károly! — Így! a Csonkatoronynál, hol bátyám ül, a külső őrt megvesztegettem, azt ne bántsátok, csak a belsőket fogdozzuk el. Ügyesen forogjatok, legények! Most jertek. *(El mindnyájan).*

HEDVIG *(az erkélyen).*

Hallám szavát; oh mért nem volt maga?
Megmondtam volna mennyit szenvedek;
De rettegvén az idegen tanúktól,
Kilépni nem merék, s ő távozott.

Oh mért oly rejtező a szerelem,
Midőn könnyét titkolni nem lehet!
Mi szépen álmodtam, míg hű szerelmünk,
Mint rózsa még saját kelyhébe zárva,
Ki nem sovárga a világ terére!
Most tőle tilt atyám kemény parancsa,
S bút lel szemem, bármerre fordulok. —
Minő zaj! tán megint ő? itt lesem.

(Visszavonúl.)

Dávid, Domos, Jerus s több *legény.*

DOMOS.

Most, barátim! kiki menjen haza. Vegyétek hálámat. Isten veletek.

EGYIK LEGÉNY.

Ha parancsolsz még ilyen kis esti mulatságot, csak izend meg, mi készen leszünk.

DOMOS.

Nem hiszem oly hamar. Csak menjetek. *(Legények el.)* Kovácsmester! köszönöm a kardot s az ügyes segédet! Ha sorsom engedi, megszolgálom.

DÁVID.

Öcsém! én meg nem foghatlak.

DOMOS.

Mindent megértesz; csak azt mondom: itt nincs tovább maradásunk — mindjárt induljunk.

DÁVID.

Anyámat még látnom kell.

DOMOS.

Azért siess haza, anyánk mindent tud; lovad nyergelve, indúlj tüstént, a Sashegy tövében, hol a remeteség áll, lelsz néhány legényt: ott várj be engem; s onnan együtt az erdőkön keresztül Trencsényihez szállunk.

JERUS.

Helyesen uraim! szerencsés útat. A kelő nap engem se leljen itt. *(El.)*

DÁVID.

Mért késel? Jőj velem; ha baj ér, ki lesz segéded?

DOMOS.

Ha még Hedvigemmel szólhatnék! Mióta Károly ellen szólék, az éj biztosunk.

DÁVID.

Én megyek hát. Karom feszűl a bitorlón fenni vasamat.

DOMOS.

Még egyet! Kelemen pápa a jelszó! ezzel az őrök kieresztenek.

DÁVID.

Ne késsél soká. *(El.)*

DOMOS.

Hedvig! Hedvig! — Kerüld őt, édes álom;
Hadd értse szómat! add neki
Aztán enyhedből részem is! — Te vagy
Kedves? Miként az ég sugára, tűnsz fel
Éjemre.

HEDVIG.

Én vagyok, Domos! Leesve
Szelíd egemből állok itt — utószor!

DOMOS.

Ne mondd azon lesujtó szót: mulást
Jelent, pedig mint lelkem, oly örök
Szerelmem, s bár most elszakaszt is
A földi baj tetőled, az marad
Éltemnek lelke s vissza úgy hozom.

HEDVIG.

Ah nem! nem! téged inkább érdekel
A földi baj, mint a hű szerelem;
Veszélybe szállsz s nem nézed könnyeim.

DOMOS.

S kivánhatod, hogy én tunyán tekintsem
A készülő igát, himezze bár
Atyám s atyád legszebb áldásival?
Bilincs alatt én nem szerethetek,
Azért megyek, s a nyert szabadság
Szépítse majdan édes érzetünket.

HEDVIG.

S mikor látlak megint? Veled bucsút vesz
Lelkem nyugalma! Adsz-e hírt magadról?
Hogyan? miként? Ah kedvesem,
Oly rémesen leng a vad sors körűl —
Szívem reszket, midőn reményt keres.

DOMOS.

Hagyd a koránti aggódást! Anyám
Velünk tart, ő mindenről értesít.
Időm halad — légy boldog, Hedvigem!
Esküd enyém — tartsd meg hiven.

HEDVIG.

Te mégy már? oh maradj! maradj!
Szólj a hűségről, ez nyújt enyhülést.
Én hű leszek, miként fájdalmam érted.
Fogadd meg hogy kíméled éltedet,
Domos! te nékem ezzel tartozol.

DOMOS.

Irígy fal! — mért nem zárhatlak szívemhez?
Vedd lelkemet! légy boldog s légy erős!

HEDVIG.

Eredj, eredj! szövétnek fénylik erre —
Atyáink jönnek a tanácsból.

DOMOS.

Isten hozzád! *(El.)*

HEDVIG.

Egek védjétek őt! *(A házba vonul.)*

Omodé, Ugrin, szolgák szövétnekkel.

UGRIN.

Amint mondám, én bal következést
Várok; kétszer tevénk már
Ál koronát Károly fejére,
S most újra azt tegyük? kétlem hatását.

OMODÉ.

A népnek játék kell, inkább hajol
Külső jeleknek, mint a hatalomnak.

UGRIN.

Az ész dolgában mindenik magát
Elsőnek vélve, oly hamar
Mást nem követ, de a jel érzést
Gerjeszt, s ez inkább egyesít; azért
Ál koronánk, félek, rossz bényomást tesz.

OMODÉ.

Az ünnep fénye elvakítja őket:
Csak a magyar csilloghasson, hamar
Felejti czifra köntösén okát.
Nyakunkra nőtt Trencsényi, a gyülölt!
Azért tennünk kell, s átok, eskü által

Ügyünkhez kötni a vak sokaságot.
Hatalmam csorbúlt fiaim miatt,
Négy váramon fehér zászló lobog,
És a haszon, mely Károlyhoz csatolt,
Most már szükséggé vált — de bármi jön,
Én inkább éltemet hagyom,
Mint sem Mátéhoz álljak, esküszöm!

UGRIN.

Meglátjuk, mit szül majd a terhes
Idő, én mindenkor segéd leszek.

Hajdúk Jerust hozzák.

EGY HAJDÚ.

Csak jer! épen jó, itt áll urunk.

JERUS.

Ha szürkém elszalad, egyitek utána nyög.

OMODÉ.

Mi baj? mit vétett ez az ember?

HAJDÚ.

Uram! ki akart a városból surranni; de a jelszót nem tudta, s így mint gyanúst befogtuk.

OMODÉ.

Hová indultál, s miért? igazat szólj s ne várd a vallatást.

JERUS.

Ej uram, mért hazudnék, mikor az a csillag ott fenn nem oly tiszta mint lelkiisméretem. Hát a hűsön Kassára indúltam —

OMODÉ.

Kassára?

JERUS.

Igen, uram! Kovács vagyok, ide jöttem nehány buzogányt s egyéb csekélységet eladni; az ember ott szerez, a hol lehet. Hogy ily szabad városból jelszóval mehet csak ki valaki, azt nem tudtam — de hogy az vagyok a ki vagyok, városom jele mutatja. *(Elővesz irást s Omodénak nyújtja.)*

OMODÉ.

Igen, haza mehetsz s megmondhatod, hogy ezen túl nekem szolgáltok: most írá alá királyunk. Nem sokára sáfárt küldök hozzátok, ki ott nevemben rendeléseket fog tenni.

JERUS.

Eszemben tartom, mint fiatal leány a tükröt.

PORKOLÁB *(jő több hajdúkkal.)*

Ah uram! én szerencsétlen ember vagyok: most jövök palotádból — elröpűltek már — s ha megölsz is, uram, ártatlanúl halok. Előbb ütöttem volna lármát, de egy köpönyeget dugtak számba, gúzsba is tettek, s mire segítség érkezett, elröpűltek.

UGRIN.

Ki röpült el?

PORKOLÁB.

Dávid, nádor uram fia —

OMODÉ.

Hah! nem kötöttem fejedre —

PORKOLÁB.

Uram! vigyáztam, ki nem szökött volna, de egyszerre — tudja isten hányan — reánk rohantak, s Dávid úrfi helyébe hurczoltak — eleget vergődtem, de egynek oly vas marka volt, szinte laposra nyomott.

JERUS *(félre)*.

Ez engem dícsér; de ha rám ismer, lélekké tesznek. Isten neki! hamarább érek haza.

OMODÉ.

S kik voltak a latrok?

PORKOLÁB.

Uram! nem ismerhettem rájok; képök be volt pongyolázva, csak egy arcz volt nyilt, ki a támadást intézte s ez fiad, Domos vala.

OMODÉ.

Mely átok csüggött a perczen, melyben fogantatott? de bosszúmnak szentelem. Siess! tüstént száz

emberem kapjon lóra s minden irányban száguldjanak a város körül s ha őket elérik s meg nem adnák magokat, holtan hozzák vissza!

HEDVIG *(előjön s a nádor lábaihoz omlik).*

Kegyelmet, nádor, kegyelmet!

OMODÉ.

Nem! egy világ kérése sem engesztel meg.

PORKOLÁB.

Messze még alig lehetnek.

JERUS.

Nekem most ötlik eszembe, uram, azok mellettem nyargaltak el — épen akkor mondá egyik, hogy majd Óbudán túl halászhajókon átmennek a Dunán s így Trencsénbe.

OMODÉ.

Utánok hát mint a nyíl! *(Porkoláb s hajdúk el.)*

HEDVIG.

Kegyelmet, nádor!

UGRIN.

Én ily időben lányomat
A nyoszolyán véltem, s nem férfiszem
Előtt; tudod végzésemet, s te mégis
Esengsz, vagy tán — gyuladva gondolo

Tilos frigyet táplálsz a pártütővel?
Vagy, a mi több, az éjt veszed palástúl,
Míg tisztem távol tart? Leány! ezen
Gyanúra késztet jelenésed —

HEDVIG.

Miért tagadjam! én szóltam vele.
De az ég tanúm, nincs mit pirúljak érte.
Előtted nőtt szerelmem s méltatád,
Az oltárnál kívántad szentesítni
Frigyünket s most hülést kivánsz?
Atyám! mi bennem ég, nem oly mulékony
Mint a világ külső tekintete,
Megvallom: én őt most is szeretem.

OMODÉ.

Szeresd a koldúst, a világfutót,
De én reám nem hatnak könnyeid.

UGRIN.

A természet feloldá kapcsait,
Atyák ellen zúdúlnak gyermekek!
S te is Hedvig?

HEDVIG.

S gyülöljem őt, mivel
Keblében lángol a hajdanszabadság?
Ah jó atyám! nyísd meg szived szelídebb
Érzetnek s a derék ifjút szeretni
Fogod.

UGRIN.

Nem, szót se többet! — Menj szobádba.

HEDVIG.

Ha őtet véresen hozzák! — atyám —

UGRIN.

Szobádba menj!

HEDVIG.

Megyek. *(Jerushoz.)* Te áruló!
Itt állsz oly hidegen, de ha
Vér ontatik, lelkedre szálljon.

JERUS *(félre Hedvighez).*

Köszönöm az áldást — de hazudtam ám kisasszony!

HEDVIG *(örömmel).*

Jó éjszakát, atyám! *(Nádorhoz.)* Aludj te is
Nyugodtan, atyja kedvesemnek! *(El.)*

JERUS.

Kegyes uram! én mennék —

OMODÉ.

Elmehetsz.

JERUS *(magában).*

Csak szabad legyen a madár, majd másképp énekel. *(El.)*

UGRIN.

Hiába' késztem keblemet haragra,
Szánatban olvad el. Mi gyermekinket
Kemény szerrel téritni akarók,
S ön életünkbe vágtunk hézagot.
Mély gondba dönt az éj — s fog-e derülni? *(El.)*

(Omodé int, a szolgák elmennek.)

OMODÉ *(egyedül).*

Fog-e derülni? — Minden visszatér
E nagy természetben, csak a halott nem!
S nekem meghaltak fiaim, csak egy sincs
A hatból! S én szerettem őket! —
Miért áldoztam volna éltemet
A bajnak? mért szereztem és miért
Vágytam nagyság után? Érettök, úgy van,
Érettök, s ők nem érzik azt s miért
Nem érzik? Átkozott kétség! lesujtó
Kérdésed vad sovár gerjet mutat,
Melynek vakon szolgál a szív — s kitől
E szív nekik? Le véletek, le mérges
Dagályi a hevült velőnek!
Mélyebb örvénybe döntitek
Még a komoly buvárkodót. De fáj,
Fáj veszteségem. Sivatag homok
Így életem: fölcsillog nyomtalan!
Hah! mintha messziről kard csörgene!
Ők vívnak, dőlnek! nem, fejem lobog.
S ha dőlnek, bűnökért adóznak.

Parancsom áll, és annak állni kell,
Különben ők lennének mesterim,
S Máté mosolyganá a gyönge őszt.
Fölöttem most egy, s azt kényem vezérli,
S így tettben én vagyok király: azért
Inkább magzatlan mint alázva élek. *(El.)*

Trencsényi várban.

Erzsébet, Ida.

IDA.

Te nyugtalan vagy, mint ha küzdenél
A régi bú s az új remény felett;
Hadd győzni a reményt, mely nem hiú,
Nem álmodott sugárral leng feléd,
Hanem ragyogva mint a szép tavasz.

ERZSÉBET.

Mi örömest nyitnám meg keblemet
A szép reménynek, mely hazám egével
Mosolyg felém! de általfutva éltem
Viszályait, rettegve ölelem.
Első napom már végső lett szülőmnek,
S oh mily szegény az anyátlan élet!
Korán menyasszony — s majd egészen árva,
Korán érzém mily változó a földi
Szerencse: mint gyermek dús fényben úszva
Majd én levék hazámban legszegényebb,
S szép hajnalomból nem maradt egyéb

Kincs, mint a harmat, mely szememben ég.
Irígy pártok dühödtek ellenem,
S nem a hon — külföld nyújta gyámkezet.
Így nőttem fel vérzivatar között,
S itt állok most mint eltévedt hajós,
Ki honja partján még honát siratja.

IDA.

A felleg oszlik, láthatárod derül,
Nemes vitézek vívnak érted.
Csak nézz a völgybe mily örömtekintet!
Ott állnak ércz sorban; jer, nézz alá,
Elül Trencsényi száll. — Halld, halld nevét
Harsogni! így harsog győzelme is.

ERZSÉBET.

Trencsényi, mondod? — Ő az, ő, neve
Reményhozó, s ha még virad szerencse
Számomra, úgy hiszem, csak általa
Nyerem. Te kérdőleg tekintsz reám?
Mosolygsz? Halld csak, min épül bízodalmam.
Midőn atyám — szörnyű emlékezet! —
Mérges görcsöktül szaggattatva elhalt,
Hét évü gyermek én fölötte sírtam,
De tőle vad kezek majd elragadtak,
S komor szobába zártak, hol remegve
Hallám a tompa zajt, a hű szolgák jaját.
Egyszerre zörren ajtóm s egy magas
Vitéz felém rohan: «Ne félj, te kis
Menyasszony — mert a cseh király fiával

Venczellel már is eljegyzett atyám —
Ne félj! én védlek.» Igy szólván, ölébe
Kap, s kard jobbjában vad csoporton
Áttörve, mostohám gondjára bíz.
Eltűnt, de képe lelkemen maradt,
S utóbb is minden szép tett s férfinagyság
Az ő alakjában lengett előttem:
Ő volt, Trencsényi.

IDA.

S ő megint az első
Ki érted síkra száll, s eként vegyűl
Javaddal és élteddel élete.

ERZSÉBET.

Megvallom, egyedűl az ő szavára
Mertem kilépni a homály alól,
Hová méltatlan üldözés vetett.

APRÓD (*jő*).

Trencsényi Máté.

ERZSÉBET.

Jőjön. (*Apród el.*) Fejtsd meg, Ida,
Nekem, mért rettegem jöttét s miért
Kivánom? Ida, nemde gyermeki
Habzás? Kivonva életem szükéből
Oly új, oly ismeretlen a világ.

MÁTÉ (*jő*).

Felséges szűz! a mit jelentek,
Nem kedvező, mert foglalatja vér.

Az [illegible] vér.
De [illegible] szakad-
Lehet, az [illegible].

ERZSÉBET.

Mi történt? [illegible] komor tekinteted?

MÁTÉ.

Követem megérkezett Budáról.
A fondor Nápoly győzött Rákoson.

ERZSÉBET.

Győzött? Így hát a nemzet vele tart;
Ha boldogabb leend, lemondok én.

MÁTÉ.

Nem úgy Erzsébet! csak kis része hódolt
A nemzetnek, mely örömest azonban
Bitangolná a nagy nevet, hogy azzal
Leplezze önség-szülte czéljait:
Hazát kiált hangos torokkal,
Midőn törvényivel kereskedik;
A gyöngét elvakítja szép szavával,
Az olcsó szíven győz igérete,
Kit Róma átka hallgatásra készt.
Ily alapon teng Károly diadalma,
S ha még igazságérzet a magyarban
Él — s él! hiszem — le kell roskadnia.

ERZSÉBET.

E szövevényes úton idegen
Vagyok; légy te vezérem és én
Követlek biztosan, miként a vándor
Irányt adó, jól ismert csillagát.
Torladni látom a habot körűlem.
De melyik sülyesztőbb azt nem tudom;
Azért vezesd hajóm, s nyugodt leszek.

MÁTÉ.

S fogom hiven; de csak véráldozat
Vihet czélhoz. Mérsék haszontalan,
Hol megnémúlt az emberség szava.
Hadamból már is Esztergom felé
Küldék egy csapatot, magam Nyitra
Felé megyek. Hozzád bucsúzni jöttem,
S ha úgy tetszik, parancsod érteni.

ERZSÉBET.

Oly szomorú, oly meglepő hired!
Tartalma véres áldozat s bucsú,
Két sebző érzemény. De mit tegyek?
Engednem kell, a környülmény urunk.
Mikor látunk megint?

MÁTÉ.

Ha jó szerencsém
Kedvez, tán nemsokára; addig is
Méltasd kényedre szolgád birtokát.

Bátorságodra tettem rendelest,
S mindenre a mi tetszésedre szolgal.
Készséget és hív embert lelni fogsz.
De még egy kérésem vagyon —

ERZSÉBET.

Szólj, szólj! úgy is hálám pirul,
Ha tetteid nagyságát fontolom.

MÁTÉ.

Vitézeim hódolni vágynak,
Még nem látták felséges arczodat;
Tekinteted lángítni fogja őket:
Azért jer és fogadd hűségöket!

ERZSÉBET.

Te óhajtod, legyen. *(Mindnyájan el.)*

Szabad táj Trencsényben.

Demeter, Zách, Berenda, Petöncs, Kendi, Dávid, sereg.

DEMETER.

Isten hozott öcsém Dávid! jer, üss fel:
Te a miénk vagy, ezt látom szemedből.

DÁVID.

Rég az valék, bár tettben késtem is,
De itt vagyok s még jókor, úgy hiszem.

DEMETER.

Hol van Domos? mint vágyom a fiút
Ölelni!

DÁVID.

Ő Zarándhoz kapcsolá
Magát, kivel Barsban találkozánk;
Eddig Esztergomhoz közelb nyomúltak,
Zaklatni a kártékony érseket.

DEMETER.

Bár tettük volna rég! de nőni hagytad
A sok herét! Ördög! ha valaki
Nyakamra ül, mindjárt lerázom én.
Mit szól apád, az a pünkösdi nádor?
Miattad nem mondom, minő gonosz!
De csak jőjön közel kardomhoz, akkor
Bocsássa meg bünét az isten — én nem.

DÁVID.

Ez ügyben ő külön tekintetű.
Elég sajnos

(Tovább folytatni a halál gátolta a költőt.)

JEGYZÉSEK.

Minthogy nem kritikai kiadást adok, hanem a Toldyét kiegészítve és helyesbitve, azért a már ismeretes töredékek szövegéül mindenütt meghagytam azt, melyet Toldy ilyenül közölt; a jegyzésekben mindazáltal megállapítom a szöveg időbeli rendjét a többi feldolgozások sorában.

A GYILKOS.

A következőkben e szomorújáték *második* átdolgozása töredékét közöljük Kisfaludy kéziratából. Helyesirása, írás jelezése, különösen pedig nyelve és verselése kétségtelenné teszik, hogy ez átdolgozás 1819-ből való. Az 1808-ban közölt s a szövegben közölt első töredékkel összehasonlítva, érdekesen mutatja Kisfaludy könnyed dolgozása módját és művészi tájékozottsága ekkori fokát.

Megjegyezzük még, hogy a szövegbeli töredék *második* felvonása nem 1808, hanem minden valószinűség szerint, mint az itt közölt átdolgozás, 1819-ből való. A kéziratban ugyanazon oldalon folytatódik ugyan a szöveg, a hol az első felvonás félben maradt, de más a tinta, fejlettebb és könnyebb kezű az írás. *Lilla* helyett különben a kéziratban mind a háromszor *Emma* áll.

ELSŐ FELVONÁS.

Zorosz szobája, mely nagy szegénységre mutat.

ELSŐ JELENÉS.

Károly (egyedűl).

KÁROLY *(az asztalnál áll és könyveket, írásokat és földmérő eszközöket egy tarisznyába rak).*

Elkészültem mindenre; kész vagyok.
Könnyen jöttem s oly könnyű szerrel
Megint ezen tájékot elhagyom.
Mit is nekem itt? — még meleg vér
Forr ereimben, lelkem szebb
Dicsőség után vágy. A haza szélén
Véres háborút látok már
Tenyészni; ott a vérengző
Csatában elfelejtem, a mi itt —
Itt keserít engem. Átkozott
Különbség, mely oly hidegen a
Szerelmes szíveket letiporja.
Tovább is mit hagyjam magamat
Tőled gúnyolni; ha kezedben aranyod
Jobb érzésnél többet nyom, mit
Nekem csalfa mosolygásod. — *(Felhevűlve.)*
Hah! kint az élet! — Ott, a hol
A háború véres zászlói
Lobognak. Ott kívánatos az
Erős kar, és a férfiút szíve teszi
Böcsössé egyedül és nem az arany
Szemfényvesztő fénye. *(Fellengesve.)*
Hah! ott az élet!
Ott, hol a trombiták harsognak,
És a halál fekete zászlóját
A remegő földre szegezi; ott a hol
Egy bajnok karján egy országnak java áll.

És halhatlan fény a hadi vitézt
Koszoruzza. Bátran berohanok
Az ellenség rendeibe s éltemet
Szép cselekedetre szánván, laurussal
Felékesitve visszatérek.
S azért Linát szép jutalomul kerem;
Ki merné aztán nekem megtagadni őtet?
Ki ellenezné szép szerencsémet
S bátorkodna oly könnyen
Igaz szerelmemet gátolni? —
Enyém! enyém leszen ő! mert az
Igaz vitézség felül múlja
Az arany érdemét. Ha pedig
Úgy van végezve a sors könyvében,
Hogy érte kiomoljon szivemnek vére,
Akkor egy könny legyen Lina szemében
Szerelmem és vitézségem bére. —
Megyek tehát sorsomnak ellenére
Vagy a halálba, vagy szebb szerencsére.

MÁSODIK JELENÉS.

Zorosz, az előbbi.

ZOROSZ *(látván fiának készületét, halkal hozzá járul és szomorú helyheztetben megáll előtte).*

Készülsz tehát fiam! és semmi
Nem tarthat meg tovább. Atyádat el-
Hagyod.

KÁROLY.

Így kell meglenni; nincs
Tovább, nincs maradásom.

ZOROSZ *(fájdalmasan).*

És atyád?

KÁROLY.

Jó emberek még vagynak, a kiknek érző
Szívök még az idegen fájdalmán megindul,
Ezek majd pártúl fogják ügyedet.
Ha engem a sors szebb pályára
Vezet, megszolgálom nekik, a mit
Te rajtad most tesznek. — Megyek atyám!

ZOROSZ *(félre)*.

Kérésem, látom, nem hat már szivébe,
Oly hidegen elhagy, ha mindjárt szívem
Megreped is. — Oh tud ő — tud az
Örökös büntetni! Saját fiam
Az első, a ki engemet elhágy. *(Károlyhoz.)*
Menj! áldozd fel szerelmednek
Gyámoltalan atyádat. Menj és mártsd
Mellembe kardodat és az ég
Boszúját elvégzed.

KÁROLY.

Atyám! nem értelek!

ZOROSZ.

S utóbb is meg kell értened,
Azután menj! En úgy is öreg vagyok —
Ne ügyelj ősz fejemre.

KÁROLY *(megilletődve)*.

Mit gondolsz, atyám!
Kedves drága atyám, mit gondolsz felőlem?

ZOROSZ.

Még most jó, még tiszta vagyok előtted —
(Nagy indulattal melléhez ragadja.)
Jer hát még egyszer mellemhez, te régi
Vétkemnek édes gyümölcse, ama

Szörnyű átok még téged nem talál,
Mely engem ostoroz; te még ártatlan
Vagy! *(Csendes fájdalommal.)*
Oh engedj itt nyugodnom,
Engedd visszaálmodnom régi
Szép boldogságomat.

KÁROLY.

Atyám, hol vagy!

ZOROSZ.

Nincs mentség, és atyádat egyszer
Meg kell ismerned; meg kell tudnod,
Mely rettentő véteknek létedet
Köszönöd. Talán fog használni, ha
Látod, mint bünteti az ég a gonosz
Tettét az embernek.

KÁROLY.

Légy értelmes!

ZOROSZ.

Oh ne kivánd! ha pedig akarod,
Aczélozd melledet.

KÁROLY.

Mit hallok!

ZOROSZ.

Kedves fiam, egy szörnyű cselekedet
Fekszik lelkemen, huszonöt
Esztendeje már, hogy hordozom,
Es mégis — mégis éget.

KÁROLY.

Fordítsd
Reám és víg örömmel éretted hordozom.

ZOROSZ.

Ne tovább balgatag! mit szólasz!
Légy bár szerencsétlen, légy számkivetve
Az emberi társaságból, állj
Magad egyedül széles e világban,
Legyen örök éj körülötted,
A villám legyen napfényed, önnön
Sóhajtásid egyetlen kisérőid —
És önnen könnyeid legyenek
Forrásod, csak az én nagy vétkemet
Kerüld és boldognak nevezlek.

KÁROLY.

Atyám! Atyám! ne adj helyt ily komor
Képzeleteknek —

ZOROSZ.

Te azt nem érzed,
Mi szorongat engem. Fiam, élj úgy, hogy
Azt ne is érezzed. —

KÁROLY.

Szép példádat
Szemem előtt tartom, s csendes erkölcsidet
Követem szüntelen — légy nyugodt elmével;
Egy titkos érzés lelkemet emeli,
S az élet terhe mellemet nem nyomja.
Mert a mitől a történet forgandó
Játéka megfosztott, bőven ki-
Pótolja önnön hiedelmem.
Atyám! az emberben él valami, mely
Nagyobb bármely szerencsénél.

ZOROSZ.

Vigyázz, fiam, hogy az a tűz, mely szívedet

Hevíti, által ne csapjon gyenge
Tartalékján s az indulat
Tolongó árjai s a forró vérnek
Hiú ösztönei a jótól el ne fordítsák
Botlékony szívedet.

KÁROLY.

Az erkölcs
Egi sugára elapasztja az
Indulat özönét és tolongó
Árjai az élet annyi sok hiányait
Mossák.

ZOROSZ.

Sokszor magát az ember
Erősnek tartja, bizván erkölcsében;
Oh be csalatkozik, és későn látja
Magát a kétség hálójában.
Fiam — én — én tudom.
(Egy ideig hallgat, elmerül fia nézésében.)
Fiam! kedves
Fiam! nyujtsd kezedet, ily érzéssel
Talán legutolszor tartom —

KÁROLY.

Azt nem
Reménylem, jó atyám!

ZOROSZ.

Mégis,
Most meg fogod szegény atyádat
Ismerni — — *(Zokogó szavakkal.)*
Es nekem nem lészen gyermekem.
(Betakarja képét.)

KÁROLY.

Atyám! azt nem érdemlettem.

ZOBOSZ.

Tudd meg tehát, hogy az az ember,
A kit te mindeddig szerettél,
A kit atyádnak neveztél, hogy —

(Több nincs.)

***

ZÁCH NEMZETSÉG.

Zách Klárának e kiadás I. kötetében közölt s 1812-ből származó első kidolgozásán kívül itt a IV. kötetben van meg az 1820 végén készült «Zách nemzetség», mely hogy e tárgy *harmadik* kidolgozása, nyilvánvalóvá lesz az itt közölt töredékből, mely 1819 végére vagy 1820 elejére esik. Míg ez feltűnően ragaszkodik az első kidolgozáshoz, a szövegben közölt harmadik e *másodiknak* alapján áll s az elsőnek több részletét egészen elejti.

Megemlítjük még, hogy a szövegben közölt 3. kidolgozás első jelenetének vége, innen: «Drugeth. A míg személyem stb.» valamint a második jelenés, Kisfaludy kézirataiból, itt jelenik meg először (258—261. ll.). A Drugeth közbeszólásával meginduló ez új közlés elején a kipontozott sor (a 258. lapon) arra figyelmeztet, hogy a fönmaradt szöveg itt hézagos; a talált egy levél kézirat, egészen fönn, e sorral kezdődik: «A mig személyem» stb. Maga e szó «Drugeth» a kiadó pótlása.

A második kidolgozás fönmaradt töredéke itt következik:

ELSŐ FELVONÁS.

Budán, a királyi palotában.

Berenda, később *Udvarnik.*

BERENDA *(körülnézve).* Rég nem valék itt; nem is lelem fel magamat az újban. Szemem vígan futja keresztül az

oszlopok rendeit s más világba bájol. Hm! Hm! Ha így az ember a külsőt szemléli, azt gondolná, itt mind angyalok laknak.

UDVARNIK. Idegen! Mit akarsz? *(közelítve.)* Barátom!

BERENDA. Hirtelen barátság. Ismersz engem?

UDVARNIK. Mi élni tudunk.

BERENDA. Beszélni inkább, hajladozni.

UDVARNIK. Mivel szolgálhatok?

BERENDA. Ott kezdi, hol más végzi.

UDVARNIK. Talán ügyed van? Az udvart szolgálom; mi kérkedés nélkül sokat tehetünk.

BERENDA. Kis bajom van. Hogy ide nyargalék, lovam megsántúlt.

UDVARNIK. Maradj pusztádon, itt szerencsét nem tész.

BERENDA. Tőled nem is várok.

UDVARNIK. Ezen falak közt a büszkeség helytelen, mindig nagyobb úrra lel magánál az ember.

BERENDA. Te jó ember! Már ha szolgálni akarsz, valld meg: a sok közűl kik a királyi méltóság körűl lebegnek, kit különböztet királyunk leginkább?

UDVARNIK. Szalernoi Drugethek mellett Zách Feliciánt, ki előbb ellensége vala, de elhagyván Trencsényi Máté részét, kinél nádori hivatalt viselt, szolgálatjába fogadá s nagyon kedveli.

BERENDA. Nyilván meg is érdemli.

UDVARNIK. Nem szoktam itélni; különben egész udvar ellene, magam is gyűlölöm.

BERENDA. S miért, ha nem titok?

UDVARNIK. Oly büszke, semmi csorbát szótlan nem nézhet el. Más ember a trónus előtt alig tudja hova tenni lábát, ő tölgyként áll.

BERENDA. De ha az idő fordúl, akkor is áll ő, midőn az alázatost minden szellő tovább-tovább hordja. Szerény büszkeség jól áll az érdemnek.

UDVARNIK. Kétlem, hogy soká állhasson.

BERENDA. Míg erő s józan ész kelendő, Zách állni fog. Én őt nemes szívű férfinak ismerem.

UDVARNIK. Ismered? örülök; mondd neki, mily tisztelettel viseltetem iránta. *(El.)*

BERENDA *(egyedül).* Ez első hangja a kaján irigységnek. Zách! Isten velünk! engem is a zavarba vonál.

ZÁCH *(jön).* Köszöntlek barátom! Királyunk a mise után ide fog jőni, ismerkedjél meg vele.

BERENDA. Megvallom, nem igen örvendetes ittlétem.

ZÁCH. Elvonultságod következése. Élj köztünk; az erő és tehetség ne szunnyadozzon a rideg élet egyszinű körén. Én kívántalak új hatáskörbe avatni és a király bennem bizakodva téged vasas sergének vezérévé választa.

BERENDA. A királynak mindeddig barátja nem valék; ily szolgálat hív embert kíván; én sem őt, sem magamat megcsalni nem akarom.

ZÁCH. Az idegent gyűlölhetted, a távollevőt; ismerd meg s hódolni fogsz. Szólj, mint tetszik Budán?

BERENDA. Mint a kinek elégett házát más építi fel. Isten velünk! alig tudom, hol vagyok. Minden oly idegen, talán a szívek is.

ZÁCH. Nem barátom! a réginek csak külseje változott, belseje még ép s a veszélyes idő káratlan suhant el felette.

BERENDA. Egykor más vélemény —

ZÁCH. Ertelek. Valóban csak vélemény vezérle s jobb meggyőzetem vonta el karomat Trenchényitől, kinél hazámat inkább szerettem, nem alacsony vádak szédelgő szelleme.

BERENDA. Az nem, de a régi szokások unalma s a külföldnek magához vonzó nyájas kellemi. Az félelmem: mely kebelbe a puhaság száll be, onnan a szabadság csakhamar elillan.

ZÁCH. Bárkitől a jót elfogadni, érdem. Elő-elő felleng néztem, és a törpe kevélyt, ki homályos külsején függ, szánakodva mosolygom. Nagynak lenni odvas alapokon nem kívánok, úgy a balúl értett hazafiság nem ragad el, melyre csak harsány torok s jó tüdő kell. Minek takarni a hiányt? Az idő lelke utóbb sajnosan kitünteti.

BERENDA. Vérrel szerzett törvényünk —

ZÁCH (*hirtelen*). Fennáll! királyunk hatalma abból sarjada és nagysága a nemzettel párosúl. Te ismered a magyart, mely kész önkeblében dulni; s ha egyik rész győz, a másik kénytelen váltságért kiáltani, s a haza mélyebb, mélyebb örvénybe szenderül. Igy volt, midőn harmadik Andrással kihalt Árpád nemzetsége és főtlen országunk erejét hullatá. Mindegyik hatalmas királyságról álmoda, nem gondolván a nemzet ügyére; nem az ország java, hanem a trónus fénye gyulasztá őket. Magunk akaránk Trenchényiben egy ily királyi ágat tenyészteni; de érlelni lehetlen vala, mert az egésznek félszegül ismert rejtekében elhervadt. E kétes időben Rómától Károly ajánltatik. Az egyházi rend, országunk nagy része őt választá; mert a hír sok jót hozott felénk.

BERENDA. S te is hittél csácsogó szavának.

ZÁCH. Nem hirtelenkedém; tudom, mily üres hang többször a nagyok erkölcse, és a hizelkedés hányszor méltatlan tömjénez; de megismervén őt, hódolék, hogy alatta a meghasonlott karok ismét egy nemzettestbe olvadjanak és a vak önkény hathatós törvény alá szorúljon. Ezen nemes czél a királyt is lelkesíti és minden hazafit hasonló érzeményre szólít.

BERENDA. Ki mit szeret, azt félti. Hazám s kardom fő javaim s ha egyikről lemondanom kell, Isten velünk! élni se kívánok.

ZÁCH. Hazád virágzik, kardod szolgáljon annak érzetére.

BERENDA. Ha balvélemény tartott messze az udvartól, azt meggyőzni szentül igérem. Sikos ugyan a pálya s az egyenes homlok hamar megütközik.

RIKKANCS (*bedöcsög*). Helyet a királynak! azaz: a gyönge kerülje ki az erőst' ha ostorát nem akarja tánczoltatni hátán.

BERENDA. Mily jelenet! Ez is hozzátok tartozik?

RIKKANCS. Áldással tetézve jövök; kérj kegyelmet, azt mondom: menj haza.

ZÁCH (*Berendához*). Ez Rikkancs, a mi szeszélyes bolondunk.

RIKKANCS. Mi? hátha én azt mondom: ti? — Ne tiszteli, különben engem vél gazdának s lánczot kér. Ne bámúlj komám! Kövér bolond, sovány bölcs nem ritka e falak közt.

BERENDA. Földi, mi barátok leszünk.

RIKKANCS.

Butorban ül a barát,
Ha a gazda jól nem lát;
De ha a zsák kiürül
A barát is elrepül.
Bolond vagyok, az leszek,
De barátot nem veszek.

Elégedjél, ha komázlak, az tőlem az ispányság.

BERENDA. Kinyiltságodat szeretem. Szerencsés, te vagy az első, ki könnyű kebellel jösz felém.

RIKKANCS.

Vigan lejtve a gondpályán
Nagy dolgokba nem vágok,
Az izzadó terhelt vállán
Magasb polczra nem hágok.
Eszem, iszom, alszom, hízom,
Örömim a perczre bízom.
Se jót, se rosszt nem várok,
Alant, de bátran járok.
Nyugodt a szív és a lélek,
S míg meg nem halok — élek.

ZÁCH. A király! *(félre vonúlnak).*

RIKKANCS.

Húzd, vond s szórd a lábadat
S ajánld szolgálatodat.
Ám Rikkancs rikkantva áll
S míg te lapúlsz, urizál.

Király, Drugeth, Babonics, több *udvarnokok* jőnek.

KIRÁLY. Az ég örök urának áldozván, világi dolgokra száll figyelmünk. Híveim! Minthogy megszűnt a véres háború, mely országunk határin bűnhödött, és a külső

zavar, mely gondjainkat oly soká fogva tartá, lecsendesült, most a belső rendtartásra int hazánk java. Az ausztriai követeket béke-üzenettel még ma útra bocsájtjuk és állandóvá teszszük a nemzet ügyét és a magyar trónus méltóságát! Mi eddig czélunktól messze tért, az a béke szent nyomán újonnan létesül.

DRUGETH. Híveid vigyáznak s a jónak elvetett magvait érlelni fogja kegyelmed.

KIRÁLY. A sötét időket a nemzet egyesülte fényre deríti; mert hasztalan a fő törekedése, ha a rokon tagok szerte omlanak.

BABONICS. Kegyes kormányodat hirdetik népeid, és csak a pártos keres hiányokat s nemes szorgod sikereit tagadva ellenzi.

RIKKANCS. A szólás szép mesterség,
Ott is olt, a hol nem ég;
És a vízzel tüzet gyujt,
Édes mézzel mérget nyujt.

KIRÁLY. Sokat tevénk, de sok marad tenni való. A viszálkodás a régi renden mély sebeket vága; azokon segítnünk kell, hogy az erő teljes voltában munkáljon.

ZÁCH. Uram királyom! kezdett ösvényed nemes czélra vezet s hazánk derengő napján ragyog dicső neved. Bízhat már a szegény is ősi törvényében, mely a porból kivívja letiport emberiségét és korlátot vet a büszke hatalmasra, ki csak magára néz és az egésztől gondatlan elfordúl.

KIRÁLY. Népem boldogsága fő igyekezetünk, s habár gyűlölség gátolta léptünket s kívánt tetőre nem emelhetők, a jövendőség legalább szép reménynyel kecsegtet.

ZÁCH. Az idegenben sokan megütköztek: mert a rokon vérnek inkább hajol az ember; de a nemes élet elnyeri jutalmát és a józan ész az igaz hazafit nem kürtös őseitől méri.

RIKKANCS. Komám! nagy fát mozgatsz, mely habár odvas s lerogy, magával eltemet. Ha úgy halsz meg mint én, azaz énekszóval, én vagyok bolond; ha nem: csörgő sapkát teszek sírodra.

KIRÁLY *(Berendát észrevévén).* Kicsoda ama vitéz ott?

ZÁCH. A kit szolgálatodra méltóztatál. Berenda, nemes bajnok, kinek számos napjait jeles tettek díszesítik.

RIKKANCS. A lépes fa alatt énekel a madár; ki szárnyát szereti, dugja be fülét.

BERENDA. Most szunnyadó öreg, kit tán a barátság kedvezőleg feste. Nagyot ne várj — de egyenes szívre s adott szavam szentségére számlálhatsz.

KIRÁLY. Berenda! rég ismerem nevedet, a rozgonyi mezőn hallám először.

BERENDA. Hol te győztél; én ellened valék.

KIRÁLY. Felejtve van. Boszus indulat távol vala tőled, akkor is, midőn fegyverrel kellett igazságomat védenem. Miért vontad el magad szemem elől? Hozzád illik keresni királyodat.

BERENDA. Nem titkolom, hogy ellened valék; de a mérték, mely tíz év óta kormányodat bélyegzi, elfojtá a gyűlölség ösztönét. Sőt örvendek hazámnak, hogy ily nemes férfira talált, ki a sülyedt országban jóság által győz, midőn tyrann lehetne.

KIRÁLY. A nemzet akaratja emelt trónusra s kezembe adá törvénye szentségét; a pártosok vére annak javára folyt. Ezentúl közelebb állsz királyodhoz, bizodalma ébreszszen hívségre.

BERENDA. Azzal inkább győzöl, mint bármely fénynyel, mit az uraság többször hidegen oda vet kegyelem jeléül. Isten velünk! én szolgállak, a szép szavak helyett tettemet biráld.

ZÁCH. E szív fogadalmán megnyughatsz királyom.

KIRÁLY. Hűségének te vagy záloga; s hogy a világ lássa, mint becsül királyod, hordozd nyilván kegyelmem jelét. *(Arany láncsot old le nyakáról és Záchra függeszti.)* Ezen láncz csatoljon házamhoz és legyen hirdetője érdemidnek. *(A király elmegy, több Udvarnik kiséri.)*

DRUGETH *(Záchhoz).* Méltó jutalmadnak szívemből örvendek.

ZÁCH. Köszönöm jó uram! Ezen láncz, melyet veled együtt hordok, igaz jele, hogy bennünket egy tárgy rokonít, habár útunk némelykor távoz is egymástól. *(El Berendával.)*

RIKKANCS.

Az arany jobb ládában,
Mint a férfi nyakában;
Mert bármely nagy lármát tesz,
Utóbb mégis ólom lesz.
Csak úgy megy itt a világ,
Egyik fel, más alá hág.

Nádor! tárnok! jertek beszélünk a mulandóságrúl.

BABONICS. Menj dolgodra.

RIKKANCS. Hová? nem féltem én tisztemet. Csörög a szarka, fázik a fösvény.

Más szél fúj, borúl az ég,
A vaskakas énekül,
Ott, hol két jó szív vegyül
Hallgatóra nincs szükség. *(El.)*

BABONICS. Nádor! mit szólsz ezekhez? Zách jól tudja használni a király kegyelmét s rokonival megrakja udvarát. Ha nem hibázok, azon tisztség, melyet Berenda nyert, fiadnak vala szánva.

DRUGETH *(hidegen)*. Igen, úgy volt, valamint egykor neked a dalmatiai ispánság. Zách tanácsára hajlandó a király; én tisztelem uram akaratját. Azonban fiam megtiszteltetett követséggel a csehek királyához; ifjúsága többet nem reménylhet.

BABONICS. Téged Zách megbántott, hiszem, itélet alkalmával.

DRUGETH. Törvény mellett szólt, megbántásnak épen nem lehet venni.

BABONICS. Hogy oly nagy barátja légy, nem gondolám.

DRUGETH. Nem vagyok oly barátja, hogy házamat, titkomat rá bíznám; nem oly ellensége, hogy méregre gyuladnék, ha megpillantom.

BABONICS. Téged Salerno szült, érte új hazát cseréltél;

ha így vagyon, költözz vissza, méltóságod hanyatlik; vagy a puszta névvel kérkedj és mondj le minden befolyásról. Hatásköröd szűkül, Zách a mindenható.

DRUGETH. E sors nem magamat talál. Tárnok! hiszen te és többen osztják állapotom.

BABONICS. Tehetség nélkül állunk — fényűzés eszközi.

DRUGETH. Változó az élet iránya. Más nap más embert ragyogtat.

BABONICS. A király felejtni látszik a szorúlt időt, melyet hívségünk fordíta. Mi valánk alapi királyi székének; most a czélnál sülyedjünk el?

DRUGETH. Zách megtértivel dőlt szét Trenchényi hatalma; nem méltatlan birja ezen szerencsét. Különben nem ujság előttem a gyors emelkedés, mint a váratlan bukkanás. Jer a tanácsba.

BABONICS. Ott is a gyűlölt szavát hallgatni s főhajtva mindent javallani.

DRUGETH. Ön erődet tedd mértékre, vagy türd, a mit másítni nem lehet. Mindenek előtt határozd meg: mi jobb, a szó vagy a tett. *(El.)*

BABONICS *(egyedül)*. Értelek csalfa olasz: tűrve akarsz megállni. Rajtad segít nemzeti vérséged a királylyal. Én magam állok. Azt is talán addig, míg Záchnak tetszik. De vonúlj vissza boszú, még életlen fulánkod.

Visegrádon.

Királyi kert.

LANKA *(egyedül)*. Hasztalan keres elmém egy fénypontot mely habjait ismét régi álmába ringatná; a hideg való fel, rezgeti s éktelen sülyedésbe vissza taszítja. Én láttam őt — oh miért nem hunyt el előbb szemem! Láttam őt karjában s nekem, ki hív szívvel elébe jött, egy nyomorúlt pillantatot se szánt. Így megcsalatni! *(Mérges nevetéssel.)* Mily gyermeki botlás, együgyű elvesztés! Mindazon lágy gerje-

delmek, édes ömlengések, lángzó tekintetek, egyedül Klárát, csak Klárát illeték.

FALLENSZKY *(jön)*. Ily hevülten szép Lanka? Ily magányosan a tavasz szép zöldjén? *(Lanka menni akar.)*

(Itt megszakad a kézirat.)

***

A Szépliteraturai Ajándék (1821. 72. l.) Kisfaludy K. aláirásával a harmadik kidolgozás egy részletét a következő változatban közli:

RIKKANCS.

A Zách nemzetség történetekor, Budán,

1330.

RIKKANCS. Helyet Károlynak! Azaz: A gyönge kerülje ki az erőst, ha nem akarja ostorát tánczoltatni hátán.

BERENDA. Mily jelenet!

RIKKANCS. Áldással tetézve jövök hozzátok, kérj kegyelmet, én azt mondom, menj haza.

ZÁCH. Ez Rikkancs, a mi szeszélyes bolondunk.

RIKKANCS. Ne tisztelj úgy. Különben azt véli, hogy én vagyok gazda s lánczot kér. Ne bámulj komám. Kövér bolond, sovány bölcs nem ritka e falak közt.

A ki saját kenyerét
Máson cserél, nagyot vét,
Dicsőt keres, füstöt lel,
S elhuny hideg kebellel.

BERENDA. Földi, bárki vagy, nekem tetszel.

RIKKANCS. Elégedj, ha komázlak. Tőlem az annyi, mint a királytól egy ispányság. Csak egy barátom van a földön és az — jó kedvem.

BERENDA. Szerencsés! Te vagy első, kit nyilt s könnyű kebellel talállak Budán.

RIKKANCS . . . .

Vigan lejtve a gond-pályán,
Nagy dolgokba nem vágok,
Az izzadó terhelt vállán
Magasb polczra nem hágok.
Eszem, iszom, alszom, hízom
Örömim a perczre bízom,
Sem jót, sem rosszt nem várok,
Alant, de bátran járok.

***

A KORCSHÁZI VÁSÁR.

Az itt közölt töredék Kisfaludy igen gondos tisztázatában maradt fönn, melyből bizonyos, hogy egy rész elveszett — mennyi? meg nem állapítható. Az összes ismeretes adatok a mellett tanuskodnak, hogy A korcsházi vásár befejezetlen maradt. E sorok írójának az a véleménye, hogy e vígjáték tárgya és kidolgozása körébe tartozik Kisfaludynak két más darabja: az 1827-ben írt *Betyárdy* vígjátéktöredék és az 1828-ban készült *Nem mehet ki a szobából.* A támogató adatokat a nevezett három darab tartalmából az érdeklődő olvasó maga is összeállithatja.

***

KONSTANTINÁPOLY VESZEDELME.

A kiadó más helyütt (Kisfaludy Károly és munkái, I. 354.) azon nézetét fejezte ki, hogy a Konstantinápoly veszedelmé-ből megírt rész nem a második, hanem az *első* felvonás töredéke. A kéziraton azonban csakugyan ez áll: «2. felvonás. 1. Scena» — a mit, bár nem a tervezett dráma értéke mellett bizonyító s minden esetre föltünő tényül, el

kell fogadnunk. Az u. o. 402. lapon kifejezett vélemény, «hogy *Konstantinápoly veszedelme* megelőzi *Irenét* s tőle egészen független», pontosan így formulázandó: Konst. veszed. megelőzi Irenét, mely ugyanazon tárgyat máskép dolgozza fel. — Itt említem meg azt a feltünő sajtóhibát, hogy *Irene* első, még maga Kisfaludy által eszközölt kiadása szerint «A dolog történik Konstantinápolyban 1454. esztendőben», a mi azután *minden* kiadásban megmaradt, holott a Konst. veszedelmét — a czím egyébiránt *Toldytól* ered — helyesen teszi Toldy 1453-ra. — A szövegbeli kipontozott helyek a kéziratban olvashatatlanok. Az eddigi kiadáshoz képest egyet-mást sikerült a szövegbe először iktatni be.

***

ELSŐ ULÁSZLÓ.

A szövegben e czím alatt közölt tragédiának ime *első* feldolgozása K. K. kézirataiból, a hol egyébiránt csak «Ulászló» a czím; az «Első» szó előtte, valamint az, hogy «romános tragédia» — ez utóbbi különben Kisfaludy levelei alapján — Toldy adaléka. — E töredék minden valószinűség szerint 1820 elejéből való.

1. kidolgozás.

ELŐJÁTÉK.

Szabad kilátás egy falura, elől ház, melynek pitvarában vendégségre készült asztalok állnak; hátul fák, azok között sipzengés mellett vigadoz a föld népe. *Ákos* s több urak, asszonyok ezt szemlélik.

IZÓRA *(gyászruhában előjön).* Áldott béke! mi dicső malaszttal lebegsz felettünk; örömzaj s hálaköny üdvözli jöttödet s csendes nyomdokodon új élet virágzik. Én állok egyedül itt, kire nem hat mosolygó sugárod.

DEZSŐ. Ismét magányosan szép ábrándozó? Mióta nem érdekel a közvígság, mely mindent rokonít?

Izóra. Az életkedvelők közt árva létem leginkább kitűnik, azért magamba zárkózom, a multtól várva, mit a jelen megtagad.

Dezső. Atyád dicsőn esett el a mezőn; szép halála bajnok vérét így el nem csüggesztheti. Félek, hogy más titkot fedez e komor tünődés.

Izóra. Volt idő, midőn azt véltem, hogy minden balesettel lelkem küzdeni mer; e szép álmat új álom legyőzte, erős bár és örök, de nem vidám.

Dezső. Látom, sok változott, míg én a haddal távol valék. Egykor valamint házunkban szent egyezség, köztünk szintúgy egy értelem vala; most hozzád simuló érzetem árván tér vissza s bizodalmat sem nyerhet.

Izóra. A mi voltam, most is az vagyok, de a nyugalmas hit édes világa nem ragyog már pályámon.

Dezső. Nyisd meg kebledet! s habár a remény elhagy is, viszonérzetem * fenmarad.

Izóra. Mint öntsem azt szóba, a mi kimondhatatlan!

Dezső. Izóra! te szeretsz!

Izóra. Mit érzek, nem tudom; hirtelen mint az égi villám sujta le éltem legmélyebb gyökerére; édes kínnal félve várom a czélt, melyet nem ismerek és mégis imádok.

Dezső. Igaz tehát, a mit első viszonlátásunkkor jós lelkem sugallott! te szeretsz!

Izóra. Nem tagadom, én szeretek, de nincs egy szép álma az ifjuságnak, nem mulandó fényben él bennem baráti szíved; ennek jeléűl halld első, de őszinte vallomásomat. Zajos csapatokban mentek erre hazánk nemesi Szegedre, az országgyűlésre, a királyt is erre várták, kit láthatni Endre öcsém égő vágygyal leskelődött. Alkonyatkor két útas köszönte házunkba estéli nyugalomra. Egyik éltes vitéz, atyám ismeré, dicsérve emlegetvén jeles tetteit; a másik — egy ifjú —

* E szó olvasásához kétség fér. M. S.-ban ez áll: «*viszonétem*» — ha ugyan ez áll.

Dezső. Mily nemes vérből ered? mint hivják a boldogot?

Izóra. Nem kérdezém s ő elhallgatá.

Dezső. S te meghódolál?

Izóra. Kérdezd a rózsát, mily égi varázslat liheg nyílt kebléből, kéjelegve szivod édes illatit, eszmélkedsz tenyészte titkán. Szeméből égett felém néma érzete s viszonzám, ott titkolá bár nevét. Hogy nemes vér, azt hirdeté a méltóság, mely korát megelőzte s a tisztelet, melylyel kisérője iránta viseltetett.

Dezső. Ird le őt; a vérmezőn sok nemes ifjút tanúltam megismerni; tán ő is egy közülök.

Izóra. Hálátlan igyekezet földi ecsettel a napot festeni; fényalakja néztében elvakít: így voltam én. Ő szíve keblemnek, hogy él, azt érzem, de leírni nem tudom. Elbúcsúztakor ezt a gyűrűt nyujtá emlékűl és öcsémnek, kit nyugtalansága itthon nem szenvedett, egy kardot hagyott, mely nemesi tisztére emlékeztesse.*

Ákos jön s több urak, asszonyok.

Ákos. Ti ismét együtt vagytok? Gyanítom, mi szakaszt el a sokaságtól. Mit pirúlsz Izóra? Én nem leszek gát frígyetekben, sőt biztos örömmel leányomnak fogadlak.

Dezső. Kiméld atyám!

Ákos. Vígan gyermekek! Béke a szerelem barátja, repkény helyett myrtus-koszorút fon s édesen jutalmazza a nemes bajvivót. A mátka lágy keblén feledve csatáját, meghódol a bajnok s meggyőzetve kedves lánczért eped. Mi is kettős örömmel üljük a honi ünnepet: ti szeretitek egymást!

Dezső. Elég atyám! több érdemet birjon, ki Izorát el akarja nyerni; a férfi vész által egyesül, bátor tette rokon kebelt talál; de az asszony szelídebb érzete nem mindig harczok után indul.

* Iráshibából áll a kéziratban: «emlitse».

Ákos. Felelj te Izóra! atyád óhajtásán épült kérésem; váltsd fel gyászodat menyegzői myrrhával: én vagyok kérőd, atyád és barátod.

Izóra. Engedd el a választ. Szent barátság köt örökre fiadhoz, mint hozzád tisztelet.

Ákos. Halljatok hát! Tudom, kisded korodtól fogva saját világban élsz; igaz mássa szülédnek, te is mint ő a különöst kedveled. Itt kezem! a mi szívemen, az ajkamon — én szeretlek s mindenkor nyilt karokkal fogadlak. *(A jelenvalókhoz.)* Most fel barátim! Vígan forogjon a pohár, kövessétek a gazdát. Éljen királyunk s a szabad nemzet! Zengjen örömdal s hazánk tűznedvében fojtsuk el a gondot.

(Több nem maradt.)

***

A szövegben közölt második kidolgozást Kisfaludy újra át akarta dolgozni. Ennek is fenmaradt a kéziratok közt egy töredéke, mely Izóra monológjával indúl meg. E monológ először az Aurorában (1823, 163—64. l.) látott napvilágot ily czímmel: *Várnai ütközet.* A szövegbeli közlés, azaz a második feldolgozás, egyébként nem e monológ *kéziratát* veszi alapúl, hanem az Aurorát, melyben azt maga Kisfaludy némely változtatásokkal közli. E variansok pontos följegyzése azonban csak egy majdani kritikai kiadásnak lehet feladata.

Minthogy az Aurora mindig az év végén jelent meg a következő év számával, valószinű, hogy e részleges átidomítás 1822-re esik — valamint az Ulászló *harmadik* átdolgozásának ideje is, a melynek szintén fenmaradt az a kis töredéke, melyet a költő megírt.

Ez a kézirat így kezdődik: «*Izóra.* Hová tekintek stb.», tehát a megnyitó nagy monológra utal. Utána közvetetlenűl ez áll:

DEZSŐ.

Ismét magányosan? miért vonúlsz el
A közvígságtól?

IZÓRA.

A zaj és öröm között
Kínosban érzem árva létemet;
Ott nem nyilik rokon kebel felém.

DEZSŐ.

Hiában élnek így tehát barátaid,
Ha el nem ismered részvétöket;
Pedig hivek maradtak ők, te változál.
Atyád dicsőn esett el a mezőn,
De kit minden szeret, nem árva az.
Szólj! honnan e komoly rejtezkedés?

IZÓRA.

Mint öntsem szóba a kimondhatatlant?
Hajdankorom mosolygó napjait
Szétdúlta egy nem ismert érzemény,
Erős bár és örök, de nem vidám.
S bár végtelen magában él,
Emészti létem s mégis üdvözít!

Végül megjegyzem, hogy Kisfaludy első és harmadik kidolgozásában *Izóra* és *Dezső* áll, az Aurorában is *Izóra;* a második kidolgozásban ellenben *Vilma* és *Béla.* Toldy csak az első helyébe állította vissza az Izórát, de a Bélát meghagyta. A kiadó nemcsak az Izórát hagyta meg, hanem Béla helyébe is a «Dezső»-t tette, s hogy az e pontbeli változtatás magának a költőnek szándéka szerint történt, mutatja a saját példája: a 3. kidolgozás, melyben, mint említők, szintén *Dezső* áll.

***

ÁLOM ÉS VALÓSÁG.

1821. május 5-én azt írja Gaalnak Kisfaludy, hogy Az élet korai cz. költeményét, mely rendkívüli fáradságába

került, befejezte. «Es kommt in den Almanach, nebst einem dramatischen Gedichte *Álom és valóság*, das vielleicht Ihr Gefühl in Anspruch nehmen wird.» A költemény csakugyan megjelent az Aurora első kötetében (1822, 72—76. l.), de a drámai költeményből nem készült el több a szövegben közölt töredéknél, melynek czíme a kiadó pótlása.

***

ELBESZELÉS.

E töredék ugyanazon ötleten fordul meg, mint *A vígjáték*, sőt — mint nem minden meglepés nélkül látjuk — ugyanazon hős szerepel itt is, mint amott; azonfelül Klárával is találkozunk. Elek az első darabban vígjáték-írással akarja a szeretett leányt feleségül megszerezni, ki a vígjáték végén csakugyan neje lett. Most megtudjuk, hogy Póli meghalt, s Elek, még gyászszal a kalapján, beleszeret egy fiatal özvegybe, kit meg elbeszélés-írással óhajt magáévá tenni. Szinte jól esik fölriasztott ízlésünknek, hogy az Elbeszélés töredék maradt. — Érdekes megemlítenünk, hogy Kisfaludy Károly minden munkái *legelső* kiadása X. kötete végén (1831, 290. l.) a még kiadatlan töredékek közt Toldy Ferencz 5. helyen említi «Az elbeszélés» cz. vígjáték kezdetét s hozzáteszi: «Ez ellendarabja lett volna a «Vígjáték» czíműnek s jó részt ugyanazon személyekkel.»

***

BETYÁRDY.

Minden valószinűség szerint Kisfaludy nagyobb szabású vígjátéknak tervezte. A töredék azon szavai, hogy Móricz «ellenkező bátyjától függ», A korcsházi vásár Móriczját és Bruggódyját juttatják eszünkbe; Betyárdynak olyan bemutatása pedig: «ha félre teszszük balvéleményét, mely hazafiúságát bizonyos vadsággal jellemzi, tehát nála is jó szívet

leltünk» — a kiadóban azt a benyomást kelti, hogy Betyárdyban a Mokány pompás alakjának első megfogamzását kell látnunk, ép úgy, mint e kiadás V. kötete jegyzéseiben először közölt Tollrági Domokosban a Tollagi Jónásét. — A czím egyébként a kiadó pótlása.

***

CSÁK MÁTÉ.

E töredéket, Kisfaludy Károly azon művét, melyen még halálos ágyában is dolgozott, Toldy adta ki először s eléje Vörösmarty e szép sorait függeszté:

Fölkele Csák s nagy lelke szavait maga zúgta hogy írnák;
S a költő azokat jegyzeni kezdte hiven;
De bele fáradt a félisteni műbe, s azóta
Csák komor és hallgat kedvese hamvainál.

A megjelölés, mely szerint Csák «históriai tragédia» Toldytól ered; a személyek lajstromát is — némely igazításokkal — a kiadó Toldy után közli.

